

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
FOLKLOR İNSTİTUTU

**AZƏRBAYCAN
FOLKLORU
KÜLLİYYATI**

XXIV cild

**DASTANLAR
XIV kitab**

BAKI – 2011

AMEA Folklor İnstitutu
Elmi Şurasının qərarı ilə çap olunur

REDAKSIYA HEYƏTİ

Hüseyn İsmayılov, filologiya elmləri doktoru, prof. (sədr);
İsrafil Abbashı, filologiya elmləri doktoru, professor;
Teymur Bünyadov, akademik;
Tofiq Hacıyev, AMEA-nın müxbir üzvü;
Məhərrəm Cəfərli, filologiya elmləri doktoru, professor;
Paşa Əfəndiyev, filologiya elmləri doktoru, professor;
Oruc Əliyev, filologiya elmləri namizədi;
Qara Namazov, filologiya elmləri doktoru, professor;
Azad Nəbiyev, AMEA-nın müxbir üzvü;
Əziz Ələkbərli, filologiya elmləri namizədi;
Ağaverdi Xəlil, filologiya elmləri namizədi;
Seyfəddin Rzasoy, filologiya elmləri namizədi (məsul katib).

TƏRTİB EDƏNLƏR: f.e.d. prof. **Hüseyn İSMAYILOV**
f.e.n. **Əziz ƏLƏKBƏRLİ**

Azərbaycan folkloru külliyyatı, XXIV cild, Dastanlar, (XIV kitab), Bakı, “Nurlan” nəşriyyatı, 2011, -356 səh.

Azərbaycan folkloru külliyyatının bu cildində 5 cildlik “Azərbaycan dastanları” kitabının görkəmli folklorşünas Ə.Axundovun tərtib etdiyi 5-ci cildindəki, AMEA Folklor İnstitutunun nəşri olan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın cildlərindəki və Folklor İnstitutunun arxivindəki mətnlərdən istifadə olunmuşdur.

4603000000

A ----- **Qrifli nəşr**

N-098-2011

©Folklor İnstitutu, 2011

SOLTAN VƏ QƏNDAB

USTADNAMƏ

Bir adamla dillə ülfət eyləsən,
Dil var məhəbbətin qapısını açar.
Nəfsin ədalətədi, ağılın dərya,
Dil var ləli-gövhər, dürdanə saçar.

Dil var ki, qış günü bitirir lələ,
Dil var zəbərcəddən tikdirir qala,
Dil var insanları gətirir zara,
Dil var ki, acıdır zəhərdən ötər.

Dil var ki, bəzənib başdan-ayağa,
Dil var bənzəyir bal ilə yağa.
Dil var ki, düz yolu döndərir dağa,
Dil var ki, dostuna çuğulluq edər.

Dil var ki, insana həmişə xoşdu,
Dil var ki, içibdi şərab, sərxoşdu,
Dil var ki, boranlı, çovğunlu qışdı,
Dil var ki, itidi qılıncdan betər.

Dil var ki, insanı qurtarar dardan,
Dil var ki, Soltanı çıxarar vardan,
Dil var ki, cananı ayırır yardan
Dil var ki, dumanlı çillədən keçər.

Ustadlar ustadnaməni bir deməzlər, iki deyərlər, biz
də deyək iki olsun, düşmənlərin gözü tökülsün.

O gül, gülşənli bağın, bağçaların,
Yetişən meyvəsin dərsən yaxşıdı.
Bu dünya fanidir, heç kimə qalmaz,
Dost ilə düşməni bilsən yaxşıdı.

İgid bu dünyada badə içincə,
Tərən yuvasından bala uçunca,
Gizli sirri hər namərdə açınca,
Paslanıb ürəkdə qalsa yaxşıdı.

Nazlı yarım mənim daşımı atdı,
Bir tənə söz ilə yan verib getdi,
Soltanla aşnaydı, sonra tərək etdi,
İnsan bir ilqarda qalsa yaxşıdı.

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyərlər, biz də
deyək üç olsun, yağılarn gözü tökülsün.

Yadda saxla məndən sənə əmanət,
Çox da havalanıb yellənmə, könül,
Hər yetən məclisə salma özünü,
Hər kəlmə başında dillənmə, könül.

Yaxın durmaginən qovğaya, qala,
Hörmətdən düşərsən qalarsan dala,
Gəl belə olginən ağla, kamala,
Hər deyilən sözə aldanma, könül.

Bu Aşıq Soltan doğrusun söylər,
Kamallı adamdan mərifət dilər.
Ağılsız insana hər yetən gülər,
Hər sözə uyub yaltaqlanma, könül.

Sizə kimdən danışım, Aşıq Soltandan. Aşıq Soltan səfərdən təzəcə gəlmişdi. Kolxozçular və sovxoz fəhlələri onun başına toplaşmışdılar, bir nağıl söyləməsini xahiş eləyirdilər. Məclisdə bir qoca, dünyagörmüş ustad aşıq var idi. Aşıq Soltan ayağa durdu, üzünü camaata tutub dedi:

– Əzizlərim, ustad aşıq burada ola-ola, bizim nə həddimiz var ki, nağıl danışaq. Hamımız ondan xahiş edək, bizə bir şirin nağıl söyləsin.

Adamlar dedilər:

– Usta, buyursun.

Qoca aşıq ayağa qalxdı, tavar sazını köynəkdən çıxarıb dedi:

– Mən sizə köhnə nağıl söyləməyəcəyəm. Sovet dövründə iki aşıq-məşuqun sevgisindən, işindən bəhs edən «Soltan və Qəndab» adlı bir nağıl danışacağam.

Səslər eşidildi:

– Aşıq deyən yaxşıdı.

Qoca aşıq ortaya çıxdı, nağılını söyləməyə başladı:

Sizə haradan və kimdən xəbər verim, Dağıstanın Katarux kəndində Hacı adlı bir kişi var idi. Bu kişinin külfəti çox idi. Oğul-uşağının içərisində kiçik oğlu Soltanı çox istəyirdi. Hacı kişi aşıq olduğu üçün ona şair Hacı deyərildilər. Yaxşı oxuyurdu, gur səsi, həm də yaxşı təbi var idi. Özü şer, dastan yaradırdı. Hacı oğlu Soltana da aşıqlıq sənətini öyrədir-di. Soltan yeddi yaşından həm məktəbə gedirdi, həm də atasından aşıqlığı öyrənirdi.

Nağıl dili yüyrək olar, bir neçə il içərisində Soltan atasından saz çalmağı, oxumağı, məclis keçirməyi öyrəndi. Yaxşı bir aşıq oldu, aşıqlar içərisində barmaqla göstərilirdi. Az zaman içərisində o da atası kimi adlı-sanlı bir aşıq oldu.

Sizə kimdən, nədən xəbər verim. Hacının İsa adlı bir qonşusu və onun da Qəndab adlı bir gözəl qızından. Qız

Soltandan yaşca az fərqlənirdi. Amma bir yerdə məktəbdə oxuyurdular. Qəndab Soltandan aşığı öyrənmişdi. Balaca vaxtlarından bir-birini sevirdilər. Ancaq fikirlərini açıb heç kəsə demirdilər. Bir yerdə toya, məclislərə gedirdilər, dövrən keçirirdilər. Qəndab da bir Qəndab idi: boy-buxunlu, qaraqaş, qaragöz, büllur buxaq, alma yanaq. Yemə, içmə, xətti-xalına, gül-camalına tamaşa elə. Soltanın da, onun da bir arzusu var idi: «Nə olaydı, gözəl Moskvanı görəydik, onun səhnələrində söz-söhbət keçirəydik».

Deyərlər, insan arzusuna çatar. Günlərin bir günü mədəniyyət evində Soltanı Bakıya çağırdılar. O, Bakıya ilk dəfə idi getmirdi. Beşinci, onuncu, nə bilim, çox getmişdi.

Soltan xəlvət bir yerdə Qəndabla görüşdü. Bakıya gedəcəyini ona söylədi.

Qəndab kefsiz dedi:

– Getməsən yaxşıdı.

Soltan ona dedi:

– Qəndab, məni çağırırlar, getməsəm pis olar. Tez gələcəyəm. Ancaq sözümüz sözdü ha...

Qəndab dedi:

– Nə söz?

Soltan dedi:

– Sevgimiz də? Niyə, bilmirsən?

Qəndab dedi:

– Sənə inanmaq olmaz, sevgi-mevgi söz-söhbətdi. Bakıda-zadda birin sevib alacaqsan.

Soltan dedi:

– Qəndab, əzizim, sevgi şorba deyil ki, hər yetənin qabağına tökəsən? Öldü var, döndü yoxdu.

Bəli, onlar təzədən əhd-peyman eyləyib, ayrıldılar. Soltan elə həmin gün Bakıya yola düşdü. Vaqona, avtobusa mindi, axır ki, Bakıya gəlib çıxdı. Bakıda ona dedilər:

– Sən Moskvaya gedəcəksən.

Soltan bir tərəfdən şad oldu, bir tərəfdən də kədər-
ləndi. Şad oldu ona görə ki, arzusuna çatırdı, kədər-
ləndi ona görə ki, Qəndabdan ayrılırdı. Başını saza söykəyib kefsiz
oturmuşdu. Bir dəstə adam onun yanına gəlib dedi:

– Aşırıq, körpüdə karvanını kəsiblər, nədir ki, belə qəm
dəryasına qər qolmusan.

Soltan dedi:

– Yox, kefsiz deyiləm, yuxusuzam.

Dedilər:

– Birini de, kefin açılsın, yuxun da qaçsın, biz də
feyziyab olaq.

Soltan:

– Bax mənim gözüm üstə, – deyib ayağa qalxdı, sazını
köklədi, sinəsinə basıb görək Sovet ölkəsi haqqında nə dedi:

Dilimdə əzbərdir adın,
Mənim vətənim, vətənim.
Bütün bəşərin muradı,
Mənim vətənim, vətənim.

Düşmənlərdən qisas aldın,
Xainləri dərdə saldın,
Kommunizmə mayak oldun,
Mənim vətənim, vətənim.

Qardaş deyənə qardaşdı,
Sirdaş olana sirdaşdı,
Düşmənlərə ağır daşdı,
Mənim vətənim, vətənim.

Aşırıq Soltan sazı aldı,
Basıb sinəsinə çaldı,

Adını dastana saldı,
Mənim vətənim, vətənim.
Afərin səsi göyə ucaldı.

– Ay aşırıq, nə fikir, nə sükut, çal, oyna, şadlıq elə,
Moskvaya gedəcəksən. Xoşbəxtsan.

Bəli, Soltan bir həftə Bakıda məşq elədi, bildiklərini yadına saldı, bilmədiklərini də sinədəftər elədi. Həftə tamamında böyük dəstə ilə Moskvaya, festivala yola düşdülər. Üç gün, üç gecə qatarla yol gedib, Moskvaya çatdılar. Moskva nə Moskva. Hər adamın işi deyil, onu tərif eləsin. Aşırıq Soltanın ağzı ayırıq qalmışdı. Yoldaşları ona sataşırdılar:

– Birinci dəfədir Moskvanı görürsən, gərəkdi ağzına sümük alasan.

Aşırıq Soltan ilk dəfə Moskvanı görmürdü ki, ağzına sümük alaydı. Bəli, Soltan Moskvanı, onun konsert salonlarını qarış-qarış gəzdi, xırda, böyük salonların hamısına getdi. O, ilk sözünü böyük konsert salonunda söylədi. Aldı görək nə dedi:

Ey böyük Moskva, hörmətli dostlar,
Salamım var Azərbaycandan sizə.
Hər bir kolxozçudan, hər ziyalıdan,
Hər məktəbli qızdan, oğlandan sizə.

Salam gətirmişəm bağban barından,
Vətən torpağının məhsullarından,
Sərin yaylaqların xoş sularından,
Qucağında quzu çobandan sizə.

Salam gətirmişəm el həvəsindən,
Şirin layla deyən ana səsindən,

Azad qocaların xoş nəfəsindən,
İgidlik göstərən insandan sizə.

Soltanam, xalqımın aşığıyam mən,
Mənə ilham verir partiya, vətən,
Salam gətirmişəm xalqın dilindən,
O azad, o xoşbaxt dövrədən sizə.

Söz tamam oldu. Hər tərəfdən:

– Sağ ol aşıq, sağ ol aşıq, – səsləri Kremlin zalını lərzəyə gətirdi.

Salondakılar Aşıq Soltanı dönə-dönə alqışladılar.

Aşıq Soltan Moskvanın səfalı yerlərini gəzirdi. Gül gülü çağırın, bülbül bülbülü səsləyən bağçalarını gəzirdi, çalıb çağırırdı. Fabrik və zavodlara gedirdi, işçilərə, fəhlələrə konsert verirdi. Amma telli Qəndab onun yadından çıxmırdı.

– Nə olaydı, Qəndab mənim yanımda olaydı, bu yerləri o da görəydi. Gözəl Moskvanın səfalı yerlərində gəzəydi.

Onun Qəndabla keçirdiyi günlər yadına düşdü, aldı bu münasibətlə görək nə dedi:

Qusar yaylasında gəzdiyim vaxtlar,
Səfalı yaylaqlar yadıma düşdü.
Qəndabla gəzibən keçirdiyim gün,
O gözəl oylaqlar yadıma düşdü.

Yadıma düşdü al-əlvan çəmənlər,
Dağların döşündə ağ yasəmənlər.
Hər yerdə parlayan yaqut yəmənlər,
Sərin su, bulaqlar yadıma düşdü.

Yada düşdü nazlı Qəndabım mənim,
Onu görməyəndə artır dərd-qəmim,

Soltanam, od tutub yanır bədənim,
O sulu çaylaqlar yadıma düşdü.

Söz tamam oldu. Bəli, belə də qalmadı. Moskvanın gözəl yerləri, salonları, gözəl cadə və parkları yadından hər şeyi çıxartdı. O, həmişə çalib-çağırırdı, Qəndabı yaddan çıxartmışdı. Soltan bu minvalla iki həftə Moskvada çaldı-çağırırdı, iki həftə tamamında moskvalılarla xudahafizləşib yola düşdü. Üç gün, üç gecə qatarla yol gedib Azərbaycanca çatdı. Kolxozları, sovxozları bir-bir keçə-keçə gəlib Quba bağlarına çıxdı. Sovxoz qızları tökülüb aşığın yanına gəlib dedilər:

– Aşıq Soltan, sağ əlin bizim başımıza, xoşbəxtsan, gedib Moskvanı da gəzdin. Aşıq, səni çoxdan gözləyirdik. Bir neçəsini deməsən, səni buraxmırıq.

Aşıq Soltan sazı köynəyindən çıxartdı, döşünə basıb köklədi, təzənəni simlərə çəkdi, aldı görək gözəl Quba bağlarını nə cür tərif eləyir. Mən deyim, siz qulaq asın, damağınız çağ olsun.

Aldı Aşıq Soltan:

Nə gözəl, nə səfalıdı,
Quba, bağların, bağların.
İçi cənnət havalıdı,
Quba, bağların, bağların.

Meyvəlikdi hamı düzlər,
Alma dərir gözəl qızlar.
El-obanı heyran eylər,
Quba, bağların, bağların.

Bağların gəzərəm indi,
Almanı üzərəm indi,

Tərifin yazaram indi,
Quba, bağların, bağların.

Ağaclar bol barı verir,
Qızları nəğmələr deyir,
Əyninə al-əlvan geyir,
Quba, bağların, bağların.

Tutmusan Xaçmazı, çölü,
Qusara atmısan qolu,
Bu Soltanın şirin dili,
Quba, bağların, bağların.

Hər tərəfdən qızlar, oğlanlar, qocalar, ahıllar yığıldılar Aşıq Soltanın başına. Yerbəyerdən «sağ ol, aşıq» dedilər. Bağbanlar da gəlib çıxdılar. Bağbanların içində Hacı Murad adlı bir qoca bağban da var idi. Quba bağlarında olan ağacları göz bəbəyi kimi bəsləyirdi. Aşıq Soltan bir qoca bağbana baxdı, bir bağlara, aldı görək nə dedi:

Bağları bol gətirib bar
Sağ ol, bağban Hacı Murad.
Sənin çox-çox zəhmətin var,
Ay mehriban Hacı Murad.

Cənnətə dönüb bağların,
Əcəb gözəldi çağların,
Qızlardı solu, sağların,
Təmiz vicdan Hacı Murad.

İndi yetmişən yüz yaşa,
Ömrü vurmamısan başa,

Soltan deyir min il yaşa,
Uzun zaman, Hacı Murad.

Hamı Aşıq Soltana afərin söylədi. Aşıq Soltanın kefi qarışıq idi. O, özünü Qəndaba çatdırmaq istəyirdi. O idi ki, camaatla salamatlaşıb sovxozda getdi. Sovxozda hər tərəfdən adamlar tökülüb onun yanına gəldilər. Əzqəzadan həmin vaxt sovxozda şənlik keçirilirdi, toy var idi. Hamı toya toplanmışdı. Hər yer çilçıraqbən idi. Soltanı təntənə ilə toy məclisinə apardılar. Gəlinlə bəy, yanlarında sağdış və soldışlar lap başda əyləşmişdilər. Soltan baxıb nə görsə yaxşıdı, məclisi keçirən sevgilisi telli Qəndabdı. Ortada oxuyur. Sözüünü qurtaran kimi Soltanın yanına gəlib görüşdü.

Soltan dedi:

– Deyəsən meydanda özünü tək görmüsən?

Qəndab gülümsünüb dedi:

– Ustad olmayan yerdə tək meydan sulayarlar.

Qızlar əl-əlvan bəzənib bir tərəfdə, kişilər də bir tərəfdə oturmuşdular. Soltanın gəlməsinə hamı şad idi. Balabançı oyun havası çalır, bir qızla bir oğlan oynayırdı. Buraya hər yerdən – Qubadan, Xaçmazdan, Qusardan, Zaqataladan da adamlar gəlmişdilər. Oyun qurtardı, əl vurdular. Telli Qəndab ortaya çıxdı, sazı döşünə basıb, görək nə dedi:

Aləmə düşüb şöhrətin,
Yaşa, yaşa, sən, a sovxoz.
Kommunizmin dayağısan,
Çıxarıbsan san, a sovxoz.

Mülkədarı əzənlərə,
Ayaqyalın gəzənlərə,
Hər bir dərdə dözənlərə,
Verdin həyat, can, a sovxoz.

Qəndab tərifi elər,
Elə, obaya səs salar,
Şəninə havalar çalar,
Oxuyur hər zaman, a sovxoz.

Hamı Qəndaba afərin söylədi. Qəndab çəkilib kənarında oturdu. Adamlar Soltandan xahiş elədilər ki, birini də o desin. Soltan əlini gözünün üstünə qoydu, aldı görək məclis barədə nə dedi:

Ay ariflər, gəlin sizə söyləyim,
Bu məclisin hər növrəği gözəldi.
Məclisə xidmət edir qız-oğlanlar,
Bülbültək dolanan sağı gözəldi.

İstəyirəm ləli-gövhər saçmağa,
Dost yolunda bu canımdan keçməyə,
Məclis mərəkədə süfrə açmağa,
Mərd qardaşın bu otağı gözəldi.

Aşığı Soltanın düzgündü bu sözü,
Gülər dostlar üçün həmişə üzü.
Tale bu məclisə gətirib bizi,
Bizə məclisin hər çağı gözəldi.

Söz tamam oldu. Qızlar Qəndaba dedilər:

– Ay ləzgi qızı, bir hərbə-zorba gəl, əmin oğlu Soltanı sıxışdır. O, özündən çox dəm vurur.

Qəndab gülə-gülə dedi:

– Baş üstə, onu elə sıxışdırım ki, siçan deşiyi tapmasın gizlənməyə.

Aldı görək Qəndab Soltana nə hərbə-zorba gəlmişdi.

Şairsən binadan, oxu sinədən,
Gəl bir neçə sözlə öyünmə, Soltan,
Gər qıfılbənd desəm, qalarsan aciz,
Nahaq inciyibən deyinmə, Soltan.

Ustadda adətdi özünü öyməz,
Hərzə-hədyan deyib başqasın söyməz.
Heç biliksiz aşıq libasın geyməz,
Kənarda öz-özünə deyinmə, Soltan.

Aşiq Qəndabam, sənə hörmətim var,
Ürəyimdə çox-çox məhəbbətim var.
Sənlə pünhan neçə söz-söhbətim var,
Hər ağıllı sözdən alınma, Soltan.

Söz tamama yetdi. Qızlar Aşiq Soltana sataşmağa başladılar:

– Aşiq, hünərin var bir hərbə-zorba da sən de.

Aşiq Soltan gülə-gülə ayağa qalxdı, aldı görək Qəndabın sözünün cavabında nə dedi:

Dəryalar yanında balaca çaysan,
Alaram qarşını axa bilməzsən.
Bir hərbə gələrəm, qulağın batar,
Qanrılıb heç yana baxa bilməzsən.

Adət olub bülbül oynar gül ilə,
Sərrafın alveri olar ləl ilə,
Desəm ki, yandırırım atəş ilə, nar ilə,
Səməndər quşuyam, yıxa bilməzsən.

Döyünür eşqinlə mənim ürəyim,
Soltan deyər hədə getməz əməyim.
Tez çatarıq əhdə, budur diləyim,
Əhddən kənara çıxma bilməzsən.

Söz tamam oldu cavan qızlar, oğlanlar dedilər:

– Aşiq, sevgidən də söhbət aç, bir əhvalat nağıl elə.

Bu sözün cavabında Aşiq Soltan ayağa qalxıb dedi:

– Həzərat, özgə yerə getməyəcəyəm. Qəndab ilə özümdən deyəcəyəm. Mən əvvəllər Qəndabdan bir dəqiqə ayrı dura bilmirdim. Bir gün eşitdim Qəndab yaylağa gedib, mən də onun dalınca yaylağa getdim. Çox axtardım, Qəndabın alaçığını tapa bilmədim, gecəni keçirdim. Səhər tezdən göy çəmənliyə çıxmışam. O tərəfə, bu tərəfə baxırdım. Bir də gördüm budu telli Qəndab fərə kəklik kimi mənə tərəf gəlir. O zaman bir söz demişəm, izin verin oxuyum.

Dedilər:

– Oxu aşiq, oxu. Könlün şad olsun.

Aldı Aşiq Soltan:

Boylanıb mən telli Qəndabı gördüm,
Dolanır çəməndə yar səhər-səhər.
Kəkliktək səkibən gəldi qarşıma,
Dedi səndə hiylə var səhər-səhər.

Yar işarə etdi, himini qandım,
Alışıb pərvanətək oda yandım.
Özümü cənnəti-məvada sandım,
Dərdim yar qoynundan nar səhər-səhər.

Qəndab canını etdi mənə peşkəş,
Dedi xoş çağımdı, can sənə peşkəş.

Busə bağışladı Soltana peşkəş,
İndi yada düşdü hər səhər-səhər.

Söz tamam oldu, dedilər:

– Sağ ol aşığı, dalısını söylə.

Soltan sözünə davam etdi, dedi:

– Ərz olsun, Qəndab mənə yaxa vermədi. Vədəyə xilaf çıxdı, görüşə gec gəlmisən deyə, acıq eləyib, geri qayıtdı. Əzizlərim, bu bəhanə idi, nə qədər yalvardım, qanrılıb geri baxmadı. Pərişan sazı döşümə basıb dedim:

O maral baxışlım, ceyran yerişlim,
Sinəmə bir neştər çaldı da getdi.
O nazlım, o tərlan baxışlı yarım,
Məni dərdə-qəmə saldı da getdi.

Dedim bir rəhm elə, ay dəli ceyran,
O ala gözlərə mən olum heyran,
Dərdimi çoxaldıb eləmə giryan,
Məni yanar oda saldı da getdi.

Qollar arzumanlı qaldı belinə,
Dodaq arzumanlı qaldı dilinə,
A yazıq Soltan, vay sənənin halına,
Sevgilin bivəfa oldu da getdi.

Söz tamam oldu. Aşığı Soltanın bu söhbəti qızların çox xoşuna gəldi. Ancaq Qəndab alındı. Aşığı Soltan sözünə davam eləyib dedi:

– Qəndabın küsüb getdiyi mənə təsir elədi. Qəm buludu məni bürüdü. Halım qarışdı. Bərk fikrə getmişdim.

Bir taqqıltıya başımı qaldırıb gördüm ki, bir kəklik mənim lap yanımda yerə düşüb, heç qaçmaq istəmir. Elə bir mənə sözü var idi, sazı döşümə basıb görək kəkliyə nə dedim:

Bivəfa çıxdı o vəfalı yarım,
Od tutuban yanar sinə, a kəklik.
Qucammadım nazik, incə belindən,
Pərvaz et dərdimi de ona, kəklik.

Deynən məskən salıb dağlar başını,
Sel kimi axıdır gözün yaşını,
İstəyir ki, atsın dünya daşını,
Aşiq düşüb yaman günə, a kəklik.

Sinəmə çəkilib düyünlər, dağlar,
Qəndabsız keçinər çox çətin çağlar,
Gözlərim yaş töküb müdam ağlar,
Soltanam, dönmüşəm məcnuna, kəklik.

– Bəli, söz tamam olan kimi kəklik qanad çalıb uçdu, göydə dövrə vurub gözdən itdi. Bir qənşər yerə çıxıb baxdım, gördüm kəkliyin qaqqıltısı eşidilir. Əlimi durbin eləyib gözümün üstünə qoydum, nə gördüm, sevgilim uzaqdan görünür, dağlar maralı kimi başını çiyninə qoymuşdur, tellərini darayıb kürəyinin arasına tökmüşdür. Lap Məcnunun avara qalmış Leyli yarına, Fərhadın Şirininə, Kərəmin Əslisinə, Yusifin Züleyxasına oxşayır. Eşqim cuşa gəldi, sazı sinəmə basıb onun pərişan telləri barəsində dedim:

Dönmüsən dağların ahu Leylisinə,
Tökülüb gərdənə qara tellərin.
İpək kimi qulac-qulac hörülüb,
Nə yaraşır bəxtəvərə tellərin.

Dişlərin incidi, yanağın lələ,
Qız, səni vermərəm qiymətli lələ,
Yusif kimi düşdüm dərin xəyalə,
Mənsur təki çəkdi dara tellərin.

Soltan eşitcək şad oldu, yar, səsin,
Gözəllər içində çəkərəm bəhsin,
Ayrılaşmağa düşüb sənin həvəsin,
Yəqin ki, uyubdu sara tellərin.

– Gördüm Qəndab səsimi eşidib, yerində dayandı. Bir gül üzüb iki şamamasının arasına sancdı. Fikir eləyir, istəyir getsin, ürəyi gəlmir, qayıtmaq da arına gəlir, boynuna yük düşüb. Mən cürət eləyib onun yanına gedə bilmədim. Qoy birini də deyim, bəlkə geri qayıtdı. Sazı döşümə basdım, görək ona nə dedim:

Maral kimi nə baxırsan,
Qayıt gəl bəri, gəl bəri.
Canım odlara yaxırsan,
Qayıt gəl bəri, gəl bəri.

Məcnuntək didərgin oldum,
Gül təki saraldım, soldum,
Həsərətindən bəlkə öldüm,
Qayıt gəl bəri, gəl bəri.

Qaşlarındı əymə-əymə,
Yaxandan açıldı düymə,
Soltanın kefinə dəymə,
Qayıt gəl bəri, gəl bəri.

– Söz tamam oldu, gördüm Qəndab ceyran balası kimi budu mənə tərəf gəlir. Ayağa qalxdım, qorxa-qorxa ona tərəf getdim, qollarımı qulac kimi açdım. Bir-birimizin boyuna sarıldıq. Daha dalısını özünüz bilərsiniz. Doğrudan da, Qəndab məndən küsmüşdü. Mənlə soyuq danışırdı, heç gülmürdü. Özü də bir az kefsiz kimi idi. Sazı sinəmə mindirib dedim:

İllər boyu bir bağa bağban oldum,
Bəslədim, becərdim bardan ötəri.
Bülbül kimi gülümdən ayrı düşdüm,
Peymanı pozmadım nardan ötəri.

Kim qaldı köçməyən fani dünyadan?
Böyük, kiçik olmur qani dünyadan,
Kimsə ümid üzür fani dünyadan,
Hər zülmə dözüür yardan ötəri.

Eşq ucundan ömrüm bada gedibdi,
Aşiq rəqibindən dada gedibdi,
Bu gün iltimasa yada gedibdi,
Aşiq Soltan Qəndab yardan ötəri.

– Söz tamam oldu. Qəndabla barışdım, o mənim könlümü aldı, mən də onun könlünü aldım. Bir-birimizə qoşulub alaçığa getdik, bununla da söhbəti qurtardım. Düz danışmadımsa, Qəndab desin.

Qızların biri dedi:

– A qız Qəndab, Soltan danışdığı doğrudurmu? Yoxsa bu da nağıldır?

Qəndab gülümsünüb dedi:

– Doğru idi, bacı, doğru idi.

Soltan dedi:

– Birini də Qəndab desin, mən dincimi alım, bir fincan çay içim.

Demə Qəndab çoxdan sazını kökləyib hazır dayanıb-mış. Ortaya çıxdı, aldı görək nə dedi:

Mənim könlüm pərişandı,
Eşidənlərə ərz olsun.
Ürəyimdən yaralıyam,
Böyük loğmana ərz olsun.

Sirrim pünhandı öluncən,
Saralıb rəngim soluncan,
Əcəl piyala doluncan,
Çeşmi-məstanə ərz olsun.

Mən sevdim igid mərdi,
Bilinməz heç kimin dərdi,
Qəndabın günü ah-zardı,
Şair Soltana ərz olsun.

Söz tamam oldu. Qəndab dedi:

– Qızlar, bu sözü mən Soltandan küsüb getdiyim zaman demişəm. Doğrudan da ürəyim ondan bərk sınımışdı.

Bir qız dedi:

– A ləzgi qızı, bəs indi necəsən?

Qəndab dedi:

– Yağnan bal kimi.

Hamı gülüşdü. Sazəndələr çaldılar, cavan oğlan və qızlar cüt-cüt oynamağa başladılar. Oyun qurtarandan sonra növbə yenə Aşiq Soltana gəldi, o, sazı sinəsinə mindirib ortaya çıxdı, aldı görək nə dedi:

Kefi kök, damağınız çağ,
Həmişə belə şən gün olsun.
Oturən bacı, qardaşlar,
Hər işiniz ötgün olsun.

Cavan, qoca şadlıq edir,
İşləri irəli gedir.
O haqdan arzum budur,
Düşmənləri düşgün olsun.

Alma bağları tamaşa,
Baxanda gözümlə qamaşa,
Aşiq Soltan deyir yaşa,
İgid, ömrün min gün olsun.

Söz tamam oldu. Xınalıq kolxoz sədri bir neçə adamlarla gəlib çıxdı. Salam-kalamdan sonra kolxoz sədri Soltana dedi:
– Bir həftə sovxozda qaldığımız bəsdir, gəlmişik sizi bizim kolxoza aparaq.

Onlar söhbətdə olsun, sizə xəbəri Qəndabın atası Hacı İsadən verim. Hacı İsa qapıda atdan düşdü. Gəlmişdi ki, qızının məclisində iştirak eləsin. Baxıb nə gördü? Aşiq Soltan qızı Qəndabın yanındadır. Tükü ürpəşdi. Beyninə qan vurdu. Qızını bayıra çağırtdırdı, bərk hədə-qorxudan sonra ata mindi, Qəndabı da tərkinə alıb, yelə döndü, bir dəqiqənin içində gözdən itdi. Qızını hara aparacağından heç kəsin xəbəri olmadı. Bundan Soltanın da xəbəri yox idi. Onun başı Xınalıq kolxozundan gələn adamlarla söhbətə qarışmışdı. Xeyli danışdıqdan sonra Xınalığa getməyə razılıq verdi. Camaatla salamatlaşıb bayıra çıxdılar. Getmək istəyəndə Qəndabı tapmadılar. Soltan qızlardan soruşdu:

– Ay qızlar, əmi qızım necə oldu, deyin gəlsin, yola

düşürük.

Ona dedilər:

– Bəs bilmirsən, atası götürüb getdi. Özü də nədənsə qıza bərk acığı tutmuşdu.

Elə bil Soltanın beli qırıldı, nitqi tamam tutuldu, danışa bilmirdi. O başa düşdü ki, Qəndabı atası ona verməyəcək. Amma Qəndaba da inanırdı, bilirdi ki, o, başqasına ərə getməz. Əhdi-peymanları var. Yenə də ürəyinə hər söz gəlirdi. Gözlərindən yaş axırdı. Toplaşanlar onu başa düşdülər. Aldı görək halına münasib nə dedi:

Halım olubdu pərişan,
Görünməz yarım, ağlaram.
Düşmüşəm dəryayi-qəmə,
Artıb ah-zarım, ağlaram!

Bağça qalıbdı bülbülsüz,
Bülbül necə yaşar gülsüz,
Göz yaşını tökər dilsiz,
Artıbdı azarım, ağlaram!

Soltanam, qaldım avara,
Görən əl çatarmı yara?
Şad ikən düşdüm azara,
Közərib narım, ağlaram!

Söz tamam oldu. Adamlar ona təsəlli verib dedilər:

– Aşığı, fikir eləmə. Hacı İsanın olduğu ferma Şah dağındadır. Xınalığın yaxınlığında olacaq.

Aşığı Soltan təsəlli tapdı. Kolxoz sədrinin gətirdiyi adamlarla Xınalığa yola düşdülər. Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, ta ki Xınalıq kəndinə çatdılar. Xına-

lıq kəndi Qubanın lap ucqar yerində, Şah dağının başında yerləşirdi. Çox varlı və böyük kolxoz idi. Yolda kolxoz sədri ona dedi:

– Deyirlər Samur çayından Bakıya su aparırlar, böyük arx qazılmalıdır. Yolüstü gedək arxa baxaq.

Hamısı razı oldu gedib Samur-Dəvəçi arxının baş dəhnəsinə çatdılar. Arx deyəndə sizə zarafat gəlməsin. Bu elə arxdır ki, içərisindən Araz qədər su gedir. Samur çayına camaat Dəli Samur çayı deyərdi. Baxanda elə bilərsən dünyanı yuyub aparacaq. Amma indi adamlar onun cilovunu ələ keçirib, ustalaşdırmışlar, çay səssiz, arxın içi ilə Bakıya tərəf axır. Bəli, Samur çayına çatanda Aşiq Soltanın ilhamı cuşa gəldi, aldı görək Dəli Samur çayına nə dedi:

O gözəl Şah dağının sinəsindən,
Quduz sellər təki axırsan, Samur.
Hərdən güc alırsan Marxal selindən,
Daşları dağlara çaxırsan, Samur.

Şəfa gəlir suyun içən insana,
Bərəkət verirsən yerə, kovşana.
Yeni həyat verdin Ceyranbatana,
Tərifin hər yana yayırsan, Samur.

Soltan deyər: Samur, Qəndabım hanı?
Fərəhdəmi, ya da ahilə-zardamı?
Aydınlıqda, yoxsa boran-qardamı?
Niyə məlul, məhzun baxırsan, Samur.

Söz tamam olanda, Soltan baxıb gördü ki, arxda işləyən fəhlələr içərisində bir dəstə qız da var ki, hamısı Katruxdan gəlmişdilər. Fəhlələr onlara Katrux gözəlləri

deyirdilər. Elə gözəl qızlardı, gəl görəsən. İşə başlayanda elə bir oyuna girirlər. Hamısı da Qəndab yaşdadır. Soltanın təbi cüsa gəldi, sazı döşünə basdı, görək Katrux gözəlləri barəsində nə dedi:

Samur kənarından, dağ ətəyindən,
Katrux gözəlləri çıxdı, yeridi.
Bu cavan könlümün qəmgin çağında,
Ürəyimə oxu yaxdı, yeridi.

Birisi ürəkdən yandırdı məni,
Biri yanar oda saldı bu canı.
Birisi dərərək tər bənövşəni,
Məxmər sinəsinə taxdı, yeridi.

Biri sarı geymiş, birisi qara,
Birin döşləri bənzəyir nara,
Biri bənzər təzə yetişən bara,
Biri bizə yan-yana baxdı, yeridi.

Biri əlvən geymiş qırmızı köynək,
Elə bil dünyada yaranmışdı tək.
Biri süzgün baxış, başında örpək,
Samurdan sonatək çıxdı, yeridi.

Birisi al yanaq, gülərdi üzü,
Şəkərdən şirindi hər kəlmə sözü,
Birisi dəstə ilə lalə, nərgizi,
Nar məmələrinə sıxdı, yeridi.

Birisi incəbel, qaşılı hilaldı,
Aşıq Soltan Qəndabı yada saldı,

O yarın həsrətilə qəmə daldı,
Könül quşu göyə qalxdı, yeridi.

Söz tamam oldu. Qızlardan biri ona dedi:

– Aşıq, çox sağ ol, yaxşı oxudun. Amma axırınıcı xanədə Qəndab adı çəkdin. Olmaya şair Qəndaba vurulubsan?

Soltan ondan soruşdu:

– Ay qızlar, bilirsiniz şair Qəndab haradadır?

Qızlar gülüşdülər. Biri dedi:

– Şair Qəndab sərin dağlarda, fermada kef çəkir. Gündə müştərilər elə hey onun atasının yanına adam göndərirlər. Qəndab heç kəsə getmir. Deyirlər onun gözaltısı var, bəlkə sənsən?

Şair Soltan utana-utana dedi:

– Hə, qızlar, siz düşündüyünüz kimidir. Allah xatirinə deyin görüm, o hansı oymaqdadır?

Qızlar gülə-gülə:

– Axtaran tapar, – deyə işə başladılar.

Yolçu yolda gərək. Onlar Samurdan ayrılıb az getdilər, üz getdilər, ta ki gedib Şah dağının lap başında olan Xınalıq kəndinə çıxdılar. Soltan baxıb nə gördü? Cüyürlər, marallar, dağ keçiləri burada qoyun-quzu kimi qaynaşır. Şah dağına bərabər dağ olmaz. Onun üçün onun adını Şah dağı, yəni dağların şahı qoyublar. Burada gül gülü çağırır, bülbül bülbülü. Minbir rəngli, minbir ətir yayan güllər dağı gəlin kimi bəzəyibdir. Yayın oğlan çağı idisə də, dağ tamam qar idi. Sərin sulu bulaqlar hər tərəfdən fəvvarə vurub axırdı. Bu sulardan içən elə bil abi-kövsər içirdi. Şah dağının döşündə alaçıqlar, qoyun-quzu kimi səpələnmişdi. Soltan ilhama gəldi, sazı döşünə basdı, görək nə dedi:

Başın ucalıb göylərə sarı,
Elə bil salamlar ağ buludları.
Var qoynunda sərin çeşmə suları,
Döşündə bəsləyir əriməz qarı,
Bizim elimizin uca Şah dağı.

Başında ağarır kağız kimi qar,
Döşündə parlayır yaşıl yamaclar.
Səndə yaşayırlar ahu ceyranlar,
Al çəmənlərində edilir ilqar,
Bizim elimizin uca Şah dağı.

Bəslənir qoynunda elin ferması,
Döşünə yayılır heyvan sürüsü,
Mələşir örüşdə qoyun, quzusu.
Çəməndə seyr edir qızlar pərisi,
Bizim elimizin uca Şah dağı.

Səndə yaylayan şaddı hər insan,
Bir təpə üstündə dayanıb çoban,
Həzz alır otlayan qoyun, quzudan,
Aşiq Soltan ayrı düşübdü yardan,
Bizim elimizin uca Şah dağı.

Söz tamam oldu. Sizə kimdən xəbər verim, Xınalıq kəndindəki bir qarıdan. Qarılar cürbəcür olar. İpək qarı, köpək qarı, ilan vuran, küpəgirən, imanquran, ögey qarı, haqqı qarı, ququ qarı, daş qarı, hop-hop qarı, zop-zop qarı, top-top qarı, küpə minən qarı, küpdən uçan qarı, küp yombalayan, yumru yordax, ballı qarı, saman altdan su yeridən, qanqal darta, balağı batdax, dabanı çatdax, cəhrə cırıldadan, bəzəyi qarı, təzəyi qarı, düzəyi qarı, dağı daşa vuran, yazı qışa salan,

günü gecəyə vuran, pak qarı, napak qarı, balağı cırıq, burnu yarıq, yorğa, yortaq qarılar. Bu qarıda dediyim sifətlərin hamısı var idi. Qarı taytaya-taytaya Soltanın yanına gəlib dedi:

– Aşıq, qadan alım, burdan uzaqlaş. Burada şair Qəndab adlı bir qız var, eşidər, gəlib səni bağlayar, el içində biyabır olarsan.

Qəndabın adını eşidən kimi Soltanın halı dəyişildi. Fikirləşməmiş qarıya dedi:

– Qarı nənə, amandı, mənim gəldiyimi ona xəbər ver.

Qarı atmaralı idi, mətləbi başa düşdü, bildi ki, Qəndabı ərə getməyə qoymayan, yayındıran aşıq elə budur, dedi:

– Qadan alım, onu sevirsənmi?

Soltan dedi:

– Qarı nənə, o məni sevir, mən də onu sevirəm. Bizə kömək elə, atası onu başqa oğlana ərə vermək istəyir.

Qarının damağı şaqqıldadı, dedi:

– Baş üstə, baş üstə. Mənim əlimdən həm düzmək, həm də pozmaq gəlir.

Qarı balağını çırmayıb, tumanını bağına sancdı, taytaya-taytaya Qəndabın atasının yanına getdi, dedi:

– Bəs bilmirsən, qızının kələsi gəlib.

Kişi acıqlı dedi:

– Nə kələsi, sən nə danışırısan?

Qarı dedi:

– Belə, deyəsən adı da Soltandı, özü də aşıqdı, çiyində bir sazı da var.

Kişi lap özündən çıxıb dedi:

– Bilmirəm, bu Aşıq Soltanın əlindən mən hara qaçım. Bu gecə qızı yayındırmalıyam.

Elə həmin gecə Qəndabı başqa yerə göndərməkdə olsun, al xəbəri Soltandan. Səhər açıldı, Soltan çox vurnuxdu, dolandı, axırda öyrəndi ki, qız Xınalıq obasında yoxdur.

Gecə atası onu hara isə göndərib. Aşıq Soltanın əhvalı bərk qarışdı, gözləri yaşla doldu. Ancaq özünü tox saxlayıb büruzə vermədi. Bu fikrə gəldi ki, Qəndabın yerini öyrənmək üçün başqa oymaqlara getsin. O, Xınalığa gələn günü papaqçıya buxara dərisi vermişdi ki, ona papaq tiksən. Tez durub papaqçının yanına getdi, dedi:

– Usta, papağı ver, mən başqa fermalara gedəcəyəm.

Papaqçı dedi:

– Hələ hazır deyil, get sabah gəlib apararsan.

Soltan səhərə qalmalı oldu. Sabah yenə gəldi papağı istədi, usta yenə dedi:

– Hazır deyil, get sabah gələrsən.

Belə-belə Soltan bir müddət burada qalmalı oldu. Bir gün yenə gəlib papağı istədi.

Papaqçı dedi:

– Hazır deyil, sabah gəl.

Aşıq Soltanın səbri tükəndi, sazı döşünə mindirib dedi:

– Usta, qulaq as, gör sənə nə deyirəm.

Aldı Aşıq Soltan görək papaqçıya nə dedi:

Bir sözüm var sənə papaqçı usta,
Düzün de, papağa gəlim, gəlməyim?
Ustalar mərd olar, gəl düzünü de,
Sabahı almağa gəlim, gəlməyim?

Utanıram sənə hər gün deməkdən,
Sözlərimiz necə oldu qabaqdan.
Yarım Qəndab yolu gözlər havaqdan,
Dərd-qəmə dalmağa gəlim, gəlməyim?

Adını eşidib gəldim yanına,
Görmədən aldandım adı-sanına,

Yalançılıq yaraşmır şanına,
Yadına salmağa gəlim, gəlməyim?

Saxtalıqla boya-buxuna yetdin,
Düzgün yolu qoyub əyriynən getdin.
Bu şair Soltanı bədgüman etdin,
Bu işi dastana salım, salmayım?

Söz tamam oldu, papaqçı onun ayağına düşdü, yalvar-yaxar eləyib dedi:

– Aşırıq Soltan, məni bağışla, səni tanımamışam, bir saata papağını hazır elərəm. Sən allah, məni dastana salıb biyabır eləmə.

Kənarda bir molla dayanmışdı. Aşırıq Soltana baxırdı. Papaqçıya acığı tutub dedi:

– A kişi, ayıb deyil, hər yetənə yalvarırsan? Səni biyabır eləyib, get ispalkoma şikayət elə, çömçəsini əlindən alsın, özünü də bassın qoduqluğa.

Molladan Aşırıq Soltanın çoxdan acığı gəlirdi. Bu molla hiyləgər idi, cadukun idi. Özü də şorgöz idi. Hələ bunlar azdı, o, dua yazmaqla Qəndabı ondan uzaqlaşdırmaq istəyirdi.

Aşırıq Soltan sazı döşünə basdı, dedi:

– Molla, al bu da sənin payın.

Aldı Soltan görək mollaya nə dedi:

Mən səni adam bilirdim,
Böhtançısısan yaman, molla.
Araları qarışdırıb,
Fitnə-fəsad salan, molla.

Gündə girib min bir dona,
Kələk qurursan insana.

Bu hiylə yaraşmır sana,
Demə qanmır qalan, molla.

Dünyanı qarışdırırsan,
Həmişə ara vurursan,
Yetənə kələk qurursan,
Şeytansan ki, şeytan, molla.

İnsan kimi dolan barı,
Quraşdırma yalanları,
İtirmisən etibarını,
Olmusan bir ilan, molla.

Hasıl olmaz heç diləyin,
Bir gün açılar kələyin,
Boşa çıxar çirkin səyin,
Gəl sən sakit dolan, molla.

Özün fikirləş halına,
Sən qoy bu qeyli-qalına,
Bu Soltan deyər canına,
Daraşar hər insan, molla.

Söz tamam oldu, bilmədiklər molla haraya qaçıb getdi. O, oymağdan çıxıb getmişdi. Adamlar mollanın qaçdığını görüb gülüşdülər. Bəli, vaxtı keçirmək olmazdı. O, yaxşı bilirdi ki, Qəndabı atası Qusara göndərüb. Aşıq Soltan papağını alandan sonra camaatla salamatlaşıb Qusar deyibən yola düşdü.

Az getdi, çox getdi, Qusar dağına çatdı. Aşıq Soltan Qusara getmək üçün dağdan aşmalı idi. Yayın oğlan vaxtı dağ soyuq keçirdi. Hər tərəfi duman-çən basmışdı. Narın yağış yağırdı. Çobanlar yapıncı geymişdilər. Aşıq Soltan bir bulağın

üstündə atdan düşdü, sərin su ilə əl-üzünü yudu. Dağın havası, mənzərələri onu lap valeh etmişdi. Sazı döşünə basdı, zilini zil, bəmini bəm elədi, görək dağ barəsində nə dedi:

Qış çıxıban yaz ayları gələndə,
Bürünürsünüz yaşıl dona, a dağlar.
Əyninə göy rəngli atlas geyinib,
Mən mailəm bu zamana, a dağlar.

Gözəllər seyr edir çəmənlərində,
Maral, ceyranlar gəzər yanlarında,
Onların da eşqi var canlarında,
Şənin yayılıb hər yana, dağlar.

Sənin gözəl güllərin ətir saçır,
Bu ətirlə insan könlünü açır.
Xəstələr suyundan tez şəfa tapır,
Sən şəfa verənsən cana, a dağlar.

Dumanın, çiskinin heç əskik olmur,
İl boyu güllərin saralıb solmur.
Döşlərin qoyunsuz quzusuz qalmır,
Sən dönürsən gülüstana, a dağlar.

Soltan deyər: hər üç ay oylağımsan,
Sərin sulu, səfalı yaylağımsan,
Xəstəyə şəfa verən ovlağımsan,
Qüvvə verirsen qana, a dağlar.

Soltan dağı aşıb gün əyilən zaman Qusara çatdı. Təzə çatmışdı ki, kağızpaylayan gəlib ona bir teleqram verdi. Aşiq Soltan teleqramı oxuyub mətləbi başa düşdü. Onu

Bakıda keçiriləcək şənlik bayramına çağırırdılar. Həmin gecə yola düşməli idi. Soltan həm sevindi, şad oldu, həm də bikiş. Şad oldu ona görə ki, Bakıya şənlik bayramına gedəcəkdi. Bikiş oldu ona görə ki, Qəndabı hələ görməmişdi. Bir qızdan soruşdu:

– Bacı, Qəndab buradadırmı?

Qız dedi:

– Hə, buradadır, qoy sənin gəldiyini ona çatdırım.

Soltan dedi:

– Yaxşı olar. Tez get qayıt, mən 3-4 saatdan sonra yola düşməliyəm.

Qız gedib tez qayıtdı, dedi:

– Bəs qardaş, Qəndabı da şənlik bayramına çağırıblar.

Bu saat hazırlaşır getməyə.

Soltan sox şad oldu, elə bil dünyanı ona bağışladılar. Sevgilisi də Bakıya gedəcəkdi.

– Bacı, səni xoşbəxt olasan, – dedi.

Elə bunun dalınca da Qusar rayonunun komsomol katibi Soltana xəbər verdi ki, sabah saat 8-də Bakıya yola düşürük. Bəli, gecə keçdi, səhər açıldı, üstünüzə çox səhərlər açılınsın. Soltan Qusar gəncləri ilə Bakıya festivala yola düşdü. Festivala gedənlər içərisində Qəndab da var idi. O tərəfdən də Qazax, Kirovabad, Zaqatala və başqa rayonlarının nümayəndələri festivala yola düşdülər. Gənclər 4 saatdan sonra paytaxta daxil oldular.

Bakı bayram libası geyinmişdi. Gəncləri Bakı vağzalında qarşıladılar. Bakı cənnətə oxşayırdı. Aşıq Soltan ilhama gəlib sazı basdı sinəsinə, görək nə dedi:

Əzəl gündən o sevimli əziz qoynuna,
Atılmışam min fərəhlə mən, Azərbaycan.

Bir anatək  zizl yib b sl din bizi,
Xoşbəxt həyat verdin bizə sən, Azərbaycan.

Bizim elin baharısan,
Xalqımızın v qarısan,
Baxçamızın g lzarısan,
Sevimlis n Azərbaycan,
Əziz vətən Azərbaycan.

K n ll r  fərəh verən uca dağların,
Dadlı meyvələr yetirən gözəl ğaların,
S r l r, ilxılar, o gözəl yaylaqların,
Bahar fəsli olur bir gülşən, Azərbaycan.

Geniř məhsullu çöllərin,
ř f ql n n al səhərin,
Azad, xoşbəxt günlərin,
Meyarısan Azərbaycan,
Gözəl vətən Azərbaycan.

Neft il rin qazanmıřdır dünyada ř hr t,
Ağ qızıldır pambığımız o gözəl sərvət,
Diz  k r k təslim olur bu gün təbiət,
Ana yurdum, gözəl vətən, ř n Azərbaycan.

Soltan deyir: Əziz vətən,
Nemət alırıq biz səndən,
Kommunizmin g n řind n,
G l r   hr n Azərbaycan,
Əziz vətən Azərbaycan.

Bakılılar qonaqları hər yerdə gül-çiçəklə qarşıladılar. Küçələr al-əlvan bəzənmişdi, hər yerdə xoş gəlmişsiniz sözləri yazılmışdı. Aşıqlar, xanəndələr çalıb oxuyurdular. İlk oxuyanların biri də Aşıq Soltan idi. O, şəhərin bəzən-məsinə heyran olub görək nə dedi:

Al-əlvan geyinib hər bir tərəfi,
Nə gözəl küçə, binalar bəzənmiş.
Artır xalqımızın şövkəti-şanı,
Sevincə dalaraq ellər bəzənmiş.

Bəzənmiş bu yerin qızı, gəlini.
Azad, şən gördükcə doğma elini,
Yaratmaqdan əsirgəmir əlini,
Kommunizmə doğru yollar bəzənmiş.

Bəzənmiş bu yerdə vüqarlı dağlar,
Bərəkətli düzlər, meyvəli bağlar,
Sonalar üzüşən göllər, bulaqlar,
Məhsullu tarlalar, çöllər bəzənmiş,

Bəzənmiş yurdumuz baxsan hər yana,
Ürəklər coşaraq dönür ümmana,
Soltan şer yazır azad dövrana,
Sazındakı incə tellər bəzənmiş.

Festivala gələn gənclər bir çox yerləri gəzə-gəzə gedib çıxdılar kənd təsərrüfatı sərgisinə. Buraya çoxlu qonaq yığılmışdı. Zaqatala qarğıdalı ustaları da burada idi. Bir qız düşündə saz «Tarla gözəli» mahnısını ifa edirdi. Qızın səsi hamının diqqətini cəlb eləmişdi. Bu qız kim olsun, Aşıq Soltanın sevgilisi Qəndab.

Aşıq Qəndab deyirdi:

Ucadır şöhrəti, yüksəkdir adı,
Düşübdü dillərə tarla gözəli,
Veribdi qüvvəti qola, qanada,
Əzizdir ellərə tarla gözəli.

İnsana ruh verir, şən həyat verir,
Bollu məhsul verir, bol nemət verir,
Tarlaya gözəllik, həm ziynət verir,
Yaraşır çöllərə tarla gözəli.

Qəndab deyər, çiçək sancar döşünə.
İşi gəlir hər bir kəsin xoşuna,
Hər vaxt yaxşılarını toplar başına,
Dastandı dillərdə tarla gözəli.

Qəndabın sözləri tamam oldu, Aşıq Soltan istəyirdi ki, Qəndabdan sonra o oxusun. Yığılanlar hərif idilər. Onun fikrini başa düşdülər. Əl vurub dedilər:

– Birini də Soltan oxusun.

Aldı Soltan görək mayakları nə cür tərif edir:

Hələ dan yerinə şəfəq düşməmiş,
Yollanır çöllərə bizim mayaklar.
Günəş kimi aləmə işıq verir,
Bənzər al səhərə bizim mayaklar.

Bol məhsul uğrunda çalışıb hər an,
Çox yaşayır, öndə gedir durmadan.
Hünər meydanında yaradır dastan,
Qoy düşsün dillərə bizim mayaklar.

Şair Soltan, səni coşdurur zəhmət,
Dəryadı qəlbində təmiz məhəbbət.
Gedir kommunizmə qolunda qüvvət,
Ruh verir ellərə bizim mayaklar.

Söz tamam oldu, kənd təsərrüfatı sərgisinə bir dəstə çoban daxil oldu. Döşlərində ulduzlar parlayırdı. Aşıq Soltan çobanları görəndə təbi cuşa gəldi, basıb sazı sinəsinə, görək nə dedi:

Ölkənin hər bir yerində,
Tapdın sən şöhrət, a çoban.
Məskənindi uca dağlar,
Səndə var qeyrət, a çoban.

Olursan dağlar başında,
Qızıl Ulduz var döşündə,
Belə bir cavan yaşında,
Edirlər hörmət, a çoban.

Dərirsen dağlarda çiçək,
Yoldaşındı qoyun, erkək.
Soltan saz çalsın, sən tütək,
Xalq çəksin ləzzət, a çoban.

Kənd təsərrüfatı sərgisində olan pambıqçılar, çobanlar, taxılçılar və üzümçülər hamısı ağız-ağıza verib dedilər:
– Aşıq, toyunuzu görək. Sağ olun.

Lenin meydançasına çoxlu adam toplaşmışdı. Festivala gələnlərdən bir dəstə buraya gəldilər. Aşıq Soltanla Qəndab da burada idi. Soltanı görəndə hər tərəfdən dedilər:

– Aşıq Soltan, partiya haqqında bir şer de, qulaq asaq.
Aşıq Soltan sazı sinəsinə basıb dedi:

Kommunizmə yollar açan,
Bizim əziz partiyadı.
Yurdumuza işıq saçan,
Bizim əziz partiyadı.

Tutub sülhün bayrağını,
Üstə çəkiç, orağını.
Quran elin növrağını,
Bizim əziz partiyadı.

Elimizin ay səfəri,
Sovet xalqının zəfəri.
Şair Soltanın dil əzbəri,
Bizim əziz partiyadı.

Söz tamam oldu, komsomolçu qızlar Aşiq Soltanın oxumasından çox razı qaldılar. Axşam qonaqlar bulvara çıxdılar. Aşiq Qəndab bir dəstə qızla bulvarda seyr edirdi. Qəndabın ərkən vaxtı idi. Qara qaşlı, qarğı saçlı, burnu hind findığı, dodaqları süzölmüş bal, yanaqları qıpqırmızı lələ kimi idi. Aşiq Soltan Qəndaba baxdıqca eşqi min bir artırdı. Amma fürsət tapmırdı, söhbət eləsin. Onun səbri tükəndi, dəryanın lap kənarında aldı görək nə dedi:

Ala gözlü gözəl Qəndab,
Nur yağır qaş-qabağından.
Lələyə bənzəyir üzün,
Ətir axır buxağından.

Ürəkdə var məhəbbətin,
Gəl kəsmə məndən ülfətin.
Sən qəbul elə minnətin,
Ver xələt bal dodağından.

Bu Soltan murada yetər,
Aqibət kamına çatar,
Canını canına qatar,
Dost şad olar bu çağından.

Aşiq Qəndab başını aşağı saldı. Hamı başa düşdü ki, Soltanla Qəndab bir-birini sevir. Qızlar Qəndaba dedilər:

– Bəxtəvər başına, ay qız, belə gözəl sevgilin var. Vallah, xoşbəxtsən.

Qəndab dinmədi, ancaq ürəyində dedi:

– Sağ olun.

Qızlar Qəndaba dedilər:

– Utanma, Soltanla ülfət bağladığınızdan bizə bir balaca söhbət aç.

Qəndab başladı söhbətə:

– Mənim atam aşıqları çox sevir. Azərbaycanın məşhur aşıqları həmişə bizdə çalıb oxuyublar. Dağıstan aşıqları da bizə çox gələrdilər. Kor Rəcəb, Aşiq İsgəndər, Aşiq Həsən bizə çox gəliblər. Bir gecə atamın xahişinə görə Kor aşiq Novruzla Telli Qəndabın nağılını danışır. Mən də elə o gecəsi anadan olmuşam, adımlı da Qəndab qoyublar. Bir az böyüyəndən sonra atam dedi:

– Aşiq ol qızım, özünü də aşığa verəcəyəm.

Mən də aşiq oldum, amma atam sözündən döndü.

Qızlar da bu sözə gülüb dedilər:

– Axtaran tapar, yoğuran yapar. Ancaq toyunuz olanda bizi də çağırarsınız.

Soltan dedi:

– Atası onu başqasına vermək istəyir. Ya baxt deyərlər.

Qızlar dedilər:

– Sidqinizi düz tutun, inşaallah, muradınıza çatarsınız.

Qızlar onların dərdlərini təzələdilər, yadlarına hər şeyi saldılar. Hər ikisinin kefi qarışdı, əhvalları pozuldu. Bir qız onları pərişan görüb dedi:

– Fikir eləməyin, inşaallah, işiniz düzələr.

Aşıq Qəndabın kefi bir az açıldı, gülə-gülə qızlarla danışmağa başladı. Bunu Aşıq Soltan görüb dedi:

Oturmuşam bərəsində,
Maral keçdi gülə-gülə.
Dolandı çeşmə başına,
Bir su içdi gülə-gülə.

İşarət eylədim, qandı,
Mən alışdım, özü yandı.
Dedim halım pərişandı,
Könlüm açdı gülə-gülə.

Soltan deyər telli sona,
Qoydun məni yana-yana,
Ala bilmədim nişanə,
Ürküb qaçdı gülə-gülə.

Qızlar dedilər:

– Həmin qafiyədə birini də Qəndab desin. Xahiş edirik.

Qəndab qızların sözünü çevirmədi, aldı həmin qafiyədə görək nə dedi:

Xoş halına şən qızların,
Oğlan sevir gülə-gülə.
Girib azadlıq bağına,
Güllər dərir gülə-gülə.

Yanaqlar açılmış lalə,
Hörükləri tökər dala,
Məni salıb yüz xəyala,
Könül üzür gülə-gülə.

Aşığı Qəndab əldə sazla,
Bir dəstə oğlanla, qızla.
Festivalda xoş avazla,
Nəğmə deyir gülə-gülə.

Burada neftçilər, pambıqçılar, tütünçülər və başqaları
içərisində sevişən qız və oğlanlar çox idi. Qəndab hamısının
könlünü açmaq məqsədilə bahar nəğməsini oxumağa başladı:

Bülbüllər bağçada, bağda,
Güllər üzüb süzəndə,
Bülbül nəğmə oxuyur,
Çəmənlikdə, düzəndə.

Yazın sərin günündə,
Bizim Sovet elində,
Qəndab nəğmə oxuyur,
Qızlar durub gəzəndə.

Azad, gözəl elim var,
Qəndab çəkməz ahu-zar,
Yanımda sevimli yar,
Şadam dastan yazanda.

Dedilər:

– Birini də Soltan desin.

Soltan dedi:

– Mən sizə Qusarda olan Qara bulağın tərifi deyəcəyəm:

Bir gün üzərinə düşdü güzarım,
Tərifin söyləyir el, Qarabulaq.
Nə gözəl səfalı çəmənzar yersən,
Hər yanın ətirli gül, Qarabulaq.

Dörd yanın seyrangah vüqarlı dağlar,
Gözəllər məskəni çeşmə bulaqlar,
Quzular mələşən sərin yaylaqlar,
Acizdir vəsfinə dil, Qarabulaq.

Bir yanın Qusarçay, bir yan kürkuncə,
Bir yan Qızılqaya, buluddan uca,
Hər kəs yazda çıxsa şərqə yamaca,
Qusarçaydan axır sel, Qarabulaq.

Bir yanın Çiləgər, bir yanın qaya,
Məhsuldar düzlərin gəlməyir saya,
Cavanlar gedəndə hər gün Urbaya,
Elə bil keçdi bir yel, Qarabulaq.

Hər səhər köksünü buludlar öpər,
Baxdıqca həzz alar coşar könüllər,
Hər səhər, hər axşam qızlar, gəlinlər,
Yanında bəzəyir tel, Qarabulaq.

Qışın qışlağın, yayın yaylağı,
Dillərdə söylənir ləzgi qaymağı,
Soltanın ömrünün cavanlıq çağı,
Keçər səndə neçə il, Qarabulaq.

Söz tamama yetdi. Festivalçılar bulvardan çıxıb şəhərin mərkəzi küçəsi ilə getməyə başladılar. Uzaqdan xalq qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin heykəli göründü. Bu heykəllə Soltanın gözündə nələr canlandı. Onun ürəyindən xalq qəhrəmanı Babək gəlib keçdi. Koroğlu ilə Qaçaq Nəbi, Həcər də yanlarında at oynadır, əllərində qılınc düşmən üstünə hücum edirlər. Onun yadına Böyük Vətən müharibəsi qəhrəmanları düşdü. Sazı döşünə basıb görək bu qəhrəmanlardan Mehdi Hüseynzadə haqqında nə deyir:

Doğma yurdumuzun qəhrəman oğlu,
Səni mərd doğubdu mərd anan, Mehdi.
Böyük arzularla sən boy atırdın,
Vətənə, xalqına mehriban, Mehdi.

Hələ məktəbdəykən qazandın hörmət,
Şerlərin verdi qəlbinə ziynət.
Seçmişdin özünə gözəl bir sənət,
Ustad rəssam olmaq ey cavan, Mehdi.

41-ci ildə o yağı düşmən,
Etdi yurdumuza basqın qəflətdən.
Təhsili yarımçıq buraxaraq sən,
Sarıldın silaha qəhrəman, Mehdi.

Oldun bir komandır, qorxmaz bir əsgər,
Cəbhədə ilk gündən göstərdin hünər,
Ayrı saldı səni gərgin döyüşlər,
Doğma vətənindən, yurdundan, Mehdi.

Gəldi uzaqlardan səsin bir zaman,
Triestdə oldun igid partizan.

Əzdin faşistləri vermədin aman,
Mixaylo adilə partizan, Mehdi.

Şahiddi Triest, bütün o şəhər,
Hər tinin başında göstərdin hünər.
Vurdun faşistlərə ağır zərbələr,
Döyüş meydanında pəhlivan, Mehdi.

Bir gün əməliyyat yerində yenə,
Yağdı dörd tərəfdən güllə üstünə.
Səadət eşqinə, Vətən eşqinə,
Verdin öz canını sən qurban, Mehdi.

Keçsə qərinələr, keçsə yüz illər,
Unutmayacaqdı səni nəsillər.
Adına yazılan yüzlərlə əsər,
Olacaq dillərdə bir dastan, Mehdi.

Xalq ürəyində səni hər bir an,
Möhkəm yaşadacaq, ey cəsur insan,
Soltan, iftixarla mərd Azərbaycan,
Deyir ki, oğlumdu hər zaman, Mehdi.

Söz tamama yetişdi. Aşığın bu mahnısı hamının ürəyindən idi. Adamların çox xoşuna gəldi. Soltana afərin dedilər. Gürcüstandan, Türkmənistandan, Ermənistandan, Dağıstandan da festivala qonaqlar gəlmişdilər. Dağıstandan gələn qonaqlar göyə sülh göyərçinini buraxdılar. Hamı əl çalıb onları alqışladılar. Bu zaman dostluq havası çalındı, hər yerdən gələnlər oynamağa başladılar. Çoxlu adam toplaşmışdı. Soltanla Qəndab bir-birinə eşqnəvazlıq eləyirdilər. Soltan öz başına gələnlərdən ona danışdı. Onun yolunda çəkdiyi əziyyətlərdən şikayətlənib aldı görək nə dedi:

Başına döndüyüm, ay gözəl Qəndab,
Bu qəlbimdən gör nə ümmanlar keçib.
O uca dağların zirvələrindən,
Boranlı, çiskinli dumanlar keçib.

Cavanam, hələ də üzüm gülməyib,
Küskün tale mənə aman verməyib,
Bivəfa yar eynim yaşın silməyib,
Ürəkdən Yusifi-Kənanlar keçib.

Hər yandan açıldı göylərin dəri,
Göy aləmi tutdu yerdən xəbəri.
Alimlər işlətdi bu yolda səri,
Xəyaldan dəryalar, tufanlar keçib.

Hanı Yunis, hanı Xızır bərqərar,
Neçə min İsgəndər oldu dərbəddər.
Kimsə bilmədi onlardan bir xəbər,
Olmayıb, dərdimə dərmanlar keçib.

Aşiq Soltan olub dərdə giriftar,
Yolunda qurbana bircə canı var.
Bu gen dünya başa necə oldu dar,
Mənim kimi külli cavanlar keçib.

Telli Qəndab gülümsünüb dedi:

– Ay Soltan, cavan vaxtında, sənə oynamaq, gülmək
yaraşır. Bədbinləşmək, hər şeyi yada salmaq lazım deyil.

Bir cavan oğlan dedi:

– Ay Soltan, Qəndabı çox sevirsənmi?

Aşiq Soltan dedi:

– Bunu ürəyimdən soruşmaq lazımdı.

Cavan ođlan dedi:

– Onda Novruzla Qəndabdan bir az oxu, qulaq asaq.
Deyəsən sizin sevginiz elə onların sevgisinə oxşayır.

Soltan dedi:

– Baş üstə, deyim.

Aldı Soltan görək Novruzdan nə dedi:

Qarlı dađlar gəldi keçdi aradan,
İtirdim Qəndabtək maralı, dađlar.
Yeri, göyü, ərşi, fərşi yaradan,
Yarı saldın məndən aralı, dađlar.

Mənim sađlığıma kim güman eylər,
Boran vurur, halım çox yaman eylər.
Qarlı dađlar gündə yüz min qan eylər,
Yanan çiraqlarım qaralı, dađlar.

Yüz on dörd min Nəbi gəlsə əshaba,
Haqq özü yetişsin haqqı-hesaba.
Lütf elə, Novuzu yetir Qəndaba,
Yarı salma məndən aralı, dađlar.

Söz tamama yetdi. Qəndab dedi:

– İndi ki, belə oldu birini də Novruzun sevgilisi
Qəndabdan mən deyəcəyəm.

Aldı Qəndab görək nə dedi:

Dađda bitər dürlü-dürlü lalələr,
Ana, mənim dərdim Novruz dərdidi.
Yar ucundan çəkdiyim bəlalar,
Ana, mənim dərdim Novruz dərdidi.

Bir namə yazaram atam yanına,
Bizimki də qalsın haqq divanına.
Öldür, qanımı qat Novruz qanına,
Ana, mənim dərdim Novruz dərdidi.

Atam o yazığa buyurdu fərman,
Davasız dərdimə kim eylər dərman.
Bu telli Qəndabın Novruza qurban,
Ana, mənim dərdim Novruz dərdidi.

Söz tamam oldu. Hamı onlara afərin söylədi. Əl açıb alqışladılar.

Bakının gözəl yerləri Soltanı lap valeh etmişdi. Festival nümayəndələri çalıb oynaya-oynaya Kirov parkına getdilər. Lap uşaq vaxtı Soltan bura gəlmişdi. O zaman bura boş təpələrdən ibarət xaraba bir yer idi. Hər kəs bura gəlmirdi. Ancaq indi ən gözəl bir parkdır. Nağıllarda deyilən Güllüstani-İrəm heç bunun yanından da keçə bilməzdi. Belə xaraba yerlərin abadlaşmış çəmənzarə döndüyünü Soltan çox görmüşdü. Parkı görəndə ilhamı cuşa gəldi, aldı, görək bu münasibətdə nə dedi:

Keçmişdə biyaban, kol-koslu çöllər,
İndi tam düzən oldu, düz oldu.
Təmizləndi kol-kos, yetişdi güllər,
Elə bil ki, bahar oldu, yaz oldu.

Texnikadı gecə-gündüz durmayan,
Təbiət hökmünə aman verməyən,
Əsrlərlə bir-birini görməyən,
Torpaq ilə günəş üz bəüz oldu.

Qurudu bataqlıqlar, çəkildi sular,
Şumlandı sahələr, bitdi arzular,
Boy atdı bitkilər səmayə, güllər,
Başını qaldırdı həm pərvaz oldu.

Soltantək qaynayıb coşan aşıqlar,
Bu gedişata tərif qoşan aşıqlar,
Bu yerlərdən yolu düşən aşıqlar,
Ağzındaki şer, nəğmə söz oldu.

Söz tamam oldu. Ona dedilər:

– Aşıq, biz kənd ilə şəhəri bir gözdə görürük. Bir kəndin də tərifi de, qulaq asaq.

Aşıq Soltan Qəndabın üzünə baxdı, dedi:

– Bunu da Qəndab desin.

Qəndab sazı köklədi, ortaya çıxıb görək nə dedi:

Yenə bahar gəldi, bəzəndi hər yan,
Büründü al-yaşıl dona kəndimiz.
Səni candan əziz tutur hər insan,
Ey əziz, mehriban ana kəndimiz.

Yaşıl çəmənlərin, uca dağların,
Məhsullu çöllərin, meyvə bağların,
Loğmantək şəfalı, saf bulaqların,
Xəstəni gətirir cana kəndimiz.

Elə ki, başladı məhsul bayramı,
Al-əlvan geyinib sevinir hamı.
Qəndabın çağlayıb coşan ilhamı,
Dönür güclü bir ümmana, kəndimiz.

Söz tamam oldu, toplaşanlar ona afərin söylədilər. Qəndaba qızlar, oğlanlar gül dəstələri bağışladılar.

Festivalın axırncı günü idi, Soltan baxıb gördü ki, festival şənliklərinin qurtarmasına az qalıb. Hər tərəfdən səslər eşidildi:

– Soltan, birini də oxu.

Soltan onların sözlərini yerə salmadı. O, Sovet ölkəsinin gündən-günə inkişaf etməsi, ölkəmizin şən həyat içində kommunizm qurmasını yadına saldı, aldı görək nə dedi:

Azad vətənimdə, xoşbəxt elimdə,
Fəsillər gözəldir, illər gözəldi.
İnsan əməlləri günəşdən parlaq,
Müqəddəs diləkli ellər gözəldi.

Dolanıb keçdikcə sevimli illər,
Yeni səadətdən gətirir xəbər.
Bəxtiyar yaşayır, şaddı könüllər,
Şirin nəğmə deyən dillər gözəldi.

Bizim qurduğumuz fərəhli dövrən,
Xoş xəbərlər verir kommunizmadan.
Bizik ilk kosmosa yol açan insan,
Xariqələr quran ellər gözəldi.

Qalxır yüksəklərə sülhün bayrağı,
Əlvan güllər açır əməllər bağı.
Laləzarə dönən vətən torpağı,
Məhsullu torpaqlar, çöllər gözəldi.

Yanır kommunizmin sönməz işığı,
Yurdumuza verir min yaraşığı,

Şair Soltan kimi ellər aşığı,
Oxuyur sazında tellər gözəldi.

Festival şamları yandı, bayraqlar göyə ucaldı. Şənliyin axırını gecəsi idi. Gənclər Soltanla Qəndabı araya aldılar. Biri dedi:

– İkiniz də rəy verin, sizin toyunuzu bu festivalda keçirək. Qoy festival sizin toyunuzla qurtarsın.

Soltan dedi:

– Mən razıyam. Görün Qəndab nə deyir.

Qəndabdan soruşdular:

– Qəndab xanım, sən nə deyirsən? Bizim sözümə razısanmı? Gəl sən də rəy ver, toyunuzu edək. Xərcinizi özümüz çəkəcəyik.

Qəndab dedi:

– Atam, anam gerek əvvəlcə razı olsunlar. Onsuz da razı olmayacaqlar, ömrümüzü belə intizarla keçirəcəyik.

Komsomol komitəsinin katibi dedi:

– Danışarıq, atanın, ananın razılığını alarıq.

Qəndab dedi:

– Yanlarına adam getsə, bəlkə razı saldı. Ata, anadı, onlara hörmət eləmək lazımdır. Mən onlarsız heç şey edə bilmərəm.

Bakıdan Qubaya telefon elədilər. Rayonun məsul işçiləri Qəndabın ata-anasının yanına bir dəstə ağsaqqalı elçi göndərdilər. Çox minnətdən sonra onların da razılığını alıb Bakıya yola saldılar. Səhəri gün onlar gəlib Bakıya çıxdılar.

Soltanla Qəndaba toy paltarı geyindirib Səadət sarayına apardılar. Komsomolçular, festivala gəlmiş gənclər buraya sazəndələr, xanəndələr, aşığılar da topladılar. Çalmaq, oxumaq, oynamaq başladı, badələr dalbadal bəylə gəlinin sağlığına qaldırıldı. Əl vurub bərkdən dedilər:

– Soltan öz toyunda oxusun, bir gözəlləmə desin.
Soltan ayağa qalxdı, sazı döşünə basıb görək nə dedi:

Ey gözəl yarım,
Can, ay qara göz.
Eylə iltifat,
Dur ayağa süz.

Canım-ciyərim,
Atma mənə söz.
Gözəl nigarım,
Vurma yara, köz,
Can, ay qara göz.

Qucum belindən,
Tutum əlindən,
De bir dilindən.
Neçə şirin söz
Can, ay qara göz.

Ey nazik bədən,
İncimə məndən,
Küsmərəm səndən,
Can, ay qara göz.
Can, ay şirin söz.

Sevgili canan,
Məməsi fincan,
Əmim doyuncan,
Gəl atma sən göz,
Can, ay qara göz.

Qaş, gözün qara,
Gəl eylə çara,
Bu Soltan yara,
Can, ay qara göz.
Can, ay şirin söz.

Söz tamama yetdi. Əl vurub dedilər:

– Birini də Qəndab desin.

Qəndab əvvəlcə utandı, istədi oxumasın. Adamlar ondan əl çəkmədilər. Qəndab ayağa qalxdı, sazı sinəsinə basıb görək nə dedi:

Xoş saatlar gəldi çatdı,
Gözəl gündə, gözəl gündə.
Çox şükür, murada çatdıq,
Gözəl gündə, gözəl gündə.

Əziz yarım, gəl bir görək,
Çalaq, qoşaq saz götürək,
Oxuyaq, səs-səsə verək,
Gözəl gündə, gözəl gündə.

Söhbətimiz, sözümüz bir,
Məhəbbətimiz, qəlbimiz bir.
Sazı götür, ortaya gir,
Gözəl gündə, gözəl gündə.

Yar, sevdim səni əzəldən,
Bülbül heç doyardımı güldən.
Gül həyat alıb bülbüldən,
Gözəl gündə, gözəl gündə.

Telli Qəndab sana qurban,
Olmuşam qaş, gözə heyran
Qataq canı cana, canan,
Gözəl gündə, gözəl gündə.

Söz tamam oldu. Hamı onlara dedi:

– Toyunuz mübarək olsun, xoşbəxt həyat keçirəsiniz.

– Allah mübarək eləsin, xoşbəxt yaşayasınız.

Ata-anaya gözəyadınlığı verdilər. Dedilər:

– Atalar, analar, gözünüz aydın olsun. Neçə-neçə oğul,
qız toyu edəsiniz. Toy mərasiminin axırında duvaqqapmanı
Soltan özü desin.

Aldı Aşıq Soltan görək duvaqqapma ilə öz toyunu
necə tamamlayır:

Mənim eşqi, məhəbbətim,
Bil sənə əyandı, ay qız.
Gəl məni etmə divanə,
Haqq yaradan candı, ay qız.
Al yanağın, gül dodağın,
Xəstəyə dərmandı, ay qız.
Qoynuna ad qoymuşam,
Bağın gülüstandı, ay qız.
Ay qabaq, alma yanaq,
Qaşların kamandı, ay qız.
Qıya baxıb, naz eləmə,
Ölürəm amandı, ay qız.
Aşığın alma canını,
Bil ki nahaq qandı, ay qız.
Biz gedərik, dünya qalar,
Bu çərxi-dövrəndi, ay qız.

Ey gözəl, bir de görüm,
Nə məni dərdə salmısan.
O qaşların əyməsini,
De görüm, hardan almısan?
Yanağın lalə kimidi,
Rəngini güldən almısan.
Dodağın qaymaq kimidi,
Süzülən baldan almısan.
Hər kəs ay qabağın görür,
Qeyri xəyala salmısan,
Əymisən qəddi dalın.
Gör necə hala salmısan.
Hurisən, ya ki pərisən,
Məgər cənnətdən gəlmisən?
Saçlarını qəddi dala,
Salmısan ilandı, ay qız.

Ağ-yaşıl paltar geyinib,
Bağla başa ağı, gülüm.
Bircə danış, könlümü aç,
Vurma mənə dağı, gülüm.
Dostun üçün məclis açıb,
Sən olaydın saqi, gülüm.
Baharın xoş çağında sən
Yasəmən budağı, gülüm.
O qoynuna girən deyər,
Səkkiz cənnət bağı, gülüm.
Sonaların üzən göldü,
Gəzəndə yaylağı, gülüm.
Ziynəti ver yüz naz ilə,
Gəl bəzət otağı, gülüm.
Hamı deyir çox gözəlsən,

Yusif-Züleyxadan, gülüm.
Aşıq Soltan dildən deyər,
Sənə can qurbandı, ay qız.

Festival toyla tamam oldu. Toplaşanların hamısı Aşıq Soltanla Qəndaba, ata-analarına mübarəkbadlıq verib, onları bəzənmiş maşında Qubaya yola saldılar.

Onlar arzularına çatıb xoş gün, xoş saatla ömür sürürlər. Siz də muradınıza çatasınız.

Qoca aşiq söhbətini qurtarıb dedi:

– Mən sizə «Soltan və Qəndab» nağlını danışdım. Onlar muradlarına yetib xoşbəxt oldular. Arzu edirəm, siz də onlar kimi kama yetib xoşbəxt olasınız. Siz sağ olun, mən salamat, siz yüz yaşayın, mən iki əlli.

Hamı qoca aşığa uzun ömür, cansağlığı arzu elədi.

BƏHMƏN VƏ HUMAY

Sizə haradan, kimdən xəbər verim. Göyçə mahalında Aşıq Bəhməndən. Aşıq Bəhmən Göyçənin Hüseyinqulu ağalı kəndində yaşayırdı. Aşığın atası təzəcə ölmüşdü, külfət onun boynuna düşmüşdü. Odur ki, oba-oymağa, yurd-yaylağa gedir, toy keçirir, qəpik-quruş alıb külfəti bir təhər dolandırır.

Günlərin bir günü Aşıq Bəhmən Aşıq Mikayilla Qarabağa aşıqlığa getmişdi. Qarabağda Bəhmənin bacısı yaşayırdı. Bəhmən Aşıq Mikayilla bacısıgilə getdi. Gecə burada qaldılar. Səhər tezdən durub çay-çıxanaya getdilər. Baxıb gördülər ki, burada üç aşıq vardır. Bu aşıqların biri çox qoca idi. Qoca aşıq Bəhmənə dedi:

– Cavan aşıq, haralısan?

Bəhmən dedi:

– Usta, göyçəliyik.

Bu sözə usta gülməyə başladı. Bəhmən təəccüb eləyib soruşdu:

– Usta, niyə gülürsünüz?

Qoca aşıq dedi:

– Deyəsən, Göyçədə aşıqlıqdan başqa sənət bilən yoxdu. Hərəsi üç-dörd qatar söz bilib düşür kəndlərə.

Bəhmən dedi:

– Elə şey yoxdu. Göyçə aşıqları kamil olurlar.

Qoca üzünü cavan bir aşığa çevirib dedi:

– Ə, Nəsir, bundan bir-iki söz soruş, yükünü yoxla, görək nə bilir?

Aşıq Nəsir sazını çıxartdı, dilləndirdi, görək nə dedi:

Aşıq isən, eşq əhlisən, mərd isən meydana gəl,
Fəhm eyləynən bu sözümə, natiqsən zəbana gəl,

Öz-özünə pərvaz olub qalxma asimana, gəl,
Şahintək şəhpər çalırım, mənimplə cövlana gəl.

Aldı Bəhmən cavabında:

Hayde gəda, asta danış, girmişəm meydanına,
İndi bu dəm səməndimi sürmüşəm meydanına,
Əbrü baran, bərq lam indicə şaqqıldaram,
Tündü badəm, duman, çiskin bürümüş meydanına.

Aldı Aşiq Nəsir:

Zər-tələdan yük bağlayıb gövhərin xiridarıyam,
Ləl-mərcan mətəimdi, bəzircanlar bariyam,
Bir nəhlikəm, dəryalarda qəvvas kəşti variyam,
Sən ki bir xırda abisən, mənimtək ümmana gəl.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Bir məhəngəm, zər-tələanı seçib qruş eylərəm,
Tab etməzsən bu həngidə sənnən vuruş eylərəm,
Nəhənginə gəliş gəlib dəryanı boş eylərəm,
Kərgədanam, ağır torlar hörmüşəm ümmanına.

Aldı Aşiq Nəsir:

Nəsir deyər elm içində mənəm bir girranı səng,
Bu meydanda lərzə ilə bil olacaq tuli cəng,
Şiri-aslan bil ki, mənəm, bir də büzürg pələng,
Bəkləmişəm mən bu yeri, sözün var hər yana gəl.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Bəhmən deyər indi bu dəm, od vuraram sənginə,
Suvalına var cavabım, mən hazıram cənginə,
Şir aslan tab eyləmüz fil, bəbir, pələnginə,
Bax kəməndə sallam səni, gərmişəm hər yanını.

Aşiq Nəsir dedi:

– Yaxşı, indi özümü sənə tanıdaram baxarsan.

Aldı Aşiq Nəsir:

Elimiz doludu aşiqnan demə,
Qayıdanda tez həvvara düşərsən.
İndicə alacam əlindən sazı,
Ya ağlayıb, ya yalvara düşərsən.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Mənnən meydanda cəng edən aşiq,
Gününü elərəm qara, düşərsən.
Səməndərtək dolanma sən başıma,
Pərvanəsən, indi nara düşərsən.

Aldı Aşiq Nəsir:

Aç mataın, bu meydanda hər nə var,
Gedən varsa göndər elinə xəbər,
Mən bir şahin quşam, səndə nə güc var,
Çalsam, qaynağımnan hara düşərsən?

Aldı Aşıq Bəhmən:

İndi sana təzə bir ad qoyaram,
Verərəm dabbağa gönün soyaram,
Çəkərəm milləri, gözün oyaram,
Bu cahanda qafil, nara düşərsən.

Aldı Aşıq Nəsir:

Mən Aşıq Nəsirəm, çıxdım elimdən,
Çətindi qurtara aşıq əlimdən.
Neçələrini qurtarmışam ölümdən,
Sən nəsən ki, a biçara, düşərsən.

Aldı Aşıq Bəhmən:

Bəhmənəm, məclisdən eylərəm haşa,
Tülküsən, cəngdə çıxmıyın başa.
Alaram sazını çalaram daşa,
Sinən olar həzar para, düşərsən.

Söz tamama yetdi. Aşıq Nəsir gördü xeyir a, bu kol girməli kol deyil. Deyişməmək ayıbına gəldi, dedi:

– Aşıq, indi keçək bağlamaya. Əgər ona da cavab versən, bilərəm ki, aşıqsan, sənətində kamilsən.

Bəhmən dedi:

– De gəlsin, nə qədər yükündə var.

Aldı Aşıq Nəsir:

Əzəl deyim bir məclisə varanda,
Müsəlman şərində vacibdi salam.

İbtida tapşırıq verən kim oldu?
O kim idi, kimə gətirdi salam?

Aldı Aşiq Bəhmən:

Mən həmişə hər məclisə varanda,
Müttəsil dilimin vərddi salam.
İbtida haqq özü tapşırıq verdi,
Cəbrayıl Nəbiyə gətirdi salam.

Aldı Aşiq Nəsir:

Əleyk kim kimə verdi harada?
O kim idi əxi oldu orada?
O ayə yazıldı hansı surada?
Kim yazdı, oxudu, götürdü salam?

Aldı Aşiq Bəhmən:

O Nəbi buyurdu Cəbrailə əleyk,
Əxi oldu, mürsəl söylədi ləbeyk,
Süreyi «Əmmə»də yazıldı yaleyk,
Əhli-müsəlmana yetirdi salam.

Aldı Aşiq Nəsir:

Mən yazın olmuşam elmə nabeləd,
Sübhana ya rəbbi, sən sən ədalət.
Üqbada sən məni etmə xəcalət,
Nəsirəm, dilimdə əzbərdi salam.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Haqq özü verdi məxluqa nemət,
Həşrdə olacaq qiyam-qiyamət,
O gündə, ey xaliq, eylə mərhəmət,
Sübhanı üsyandan rəddi salam.

Söz tamama yetdi. Nəsir istədi ki, yenə də qabağa düşsün, adamlardan biri ayağa durub dedi:

– Aşiq Nəsir, məgər meydanı sən tək alıbsan? İndi də qoy qabağa göyçəli Aşiq Bəhmən düşsün.

Adamlar dedilər:

– Qabağa indi də Aşiq Bəhmən düşsün.

Aldı Bəhmən dodaqdəyməz divanı ilə görək nə dedi:

Nə yazırsan aç didarın sən də o yandan, gəda,
Dəngəsərsən, nə deyirsən indi hayandan, gəda,
Naşi səyyad nahaq yerə çıxırsan dağdan-dağa,
Atırsan alçaqdan gedir, gah da ki yandan, gəda.

Nəsir cavab verməyib dedi:

– Mən sana demədim ki, sən dodaqdəyməz deyəsən.

Bu düz deyil.

Bəhmən dedi:

– Dalısına qulaq as.

Qəza əydi işdə səni, kəs dilini lal eylə,
İndi çıxdım qarşıya sən, nə ağıl, xəyal ilə,
Aldadırsan qeyriləri nə dillərdə ar, al ilə,
Nadanlıqdan əl çəkgilən, deyəndə qandan, gəda.

Mən Bəhməndən gəndə gəzginən, el içində xar eylər,
Gen cahanı diriliyində sərinə tez dar eylər,
Qeyzə gəlsə şillə çəkər, didələrin tar eylər,
Əl atarsan yedəklərə yəqin ilandan, gəda.

Nəsir başını bulayıb dedi:

– Xeyr, mən dodaqdəyməzə cavab verə bilmərəm.

Mən dodaqdəyməzlə deyişmək istəmirəm.

Dedilər:

– Aşıq Bəhmən, ayrı söz de, cavab versin.

Bəhmən dedi:

– Yaxşı, deyim.

Aldı Bəhmən:

Qapısız, bacasız bir qala gördüm,
İçində bir pəhlivani pünhandı.
Nə hasarı, nə divarı, daşı yox,
Nə torpaq, şişədi, nə də ahəndi.

Deyim o qalanın büsati var,
Bənnasız yapılib dördcə qatı var,
Nə canlı cansızdı, hər isbati var,
Təşbihdə kürreyi-ərzi cahandı.

Nəsir dedi:

– Mən cavab verə bilmərəm. Qoy səni dilləndirən
qoca aşiq özü cavab versin.

Aldı Bəhmən görək qoca aşığa nə dedi:

Çaldı şeşpərini eylədi nimşaq,
Dağıtdı qaliyi ondan yumuşaq,

Ər aşığı kimdisə, ondan soruşaq,
Bəhmənin bu sözü, bil, imtahandı.

Qoca aşığı dedi:

– Mən sana zarafat eləyirdim. Onu burax, gəl dost
olaq.

Adamlar dedilər:

– Elə zarafat yoxdu, ya gərək göyçəli aşığa cavab
verəsən, ya da sazı ona verəsən.

Qoca aşığı dedi:

– Yaxşı, başlayaq.

Aldı qoca aşığı görək nə dedi:

Hay de gəldin bu məclisə, indi ahəstdən danış,
Xəyalında nə tutubsan etdiyən qəsddən danış,
Gəl oturan öz yerində, söhbət zəban olaq,
Həqiqətdən, təriqətdən, nişəstdən danış.

Aldı Aşığı Bəhmən:

Aşığı isən, ustaddan aldığın dərsdən danış,
Gər ustadsan, bu meydanda qövl ələsdən danış,
Külli-nəfsin zəiqətül mövtü bər haqqı bil,
Müsəlmansan, qəbul ilə yövm ərəsətdən danış.

Aldı qoca aşığı:

Uymagilən çox işrətə, bu dünyanı fani bil,
Neçə süleymanlar gəldi, qalmaqıbdı hanı bil,
Mən də bir nəhəng aşığam, yaxşı özün tanı bil,
Çox da sazın çəkmə zilə, bircə pəsdən danış.

Aldı Aşığı Bəhmən:

Sən ki məni necə gördün, yoldaşım da elədi,
Getsin əliboş bazara, var misalı belədi,
Naşı yolçu yol gedirsən qabaqda sövt bələdi,
Heç de harası sındı, o dar qəfəsdən danış.

Aldı qoca aşığı:

Əzəl budu mən deyirəm bax sərdar mintənə,
Dadanmaynan hasand sözə, səni sallam çətinə,
Təcnis, təxmis deyərəm, düşməyək söhbətinə,
Həqiqətdən, şəriətdən elə, həvəsdən danış.

Aldı Aşığı Bəhmən:

Bəhmən, mərdə can sədəqə təkəbbürə baş əyməz,
Aşığı olan alçaq olar, məclisdə özün öyməz,
Gəl nöqtəsiz biz oxuyaq, divani, dodaqdəyməz,
Məddə uyğun mənada düz buyur, təcnisdən danış.

Qoca aşığı baxdı ki, Bəhmən zor aşığıdı, dedi:
– İndi keçək qıfıləndə, səni elə girdaba salım, ha
çalış ki, çıxasan.

Bəhmən dedi:

– Aşığı, de gəlsin.

Aldı qoca aşığı:

Bir əcayib nəstə gördüm, kökü bir, budağı üç,
Hər ağacda altmış çiçək, yüz səksən yarpağı üç,

Cəm idi on iki, on üç, altı otuz sərəsər,
Yeddi təbib açar, yumar, bağçası bir, bağı üç.

Bəhmən gülüb dedi:

– Usta, bu qıfılbənd Xəstə Qasımındı.

Qoca aşiq dedi:

– Niyə, Xəstə Qasımdan demək olmaz? Mən Xəstə Qasımdan deyirəm, cavab verə bilməsən, bağlanmış olursan.

Bəhmən dedi:

– Əlbəttə, özündən deməli idin. İndi ki deyirsən, cavab verim də.

Aldı Aşiq Bəhmən:

O bir ildi, fəsilləri qurub nizamları üç,
Dü mahidə altmış ruz, yüz səksən qulları üç,
Cəm eylədim on iki aydı, otuz gündən sərbəsər,
Yeddi ona nam verilib, əziz bayramları üç.

Aldı qoca aşiq:

Bu bağın meyvəsinin hər birinin bir dadı var,
Nə suyu, nə hasarı, nə göz görür, adı var,
Hökm elər soltana, fəryadı var, dadı var,
Məhsi vardı, cismi yoxdu, bülbül bir, zağı üç.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Fəsillərdə ayrı hava, hər birinin bir dadıdı,
Həm bənnasız, bil vəfasız, ruzigarın adıdı,
Hər kim olsa ömr fəna, əcəl şərbət dadıdı,
İsmidə var, cismidə yox, bir fəsil ayları üç.

Aldı qoca aşıq:

Ağıl sərdə, fikri dərdə, dəm-dəmi divanadı,
Biya-biya, küca-küca, məhsədə xoş mənadı,
Xəstə Qasım hey deyibən cu gedər bilməyəne fənadı,
Bağban oldum, ku becərdim, şamama bir, tağı üç.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Ağlı, huşu cəm eylədim, olmaram divanəsi,
Biya-biya, gəl-gəl deyir, kücanın xoş mənəsi,
Aşiq Bəhmən, izhar eylə axırda aya nası,
Bir gün olar bağ pozular, nə gedər yolları üç.

Söz tamama yetdi. Adamlar dedilər:

– Qoy indi də Aşiq Bəhmən desin.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Bir əcayib nəstə gördüm, cəsəd bir, ayağı üç,
Dü sərində görünür dəhanı bir, qulağı üç,
Gərmiş vurur, nalə çəkir, dəmhadəm belin,
Bir dərədə məskəni var, bələn iki, dağı üç.

Qoca aşiq bu bəndə cavab verə bilmədi, dedi:

– O biri bəndləri də söylə, hamısına bir yerdə cavab verəcəyəm.

Aldı Aşiq Bəhmən ikinci xanəni:

O dağların nigahbanı kəsibdi ayağını,
İki nəfər rəzm içində tutub solu, sağını,

Cəng edirlər, arayırlar dəhanından yağını,
Mən özünü tək görmüşəm iki xəsmi, bağ yeddi.

Gördüm ki, bir əjdahadı, şikəmində bəhri var,
Nəmi nəfi, çoxdu kefi, xoş mülayim qəhri var.
Bəhmən deyir xub bazarı, çox cəlali, şəhri var,
Bir mən idim, iki onlar, olduq bir, qonağı üç.

Qoca aşiq dedi:

– İndi həm yorulmuşam, həm də axşamdı. Sabah cavab verərəm.

Bəhmən razı oldu. Bəhməni Nəsrəddin adlı bir adam öz evinə qonaq apardı. Ona çox hörmət elədilər. Bəhmən gecəni Nəsrəddinin evində keçirdi. Səhər tezdən vədə yerinə gəldi. Gördü ki, aşıqlar vədə yerinə gəlməyiblər. Ona xəbər verdilər ki, aşıqlar qaçıb Ağdamda gediblər.

Sizə xəbəri verim, Ağdamda Humay adlı bir qız var idi. Bu qız həm dünya gözəli idi, həm də şair idi. Aşıqlar gedib Bəhməndən ona danışdılar. Humayı bu vaxta qədər bağlayan aşiq yox idi. Oydu ki, götürüb Bəhmənə belə bir məktub yazdı:

Məndən salam olsun, ay şair Bəhmən,
Əgər hünərin var, bizim elə gəl.
Sədamı eşidib qaçsan bir yana,
Həlbət bir gün sən keçərsən ələ, gəl.

Sən gəlib çıxıbsan haradı Bərdə,
Alanda kağızı durma o yerdə,
Çoxlarını salmışam bulunmaz dərdə,
Gəlsən külü öz başına ələ, gəl.

Rayonumuz Ağdamdı, Biri May,
Şairlikdə heç kəs gəlməz mənə tay,
Atam Sadıq kişi, öz adım Humay,
Əgər bülübl isən, bizim gülə gəl.

Kağızı gətirib Bəhmənə verdilər. Bəhmən kağızı alıb oxudu, məzmunundan xəbərdar olub şair Humaya belə bir cavab yazdı:

Aldım salamını, namə göndərən,
Allah qoysa sizin elə gəlirəm.
Sədanı eşitcək düşürəm yola,
Mən bülbüləm, səntək gülə gəlirəm.

Bərdədən gəlirəm mən sizin yerə,
Maya gərdən çəksə, nə eylər nərə,
Arayıram ölkənizi bir-birə,
Dayan bircə, indi hələ gəlirəm.

Aşığa vermərəm meydanda aman,
Sərrafam, seçərəm mən yaxşı-yaman,
Göyçə sakiniyəm, adımdı Bəhmən,
Yük bağlayıb düşüb yola gəlirəm.

Bərdədə toy var idi. Bəhmən o gecə toyu keçirdi, səhər tezdən yola düşüb Ağdama getdi. Soraqlaş-soraqlaş gedib Bir May kəndinə çıxdı. Burada Surxay adlı bir kişiye qonaq oldu. Surxay kişi çox arif adam idi. Bəhmənin Humayla deyişməyə gəldiyini öyrəndi. Humay onlara qonşu idi. Tez adam göndərib, Humay xanımı çağırtdırdı. Humay üç qızla Surxaygilə gəldi. Qızların biri kiçik idi. İkisi böyük. Qız Bəhməndən soruşdu:

– Aşıq, haralısan?
Aşıq Bəhmən dedi:
– Göyçəliyik.
Surxay dedi:
– Qızım, səni çağırmaqda məqsədim buydu ki,
Bəhmənlə tanış olasan.
Qız dedi:
– Aşıq bir neçəsini desin görək, necə aşıqdı?
Aşıq Bəhmən dedi:
– Xanım, deyim də, sözüm nədi?
Aldı Bəhmən görək Humaya nə dedi:

Əmr namənizdən tez tələb edən,
Söylə gözəl, görüm Humay sənsənmi?
Bərdədən buraya məni gətirdən,
Söylə, gözəl, görüm Humay sənsənmi?

Humay sazı mindirdi mübarək sinəsinə, aldı görək nə dedi:

Çox uzaq yollardan tez gələn oğlan,
Yaxşı tanıyıbsan, Humay mənəm, mən.
Aşıqlar əlindən sazını alan,
Hər yerdə söylənən Humay mənəm, mən.

Aldı Bəhmən:

Aşıq olan sənə verərmə sazın,
Hər qeyli-qal çəkdim, gözəllər nazın.
Mən bülbüləm, sən də gülü bu yazın,
Söylə, gözəl, görüm Humay sənsənmi?

Aldı Humay:

Çox bülbülü saldım, mey qəfəsdədi,
Üzümü görələr gedib xəstədi,
Neçə aşiq, şair mənnən bəstədi,
Salan səni dərdə Humay mənəm, mən.

Aldı Bəhmən:

Sən gözəl, dağların təzə qarısan,
Bağçaların heyvasısan, narısan,
Qaçan aşıqlərin havadarısan,
Bəhmənə qəzəbnak Humay sənsənmi?

Aldı Humay:

Aşıqlar hayfını səndən alaram,
Cəsədin üstündə bir od qalaram,
Sabah bu meydanda tükün yolaram,
Özü Humay, adı Humay mənəm, mən.

– İndi mən deyim, aşiq, sən cavab ver.

Aldı Humay xanım:

Qıraq eldən bura ay gələn aşiq,
Sazda hər havacat çalasan gərək.
Şagirdsən söz demə, dildə dolaşiq,
Bir ustaddan dərş alasan gərək.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Al cavabın deyim, ay Humay xanım,
Sazda çəşi, dildə xoş göftar mənəm,

Ustadımdan dərslim alıb bilmişəm,
Sizin aşıqları edən xar mənəm.

Aldı Humay xanım:

Ustadın kimdisə deyinən adın,
Bir dara düşəndə kimdi fəryadın,
Özünə güvəndin, yoxsa qanmadın,
Qərq oldun, ümmana dalasan gərək.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Ustadımdı mənim ustadlar piri,
Verəndə cavabı bir sən də kiri,
Dəryada nəhəngəm, çəkməm fikri,
O şahlar şahına ümidvar mənəm.

Aldı Humay xanım:

Doğru söylə, danışmayan yalanı,
Dil başına gətiribdi bəlanı,
Humaya aləmlər tamam inanı,
Meydanda imtahan olasan gərək.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Bəhmən doğru deyir bilməz yalanı,
Sən gətirdin öz başına bəlanı,
Hər nə sözün varsa deynən olanı,
Dildə, nitqdə, sözdə sinədar mənəm.

Bu hər bə-zorbalardan qurtardılar. Surxay onlara bir qonaqlıq verdi. Yeyib feyziyab olandan sonra Humay dedi:

– Mən evə gedirəm. Sabah döş-döşə gələrək. Aşıqların hayıfını səndə qoymayacağam.

Bəhmən dedi:

– Humay xanım, nə desən elə elərik.

Humay xudahafizləşib getdi. Səhər açıldı, üstünüzə çox xoş sabahlar açılsın. Surxay bir məclis düzəltdi. Car çəkdiilər bütün kolxozçular toplandı. İspalkomun əli ilə bir şərtnamə yazıb deyişməyə başladılar.

Aldı Humay xanım:

Özünə güvəndin, yoxsa qanmadın,
Vardı bir əlamət səndə, gəlibsən.
Soruşdunmu, sənə nə dedi kəndin,
Ayaq basıban bu kəndə gəlibsən.

Aldı Aşıq Bəhmən:

Özümə güvənib bu yerə gəldim,
Vardı çox hünərlər məndə, gəlmişəm.
Kəndim soruşub yükümü bildim,
Bar bağlayıb mən bu kəndə gəlmişəm.

Aldı Humay xanım:

Özündən çox demə, mən də şairəm,
Hər bir yana sözlərimi yayıram,
Necəsən ki, çəkəm çənən ayıram,
Salam o dilindən mən də, gəlibsən.

Aldı Aşıq Bəhmən:

Çox şairəm demə, səni ataram,
Mal eləyib karvanlara qataram,

Mürğü filan pərvaz olsan tutaram,
Əlimə bax, tor, kəməndlə gəlmişəm.

Aldı Humay xanım:

Asta danış, çox danışma heyvərə,
Min tülkü yığılsa, neyləyər şirə,
İndi bu meydanda vuraram yerə,
Humay salıb səni fəndə, gəlibsən.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Mürdə bilmirəm, mən səni yerdə,
Sən ki bir gürzəsən, nə işin şirdə?
İndicə düşərsən bulunmaz dərdə,
Bəhməni sal görüm fəndə, gəlmişəm.

Bundan murad hasil olmadı. Humay xanım bağlamaya keçdi.

– Oğulsan, indi cavab ver, – dedi.

Bəhməd dedi:

– Xanım, kefinə haram qatma, de gəlsin. Nəyin varsa xırıd eylə.

Aldı Humay xanım:

Məndən salam olsun, ay Aşiq Bəhmən,
Necə quşdu dövr eləyir havada?
Pərvaz olur gah səmada, zəmində,
Gahdan abdal olur gəzir yuvada.

Aldı Aşiq Bəhmən:

Al cavabın deyim, ay Humay xanım,
Könül quşu dövr eləyər havada
Pərvaz olsa gah səmada, zəmində,
Sinə bir qəfəsdə, ona yuvadı.

Aldı Humay xanım:

Əyləşib pünhanda gözə görünmür,
Kəşt eyləsə bu dünyanı ərinmir,
Gah sağ olur, gah da xəstə, sürünmür,
Haqqa doğru zəbanı var duada.

Aldı Aşıq Bəhmən:

Dil əyləşib pünhan, gözə görünməz,
Arasa cahanı heç də ərinməz.
Şad olanda sağdı, məlulda gülməz,
Zəban, dildi, dəhan haqqa duadı.

Aldı Humay xanım:

Gah yaxşı oluram, gahdan da yaman,
Gahdan lətafətli, gahdan peşiman,
Hey yandım atəşə, nara hər zaman,
Humaya gərəkdi ola məvada,

Aldı Bəhmən:

Şad olanda sağam, peşman məlulam,
Qərib, qürbət eldə necə zəliləm,
Yetiş sən dadıma Ləmyəzəl, mənim,
Bəhmən cəng eləyir, indi davadı.

Söz tamama yetdi, yenə də əvvəlcə Humay başladı.
Aldı Humay xanım:

Yeddi qat içində mən qala gördüm,
Üzündə abı var, içində narı.
Yarısın al gördüm, yarısın qara,
Eləyirik biz də ondan nubarı.

Aldı Bəhmən:

Ərz bir kürrədi yeddi qatınan,
Üzərində dəryalar, içi od olar.
Gecə, gündüz məhvərində dolanır,
Məxluqa neməti dildə dad olar.

Aldı Humay xanım:

Bir qönçə görmüşəm, çoxdu meyvəsi,
Dostum, bizə çatır iki töhfəsi,
Dörd gözəldi bir-birinə işvəsi,
Hər birinin vardı üç xidmətkarı.

Aldı Bəhmən:

Göydəki ildızlar bağlayıb səfi,
Ayınan gün verib bizə çox nəfi,
Dörd fəsildi, ildi aşkar xəfi,
Hər birində üç-üç aylar ad olar.

Aldı Humay xanım:

Humaya eyliyəb söz əzbər indi,
Hansı dərya gəzənlərə dərindi,

O nədi ki həm istidi, sərindi,
Deyə bilməm bu məclisdə aşkara.

Aldı Bəhmən:

Bəhmən də eləyir sözü əzbərin,
O elmidi hər bir dəryadan dərin,
Qalyan sərin, isti-isti sərin,
Çəkənlər əlində hər saat olar.

Söz tamama yetdi. Adamlar yerbəyerdən dedilər:
– İndi də Aşıq Bəhmən desin.

Aldı Bəhmən:

Tez ver cavabımı, ay Humay xanım,
O nədi ki səsi düşər cahana?
Nəynən məşğuldur, nəyə bağlıdı,
Nə satılmaz, nə alınmaz bəhana?

Aldı Humay xanım:

Al cavabın deyim, ay şair Bəhmən,
O əyrilikdi səsi düşər cahana.
İnsannan məşğuldu, səxaya bağlı,
Nə satılmaz, nə alınmaz bəhana.

Aldı Bəhmən:

Nəynən bilərsən söz hesabını,
O nədi ki, ahən tutmaz tabını,

O nə şeydi, mən görmüşəm abını,
Həm istidi, həm sərindi dahana.

Aldı Humay xanım:

Ağlıma cəm olub sözün hesabı,
Eşq oduna dəmir gətirməz tabı,
Samavar qaynadar odnan abı,
İsti, sərin ləzzət verər dəhana.

Aldı Bəhmən:

Hardan su içər əlimdən sazım?
Nəynən natiqdi mənim avazım?
Bəhmənəm, varımdı nəzir-niyazım?
Ayrılmayım bir də səndən dahanə?

Aldı Humay xanım:

Ürəyimin abı içibdi sazın,
Təbiət natiqdi dildə avazın,
Humaya eləyir qara niyazın,
Özgələri dindirməzsən dahanə.

Söz tamama yetdi, yenə də Bəhmən əvvəlcə başladı.

Aldı Bəhmən:

Bu gün dostdan mənə bir qönçə gəldi,
Yeddi rəng bəzənmiş meyvəsi vardı.
Hər meyvəsi ayrı bircə dad gördüm,
Yeddisi pünhandı, həvəsi vardı.

Humay dedi:

– Hamısına birdən cavab verəcəyəm. De gəlsin.

Aldı Bəhmən:

Yeddi yerdə gördüm var bəndərgahı,
Yeddisi əyandı, yeddi siyahı,
Yeddi bəzirqandı, yeddi irahı,
Yeddi yerdə gördüm sayəsi vardı.

Bir pəri mən gördüm yeddidi yaşı,
Yeddi ayaqları, yeddidi başı,
Yeddi əldə tutub yeddi atası,
Yeddi-yeddi saydım dəstəsi vardı.

Bir şəhərdə gördüm yeddi nigahban,
Yeddi bağ içində yeddi xiyaban,
Yeddi irahı var, yeddi biyaban,
Yeddi də üstündə sədası vardı.

Bir xanəyə vardım, yeddi dirəkli,
Yeddi qul əyləşib yeddi gərəkli,
Yeddi mar görmüşəm, yeddi irəkli,
Bəhmənin onlardan hərası vardı.

Söz tamama yetdi. Humay dedi:

– Cavab verə bilmədim. Durun gedək, hamınız mənə qonaqsınız. Hər şey hazırlamışam.

Bəhmən razı oldu. Yığışib qızın evinə getdilər. Bəhmən Humayın evində məclisdə sazı götürüb onu görək nə cür tərif eləyir:

Bilirsənmi, bu məclisdə ürəyimi qan eylədin sən.
Qəhrilə qəzaya gəldin, halımı yaman eylədin sən.
Bad sərsər nəsibi sərimdə duman eylədin sən.
Gen dünyanı bu başıma axırı dar eylədin sən.
Qoyma məni dumanda,
Yazığam bu zamanda,
Yoxdur tayın heç yanda,
Nə yerdə, asimanda.
Asimana çıxdım,
Hər yana baxdım,
Ürəyimi sıxdım,
Evimi yıxdım.
Olmuşam evdən,
İllahım eldən,
Çıxartdın təbdən,
Ürəyimi dibdən.
Ayırdın cəsədimdən, bilməm nə güman eylədin sən.

Silkinib sona kimi hərdən ki gedir nazınan,
Deyəsən bir qızılıgüldü, açılıb qönçə yazınan,
Qumru təki nitqə gəlib, natiqdi xoş avazınan,
Məclisə söhbət elədi nazik əlində sazınan.
Əlində bax sazı var,
Qumrutək avazı var,
İşvə edir, nazı var,
Çox nəzir-niyazı var.
Canımdı niyaz,
İndi səlbinaz,
Etmirəm dinaz,
Mən deyim, sən yaz.
Aldı qələmi,
Bülbül güləmi?

Düşər diləmi?
Gəzər aləmi.
Söylər hər bir yerdə deyərlər tufan eylədin sən.

Bu gözəl xub yaranıb, əynində libası gözəl,
Tərbiyəsin deyim verib cəm ata anası gözəl,
Məclisə saqi parlayır, əldə piyalası gözəl,
Qaş qara, kipriyi ox, gözünün şəhlası gözəl.
Gözəldi çox gözləri,
Dildə şirin sözləri,
Ay kimidi üzləri,
Şux alıbdı düzləri.
Gün düşdü düzə,
Huş yetir sözə,
Ləbləri məzə,
Geyinib təzə.
İpək libası,
Maral balası,
Göllər sonası,
Gözəllər xası.
Hamı sənə mayıl olub hökm Süleymanı eylədin sən.

Xub gəzir bu məclisi gör nə gözəl işləri var,
Sallanır, ay dolanır, durnatək yerişləri var,
Baxsan ədə, sinədə şamamatək döşləri var.
Dişlərin dürdanədi,
Zülfündəki şanədi,
Bad alıbdı ya nədi,
Səndə bu nişanədi.
Nişandı xalın,
O qəddi-dalın,
Çoxdu kamalın,

Hüsnü camalın.
Camalı göyçək,
Dağlarda çiçək,
Top qara birçək,
Deyərək gerçək.
Gözlərin canlar alır, necə fərman eylədin sən.

Paylayır bu məclisdə əldə istəkan dolanır,
Tavus kimi cilvələnilib, sanki bir tərhan dolanır,
Aşığın canın alır, qəmzəsində qan dolanır,
Diksindir, ya səksənir bu yığnaqda yan dolanır.
Yan darayıb telləri,
Hənalıdı əlləri,
Tutu kimi dillər,
Heyran edir elləri.
Elini gəzdim,
Canımdan bezdim,
Fürqətə dözdüm,
Əlimi üzdüm.
Əlim üzümərəm,
Sənsiz dözmərəm.
Ayrı gəzmərəm,
Səndən bezmərəm.
Bəhməni öz evinə çağırıdın, mehman eylədin sən.

Söz tamama yetdi. Hamı Bəhmənə afərin söylədi. Humay ayağa qalxıb Bəhmənin əllərini sıxdı, dedi:

– Ustadlığına söz yoxdu. Bu güdən sonra mən sənə bacın, sən də mənim qardaşımsan.

Bəhmənlə Humay bacı-qardaş oldular, ölünce məhəbbətlə şad dolandılar, siz də sağ olun.

TANRIVERDİ

Sizə haradan, kimdən danışım. Sulduz kəndindən, Tanrıverdi adlı yetim bir oğlandan. Tanrıverdinin ata-anası ölmüşdü. Bir parça çörək üçün diyarbadiyar düşüb Bozalqanlıya gəldi, burada Süleyman bəy adlı bir varlıya nökrə oldu. Ağa Tanrıverdini qoyuna göndərirdi. O, qoyunları nə qədər yaxşı saxlayırdısa da, Süleyman bəy ona yaxşı baxmırdı, çox incidirdi. Bəy ona yeməyə çörək, geyməyə paltar da vermirdi. Çox zaman Tanrıverdi ac-yalavac qalırdı. Axırda canı təngə gəldi. Tanrıverdi onun əleyhinə qalxdı, haqqını istəməyə başladı. Süleyman bəy ona haqq vermədi, özünü də çox döydü. Bəy istəyirdi ki, onu həmişə haqsız-muzdusuz işlətsin. Çünki əlinə yaxşıca yiyəsiz adam düşmüşdü. Tanrıverdi «Haqqımı ver, gedirəm», – deyib sözünün üstündə durdu.

Süleyman bəyə kənd kovxasına dedi:

– Tanrıverdi çobanlıqdan çıxmaq istəyir, əgər o, çıxsın, mən onun kimi çoban tapmayacağam. Sən gəl onu qorxut, çobanlıqdan çıxmasın. Nə desən sənə verərəm.

Kənd kovxası dedi:

– Sən ondan şikayət elə, dalısıynan işin yoxdu.

Süleyman bəy dedi:

– Nə şikayət eləyim?

– Sən mənə ərizə yaz ki, Tanrıverdi mənim otuz qoyunumu tələf eləyib, dalısıynan işin yoxdu. Mən onun cəzasını verərəm, elə elərəm ki, çobannıxdan çıxmaz.

Süleyman bəy kənd kovxasına elə bir şikayət verdi ki, bəs Tanrıverdi otuz qoyunumu tələf eləyib.

Kovxa haman günü Tanrıverdini çağırtdırıb damladı.

Tanrıverdi xəbər aldı:

– Məni nə üçün damlayırsız?

Kovxa dedi:

– Sən Süleyman bəyin otuz qoyununu tələf eləyibsən.

Tanrıverdi çox çalışdı ki, kovxanın əlindən bir yolnan qurtara, amma kovxa əl çəkməyib onu zorla damladı.

Tanrıverdi çox qüvvətli idi, həm də qoçaq oğlan idi. Baxıb gördü ki, bunu nahaq tutublar. Özü də bu Süleyman bəyin qurğusudu. Gecəyənən qapını qırıb qaçdı, getdi birbaşa Gürcüstan knyazının qapısına.

Knyaz xəbər aldı:

– Ə, nəçisən?

Tanrıverdi dedi:

– Çobanam.

Knyaza da elə bir adam gərək idi ki, onun qoyunlarına baxsın. Çünki knyazın qoyunlarına hər gecə oğru gəlirdi.

Dedi:

– Gəl mənə çoban ol, qoyunlarımı otar. Yaxşı çoban olsan sənə yaxşı baxacağam.

Tanrıverdi günü sabahdan knyazın çobanı oldu. Onun sürüsünə elə baxdı ki, heç bir axsaq quzusunun da burnu qanamadı.

Bir gecə bərk külək əsirdi. Tanrıverdi sürünün qırağında ağaca dirsəklənib sürüyə baxırdı. Gördü ki, iki nəfər oğru sürüyə tərəf gəlir. Tanrıverdi elə bir nərə çəkdi ki, oğrular quruyub yerlərində qaldılar. Tanrıverdi tez yüyürüb oğruların qollarını bağlayıb səhərnən knyazın yanına apardı. Knyaz oğruları saldırdı qazamata. Bunun üçün Tanrıverdiyə bir yaxşı tufəng bağışladı.

Bir gün Tanrıverdi qaldı yataxda, sürüyə yoldaşı getdi. Gecənin bir aləmində sürüyə canavar təpindi. Çoban Tanrıverdini çağırırdı. Tanrıverdi yerindən durub tez arxaca getdi, gülləyənən canavarların birini öldürdü, o birinin də qıçını sındırdı.

Knyaza xəbər getdi ki, çobanın iki canavar öldürüb. Knyaz gəldi canavarların tamaşasına, əhsən söylədi, amma Tanrıverdiyə heç bir baxşayış vermədi. O biri tərəfdən Süleyman bəy yaxşı çoban tapmadığı üçün Tanrıverdi deyib gəzirdi. Axırda öyrəndi ki, o, Gürcüstanda knyazın çobanıdır. Götürüb Gürcüstan knyazı Tavata belə bir kağız yazdı: «Tanrıverdi mənim otuz qoyunumu oğurlayıb ora qaçıb, onu tutub mənim yanıma göndərərsən».

Süleyman bəy kağızı naçalnikin üstünə göndərdi. Naçalnik bu xəbəri knyaza çatdırdı. Amma knyaz Tanrıverdinə əl vermədi, Süleyman bəyə yazdı ki, Tanrıverdi adında adam biz tərəflərdə yoxdu.

Bəli, Tanrıverdi bir il knyazın yanında gizli qaldı, amma nə qədər çalışdı, can yandırdısa da, knyaz onun zəhmətini qiymətləndirmədi. Tanrıverdi işi belə görəndə knyazın yanına gəlib dedi:

– Mən sənə çoban olmaq istəmirəm, çıxıram. Mənim haqqımı ver, gedirəm.

Knyazın qəzəbi tutub Tanrıverdinə verdi naçalnikə ki, tezliklə Süleyman bəyə göndərsin, bəyin otuz qoyununu oğurlayıb qaçıb.

Naçalnik Tanrıverdinə tutub saldı dama. Tanrıverdi gecə qapının arasından baxıb gördü qaraulçu mürgüləyib. O saat qapını sındırıb qaraulçunun tüfəngini əlindən aldı, qaçıb Ceyran çölünə getdi.

Tanrıverdi öz yeznəsi Yusif və onun qardaşı Nəsinin yanına gəldi. Onlar Tanrıverdidən xəbər aldılar.

– Ə, nə var, niyə gəldin?

Tanrıverdi dedi:

– Ə, Süleyman bəy mənə yaxşı baxmadı, mən də qaçıb Tiflisə getdim. Tavata çoban oldum. O da haqqımı vermədi, tutub Süleyman bəyin üstünə göndərdi. Damdan qaçmışam.

Sonra başına gələn bütün əhvalatı yeznəsinə nağıl elədi. Tanrıverdi iki gün yeznəsinin öyündə qaldı. Üçüncü gün dedi:

– Mən gedəcəyəm Süleyman bəyin qapısına. Görək ondan öz haqqımı alam.

Yeznəsi, qardaşları, Nəsbənən Allahverdi də ona qoşuldular. Kürdən peləynən keçib çıxdılar Süleyman bəyin qapısına. Süleyman bəyin mehtəri yatmışdı. Tanrıverdi mehtəri oyatdı, xəbər aldı:

– Ə, Süleyman bəy öydədimi?

Mehtər Nağı dedi:

– Süleyman bəy Qazağa gedib.

Tanrıverdi Süleyman bəyin üç atını tutdu, minib gəlib çıxdılar Çoban dağına. Qaraqoyun kəndində Dövlətxan adlı bir çavan oğlan kənd kovxasını öldürmüşdü. Eşitdi ki, Tanrıverdi Çoban dağındadı. Dövlətxan da Tanrıverdinin yanına gəldi.

Tanrıverdi bir gün yoldaşlarını çağırıb dedi:

– Gəlin, gedək Gürcüstana, Tavat knyaznan hesablaşmağa.

Dedilər:

– Ə, necə hesablaşmağa?

Belə deyəndə Tanrıverdi alıb görək nə dedi:

Səfər olur Gürcüstana,
Olsun dəllərim saz gərək,
Talan salın yalmaşqana.
Qisası alağ tez gərək.

Hasa qaladan başdı yax,
Yalmaşqananı daşdı yax;

Çox arxaşdarı pişdiyax,
Qoyax yurdunu düz gərək.

Tanrıverdi doyub cana,
Canı çürütdü əfsana,
Talan salax knyaz, xana,
Dəli döyranı yaz gərək.

Söz tamamına yetəndə Nəsib dedi:

– Ə, fikrini mənə de.

Tanrıverdi dedi:

– Ə, başımın altı olub gərmə, döşəyim ot, axırda da haqqım knyazda qalıb, gərək gedəm. Qulaq asın, görün işin binası hardan baş verib.

Aldı Tanrıverdi:

Çağıraram haqqı, düşərəm yola,
Bu hayfı knyazda ölsə, qoymaram.
Bir qoyuna gərək yüzün götürəm,
Bir çəpiş geridə qalsa, qoymaram.

Süleyman ağadan allam qisası,
Çünkü onnan oldu işin binası,
Bəy-xanlar attana, tamam cümləsi,
Yeriyib üstümə gəlsə, qoymaram.

Tanrıverdinin nələr gəlib başına,
Sən baxarsan indi tər savaşına,
Dünya dönsə qazax, saldat, qoşuna,
Yarpax, torpax qoşun olsa, qoymaram.

Tanrıverdi sözünü müxtəsər eyləyib, yoldaşlarını cəm elədi, atlanıb düşdülər yola. Haçaqayadan enib birbaş Gürcüstana gəldilər. Tavat knyazın sürüsünə hücum eləyib, əllərinə keçəni qatıb qabaqlarına gəldilər.

Knyaza xəbər getdi ki, sənin həmin qoçaq çobanın Tanrıverdi bu gecə gəlib bütün ilxını dəstələyib aparıbdı. Knyaz xəbər verdi naçalnikə, naçalnik xəbər verdi pristava. Pristav yazdı saldat komandirinə. Komandir qoşun yığıb Tanrıverdinin üstünə getdi. Tanrıverdi gördü ki, qoşun gəlir. Tanrıverdi sürünü qatıb çobanın qabağına, çağırdı, yoldaşlarına dedi:

– Ə, hancarı qorxub qaçırsınız?

Tanrıverdinin yoldaşları həqiqətdə də qorxub qaçmaq istəyirdilər. İşi belə görəndə Tanrıverdi alıb görək yoldaşlarına necə ürək verdi:

Qoçaqlarım, meydan açın mərdanə,
Zərbənizi bu düşməna bildirin.
Qırın saldatını, knyazın tutun,
Naçalniki, komandiri öldürün.

Qoç igiddən oğul törər qoç kimi,
Mərd meydanda durar ağır daş kimi,
Kəsin hər tərəfi tərlan quş kimi,
Kəklik təkin dərələrə doldurun.

Tanrıverdi meydan açar mərdana,
Atmayın gülləni boşa, əfsana,
Tökün qoşunların leşin yan-yana,
Naçalnikin yas toyunu çaldırın.

Söz tamam oldu, bu tərəfdən də qoşun gəldi. Tanrıverdi özün verdi dərənin səngərlərinə, qoşun qaldı açıxda. Hər iki tərəfdən atəş açıldı. Düşmənin gülləsi gəlib dağadaşa dəyirdi, amma Tanrıverdinin yeri bərk olduğu üçün qoşunu elə qırdı ki, yarısı qaldı. Düşmənin qaçmasını gören Tanrıverdi alıb yoldaşı Nəsibə görək nə dedi:

Ay Nəsib, bax, qoşun qaçır,
Kəs qabağın, qoyma, qoyma.
Güllələ hər tərəfini,
Solu, sağ, qoyma, qoyma.

Qoşun bulanıbdı qana,
Allahverdi, sən bu yana,
Çağır deynən Dövlətxana,
Qaçdı yağı, qoyma, qoyma.

Nərə çəkdi Tanrıverdi,
Mərdanə meydana girdi,
Qazağı, saldatı qırdı,
Qalan sağ, qoyma, qoyma.

Nəsib daha da ürəkləndi. Bir saatın içində qazaxları qırıb dağıtdılar.

Tanrıverdi haman gətirdiyi heyvanları götürüb tökdü Şavadına. Nəsibi göndərdi Tovus kəndlərinə, bütün yoxsulları yığıb meşəyə, haman qoyun-quzuları payladı fağır-füğaraya.

Tanrıverdi bir boz at tapdı, elə bil ki, Qıratdı. Atı, bir yaxşı da aynalı tufəngi özünə götürdü.

Goburnata xəbər çatdı ki, bu mahalda Tanrıverdi deyilən birisi peyda olub. Goburnat əmr verdi ki, bu pəzəvəng

kimdi, tezliklə tutulsun.

Bir gün Tanrıverdi at minib birbaş Gürcüstana getdi. Bundan naçalnik xəbər tutub əmr verdi qoşuna. Qoşun Tanrıverdi adını eşidən kimi siçovul deşiyini satın alıb qaçıb gizləndilər.

Knyazlar, bəylər yığışib sözləşdilər ki, Tanrıverдини əl altından vurdursunlar. Hər kəddən gizli beş-altı adam seçdilər ki, onlar Tanrıverдини öldürsünlər. Tovusdan Şəmşədağa, Dağsınıx ayrımından Məmmədəli bəy, Bozalqanlıdan Həsən Murğuz oğlu da bu adamların içində idi. Özləri də quduz adamlar idilər.

Tanrıverdi Şavadının etibarlı yerində özünə məskən salıb oturdu. Bu səmtdə isə pusqucu qoymuşdular ki, Tanrıverdi evə gələndə vursunlar.

Tanrıverdi bir axşam Bozalqanlıya gələndə çuğullar pusquda durmuşdular. Kürdən keçəndə çuğullar Tanrıverdinin qabağını kəsə bilmədilər, keçdilər o taya. Yolda meşənin içinə girib gizləndilər. Tüfənglərini sazlayıb onu gözləməkdə olsunlar, Tanrıverdi gələndə şaqqıltı eşidib nərə çəkdi, güllə atdı, çuğulların canlarına qorxu düşdü, tez qaçıb gizləndilər. Amma bu kiçik atışmada Tanrıverdi əlindən bir balaca yaralandı. O, getməkdə olsun, sənə deyim Nəsibdən. Nəsib Şavadında qalmışdı. Yuxuda gördu ki, bir tərəfi alışıb yanır. Tez yerindən qalxıb alıb sazı görək yoldaşların necə ayıldı:

Allahverdi, qalx ayağa,
Tanrıverdi qamarlandı.
Yatmışdım, yuxuda gördüm,
Bir yanımla alışıb yandı.

Piyadadı, həm də təkdi,
Müxənnətlər plan tökdü,

Ucadan bir nərə çəkdi,
Dağ-daş tamam yırgalandı.

Axtar, bir gör Xamay hanı?
Çağır, oyat Dövlətxanı,
Nəsib daha neynir canı,
Bu dava özgə meydandı.

Söz tamama yetdi. Nəsib ta özgə at minməyib Tanrıverdinin boz atını minib özünü Tanrıverdiyə yetirdi.

Tanrıverdi yolnan keçirdi, bir də gördü ki, gurultu qopdu. Elə bildi ki qoşun gəlir. Çəkib tufəngi atmaq istədi, gördü ki, gələn Nəsibin yoldaşlarıdır.

Tanrıverdi çığırdı:

– Ə, Nəsib.

Nəsib Tanrıverdini qucaqlayıb xəbər aldı:

– Ə, sən hanjarı gəldin?

Tanrıverdi dedi:

– Ə, qabağımı kəsmişdilər. Balaca atışdıx. Əlim də yaralandı.

Yoldaşları Tanrıverdini evlərinə gətirib gəldilər. Tez gedib bir pünhan həkim gətirdilər. Həkim gəlib dedi:

– Mən sənə burada baxa bilməyəjəm.

Gətirdilər həkimi pünhan bir yerdə saxladılar. Həkim başladı Tanrıverdiyə müalicə eləməyə.

Tanrıverdini yaralayan adamlar gedib naçalnikə dedilər ki, Tanrıverdini yaralamışıq, indi onu tapıb oradaca öldürməliyik.

Məmmədəli bəy zahirdə Tanrıverdi ilə dost, batində isə düşmən idi. Onun yerini öyrənməyi boynuna götürüb, başladı Tanrıverdi yatan Sığınaxlıya getməyə.

Tanrıverdinin həmişə qaraulu olurdu. Qaraul çəkən

Məmmədəli bəyin gəlişini Tanrıverdiyə xəbər verədi.

Tanrıverdi dedi:

– Buraxın gəlsin.

Amma Nəsib razı olmadı.

Tanrıverdi dedi:

– Ay Nəsib, qoy gəlsin.

Belə deyəndə qaraul onu gətirib gəldi. Məmmədəli bəy gəlib Tanrıverdinin yanında oturub əhval-pürsanlıq elədi. Onun sabahısı Məmmədəli bəy gedib Kürün qırağına gətirdiyi qoşuna xəbər elədi. Qoşun bərəylə keçdi bu taya ki, Tanrıverdinə tutsunlar.

Qoşun Bağırnapanı əhatə elədi.

Bu zaman Tanrıverdi yatmışdı, yuxuda gördü ki, iki tərəfdən axan bulannıx selin ortasında qalıb. Yuxudan ayıldı. Nəsibi çağırıldı. Yuxusunu ona söylədi:

Nəsib bayıra çıxıb gördü ki, yarpaxda say var, qoşunda yox. Nəsib qayıdıb Tanrıverdiyə dedi:

– Ə, bizi qamarlayıblar.

Belə deyəndə Tanrıverdi dedi:

– Ə, mənim ayaqqabımı gətirin.

Məmmədəli bəy qoşunu götürüb bu taya çıxardandan sonra yenə Tanrıverdinin yanına gəlmişdi. Məmmədəli bəy getmək istəyirdi. Nəsib Məmmədəli bəyi bayıra çıxmağa qoymadı.

Tanrıverdi dedi:

– Ə, bu işlərin səbəbkarı budu, qoşunu da bu gətiribdi, öldürün bunu.

Nəsib Məmmədəli bəyi öldürüb cəmdəyini bayıra atdırdı.

Qoşun qapıya çatdı, elə bildi ki, Məmmədəli bəy Tanrıverdinə öldürüb. Tanrıverdi öz yoldaşları ilə qapıya çıxıb dedi:

– Ə, indi ki, bizi tutmağa gəlibsiniz, qoy üç yarpax sözüm var, onu deyim.

Aldı Tanrıverdi, görək nə dedi:

Əcəb yerdə keçibsiniz cəngimə,
Axtarırdım belə işi, kamandar,
Nərə vurram, qulaqların kar olar,
Sən görərsən tez savaşı, kamandar.

Tülkü nədi zərbə vura aslana,
Girərəm meydana mərdi-mərdana.
Dağıdaram saldatını hər yana,
Gündə çıxsin dördü, beşi, kamandar.

Tanrıverdi gülləsin atmaz boşa,
Nərəsi səs salar dağnan-daşa.
Döşərəm qoşunu tamam leş-leşə,
Meydanı vağzala daşı, kamandar.

Tanrıverdi qoşunu qovub saldı meşəyə. Qoşun dağılandan sonra Tanrıverdi çıxdı oradan, ayrı bir yerdə başladı yarasını sağaltmağa.

Pristav, naçalnik Tanrıverdini tuta bilmədikləri üçün cəm olub kəndlərə çıxdılar. Tanrıverdini kəndlilərdən istədilər. İş belə görən kəndlilər Tanrıverdini öz haraylarına çağırdılar. Tanrıverdi atın minib kəndlilərin harayına gəldi. Yoldaşları xəbər aldı:

– Ə, hara gedirsən?

Tanrıverdi dedi:

– Qulaq asın, deyim:

Kəndə gəlib qoşun dolub,
Yazıq kəndli talanıbdı.
Arvad-uşaq sızıldayır,
Canım oda qalanıbdı.

At minib silah götürün,
Özünüzü kəndə yetirin,
Deyillər tutun, gətirin,
Zülm ərşə dayanıbdı.

Tanrıverдини görsün bəyin,
Çalım kamandarın toyun.
Gündə dörd mal, on da qoyun,
Matrax üstə dayanıbdı.

Söz tamama yetəndən sonra Tanrıverdi yoldaşları ilə birlikdə atlanıb birbaş Bozalqanlı qışlağına gəldilər. Düz koxanın qapısında atdan düşdülər.

Naçalnik koxanın evində idi. İçəri girəndə Tanrıverdi naçalniki koxanın evində gördü. Koxa Tanrıverдини görən kimi qarın ağrısına düşüb yarpaq kimi əsməyə başladı. Elə fikir elədi ki, Tanrıverdi indi naçalniki öldürəcək. Öz-özünə dedi: «Ə, bu naçalniki öldürsə, hökumət mənim evimi topa qoyacaq». Naçalnik koxanı belə görəndə dedi:

– Ə, niyə elə titrəyirsən?

Koxanın dili varmadı, haçanan-haçana özünə gəlib dedi:

– Axtardığın Tanrıverdi budu, burdadı.

Naçalnik Tanrıverдини görən kimi bu da başladı titrəməyə.

Tanrıverdi xəbər aldı:

– Ə, niyə elə eləyirsən?

Naçalnik dedi:

– Ə, var get, səni tutmuram. Ta səninnən işim yoxdu.

Tanrıverdi dedi:

– Yox, mən sənə söz deyib saz çalmanınca getməyəcəyəm.

Alıb Tanrıverdi görək nə dedi:

Ə, naçalnik mən gəlmişəm yanına,
Çıxart bu qoşunu, incitmə kəndi,
Nərə çəksəm lərzə düşər canına,
Çıxart bu qoşunu, incitmə kəndi.

Fağrıların günahına bataram,
Qazağın kamandara qataram,
Yığıb silahını ata qataram,
Çıxart bu qoşunu, incitmə kəndi.

Naçalnik dedi:

– Ə, sən Allah səs eləmə, var get, səni tutmaram.

Tanrıverdi dedi:

– Qulaq as, bircəciyini də deyim:

Tanrıverdiyəm, tanı məni, görginən,
Qubernata telqramma vurginən,
Çağır kamandara xəbər verginən,
Görsünlər işini, incitmə kəndi.

Naçalnik dedi:

– Ə, oğlumun canı üçün, sabah qoşunu kənddən çıxardacayam, var get.

Belə deyəndə Tanrıverdi çıxıb getdi. Naçalnik sabah tezdən kamandara əmr verdi ki, qoşunu kənddən çıxartsın.

Qoşun kənddən çıxandan sonra təzədən tədbir tökməyə başladılar.

Qoşun gəlib yığıldı Tavusa. Naçalnik, Hüseyn bəy gəlib Tavus dəftərxanasında oturub tədbir tökməkdə olsunlar.

Tanrıverdi bu xəbəri eşitdi. Çağırıb Nəsibi dedi:

– Ə, o sazı bəri ver.

Nəsib dedi:

– Ə, yenə gedirsən?

Tanrıverdi dedi:

– Qulaq as, gör hancarı gedirəm?

Ay Nəsib, tez hazırlaşın
Tovusa getmək istərəm,
Dəftərxana bağlanmamış,
Mənzilə çatmaq istərəm.

Qan olub igidin ürəyi,
Getmir boğaza çörəyi,
Polismestr Hüseyn bəyi,
Tavusda tutmaq istərəm.

Tanrıverdi minə atını,
Tanırlar əsil zatını,
Kamandarnan əlaltını,
Bir-birinə qatmaq istərəm.

Söz qurtaran kimi Tanrıverdi atını minib Tavusa yola düşdü. Bu gedən kimi Nəsib də minib atını gəlib Tanrıverdiyə çatdı.

Tanrıverdi yoldaşlarını görən kimi dedi:

– Ə, siz niyə gəldiniz?

Nəsib dedi:

– Ə, biz səni tək hancarı buraxaydıq?

– İndi ki, belə oldu, gəlin.

Gedib çatdılar Tavusa. Tanrıverdi atını yoldaşlarına tapşırıb özü tək getdi dəftərxanaya.

Hüseyn bəy dəftərxanada öz adamları ilə oturmuşdu. Tanrıverdi içəri girən kimi donuxub yerlərində qaldılar.

Hüseyn bəy dedi:

– Ə, Tanrıverdi, burda nə gəzirsən?

Tanrıverdi dedi:

– Ə, sən məni axtarırsan, məni kəndlilərdən tələb edirsən. Mən də gəlmişəm. Gəl sən bu yazıq kəndliləri tala-
ma. Tanrıverdi budu mənəm, gəlmişəm.

Məclis özünü itirdi, dillər danışmağa varmadı. Tanrı-
verdi işi yubatmamaq üçün dedi:

– Qulaq as, bir neçə sözüm var, deyəcəm.

Aldı Tanrıverdi görək nə dedi:

Gəlmişəm yanına mərdi-mərdanə,
Atam mərdi, anam doğub mərd məni.
Kəndçiyə deyirsən tutun, gətirin,
Bajarırsan, indi özün tut məni.

Hüseyn bəy dedi:

– Ə, küy-kələk eləmə. Var get, səni tutmayajam.

Tanrıverdi dedi:

– Dayan, sözümü qurtarım.

Qoç igidin qoç oğluyam, qoçağam,
Düşmənin gözünə iti bıçağam,
Doğru yolda ipək kimi yumşağam,
Əyri yolda haq yaradıb sərt məni.

Yaxşı bax, Tanrıverdinin boyuna,
Aləm bələddir əslinə-soyuna,
Sizin kimi sürü-sürü qoyuna,
Girib yeyib dağıtmaqçın qurt məni.

Hüseyn bəy dedi:

– Ə, oğlumun canı üçün qoşunu çıxardaram, amma
tövəqqə edirəm bəyə, xana, hökumətə dəyməyəsen. Mən
də sənə dəymərəm.

Tanrıverdi dedi:

– İndi ki belə oldu, üç yarpax da söz deyəcəm. Qulaq
as:

Qəsəm olsun dediyimdən dönmərəm,
Bəylərnən, xanlarınan gejəm-gejəm mən.
Əlimnən gələni əsirgəməmə,
Tavatnan, knyaznan qajam-qajam mən.

Bulanmışam, ta çətin durullam,
Qala kimi yeddi qatdan qurullam,
Şüşə deyləm yerə düşəm qırılam,
Dəmir yatdı, polad, təmiz tucam mən.

Hüseyn bəy dedi:

– Ə, var get burdan.

– Dayan, sözümün axırına qulaq as:

Tanrıverdi minib murad atını,
Bəylərdən alıram el baratını,
Gündə yesəm yüz bəy-xan ətini,
Elə bil ki yeddi gündü ajam mən.

Söz tamam oldandan sonra dedi:

– Ə, axır sözümdü, qoşunu çıxart, yoxsa bu dəqiqə sizi qırram.

Hüseyn bəy hamam dəqiqə qoşunu Tavusdan çıxartdı. Tanrıverdi camaatı cəm edib alıb sazını görək camaata nə dedi:

Neçə vaxtdı görüşürəm sizinnən,
Yığılın yanıma gəlin, kətçilər.
Mənim uşumnan çox ziyan çəkibsiz,
Nə veribsiz mənən alın, kətçilər.

Qoşun kəndə dolan vaxt Hüseyn bəyin əmri ilə qoşunun yeməyini kəndlilər verərdi. Ona görə də alıb ikinci yarpağı görək necə dedi:

Bəy yurduna bu səfər at sürərəm,
Ağır sürü, mal-qoyun vuraram,
Bir toğluya onun əvəz verərəm,
Siz irazı* məndən qalın kətçilər.

Tanrıverdiyəm, İsmayılın oğluyam,
Düşmannan ötəri ciyər dağlıyam,
Hər birinizə qulam, əli bağlıyam,
Necə ki mən sağam, bilin kətçilər.

Sözünü tamam eləyib dedi:

– Ə, nə qədər xərj alınıb sizdən?

– Neynirsən?

* **İrazı** – razı deməkdir.

Tanrıverdi dedi:

– Gərək verəm.

Bu danışığı əsnasında bir aşıx gəlib çıxdı məclisə.

Tanrıverdi dedi:

– Ə, aşıx növbə sənindi, çal kəntçilərin könlü açılsın.

Aldı aşıx:

Bir vaxtı kəndə qoşun gəldi,
Kəntçi çox bihal dolandı.
Çıxdı kənddən arvad-uşax,
Səhra ilə çöl dolandı.

Gəti arpa, gəti çörək,
İki sənək, dörd də kürək,
Ax isvoloç, ax tı durak,
Matrax başda zol dolandı.

Odun gəti, abed bişir,
Saldatlar yeyib oynayırlar,
Qartoflu kələm coşur,
Damağında bal dolanır.

Söz tamama yetəndən sonra Tanrıverdi koxaya dedi:

– Ə, anladın ki, yüz qoyun, on mal öldürüblər.

Koxa dedi:

– Anladım.

Hamının hesabını edəndən sonra koxadan bir adam alıb yolladı, yüz iyirmi beş qoyun, on mal gətirib payladı kəntçilərə. Camaata üstəlik üç yüz əlli manat pul da payladı. Kəntçilər də xudahafiz eləyib dağılıdılar. Tanrıverdi də Tavusdan çıxıb getdi.

Tanrıverdinin əlinin yarası sağaldı. O vaxt oldu ki, elat

yaylağa köçən vaxt oldu. Varlılar yaylağa köçdülər, yoxsullar isə yurdda qaldılar.

Tanrıverdinin adəti idi, həmişə kasıblara əl tutub, aclara pul verərdi. Hər yay fəslə kənliləri yoxluyardı. Eşitdi ki, yoxsullar qalıb, varlılar yaylaqdadırlar. Nəsibi çağırıb bu barədə görək ona nə deyir və haraya göndərir:

Atlanın, çıxın gəzin çölləri,
Atdan, maldan çapın gətirin,
Yoxsulu, fağırı sızıldatmayın,
Tavatın, knyazın malın gətirin.

Varlılar köçürlər sərin yaylağa,
Erkək əti yeyib kefə dalmağa,
Qoymayın yoxsullar yurdda qalmağa,
Onları da yola salın, gətirin.

İyid görək özünə yaxşı ad alsın,
Alqış alsın, bəlkə ömrü uzansın,
Yoxsullar da yesin, gəzsən, dolansın,
Talayın, dağdın, çapın, gətirin.

Gedin kəsin şəhər, bazar yolunu,
Olar bilir Tanrıverdinin halını,
Nikolayın xəznəsinin pulunu,
Hər nə varsa gedin alın, gətirin.

Söz tamama yetdi. Nəsib, Allahverdi, bir də Urus qoşulub yola çıxdılar. Düşdü bunların yolu Vələkənə.

Ellər-ovından addayıb Şiləkdən keçdilər. Varlıların heyvanlarına təpindilər. Atı, malı, camışı bir-birinə qatıb hayladılar bəri. Bu at, malı otarannar gedib öz xozeyinlərinə

xəbər verdilər ki, Tanrıverdinin adamları gəlib atı, malı dəs-tələyib apardılar. Naçalnikə xəbər verdilər. Naçalnik tez at-dandı. Gedib Qavrı və Çölədə yolunu kəsdilər. Nəsib gördü ki, hər tərəfdən buları qamarlayıblar, Tanrıverdi də burda yoxdu. Nəsib Tanrıverdiyi görək necə arzuladı:

Nola mənim əziz dostum,
İşdən xəbərdar olaydı.
Tapaydı Tanrıverdiyi,
Ona tez xəbər olaydı.

Boz at meydana girəndə.
Hirtmək belində duranda.
Hayxırıb nəre vuranda,
Qulaqlarız kar olaydı.

Boz at altında oynaya,
Səkə cilovu çeyniyə,
Ay Nəsib, sən qoyma deyə,
Onda qırhaqır olaydı.

Söz tamam olan kimi girişdilər qoşuna. Haman bu qoşunun içində Tanrıverdinin bir dostu vardı. Dərhal çıxdı qoşunun içindən, tez özünü Tanrıverdiyə yetirib dedi:

– Ə, Tanrıverdi, hanjarı belə durufsan?

Tanrıverdi dedi:

– Ə, nə var, nə olubdu?

Alıb sazı görək Tanrıverdiyə nə dedi:

Tanrıverdi, nə yatıbsan qalx, oyan,
Söylə görüm, yoldaşların hardadı?

Qoşun gəlib dörd tərəfi bürüyüb,
Qavax qaya, işlər yaman dardadı.

Naçalnik yığıbdı bütün elləri,
Qazax, saldat tamam kəsib yolları,
Talayırlar atı, camışı, malı,
Qoşun uşaqları qırhaqırdadı.

Çəkildim qoşundan kənar da durdum,
Köksümü ötürdüm, boynumu burdum,
Arada Nəsibi çox bihal gördüm,
Nəsib deyir, canım intizardadı.

Söz tamam oldu. O, Tanrıverdi dilnən də başa saldı.
Tanrıverdi oğlu Xamayı çağıraraq dedi:

– Ə, yəhəri boz atın belinə bas.

Xamay boz atı yəhərlədi. Tanrıverdi boz atın belinə
qalxanda dostu ona dedi:

– Ə, mən neynəyim?

Tanrıverdi dedi:

– Sən getmə, qal.

Dostu dedi:

– İndi ki belə oldu, mən burda qaldım. Sən düz Sarı-
qaya burnundan enib Alazana tərəf gedərsən.

Tanrıverdi boz atı haylayıb getməkdə olsun. Qoşun hər
iki tərəfdən Nəsibgili üzük qaş kimi araya almışdılar. Tan-
rıverdi özünü yetirib qoşunun dalından elə bir nərə çəkdi ki,
Eldar camaatı qorxub qaçdılar, Tanrıverdi özünü Nəsibə
yetirib dedi:

– Ə, Nəsib, qorxmayın, burdayam.

Tanrıverdi səngəri möhkəmləndirib başladı atışmağa.
Düşmən tab gətirə bilməyib qaçışdı. Düşmənin qaçdığını

görən Tanrıverdi Nəsibə görək nə dedi:

Canım Nəsib, kəs bərəyi,
Gör Qavırdan keçən kimdi?
Bərələri yaxşı gözdə,
Gör qayıdıb qaçan kimdi?

Tanı Sıxnaq millətini,
Qaçaq, kətçi, saldatını,
Burda əcəl şərbətini,
Cannan doyub içən kimdi?

Tanrıverdi nəərə vurur,
Təmiz düşmannarı qırar,
Burya gəlib Sığnax, Eldar,
Bir-birindən seçən kimdi?

Söz qurtaran kimi, Tanrıverdi nəərə çəkib yoldaşları ilə qoşuna hücum elədi. Düşməni qıra-qıra gətirib tökdülər lap dağdan aşağı. Qoşun qaçan kimi mal-qaranı yığışdırıb gəldilər öz məskənləri olan Şavadına.

Tanrıverdi Nəsibə dedi:

– Düşmənləri qırıb sizi qurtardım. İndi sazı bəri ver, bir üç yarpax sözüm var, deyəjəm.

Nəsib sazı verdi. Alıb Tanrıverdi görək üç yarpaq sözünü necə dedi:

Müxənnətlər mənim üçün,
Kağız verib qol qoyublar.
Söyünbəydə hər birinə
Bir min manat pul qoyubdu.

Axtarıb taparam həlvət,
Hax mənə verəndə fürsət,
Hacnabı, Həsən, Şəmişət,
Papaxların zil qoyubdu.

Düşmanı tanıyıb gördü,
Qisas qoymaz Tanrıverdi,
Başına bir güllə vurdu,
Arvadını dul qoyubdu.

Söz tamam olandan sonra dedi:

– Ə, Nəşib, atlanın keçin Kürün o tayına. Bir yanı Aşağa Ayıblı, bir yanı Hasansiyi, axtarın, görün harda yoxsul görsəz, gətirin mənim yanıma.

Tanrıverdinin adamları at minib düşdülər kəndbəkənd gəzib yurdda qalan nə ki yoxsul var, tapıb gətirib gəldilər.

Tanrıverdi kəndliləri bir yerə cəm edəndən sonra nə ki at, mal gətirmişdi, hamısını yoxsullara paylayıb dedi:

– İndi gedə bilərsiniz.

Qubernat Tanrıverdinə tutmaq üçün Tavus, Qazax, Şəmkir, Qaramuradda məntəqə təyin etdi. Amma Gəncədən adam təyin olunmamışdı. Qubernat gəncəli kar Qoca oğlu Alını çağıraraq dedi:

– Ə, başına adam yığ Tanrıverdinə tut. Əgər tuta bilsən, hərənizə min manat verəcəyəm.

Alı dedi:

– Qoy bir fikirləşim.

Bayıra çıxdı. Bu anda Dağıstandan Bəymurad adında birisi qubernatın yanına gəlmişdi, eşikdə Alıyan tanış oldu. Bir qədər danışaraq xəbər aldı:

– Sən nə işə gəlibsən?

Bəymurad dedi:

– Qubernatnan işim var.

Alı dedi:

– Qubernat mənə elə bir əmr buyurub ki, heç başa gələn döyül.

Bəymurad xəbər aldı:

– Nə əmr buyurub?

Alı dedi:

– Qaçaq Tanrıverdinə öldürməyi mənə tapşırıb.

Bəymurad dedi:

– Nə olar ki?

Alı dedi:

– Onda bir bağırçı var, bağırarsa, qorxudan yanında durmaq mümkün döyül.

Bəymurad kişilənib dedi:

– Ə, hanjarı, siz xatunmusunuz?

Alı dedi:

– Sən bajara bilərsənmi?

– Mən onu tutaram.

Alı Bəymuradı qubernatın yanına gətirib gəldi, dedi:

– Qubernat, bu adam deyir ki, Tanrıverdinə mən tuta bilərəm.

Qubernat xəbər aldı:

– Ə, qaçaq, hansı yerdənsən?

Bəymurad dedi:

– Dağıstannam.

Qubernat dedi:

– Ə, burada bir qaçax var, onu tuta bilərsənmi?

Bəymurad dedi:

– Tutaram.

Qubernat Bəymurada otuza qədər adam verib silahlandırır, üstəlik bir kağız da koxanın üstünə yazdı. Alınan Bəymurad birbaşa gəldilər Muradlıya, kağızı verdilər ko-

xaya, Bəymurad dedi:

– Ə, koxa, bizə bir bələdçi ver ki, Tanrıverdinin yerini bizə göstərsin.

Koxa bir bələdi verdi. Bələdçi buları Ceyran çölündə Qavrı dağına apardı.

Yazın isti vaxtı idi. Tanrıverdi axşamlar Çoban dağında, gündüzlər Ceyran çölündə olurdu. Hərdən Sığnaqdan aşıb Beleketdən çalır-çapır gətirirdi.

Bələdçi bunları Qavrı çayının o tay qırağında buraxıb qayıtdı.

Tanrıverdi dürbünnən dağdan baxırdı.

Dövlətxan dedi:

– Ə, Tanrıverdi, bir dəstə qaçax gəlir.

Tanrıverdi dedi:

– Qoy gəlsinlər.

Oğartana gözlədilər ki, atlılar gəlib çıxdılar. Tanrıverdi bildi ki, bunlar da bunun üçün gəzirlər, xəbər aldı:

– Ə, haralısınız?

Bəymurad dedi:

– Dağıstannan gəlirik.

Tanrıverdi dedi:

– Kimi istəyirsiniz?

Bəymurad dedi:

– Tanrıverдини.

Tanrıverdi üzün-gözün dəyişdirib dedi:

– Ə, başına dönüm, biz də Tanrıverдини axtarıyıq.

Bəymurad dedi:

– Ə, kimdi sizin başçımız?

Tanrıverdi dedi:

– Mənəm. Elə yaxşı yerdə tapışdıq, gəlin məsləhət edək.

Tanrıverdi baxıb gördü ki, bunların atdarı qıyamatdı,

Nəsibə dedi:

– Gəl buları soyax.

Bəymurad dedi:

– Ə, siz hanjarı iyidsiniz? Tanrıverdi nədi ki, onu tutuf qubernata verə bilmirsiniz?

Tanrıverdi dedi:

– Elə onu de, yaxşı oldu ki, siz gəlib çıxdınız. Bizə kömək edərsiz, tutarıq.

Bəymurad xəbər aldı:

– Ə, o hanjarı adamdı ki, ondan bu qədər qorxursunuz?

Tanrıverdi dedi:

– O dava mağamında elə bağırer ki, adam dik yerində quruyub qaler.

Bəymurad dedi:

– Ə, mənim urəyim darıxer, siz birjə onu mənə göstərin, sonrası isə sizin işiniz yoxdu. Mən onu diri tutum.

Tanrıverdi dedi:

– Uşaqlar, atı yəhərləyin, bir neçə deyiləsi sözüm var, deyim.

Bəmurad dedi:

– De görüm.

Aldı Tanrıverdi:

Dağıstandan məni deyib gələnlər,
İnan mənəm, ögrən mənəm, gör mənəm.
Sizin kimi uşaqlardan öteri,
Zəhmət çəkib mən yerimdən durmanam.

Əzəldən bələyi qanla bələnmiş,
Düşmənin qanından içib yalanmış,
Çəkib, yeyib sərt yerlərdə dolanmış,
Pələng mənəm, aslan mənəm, şir mənəm.

Bəymurad dedi:

– Ə, Tanrıverdi olmuya sənsən?

Tanrıverdi dedi:

– Yox, mən deyiləm, ancax onun xasiyyətini sənə deyərəm.

– De görək.

Tanrıverdi deyir sözün düzünü,
Hələ görməyibsən onun üzünü,
Çəkib çıxar maçaları quzunu,
Osar qıran, sarvan vuran nər mənəm.

Bəymurad dedi:

– Ə, onun atı varmı?

Tanrıverdi dedi:

– Vardı.

Bəymurad dedi:

– Onun atının xasiyyətini bilirsənmi?

Tanrıverdi dedi:

– Bilirəm.

Bəymurad dedi:

– De görək onun atı necədir?

Aldı Tanrıverdi:

Bir atı var, üç meytərnən bəstənir,
Meydanda oynayıb yeltək əsəndi.
Nərəsindən tamam dağ-daş titrəşir,
Alay yarıb, ağır ordu pozandı.

Qorxusudan düşmən getməz üstünə,
Tutur, qaçır, saman təpir pustuna,

Neçələri durub onun qəsdinə,
Hajnab, Şəmişəd, iki hasandı.

Mən bilirəm Tanrıverdinin işini,
Tapanda görərsiz tər savaşıni,
Tutar kəsər düşmənlərin başını,
Qulağınan qanjığadan asandı.

Tanrıverdi sözünü qurtaran kimi, elə bir nərə çəkdi ki, bu gələnlər hamısı tüfənglərini əllərindən yerə tökdülər. Tanrıverdi əmr verdi tez onların tüfənglərini yerdən yığdılar. Tanrıverdi Nəsibə dedi:

– Ə, bu iki bəyi saxla, qalanlarını burax getsin.

Nəsib Bəymuradın, Alının qolunu bağlayıb yıxdı bir yana.

Alıb Tanrıverdi görək Nəsibə nə dedi:

A Nəsib, sarı buları.
Çək hərəsini bir yana.
Bunlar bəlli igidlərdir,
Meydan aşdılar hər yana.

Bular gəlməyib boşuna,
Ehtiyajı yox qoşuna,
Qubernatın gəlib xoşuna,
Biz də verək bir nişana.

Bular bəlli igitdilər,
Qol çəkib tüfəng götürdülər,
Tanrıverdiyi diri tutdular,
Xavar çıxsın Dağıstana.

Tanrıverdi Bəymuradı, Alını öldürdü. Atılan güllənin səsinə düşmənlər tökülüşdülər. Tanrıverdi nəərə çəkdi, düşməni qamarlayıb basdılar gülləyə. Buları elə qırdılar ki, qaçan qaçdı, qaçmayan elə oradaca tələf olub getdi.

Ara sakit idi. Bu anda aşırıq əlində sazı gəlib çıxdı.

Tanrıverdi dedi:

– Ə, aşırıq, nə yaxşı vaxtda gəlib çıxdın. Bu dava münasibətilə bir-iki söz de.

Aşırıq alıb görək nə dedi:

Qavriya qoşun gələndə,
Nərə çəkdi bir aslanım.
Pristav, naçalnik nədi,
Əsirgəmə, vur, astanım.

Cəmi igidlər başıdı,
Nəsib qoçax yoldaşıdı,
Gördün ki, səngər qaşıdı,
Dayanma onda, vur, aslanım.

Neçə dəlilər başında,
Dövr elə çıraq qaşında,
Ayda yüz qoyun şişində,
Əsgər dövrən sür, aslanım.

Yaranıbsan qeylü-qalnan,
Dövr elər bimisalnan
Hər yerdə cah-calalnan,
Çay-samavar qur, aslanım.

Divannar düzülüb araya,
Əməyini vermə zaya,

Bel bağlama Hüsey baya,
Onnan pünhan dur, aslanım.

Ərzəm götürüb baratı,
Sağalla, bəstə boz atı,
Heç kimdən çəkmə minnəti,
Özün dağa ver, aslanım.

Götürüb getsən çatını,
İlxı verərmi atını,
Məmmədqulu xələtini,
Öz əlinlə ver, aslanım.

Tanrıverdi dedi:

– Ə, Nəsib, sən öz atını ver buna.

Aşıq dedi:

– Yəhər hardan tapım?

Tanrıverdi dedi:

– Ə, ona yəhər də ver.

Tanrıverdi aşığa at verib dedi:

– Aşix, biz də bu mal-qaranı yoxsullara paylayıb keçirik o taya.

Tanrıverdi bunu deyib aşığı yola salandan sonra yoldaşları ilə o taya keçdilər.

MEHRALI BƏY

Bəli, Sizə haradan, kimdən xəbər verim, xəbəri sizə göydə qartalı gözündən vuran, yağların-yadların anasını ağladan, gavurlara ağzında süfrə açıb məclis quran Borçalının – qarapapaxların qəbir qazan, Alosmanda, Qafqazda ad-san alıb, paşalar-sultanlarla Anadolu şir-aslan balası Darvazlı Mehralı bəydən deyim.

Mehralı bəyin atası Məmli kişi Borçalı ağa-bəyləri içərisində ad-san sahibi idi. Məmli kişinin el-obada bir sözünü iki edən olmazdı. Bolusda məclislər yaraşığı idi. Allahverdi oğlu Məmli oğul-qız züryəti sarıdan da bəxti gətirmişdi. Məmli kişinin Mehralı, İsa, Məhəmmədəli, Alı adlı dörd oğlu, Hürü, Tükazban adlı iki qız züryəti vardı. Məmli kişi Bolusda əsl-nəsli, səxavəti ilə sayılan duz-çörəkli, olduqca qoçaq, vuran-tutan, dosta həlim, düşmənə qənim sayılan kişilərdən idi.

Ustad deyir ki, Borçalı yaylaqlarında gül-gülü, bül-bül-bülbülü çağırın, borçalıların dəyə qurub yaylayan vaxtı idi. Bu o vaxtlar idi ki, Qazax, Şəmşəddin sultanlığı, Borçalı artıq Urusetin tərkibinə qatılmışdı. Hər yerdə ağalar, bəylər, tavatlar, naiblər xalqı ağır vergi verməyə məcbur edirdilər. Torpaq vergiləri xalqı müflisləşdirmişdi. «Dinmə ver» vergisi xalqı can-boğaza yığmışdı. O idi ki, Dağ, Bağ, Aran Borçalıda ardı-arası kəsilməz kəndli üsyanları baş verirdi.

Bu dövrlərdə Məmli kişinin böyük oğlu Mehralının da artıq bığ yeri tərləmiş, on səkkiz yaşlı, orta boylu, dolu bədənli, bənövşəyi bıqlı qız qaytaran, dəliqanlı, özünü bozartmış bəynişan bir oğlan olmuşdur. Toy-nişanlarda, su suatlarında telli-toqqalı kəmər və bəstə-sultan nigar qızların gözaltısına çevrilmişdi. Mehralı tay-tuşları

arasında ədəb-ərkanı ilə seçilirdi. Onun da atası Məmli kişi kimi ov-şöləndə atdığı güllə boşa çıxmazdı. Mehralıdan söz-söhbət düşəndə ağsaqqal-ağbirçəklər ürəkdolusu deyərtilər:

– Allah saxlasın. Əsil kişi oğlu kişidir. Alma budanğından kənar düşmədiyi kimi, o da Allahverdi oğlu Məmli kişidən kənar qalmamışdır. Mehralını görəndə ağbirçəklər, analar əl götürüb Tanrı-təaladan ona uzun ömür, xoşbəxtlik diləyərtilər. Çox anaların, nənələrin könlündən ilıq, kövrək, qızları, nəvələri üçün isti bir dilək də keçərdi.

Hə, mənim əzizlərim! Bayaq dediyimi davam etdirim, Qafqaz basarığının hər yerində olduğu kimi, adı hər yerdə car olan, neməti bol olan Borçalı mahalında və bu mahalın meşəli dağlar qoynunda yerləşən və dağların abu-havasını alan Darvaz kəndində də qarışıqlıq idi. Camaat uruslara qarşı tez-tez üsyan eyləyirdi. Çar qazaqlarının belləri Məmli kişidən bərk deyildi. O idi ki, hər necə olursa-olsun fürsət düşən kimi onu aradan götürmək qərarına gəlmişdilər.

Bəli, belə bir üsyan hərəkətində Allahverdi oğlu Məmli kişi qəhrəmanlıqla həlak oldu. Urus qazaqları Məmli kişinin ölüsündən də qorxaraq, onun meyidini kəndin qəbiristanlığında deyil, Darvazın qonşuluğundakı Örməşən kəndinin gavur-duxoborlar uyuyan xaçpərəst qəbiristanlığında dəfn etdilər. Məmli kişinin qəbrini qorumaq üçün iki qazaq əsgərini qaravul qoydular.

Məmli kişinin xristyan qəbiristanlığında dəfn edilməsi uruslara qarşı xalqın amansız qəzəbinə səbəb oldu. Ustad deyir ki, elə dəfn gecəsi Allahverdi oğlu Məmli kişi gəlib girdi oğlu Mehralının vayğasına. Başladı ona tənə-töhmətə:

Utanmırsan, dörd oğul atası da gavur qəbirstanlı-ğında uyuyarmı? Əgər üç günə qədər məni gavurların içərisindən çıxarıb müsəlman qəbirstanlığında dəfn etməsən verdim duz-çörək sənə haram olsun.

Yuxudan hövələng qalxan Mehralı gördü ki, anası Zöhrə xanım kəsdirib yastığının yanını. Mehralı anasına dedi: «Aneyi-mehriban! Atam məni vayğamda tənbeh edib dedi ki, oğul, əgər sən məni bu gavurların içərisindən çıxarmasan başıyın papağı sənə haram olsun. Bil və agah ol! Bu ata deynidir ana! İndi razılıq səndən, qəbrin yerini dəyişmək məndən». Zöhrə xanım kövrəlib göz yaşlarını tökdü. Mehralı bəyin ürəyi eylədi qubar. Götürdü görək yuxusuna binəm anasına sözlə nə dedi, anası nə cavab verdi, biz deyək, sizə könül xoşluğu.

Aldı Mehralı:

Canım ana, bu gecə yuxu gördüm,
Atam nalə çəkir qəbir içində.
Onun o naləsi məni yandırır,
İnan, qalmayıbdır səbir içimdə.

Aldı Zöhrə xanım:

Canım-ciyərim, gəl çıxma sözümdən,
Getmə oğlum, getmə qoymaram səni.
Gəl, yazığam, ayrı düşmə gözümdən,
Getmə, oğlum, getmə qoymaram səni.

Aldı Mehralı:

Könlüm yasdən çıxmır, qəlbim qaradan,
Kömək olsun mənə ulu yaradan,

Atam dedi, çıxar məni buradan,
Qalmışam gavurla qəbir içində.

Aldı Zöhrə xanım:

Oğul bu dərdimin çarası sənsən,
Vuran ürəyimin parası sənsən,
Görən gözlərimin qarası sənsən,
Getmə, oğlum, getmə qoymaram səni.

Aldı Mehralı:

Mehralıyam, qəm dəryaya dalaram,
Pərvanə tək özümü oda salaram,
Gavurlardan qisasımı alaram,
Pərişan qalmışam abır içində.

Aldı Zöhrə xanım:

Gəl, yazıq Zöhrəni salma azara,
Tutulsan sinəmə vurarsan yara,
Yaradan dərdinə eyləsin çara,
Getmə, oğlum, getmə, qoymaram səni.

Söz tamama yetdi. Çox yalvar-yaxardan sonra Zöhrə xanım Mehralıya razılıq verdi. Elə Mehralıya da bu lazım idi. O altdan geyib üstdən, üstdən geyib altdan qıfillandı. Götürdü yar-yasağını, gecənin oğlan çağы yetirdi özünü xristyanların qəbirstanlığına. Etdi hər iki qazaq gözətçisini qanına-qəltan. Çıxardı Məmli kişinin nəşini. Gətirib dəfn etdi müsəlmanlar uyuyan qəbirstanlıqda.

Nağılçıların dili yüyrək olar. Dan yeri qızaranda söz-söhbət yayıldı Darvaza. Urus saldatları qomazladılar

Darvazı. Kəsdilər dağlara gedən bəndi-bərələri. Aldılar bütün Darvaz ətrafı kəndləri göz altına. Əhvalatı belə görən Mehralı anası, bacı-qardaşları ilə halal-hümmət etdi. Yatdı dar gününün gərəyi Qarakötük adlı atının yalmanına. Ya mədəd səndən deyib, üz qoydu pənahı Xram meşələrinə, Başkeçid dağlarına. Bir qədər dağlarda-ormanlarda gəzib-dolaşdı, adıbəlli qaçaq oldu. Günün bir günündə Allahın xoş saatında, xoş dəqiqəsində yaylaqdan endi Soyuqbulağın başına. Baxdı ki, tanrı-təala xoş anında hüsnü-camalına qələm çəkdiyi sərv boylu, maral baxışlı, ürəkək yerişli bir qız gəldi bulaq başına. Qız nə qız?! Günəş xəcalətindən, ay utandığından üzünü bürüyüb. Ulduzların gözü olub qırpıq. Mehralının gözləri sataşdı qızın gözlərinə, ürəkləri söz alıb danışdı.

Mehralının kəsildi səbri-qərarı. Qızın xiffətini çəkməkdən saralıb sapa, incəlib ipə döndü. Öyrəndi atası Məmlinin dar gününün yaxın dostu, Keçəli kəndinin, düz çörəkli el-oba ağsaqqalı Əhməd ağanın evinin yerini. Üz tutdu Əhməd ağanın evinə.

Ustad deyir ki, Əhməd ağa dostu Məmlinin oğlu Mehralını basdı bağına. Başladı duz kimi yalamağa. Əhməd ağa baxdı ki, ey dili-qafil qardaşoğlunun halı özündə deyil. Əvvəl-əvvəl elə bildi Mehralı ac-susuzdu. Oydu ki, yox olsun yoxsulluğu, kəsdi bordax bozuğu, çəkdi şişlərə. Əhməd ağa adına layiq bir süfrə açdı ki, kababın ətrindən yeməyən də yeyəsi gəldi. Amma Mehralının halı düzəlmədi. Əhməd kişi Mehralıdan niyə kefsiz olduğunu soruşanda Qaçaq Mehralının dərdi tüğyan eylədi, halına binəm Əhməd ağaya utana-utana aldı görək nə dedi, tərəfindən biz deyək, sizə könül xoşluğu:

İstəyirəm sirrim sənə söyləyim,
Mənim bu dərdimi biləsən, əmi!
Bir gözəlin sevdasına düşmüşəm,
Bu dərdimə əlac edəsən, əmi!

Əhməd kişi dedi, oğul, başına dönüm, bu nə sirrdi,
nə dərddi açıq de görüm. Aldı Mehralı:

Sevdiyim gözəlin ismi Bahardı,
Elə bil açılmış yeni səhərdi,
Gəl qıyma çəkməyə mənə bu dərdi,
Qənimə bir qənxar olasan, əmi!

Mehralıyam, mən çəkirəm qəhəri,
Yatammıram nə gecə, nə səhəri,
Canı-dildən mən sevirəm Baharı,
O dildarı mənə alasan, əmi!

Əhməd kişi gördü ki, qardaşoğlunun dərdi ayrı dərddəndir. O dünya görmüş, çox belə işləri yorub-yozub yoluna qoymuşdur. Soraqlayıb öyrəndi ki, qardaşoğlunun könül verdiyi Bahar xanım kəndin mötəbər ağsaqqalı Osman katdanın qızıdır. Dedi:

– Qardaşoğlu! Bil və agah ol! Bir ölümə çarə yoxdur. Qalan dərdlərin çarəsi var. Fikir eləmə! Qoca əmin elə bu axşam ağsaqqallar ilə gedər Katta Osmanın evinə. Bir mübarək saqqal tərpedər. İnşallah, hər şey olar üreyincə.

Bəli, qaş qaralanda Əhməd ağa kəndin sözləri ötən ağsaqqalları ilə kəsdi Osman katdanın qapısını. Açdı gəlişinin mətləbini. Çaylar süzüldü, söz-söhbət uzandı. Çox söz-söhbətdən sonra razılıq əlaməti olaraq ortalığa

iki rəngli çay gəldi, içdilər Mehralıyla Bahar xanımın şirin-şəkər şərbətini.

Gələn bahara toy tədarükünün görülməsi oldu məsləhət. Bu o vaxt idi ki, uruslar bildilər ki, Qaçaq Mehralı Əhməd ağanın qonağıdı. Qomardılar Əhməd ağanın evini. Mehralı gördü ki, işi çox çətinə düşdü, dedi, mənim atımı tövlədə yəhərləyin. Əhməd ağa fürsəti-fövtə vermədi keçdi evin arxasına. Tövlədə Mehralının atını yəhərləyib, yüyənlədi. Aynalı tufəngini də keçirdi yəhərin qaşında bağlanan qancırğaya. Yol tədarükü üçün üç günlük azuqəni də qoydu heybəsinə. Çəkdi atını evin arxa tərəfindən cövlana. Qaçaq Mehralı bayaqdı qırğı kimi qondu Qarakötüyün yəhərinin qaşına, yatdı yalmanına, bir nəre çəkib aldı görək nə dedi:

Yağı düşman, nə düşübsən izimə,
Bu qovğadan dönsəm mənə ar olsun!
Düşmənimdən qisasımı almasam,
Qoy, bu geniş dünya mənə dar olsun!

Düşmənin qanından içsəm doymaram,
Qisasımı qiyamətə qoymaram,
On beş saldatdan beşini saymaram,
Təki, yaradanım mənə yar olsun!

Mehralıyam, hər savaşa dözərəm,
Qartal təki zirvələrdə süzərəm,
Tanrım yar olarsa, səflər pozaram,
Qoy, arxamda Xaliq mənə var olsun!

Mehralı sözünü qurtarıb atın qarnı altından çıxıb sırtı ustə qalxan kimi bir neçə saldatı öldürüb aradan

çıxdı. Ya mədəd səndən deyib, üz qoydu qaçaqların, qoçaqların darda sığındığı dağların damanına. Çox keçmədi, yerli hakimiyyətin, ağa-bəylərinin, qazaqların əzab-əziyyətidən zinhara gəlmiş Dalaverli Mansur, Dovşanqulu oğlu Hüseyin, Kələ oğlu Hüseyin başının adamları ilə qoşuldular Mehralının dəstəsinə. Uzun müddət birlikdə gəzib dolandılar dağları. Mehralı bir gün üzünü tutdu qaçaq yoldaşlarına, dedi:

- Mənim əziz dostlarım! Bilin və agah olun. Qaçaqqlıq asan deyil. Qaçaq olan həm özünü, həm silahdaşlarını, həm də müqəddəs ana torpağı yağılardan, yadlardan didəsi kimi qorumalıdır. Atalar yaxşı deyib: «Qaçaqdan nə naçaq, nə də qorxaq olmaz». Odur ki, bir anlığa baxın gözlərinizin içinə. Göz qənimini daha yaxşı tanıyırg

Mehralı qaçaqlar haqqında bu söhbəti gəlişi xoş sözlər üçün deməmişdi. Mehralı hər bir insanın üzünə bir dəfə baxanda ürəyini, dölək-diləyini gözündən doğrudürüst oxuyurdu. O, Dovşanqulu oğlu Hüseyinin, Dalaverli Mansurun namərd adamlar olduqlarını da üz-gözlərindən dürüst oxumuşdu. Mehralı yalnız yerliliyi Darvaz sunurunun kəndlərindən olan Kələnin oğlu Hüseyinə inanırdı. O idi ki, Mehralı Kələ oğlu Hüseyini etmişdi özünə qulaq-həyan. Kələnin oğlu da öz növbəsində duymuşdu Mehralının fikrini. O bilirdi ki, Mehralı bu günlərdə Alosmana getməyə hazırlaşır. O idi ki, Kələnin oğlu söhbətin şirin yerində Mehralıya dedi:

– Qardaş, deyəsən uzaq səfərə hazırlaşırısan. Səfərin mübarək. Rüxsət versən uğur qabağı gedib ailəmlə görüşərdim. Ata-anamdan halallıq alardım. Uğurdu, sonra düşər-düşməzi olar.

Kələ oğlunun sözləri qara tikan olub yapışdı Meh-

ralı bəyin ürəyinin başına. Gətirdi ana-bacılarını, qardaşlarını, sevgilisi Baharı gözləri önünə. O idi ki, verdi Kələnin oğluna rüxsət.

Hə, qardaşlar! Söz var deyərlər:

– Sən saydığını say, gör fələk nə sayır?! Çuğullar yatmamışdı. Kələnin oğlu evə yenicə çatmışdı ki, onun gəlişini çətdirdilər qazaqlara. Bayaqdı qazaqlar aldılar Kələnin oğlu Hüseyinin evini mühasirəyə. İşin pis nəticə verəcəyini duyan Kələnin oğlu özünü verdi evin arxasındakı ot tayasına. Düzəltdi özü üçün bir sığınacaq yeri. Qazaqlar başladılar evi atəşə tutmağa. Vurdular ot tayasına od. İşin pisləşdiyini görən Kələnin oğlu ot tayasından çıxaraq bir neçə qazaqı sərdi yerə. Özü də oldu qazaqların gülləsinə tuş.

Ən sadıq dostu Kələ oğlu Hüseyinin mərdliklə ölüm xəbəri sarsıtdı Mehralını. Vəfalı dostu hər vaxt tapmaq olmur, Hüseyin, umudum tək sənə gəlirdi, sən də belə oldun deyə çox kədərləndi, ağladı. Bu münasibətlə götürdü görək nə dedi, ərz eyləyək qulluğunuza:

Zalim əcəl səni tez yaxaladı,
Alıb kəməndinə saldı Hüseyin!
O müxənnət sitamkarın gülləsi,
Əzrayıl cənginə saldı Hüseyin!

Deyirdim, dağları qoşa gəzərdik,
El yolunda hər cəfaya dözərdik,
Zalim qazaqların başın əzərdik,
Xəzan vurdu, gülün soldu Hüseyin!

Yəqin haqq yolunda etmişəm günah,
Sən ol mənə dayaq, ey yaradan şah.

Ümidim sən idin, pənahım Allah,
Mehralı da sənsiz qaldı Hüseyin!

Bəli, əzizlərim! Artıq gavurlara qarşı, Qafqazın hər yerində, Şəmşəddində, Qazaxda, Loruda, Qaraçöpdə, Qarayazıda, Başkeçiddə, Ağbabada Dəli ağanın, Kor İsmayılın, Mehralının, İskəndərin, Dəli Yusufun qaçaq dəstələri təkni hökumətə qarşı çıxan dəstələr çar üsulidarəsindən tənqə gələn kasıb-küsubların hesabına günügündən artırdı. Mehralının şan-sədası artıq təkçə Borçalını deyil, Qars, Ərdahan, Çıldır, Şörəyel, Ağbaba, Axısxa, Axalkələk, Qazax, Gəncəbasar, Açıqbaş, Pənbək mahallarını də bürümüşdü. Tiflisdə, İstanbulda, Moskovada, Peterburqda, Ərzurumda çıxan qəzetlər hər gün Qaçaq Mehralının ən qorxulu düşmən olduğunu yazıbyayırdılar.

Hökumət əsgərləri qaçaqların öhdəsindən gələ bilmirdilər. Odur ki, uruslar hiyləyə əl atdılar, Onlara qarşı günah-suçları nisbətən az olan qaçaqları əfv etdilər. Mehralını tutub onlara əsir verənləri çoxlu ənam, rütbəylə mükafatlandıracaqlarına söz verdilər.

Məsələni eşidən Mansurla Dovşanqulu oğlu xəlvəti danışıqğa girib, oldular hökumətə təslim və urusa dedilər ki, Mehralını tutmaq bizim boynumuza. Mehralı gördü ki, yoldaşları namərd çıxdı. Ona görə də Borçalıda durmayıb keçdi Alosmana, Çıldır mahalındakı qarapapaq dostlarının yanında özünə sığınacaq tapdı. Bunu bilən və Mehralının hünərindən lərzəyə gələn urus hökuməti Osmanlı padşahı Sultan Əbdüləzizə bir məktub yazıb xahiş etdi ki, Mehralını təcili versinlər uruslara. Əbdüləziz Paşa sədrəzəmə, o da öz növbəsində Ərzurum valisinə göstəriş verdi ki, Paşanın əmri yerinə yetirilsin, Meh-

ralı bəyi təcili tutub Urusetə versinlər.

Bunu eşidən Mehralı təzədən keçdi urusların əlindəki torpaqlara. O fürsəti-fövtə verməyib özünü verdi ailəsi ilə görüşmək üçün Darvaza.

Mehralının Uruset sunurlarına keçməsinə duyan Dalaverli Mansur, Dovşanqulu oğlu Hüseyin, Musa Çavuş, Qərib ağa başladılar hər yerdə Mehralını qarabaqara izləməyə.

Günlərin bir günü, elə oldu ki, Musa Çavuş Mehralıyla üz-üzə gəldi. Ancaq Mehralı istədi ki, döyüşdən yayınsın, dəfələrlə Musa Çavuşa bildirdi ki, etmə-eləmə. İstəmirəm əlim qanına bulaşsın. Bilirəm bu gavur uruslar sənə pul veriblər, gəl tamahına tək de. Məndən sənə xeyir gəlməz. Kimə deyirsən, Çavuş Musa ay qandı ha. İşin bəd gətirdiyini görəndə Mehralı dedi, gəl buna bir neçə kəlmə söz de, əgər yenə qanmasa onda Allah ya ona verər, ya da mənə. Aldı Mehralı görək nə dedi:

Musa Çavuş, gəl əl götür davadan,
Kəsilər biləyin, əldən olarsan!
Alıb caynağıma tutaram səni,
Cənnət tək mahaldan-əldən olarsan!

Qartalın zirvədə olar yuvası,
Tülkünün aslanla olmaz davası.
Gəl mənimlə savaşımayan, qadası,
Vuraram qılıncı, bəldən olarsan!

Mehralıyam, indi girrəm meydana,
Koroğlu tək qılınc vurram hər yana.
Bir nəərə çəkərəm Rustamzalyana,
Tutular qulağın dildən olarsan.

Söz tamama yetişər-yetişməz Musa Çavuş əl çəkməyib yenə həmlə edəndə Mehralı atının başını geri çəkib döndü və dönən kimi də ilk həmlədə Musa Çavuşu qılıncıyla yaraladı. Amma yenə rəhmi gəldi, təkrar zərbə vurub öldürmək istəmədi, atını çapıb sürətlə uzaqlaşdı. Musa Çavuş yaralanıb atdan yerə düşəndə onun dəstəsində olan əsgərlərdən yarısı atlarından enib başçılarının hayına qaldılar. Yarısı da Mehralının dalınca düşüb onu tutmaq istədi. Mehralı gördü ki, qabaqda bir yarğan var, ata bir acı təzyana vurdu. At elə sıçradı ki, yarğanın o toyuna düşdü. Onu izləyən qoşunun isə çoxu yelini saxlaya bilməyib yarğandan uçub öldü. Sağ qalan atlılara Mehralı uçurumun o toyundan dedi: « Mənim siznən heç bir işim yoxdur, siz də məni daha izləməkdən əl çəkin. Günah Musa Çavuşun özündə oldu, mən onu vurmaq istəmirdim, Allahdan diləyim odur ki, ona bir şey olmasın» və atını çapıb gözdən itdi. Kor-peşiman geri qayıdan bu atlı əsgərlər Musa Çavuşu yaralı vəziyyətdə öz kəndinə apardılar. Yolda çox qan itirdiyinə görə atasının və qardaşlarının yanında canını tapşırırdı.

Bu işdən sonra Mehralını daha çox izlədilər, hökumət hər yanda onu gəzirdi. Günlərin birində, urusun puluna suslayıb namərdlik edən ata dostu Qərib ağanın dəstəsi ilə Mehralı üzləşdilər. Düzənlik olduğundan Mehralı gözdən yayına bilmədi. Yenə döyüşə girməyib davasız-şavasız aralaşmaq istədi. Ancaq Qərib ağa ondan əl çəkmədi. Elə oldu ki, Qərib ağaynan Mehralının atı yanına qaçdı. İş belə görən Mehralı öz-özündə fikirləşdi ki, gəl buna da bir neçə kəlmə söz de, əgər baxmasa sonrasına baxaram. Üz tutdu Qərib ağaya:

Qərib ağa! Eşit mənim sözümü,
Gəl əl götür, bu davadan, geri dön.
Sənin ilə çox duz-çörək kəsmişik,
Gəl əl götür, bu davadan, geri dön.

Əzəлиндən belə deyib babalar:
Çörək basan el gözündə xar olar,
Sənə yaraşmaz belə səs-sədalar,
Gəl əl götür, bu davadan, geri dön.

Gəl düşməynən Mehralının izinə,
Dözəmməzsən alovuna, közünə,
Bir qılınc vuraram sənin dizinə,
Gəl əl götür, bu davadan, geri dön.

Söz cavabını tamam eylədi. Qərib ağa elə hey dediyini dedi:

– Ya sən, ya da mən! Başqa cür ola bilməz.

Mehralı bəy dedi:

– Qərib ağa! Sən pulun əl çirki olduğunu yaxşı bilir-sən. Urusların fitvasına getmə. Nə qədər istəsən pul verim sənə. Babamla duz-əppək kəsibsən. Aramızdakı haqq-salama and olsun, mən qan tökmək istəmirəm. Bu kişi sözümdür. Qərib ağaya heç nə kar etmədi, yenə dedi:

– Yox, Mehralı! Dağ, Bağ, Aran Borçalıda, qara-papaq ellərində iki qoçun başı bir qazanda qaynamaz. Ya sən, ya da mən.

Mehralı çox dedi, Qərib ağa az eşitdi. Qərib ağa nə qədər hücum çəkdisə, Mehralı əl qaldırmaq istəməyib hamısından sovuşdu. Mehralı axırda gördü ki, daha mümkün deyil, bunun gözünü qan örtüb, dedi:

– Qərib ağa, qoy birdi-bir olan Tanrı-Təala aramız-

da şahid olsun ki, mən əlimi sənin qanına bulamaq istə-mirdim, o ki sən başa düşmədin, onda özündən küs. Səni gərək elə edəm ki, nə öləsən, nə də ki, sağ qalasan, bütün yaşadığına peşman olasan.

Sonra da – Ya rəbbim! Özün ol şahid – deyib, ba-yaqdı qılıncını hərlədi, Qərib ağanın sağ qıçını dizdən üz-dü. Qərib ağanı qan götürdü. Gətirdilər evinə. Qərib ağa ayılında dedi:

– Bu işdə Mehralının heç bir günahı yoxdur. Günah məndədir. Nəhlət gəlsin şeytana. O məni yoldan çıxartdı.

Bəli, Mehralı elə ki, Qərib ağanı etdi qanına qəltan, üz qoydu evlərinə. Ana, bacı-qardaşları ilə görüşdü. Ana-sına nişanlısı Baharı qaçırtmaq fikrində olduğunu dedi. Anası da cavabında dedi:

– Oğlum, bu işdən əl çək. Sənin başın hələ qalma-qaldadır. Qaçaqsan. Bahar orada durur, işin düzələndə sizə elə bir toy edərik ki, sədası Alosmandan, Ərəseydən gələr.

Anası, eləcə də kənd ağsaqqal-ağbirçəkləri çox dedi, Mehralı sözə baxmadı. Getdi nişanlısı Baharın yanına. Hər iki sevgili bir-birini görüb çox sevindi, Allah da ha-mınınızı sevindirsin. Bir qədər söhbətdən sonra Mehra-lının sinəsi dəmirçi kürəsi kimi od alıb, qəlbi coşa gəlib götürüb görək Bahara nə deyir və Bahar cavabında nə söyləyir, hər ikisinin tərəfindən ərz eyləyək, siz sağ olun.

Aldı Mehralı:

Sevgilim gəl bu dağları,
Birgə gəzək qoşa sənlə,
Qartal kimi zirvələrə
Çıxaq dağa-daşa sənlə.

Bahar xanım ipəyi saçından üç tel ayırdı. Basdı si-
neyi sandığa:

Sevgilim, məndən incimə,
Gedə bilməm hələ sənə.
İşin hələ qalmaqaldı,
Çıxa bilməm yola sənə.

Aldı Mehralı:

Gəl verək birgə əl-ələ,
Necə ki, biz sağıq hələ.
Düşməyə qurarıq tələ,
Ta dolunca yaşa sənə.

Aldı Bahar xanım:

Demə, bu yoldan bezərəm,
Leyli tək səhra gəzərəm,
Hər cəfana mən dözərəm,
Düşsəm çöldən-çölə sənə.

Aldı Mehralı:

Mehralının vəfadarı,
Unutmam əhd-ilqarı,
Bir dolanaq bu dağları,
Vuraq ömrü başa sənə.

Aldı Bahar xanım:

Bahar dərdə dözmək istər,
Zirvələrdə gəzmək istər,

Sona kimi üzmək istər,
Əgər düşsə gölə sənə.

Bəli, hər ikisinin sözü qurtardı. Bahar da anasının dediklərini dedi. Amma Mehralı, ağanı Allah saxlasın deyib Bahar xanımı bayaqdı Qarakötüyün aldı tərkinə, üz qoydu Alosmana. Bunu eşidən düşmənlər sevindi ki, indi Mehralını tutmaq asan olacaq. Başladılar axtarışa. Bir gün elə oldu ki, Dovşanqulu oğlu Hüseyin bildi ki, Mehralı Qaraxaç yaylağındadır. Yoldaşları ilə gəlib yol qırağında iri daşların arxasında gizləndi. Bir də gördü ki, budur, Mehralıyla Bahar gəlirlər. Xəlvətcə çıxıb qılıncını Mehralıya endirdi. Bunu görən Bahar əlini qılıncın qabağına tutdu. Qılınc Baharın üç barmağını üzdü. Mehralı tez geri dönüb Hüseyini vurmaq istədi. Ancaq at yan qaçdı. Qılınc Hüseyinin atının quyruğunu dibindən üzdü. Mehralı Dovşanqulu oğlunun yoldaşlarının bir neçəsini öldürdü. Özünün isə arxasınca düşsə də öldürə bilmədi. Bahar maneçilik etdi. Mehralının əl-ayağına dolaşdı.

Bu döyüşdə Mehralı yaralanmışdı. Buna görə də Baharı aparıb Çıldırdakı bir dostunun evinə qoydu və yarasını sarıyıb saxladı. Özü də ağır yaralı olduğundan bir yana tərپənə bilmədi. Atalar deyib: «Çuyğul nə ölüb, nə də öləcək». Gedib xəbər verdilər hökumətə. Mehralını yaralı olub əl-ayağını tərپədə bilmədiyini üçün aparıb saldılar Qars türməsinə. Mehralı o yerdə özünə gəldi ki, əl-qolu bağlı zindandadır. Burada istədilər ki, onun yarasını sağaldalar. Ancaq Mehralı qoymadı. Qorxdu ki, daha da zəhərli dərman qoyarlar, öldürərlər. Ona görə də özü ara parpısı eyləyib sarıdı.

Qalada məhbusların içində Əhməd adında bir aşiq var idi. Onun arvadı tez-tez onlara əppək gətirirdi. Meh-

ralı bu qadından xahiş etdi ki, ona bir yeyə gətirsin. Qadın yeyəni çörəyin içində keçirdi. Mehralı başladı yeyə ilə qapını bir tərəfindən kəsməyə. Başqa bir yerdən də yeri eşib özünə pünhanı bir deşik açdı. Qapını kəsəndən sonra məhbusları öyrətdi ki, keşikçiyə hücum edib qaçsınlar. Məhbuslar Mehralının dediyi kimi edəndə, Mehralı da eşdiyi deşikdən qaçıb qaladan beş-on addımlıqda olan ot tayalarında gizləndi. Bildilər ki, Mehralı qaçıb, başladılar uzaqlarda onu gəzməyə. Ta nə biləydilər ki, dörd bir yanda arayıb-axtardıqları qalanın böyründəki ot tayasındadı. Sizə xəbəri verim Mehralıdan. Mehralı üç gün iki gecə həmin ot tayasında qaldı. Sonra da fikirləşdi ki, artıq yatküt olar. Gizləndiyi yerdən çıxdı. Ot tayasının yanında ən yaxşı cins atların saxlandığı tövlə var idi. Oradan özünə yaxşı bir at seçib minib tərpendi. Ancaq gecə olduğu üçün heç özü də bilmirdi haraya gedir. Yarası tam sağalmamışdı. Üstündə yarağı-yasağı da yox idi. Hər an tuta bilərdilər. Özü də bilirdi ki, bu dəfə ələ keçsə, qalada üsyan təşkil edib qaçdığı üçün edam edəcəklər. Bir bulağın yanında atı saxlayıb aşağı endi. Əl-üzünü yudu. Sonra ötən günləri, bütün başına gəlmiş hadisələr gözünün qabağından keçdi. Bahar, ailəsi, qohum-əqrəbası, yurdu Borçalı, kəndi Darvaz yadına düşdü. Kövrəldi, ürəyi qübarlandı. Öz-özünə dedi, deyirlər insan dara düşəndə ərənlər pirini çağırır, o da dada yetir, gəl sən də çağır, bəlkə sənə də bir yol açıla. Üzünü göyə, Allaha tutub alır görək nə deyir:

Çağırdım adını ya şahi-mərdan,
Dar günü dadıma yetiş sən mənim.
Sənsən, xəlq eyliyən aləmi-cahan,
Bu darda dadıma yetiş sən mənim.

Hayana gedirəm, əl çəkmir qada,
Cavankən ömrümü vermişəm bada,
Yetiş imdadıma ya sirli xuda,
Bu darda dadıma yetiş sən mənim.

Çağırram dadıma qadir-sübhanı,
O Xıdır Əlləzi sahib-zamanı,
Dağıldı atamın ol xanimanı,
Bu darda dadıma yetiş sən mənim.

Mehralının bəxti niyə yatıbdır,
Mən görürəm tale məni atıbdır,
Yoxsa cavan ömrüm başa çatıbdır,
Bu darda dadıma yetiş sən mənim.

Mehralı sözünü qurtarıb yoluna davam etdi. Dar cığırla bir az getmişdi ki, qarşısına geniş bir yol çıxdı. Bu yolu əlinə alıb bir az getmişdi ki, gəlib bir kəndə çıxdı. Həmin kənddə ilk qarşısına çıxan bir qapını döydü. Fələyin işinə bax ki, Mehralının gəlib çıxdığı bu kənd Maraslı kəndi, qapısını döydüyü ev də yaralayıb öldürdüyü Musa Çavuşun atasının evi idi. Baxdı ki, bir qoca nurani kişi çıxdı qapını açmağa. Mehralı bu kişidən xahiş elədi ki, onu Allahın qonağı eyləsin bir günlüyünə. Kişi də bunu çox mehriban qəbul eylədi, dəvət etdi evinə, tez buna süfrə açdı. Mehralı üç gün idi heç nə yeməmişdi. Doyunca yeyib aclığını öldürdü. Sonra adı Mustafa olan bu kişi Mehralını sorğu-suala tutdu. Gördü ki, bu oğlu Musanı öldürən Qaçaq Mehralıdır. Amma hələ ki, heç nə bildirmədi. Gətirib su qızdırdı, Mehralını yaxalayıb yaralarına məlhəm sarıdı. Sonra da yatağını salıb qonağını rahatladı. Mustafa kişinin Musa Çavuşdan başqa altı

oğlu var idi. Mehralı yatandan sonra o, oğullarının hamısını başına yığıb qonağının kim olduğunu söylədi və tapşırırdı ki, ona xəyanət etməsinlər. Çünki Musa Çavuşu yaralı halda evlərinə gətirənlər günahın Mehralıda yox, onun özündə olduğunu atasına və qardaşlarına söyləmişdilər.

Sübh açıldı, üstünüzə xeyirli sabahlar açılınsın, Mehralı oyandı ki, yarası dincəlib. Çox keçmədən Mustafa kişi altı oğluyla birlikdə Mehralının yanına gəldi və özünü tanıtdı. Mehralı karıxdı, pərişan oldu. İş belə görən Mustafa kişi aldı əvəzində görək ona nə dedi:

Tanrı saxlayana xəter toxunmaz,
Yaşayar hər zaman ölməz, ay oğlum!
Haqqın qəhərindən yayınmaq olmaz,
Bunları hər nadan bilməz, ay oğlum!

İnam bağla ərənlərin pirinə,
Qorxu gəlməsin qoy sən sən sən,
Səni qoyduq Musa Çavuş yerinə,
Bizdən sənə xəta gəlməz, ay oğlum!

Mustafayam, artıq ötübüdür yaşım,
Qəzanın işidir, ağarıb başım,
Oğlanlarım olsun sən qardaşın,
Mərdlərə heç zaval olmaz, ay oğlum!

Mustafa kişi sözünü qurtarıb dili ilə də dedi ki, oğlum, heç qəlbinə qaraltı gəlməsin, biz bilirik ki, günah mənim oğlumda olub, ona görə də biz səni Musa Çavuşun yerinə qoyduq, bundan sonra sən də mənim oğlum sayılırsan, bu oğlanlarım da sən qardaşın sayılacaq.

Mehralının minib gəlidiyi at damğalı idi, Mehralını tez ələ verə bilərdi. Ona görə də Mustafa kişi oğullarına tapşırırdı ki, aparıb bu atı azdırsınlar. Düz bir ay Mehralıya baxdılar. Sonra Mehralı daha burada qala bilmədi, vətən şirindir, vətəni yadına düşdü. Getmək üçün Mustafa kişidən izn istədi. Mustafa kişi dedi:

– Oğlum, mən səni başa düşürəm, bilirəm ki, darıxırsan. Amma sənə məsləhətim var. Eşitmişəm ki, uruslar sənin haqqında fərman verib ki, könüllü təslim olsan sənə çoxlu ənam verəcəklər, özünü də edəcəklər knyaz. Belə şeylərə oğlum Musa Çavuş kimi suslama. İnsanın şərəfi hər şeydən üstündür. Bu günə kimi qeyrətli ömür yaşayıbsan, bundan sonra da belə davam et. Heç kəsə boyun əymə. Yalnız ehtiyatlı ol. Ehtiyat igidin yaraşığıdır.

Sonra da Mehralıya yaxşı bir at, bir də Musa Çavuşun qılıncını verdi, xeyir-duasını əsirgəməyib Borçalıya yola saldı. Altı qardaş da Mehralıyı tək qoymadı. Ona qoşulub Arpa çayı keçdilər, vardılar Ağbabaya, ordan da dağlarla-dərələrlə yol gedib gecənin birində özlərini yetirdilər Darvaza. Kənd əhli onları toy-bayramla qarşıladı. Hamı qonaqlıq vermək üçün sıraya düzüldü. Mehralı bəyin gəlişinə ən çox sevinənlərdən biri o tutulduqdan sonra Darvaza, evlərinə gəlib çıxmış sədaqətli atı Qarakötük oldu.

Bu o vaxt idi ki, Uruset-Osmanlı davası təzə başlamışdı. Uruslar qaçaqları öz tərəflərinə çəkmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırdılar. Bu məqsədlə Mehralıya da çoxlu məktublar göndərmişdilər. Amma Mehralı onların təkliflərini qəbul etmirdi, öz din, dil qardaşlarına qılınc vurmaq, güllə atmaq istəmirdi. Ona görə də Osmanlı ordusunun başçısı marşal Muxtar Paşaya bir namə yazıb

xəlvəti bir adamla göndərdi. Mehralı bu məktubda görək nə yazdı, biz deyək, eşidənlər şad olsun:

Muxtar Paşa, bir ərzim var sizlərə,
Qəbul qılsan bir arkadaş bilərəm.
İstəmirəm gavurlara qarışam,
İzin versən, sizin elə gələrəm.

Ta öluncə vicdanımı satmaram,
Müxənnətin kölgəsində yatmaram.
Gavurlarla sizə güllə atmaram,
Verərəm özümü selə gələrəm.

Fələk qatıb Mehralının sərini,
Pünhan saxla, bilməsinlər sirrini,
Çağırmışam, ərənlərin pırını,
Ölsəm də, müsəlman-türk tək ölərəm.

Muxtar Paşa məktubu oxudu və əvəzində cavab yazdı ki, Osmanlı ordusunun sənin kimi igidlərə çox ehtiyacı var, ancaq əvvəlcə sənə Osmanlı Sultanının bir fərmanını göndərəcəm, onu Qafqazın quzeyində yaşayan müsəlman dağlılara çatdırmalısan. Əgər bu tapşırığı yerinə yetirsən, onda biləcəm ki, bizlərdənsən və o zaman gözümüz üstündə yerin var. Mehralı Muxtar Paşanın tapşırığını yerinə yetirmək üçün gəldi Qaraçöp mahalının Yor-Muğanlı kəndinə. Bir neçə gün orada atasının dostu olan mahalın hörmətli və mərd ağalarından Alı Ağakişi oğlunun evində qonaq qaldı. Sonra da onun köməkliyi ilə Dağıstan və Çeçenistan dağlarına qalxıb Osmanlı hökmdarının məktubunu çatdırdı oradakı naiblərə.

Bundan sonra Mehralı kəndinə dönüb Alosmana

keçmək üçün başladı hazırlığa. Darvaz dərəsində qərar tutan 12 para kəndin ruhanisi Hacı Molla Məhəmməd, kənd ağalarından Rəfi ağa, Bayram ağa, İdris ağa və Cəfər ağa, Darvaz kəndinin kəndxudası Eyyub oğlu Alı Mehralıya uruslar işgəncə verməsinlər deyə ən yaxın qohum-əqrəbasını özü ilə aparmağı məsləhət gördülər. Mehralı da bu ağsaqqalların dediyi ilə razılaşdı. Yıryığışdan sonra Mehralının qəfiləsi Darvazda Hərşənin ocağını və Boyalı pirini ziyarət etdi, nəzir-niyaz verdi və hava qaralan kimi kənddən Şindilər dağına tərəf yol aldı. Bir az gedib Quyubulaqda dayandılar. Mehralı - bəlkə sonuncu dəfədir - deyib Quyubulağın suyundan doyunca içdi və ovuc-ovuc üz-gözünə vurdu, buradakı ağacları, daşları öpdü. Mehralının Bahardan bir oğlu olmuşdu, adını Rüşdü qoymuşdu. Hələ çağa idi. Mehralı düşündü ki, uşaq yolda ağlayıb onlara çox maneçilik edə bilər, uşağın səsini duyub onlara zərər yetirə bilərlər. Ona görə də Bahara dedi ki, Rüşdünü aparmaq olmaz, bəlkə uşağın bələyinə çoxlu qızıl, pul-para qoyub saxlayaq bu qoca vələsin dibində, tapan olsa, pula görə uşağa dəyməsin. Sizi addadım Arpa çayının o tayına, sonra qayıdıb inşallah Rüşdünü apararam. Bunu eşidən Bahar ahu-nalə çəkib görək Mehralıya nə dedi:

Ay Mehralı, and verirəm Allaha,
Yalvarıram, gəl ayırma balamı.
Aləmi xəlq edən o gözəl şaha!
Yalvarıram, gəl ayırma balamı.

Aləmin təbibisi, ədalət şahı,
Külli aləmdə islamın pənahı,

Təmənnam budur ki, çəkdirmə ahı,
Yalvarıram, gəl ayırma balamı.

Əzizdir Vətənin torpağı-daşı,
Yunisi dəryadan qurtaran kişi,
Balam çox uşaqdır, körpədir yaşı,
Yalvarıram, gəl ayırma balamı.

Baharın bulud tək gözü dolubdur,
Ah-naləsi göyə bülənd olubdur,
Bu bəlalər bizə haqdan gəlibdir,
Yalvarıram, gəl ayırma balamı.

Mehralı dedi, indi bir çağadan ötəri bu qədər xalqı badamı verək? Bahar, eləcə də Mehralının qardaşı İsa, bacısı Hürü nə qədər yalvardılarsa Mehralı həmişə olduğu kimi dediyindən dönmədi. Uşağı sonra gəlib götürmək ümidi ilə vələs ağacının dibinə qoyub yaxınlarıyla Alosmana doğru yola düşdü. Qəfilə bir qədər gedib Şindilər dağının ətəyindəki Sınıq körpüyə çatanda Bahar çağanın ayrılığına dözməyib hönkür-hönkür ağlamağa başladı. Bunu görən baldızı Hürü gizlicə döndərdi atının başını geriyə və qoyduqları yerdən götürdü qundağı, uşağın dildodağına bayaqdı çəkdi bal. Uşaq hıçqırır mışıl-mışıl yatdı. Sonra da Hürü qundaqla bərabər Mehralının gözünə görünmüyüb qarabaqara başladı köçü izləməyə. Qəfilə Osmanlı torpağını keçdi. Bir az dincəlmək üçün dayandılar. Elə bu vaxt Hürü uşağı gətirib Mehralının qucağına qoydu. Mehralı bacısını bağrına basdı. Onun üz-gözündən öpüb dedi, elə bil dünyanı mənə verdin. İndi gör ana necə olar da. Bahar Hürünün ayaqlarına döşəndi. Uşağını bağrına basdı, sevinci həddən aşdı. Bir az din-

cələndən sonra təzdən yola düşdülər.

Beləliklə Mehralının köç qəfiləsi gəlib çatdı Çıldır mahalına, ustadlar-ustadı Aşiq Şenliyin kəndi Suxaraya. Bunları görən Aşiq Şenlik tez qarşılarna çıxdı, evinə dəvət eylədi. Ustad deyir:

– Suxarada Aşiq Şenlik qarapapaq qəhrəmanı Qaçaq Mehralının şərəfinə elə bir ziyafət düzəltdi ki, hələ indiyə qədər Alosmanda belə ziyafəti rüzgarın gözü görməmişdi.

Aşiq Şenlik bildi ki, Mehralı Osmanlıya kömək üçün gəlib, odur ki, – əfəndim, sinəmə bir neçə xanə söz gəlib, izn verin sizə ərz eyləyim – deyib basdı sineyi-sandığa imrandilli bülqurlu sazını. Aldı görək «Mehralı bəy atlıları» türküsündə nə dedi, biz deyək, siz şad olun:

Əhli-islam olan eşitsin, bilsin,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.
İstər ki, Uruset nə var ki, gəlsin,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Qurşanın qılınıcı, geyinin donu,
Qovğa buludları sardı hər yanı,
Doğdu qoç iyidin şan almaq günü,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Əsgər olan bölük-bölük bölünər,
Qars qalası sandızımı alınar?
Boz atlar üstündə qılinc çalınar
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Qovğa günü namərd sapa yer arar,
Ər olan köhsünü düşmana gərər,

Cəmi ərvah biznən meydana girər,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Hələ Alosmanın görmüyüf zorun,
Din qeyrəti olan tədarük görün,
At təpin, baş kəsin, qazağı qırın,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Men-Əsfər di bilin urusun əsli,
Orman yabanısı, balıxçı nəslı,
Xıncır sürüsünə dalıf qurd misli
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Şənnih, nə durursan, atları minin,
Sıyra qılınc düşman üstünə dönün,
Artajaxdı şanı bu Alosmanın,
Can sağ ikən yurd vermənih düşmana.

Şenlik bundan sonra zilə çəkib belə bir sicilləmə-
bayatı da dedi:

Aşıq der, amanım var,
Canım var, imanım var.
Əhdim var, peymanım var,
Nəzrim var, qurvanım var,
Bu ah urusa qalmaz,
Qurtulmax gümanım var,
Şanı Alosmanım var!

Ustad deyir ki, söz tamam olar-olmaz, Mehralı hə-
min şeri yazıb götürdü ki, əsgərlərimə marş kimi əzbər-
lədib oxudacam, qoy ruh gətirsin. Elə də elədi. Mehralı

Ağbaba, Çıldır, Şörəyel mahallarından öz ətrafına üç yüz qarapapaq igidi topladı. Onlara Borçalıdan da bir o qədər atlı gəlib qoşuldu. Sonra da əli qılınc, silah tutan Suxarada yatdılar səmənd atlarının yalmanına, günə bir mənzil-teyi mənzil qıldılar yolun damarına. Dərələrdən sel kimi, təpələrdən yel kimi qaş qaralanda çatdılar Muxtar Paşanın barigahında çəkdilər səmənd atlarının başını.

Mehralının altı yüz atıyla gəlişini verdilər Muxtar Paşaya xəbər. Ustad deyir ki, Muxtar Paşa çox hörmət-izzətlə qarşıladı Mehralı bəyi. Soruşdu:

– Əfəndim! Nasıl oldu ki, Qafqaz kimi cənnət məkan bir gülüstanı qoyub da Alosmana gəldin? Mehralı arif adam idi, oxudu Paşanın ürəyini.

– Paşam! Rüksət versən sinəmə bir neçə xanə söz gəlib, ərz eyləyərdim mübarək qulluğunuza.

Muxtar Paşa dedi:

– İzindəsiniz, Əfəndim!

Götürdü görək Mehralı halına münasib Muxtar Paşaya nə dedi, ərz eyləyək qulluğunuza:

Canımız bir, qanımız bir bilib mən,
Ol səbəbdən sizə gəldim, əfəndim!
Rusu, ermənini qəbul qılmadım,
Sizi bizə arxa bildim, əfəndim.

Gavurlar çox susadılar qanıma,
İnan, qan qusdurdum mən düşmanıma,
Türkə güllə atmağı vicdanıma,
Namus-qeyrətə ar bildim, əfəndim!

Din yolunda əsirgəməm canımı,
Töksə də, qoy türklər töksün qanıma,

Qan qardaşım oxusun quranımı,
Qoy desinlər şəhid oldum, əfəndim!

Çox şükür, xudanın haqqı-sayına,
Ol kərəmin qismətinə, payına,
Aşiq Şenlik qonaq etdi öyünə,
Lütf eyləyib, ülfət qıldı, əfəndim!

Haqqın dərgahına şükür etmişəm,
Allahımın ətəyindən tutmuşam.
Mehralıyam, öz arzuma çatmışam,
Qismətimə qəni oldum, əfəndim!

Söz tamama yetdi. Muxtar Paşa dedi:

– Əfəndim, belə cəsarətlə danışırısan, bu saat Qars mühasirədədir. Anadolu qarapapaqlarının səcdəgahı Qarsı erməni general Loris-Melkon gecə-gündüz qorxu altında saxlayır. Əhli-şəhər təşviş içindədir. Gavurları çaş-baş salmaq üçün ora qəflətən arxadan hücum etmək lazımdır. Gedə bilərsənmi?

Mehralı dedi: «Canla-başla hazırım, əfəndim». Muxtar Paşa dedi: «Haydı, onda sənın igidliyini görək. Səni Qarsa milis başkomandanı qoydum. Qarsı mühasirədən qurtarmağı sənə həvalə edirəm». Mehralı Muxtar Paşanın belə bir dar gündə Qarsın taleyini ona həvalə etməsindən vəcdə gəldi. Qeyrəti coşa gəlib üzünü tutdu silah yoldaşlarına:

Hay vurun hər yandan qoç igidlərim,
Dağdın düşməni, diri qalmasın.
Qırın gavurları, aman verməyin,
Viran olsun, eli-yurdu qalmasın.

Meydana girəndə şir-aslan olun,
Düşmənin üstünü qurd kimi alın,
Ələ keçənləri atından salın,
Qoymayın, yüzündən dördü qalmasın.

Görməyiblər Mehralının dadını,
Çəkdirəcəm cəhənnəmin odunu,
Gavurlar duysunlar türkün adını,
Şad olsun Osmanlı, dərdi qalmasın.

Söz sona yetdi. Sonra Mehralı bir nərə çəkib yoldaşlarına hücum əmri verdi. Urusları eylədilər darmadağın, pərənlərini pozub qırdılar çoxunu, sağ qalanlar da zorla qurtardı canını. Bundan sonra Muxtar Paşanın Mehralıya inamı birə beş artdı. Ona minbaşı, qardaşı Alıya da yüzbaşı rütbəsi verdi. Ən çətin tapşırıqlara onu göndərdi. Çünki bilirdi ki, hər bir döyüşdən qələbəylə çıxacaq.

Ustad deyir, bir tərəfdən Mehralı öz dəstəsindəki qarapapaqlar ilə, o biri tərəfdən general Musa Paşa Kunduxov və 50 il Dağıstanda-Çeçenistanda uruslara qan uddurmuş Şeyx Şamilin oğlu Qazı Məhəmməd öz dəstələrindəki dağlı igidlərlə, digər tərəfdən də Qurd İsmayıl Paşa və Muxtar Paşa nizamlı qoşunlarıyla Qars ətrafında özlərindən sayları və silahları qat-qat üstün olan yağı düşməne tutdular olmazın divan. Mehralı onların bütün əməllərini əvvəlcədən öyrənib bildi. Davanın ən qızgın çağında Tiflisin həndəvərinə qədər gəlib urusları saldı vələləyə, teleqraflarını kəsdi, ən yaxşı cins döyüş atlarını keçirdi türk tərəfə, nə qədər mühasirəyə düşsə də düşməni qırıb sağ-salamat qayıtdı geri. Mehralı satqınlıq edib uruslara gizli yolları göstərən Hacı Vəli, Tülü Musa, Lətif bəy kimi müsəlmanları tutub Muxtar Paşaya etdi təslim.

Satqınlıq edib uruslar tərəfdə vuruşan Dalaverli Mansura da divan tutdu. Urusların komandanı erməni əsilli generallar Loris-Melkon və Kişmişov Mehralının əlindən zara gəlmişdilər, onun qorxusundan gecə-gündüz yatamırdılar. Elə bilirdilər ki, bu dəqiqə yanlarından çıxacaq.

Yerli camaat Mehralının xətrini çox istəyirdi. Ustad deyir ki, əli saz, dili söz tutan aşıqlar elə bil bir-biri ilə Mehralını tərif etmək üçün girmişdilər bəhsə. Qarslı Aşıq Sadiq da Qars qovğasından vəcdə gələrək etdi sazını bəmzil, götürdü görək Mehralını necə öydü, tərəfindən biz deyək, siz şad olun:

Ey ağalar, bəylər, bizim ellərdə,
Qoçaqlıqdan yana birdi, Mehralı.
Cahallıq eyləyib dağlarda gəzdi
Epey zaman qaçaq durdu Mehralı.

İbtida gözündən düşdü dövlətin,
Sonu gözə girib buldu rəğbətini,
Cahana tanıtdı şanın, şövkətin,
Bir eşsiz namıdar, ərdi Mehralı.

Qan-qovğa qopanda Qarsın başına,
Doxsanüçdə baxdı yurdun işinə,
Dörd-beş yüz atlıyı aldı peşinə,
Moskovun cənginə girdi Mehralı.

Muxtar Paşa qıydı ona nişanı,
Başladı tökməyə xain düşmanı,
Şanı tutdu bütün Qafqazistanı,
Qoçaqlardan düzdü ordu Mehralı.

Orduyi-İslama rəhnümün oldu,
Tanrı Arslanı şad, məmnun oldu,
Düşmən güzərgahı həp pürhun oldu,
Leşlərini yerə sərdi Mehralı.

Komandir, qazağı həp bidar etdi,
Rahat yatammadı, can-bezar etdi,
Loris də əlindən əl-həzar etdi,
Gecə qərarğahlar yardı Mehralı.

Moskov ordusuna çox dəhşət saldı,
Hər hərəkətlərin kəşf edib bildi,
Osmanlı əsgəri tədabir aldı,
Düşmana tuzağı qurdu Mehralı.

Adını dünyada rusun saldatı,
Qoparırdı «Mamaa» deyən fəryadı,
Moskova xof saldı mərdanə adı,
Gözlərin qurdunu qırdı Mehralı.

Rusu Şürəgəldə peşman eylədi,
Yollarını kəsib hüspan eylədi,
Taburların yerlə-yeksan eylədi,
Ən dilavərlərin yordu Mehralı.

Məlun Hacı Vəli gör nə iş tutdu,
Beş qəpiyə dinin, namusun satdı,
Qarsın təsliminə çox qayrət etdi,
Onu, sağ, Paşaya verdi Mehralı.

Mehralının davada göstərdiyi qəhrəmanlıqlar Sul-
tan II Əbdülhəmidin də qulağına çatdı. O cəbhədə ilk dəfə

Mehralıya orden verdi, özünü də şəxsən İstanbula görüşə çağırırdı. Mehralı iki həftəliyinə Qarsdan İstanbula Sultanın görüşünə yollandı. Sultan sarayı Dolmabaxçada Sultan II Əbdülhəmid Mehralı bəyi çox hörmət-izzətlə qarşıladı. Basdı onu bağına. Mehralı orta boylu adam idi. Odur ki, Sultan dedi:

– Ey Mehralı! Ey Borçalı-qarapapax qartalı! Mən elə bilirdim sənin boyun etdiyən qəhrəmanlıqlar qədər ucadır. Gözlərimə inanmıram, oğlum, nasıl oldu ki, bu boy-buxunla, bu qədər şan-şərəfi Alosmanda qazandın?

Mehralı arif adam idi. Söz altında qalan deyildi. O idi ki, dedi:

– Sultanım! Sinəmə bir neçə xanə söz gəldi, icazə versəniz deyərdim.

Sultan II Əbdülhamid dedi:

– İzdəsən.

Aldı görək Mehralı halına binəm nə dedi, tərəfindən biz deyək, sizə könül xoşluğu:

Boyum qısa dırsa, qolum uzundur,
Qılıncım hər zaman kəsir əfəndim!
Düşmənin üstünə yeriyan zaman,
İnan, yarpaq kimi əsir əfəndim!

Hayana üz tutdum, açıldı yolum,
Ərənlər piridir qanadım-qolum,
Qadir mövlam qoymadı ki, mən ölüm,
O, eyləyib məni cəsur əfəndim!

Mehralıyam, haqq yoluna qalandım,
Türk oğluyam, türk adına dolandım,

Hər zaman düşməni biganə sandım,
Çoxlarını etdim yesir, əfəndim!

Bəli, Sultan II Əbdülhamid Mehralının sözlərindən məmnun qaldı. Onu yenidən basdı bağrına. Bəyin şərəfinə Dolmabaxça sarayında elə bir ziyafət verdi ki, rüzgarın gözü hələ Alosmanda belə şadyanlıq görməmişdi.

Bu görüşdən sonra Mehralı daha da ruhlanıb cəbhəyə qayıtdı, yenidən başladı qırıb tökməyə türkün düşməninə. Tezliklə rütbəsi yüksəlib miralay, general oldu. Ancaq ruslar öz əsgərlərinin və toplarının sayını birə beş artırdılar. Sonra Qarsa dörd tərəfdən hücum etdilər. Əhməd Muxtar Paşa çox itgi verməmək üçün Ərzuruma doğru geri çəkildi. Uruslara bir ucdan kömək gəlməkdə davam eyləyirdi. Ona görə də onlar əl çəkməyib Ərzurumu da işğal etdilər. Ərzurum döyüşlərində Mehralı çox igidliklər göstərsə də ayağından yaralandı. Ondan sonra o axsadı. Mehralı yaralananda uruslar elə bildilər ki, o ölüb, ona görə də sevinclərinin həddi-hüdudu yox idi.

Ustad deyir ki, müharibə sona çatanda Sultan Mehralıya ismarladı ki, öz qarapapaqlarınla kefin Alosmanın harasında istəsə, orada binələne bilərsən. Mehralı yurd salmaq üçün seçdi aşıqlar məskəni Sivas vilayətini. Çünki bura havasına, suyuna görə öz doğulduğu, boya-başa çatdığı yerin havasına-suyuna oxşar idi. Həm də müharibə dostu general Musa Paşa Qunduxov da burada yaşayırdı. Fikirləşdi ki, dar gündə bir-birimizə həyan olarıq. Sivas vilayətinin Qanqal qəzasında Mehralıya ucuz-bucaqsız torpaq sahələri verildi. O burada altmış kəndə ağalıq etməyə başladı. Mehralı bəy burada özündən və özü ilə gəlmiş ən yaxın adamlarından ötəri bir kənd saldı və adını da qoydu Acıyurd. Ona görə ki, əvvəlcə Bor-

çalıdan, sonra da Qarsdan ağrılı-acılı gəlmişdilər. Mehralı Anadolunun ən hörmətli, şöhrətli, nüfuzlu adamlarından biri hesab olunurdu. Hamı ona Mehralı Paşa deyirdi. Sivas əhli Mehralı bəy kimi adı dillərdə dastan olan qoçaq bir adamın onların obasında yaşamasına çox sevindi. Aşıq Püryanı Mehralı bəyin gəlişi münasibəti ilə aldı görək nə dedi:

Nasıl mədh etməyim Mehralı bəyi,
Sivas ölkəsinin bəyi gəlibdir.
O zalım düşmənin əlində qalmaz,
Sivas ölkəsinin bəyi gəlibdir.

Hər kəs qədərinə boynunu əyər,
Səsi yayılmışdı şəhərə, köyə,
Zərər-ziyan gəlməz Mehralı bəyə,
Sivas ölkəsinin bəyi gəlibdir.

Əcəm igididir, yaxşıdır, yaxşı,
Göstərir kəndini kamalı, şəxsi,
Əhbabı, yaranı gedərlər qarşı,
Sivas ölkəsinin bəyi gəlibdir.

Püryanı bu anda söylər, bitirər,
Haqqın birliyinə şükür yetirər,
Yurdun şərəfini bəylər artırar,
Sivas ölkəsinin bəyi gəlibdir.

Hə, mənim əzizlərim! Ustad deyir ki, Qarapapaqların şanlı oğlu Sivasda elə bir mülk inşa etdi ki, göz istəyirdi tamaşasına.

Bu malikanənin inşasında əhli-Sivas cani-dildən qol

çərməmişdi. Bu inşada kasıb ustad Aşığı Ruhsəti də işləyirdi. Tanınmış aşığı olan Ruhsətinin əsil adı Mustafa idi. Sivas vilayətinin Acıyurdun qonşuluğunda yerləşən Dəlikdaş kəndindən idi, 12 yaşından yetim qalmışdı. O, sazi-sözü ilə inşaatçıların əl-ayağını güməşdirirdi. O idi ki, inşaatçılar Mehralı bəyə şikayət etdilər ki, Aşığı Ruhsəti onların başını qatır, ona görə də iş ləng gedir. Söz-söhbəti eşidən Mehralı bəy Ruhsətini edir işdən azad. Bunu görə Ruhsəti qəhərlənir. Götürür halına binəm Mehralı bəyə belə bir dördlük söyləyir:

Adanada duydu: sıtmasıyla dərdi var,
Ağdağa getdim: tülküsi var, qurdu var,
Avşara getdim: çərkəzi var, kürdü var,
Burada da, bəyim, müzəvirin dördü var.

İşdən azad olunmağına baxmayaraq Aşığı Ruhsəti inşaatdan aralanmır, elə hey şeirlər söyləyib mahnılar oxuyur, gününü beləcə yola verirdi. Belə günlərdən birində Mehralı bəy Ruhsətidən xeyli aralıda ustalara göstəriş verirdi. Ruhsəti fikirləşdi ki, daha belə davam edə bilməz, ömrü yoxsulluq, achiq, səfalət içində keçib, indi burada da işdən qovuldu, düşündü ki, gəl Mehralı bəyə vəziyyətini de, bəlkə yazığı gələ. Aldı görək dərini nə təhər söylədi, ərz eyləyək qulluğunuza:

Vaqif ol halıma, mənim əfəndim,
Bir achiqdan başqa deyəcəyim yox.
Yoxsulluq oduna yandım, alışdım,
Axşamdan sabaha yeyəcəyim yox.

Ah etməkdən bağırim başı sızıllar,
Loğman deyə gəldim, bəylər, qazılar!
Evdə mələşirlər körpə quzular!
Qazana bir ovuc qoyacağım yoxg

Nə xəyala dolduğımı bilmənəm,
Ruzu şəb ağlaram, bir dəm gülmənəm,
Yol üstə durub karvan vurmanam,
Mənim səndən başqa umacağım yox.

Bütün əhvalımı yazdım varağa,
Atma, Ruhsətini gözdən irəğa,
Bir top bez istərəm, bir az nafağa,
Ölərsəm, qəbirdə geyəcəyim yox.

Bəli, Aşıq Ruhsəti Mehralı bəyə yazacağını yazdı, deyəcəyini sözlə də dedi. Ruhsətinin sözləri Mehralı bəyi aldı. Sonuncu bənd ona lap çox təsir etdi, yadına düşdü ki, aşığa bir at söz vermişdi, dediyinə əməl etmədiyi bir yana qalsın, hələ zavallını işdən də çıxarıb. Sanki Mehralı bəyin fikri Ruhsətiyə çatdı, bəyin pərişanlığını duyan aşıq aldı ucadan görək nə dedi:

Kəndi içərimdə neştərim mənim,
Hər qəzada vardır işdərim mənim,
Sivasdan da çoxdur müştərim mənim,
Bir kabab yedirib ətə, qıyammmaz.

Yaz gəldi ortalıq güllük, gülüstan,
Yenə mənim başım qurtulmaz yasdən,
Mehralı bəyə də yazdım bir dastan,
İqrar verər, amma ata qıyammmaz...

Ciddi bir adam olan Mehralı bəy bu yerdə özünü saxlaya bilməyib, ucadan qəhqəhə çəkdi, aşığı yanına çağırıb könlünü aldı:

– Aşiq, bilirsən ki, mən saza-sözə vurğun adamam, özüm də sənin xətrini çox istəyirəm, havalar yaxşı keçir, yağmur-filan başlamamış inşaatı tamamlamaq, evin üstünü çatmaq lazımdır. Bu sarayın həmişə gözlənilən və ən əziz qonağı sən olacaqsan, sənsiz, aşıqsız bu cah-cələlin ləzzəti heç olar. İndi mənim çox xoşladığım o dastan-vaqəni bir də söylə – dedi.

Mehralı bəyin dediklərini eşidən Ruhsətinin gözləri güldü, könlü açıldı. Qəribə bir yuxunu təsvir edən on iki bəndlik mənzum dastanı söyləməyə başladı. Bu dastanın son bəndini ərz eyləyək qulluğunuz, dinləyənlər var olsun:

Ruhsətiyəm, kəndi kəndimdən keçdim,
Bu gecə mənamda çox yerdən uçdum ,
Bir də, rəya imiş, gözümü açdım
Bəyim, həvəs etmə bu rəzilkarə.

Mehralı bəyin ürəyi açıldı, kefi duruldu, «Əhsən, ey vallah!» deyib Ruhsətiyə bir öküz bağışladı, ondan yenə nə istədiyini soruşdu. Ruhsəti çəkinməyib dedi:

– Bəyim, sən mərd və sözünə düz adam olduğun hamıya bəllidir. Mənə Dəlikdaşa gedib-gəlmək üçün söz verdiyin atı istəyirəm, ayaqlarım ağrıyır, yola dözə bilmirəm. Bir də, külfətimi achiqdən qurtarmaq üçün bir sağmal inək versən, ömrüm boyu sənə duaçıyam.

Mehralı bəy aşığa bir yəhərli-yüyenli at, xeyli əl xərcliyi, sağmal inək, bir də xeyli azuqə və əkin-səpin üçün toxumluq verdi. Dedi:

– Aşıq, hələlik bunları apar, Dəlikdaşda əhli-əyalına ver. Ək-səp, inşallah gələcəkdə vəziyyətin daha yaxşı olar. Səni heç bir şeydən korluq çəkməyə qoymayacam. Bu gündən sonra səni özümün ən yaxın dostlarımdan hesab edirəm və sarayın inşaatında işləyən ustaların başı üstünə nəzarətçi təyin edirəm.

Ustadlar deyir ki, elə o gündən Aşıq Ruhsəti ilə Mehralı bəyin arasında şirin və sədaqətli dostluq əlaqəsi yarandı. Ruhsəti Mehralı bəyin sarayının xeyrindəşərində məclisinin başında oturdu.

Mehralı bəyin oğlu Rüşdü bəy də atasına layiq igid, boylu-buxunlu, yaraşılıq bir gənc idi. Mehralı bəy onu Sivasda yaşayan çərkəz Həmid bəyin qızı Pəmbə xanıma nişanlamışdı. Tədarük edib toya hazırlıq görülürdü. Toyun vaxtı da təyin edilmişdi. Alosmanın ən hörmətli paşalarına, bəylərinə dəvətnamələr paylanmışdı. Ancaq əcəl elə gətirdi ki, Rüşdü bəyin on beş yaşında olan nişanlısı qəflətən vəfat etdi. Toy tədarükü yas tədarükünə çevrildi. Toyu aparmağa dəvət olunmuş Aşıq Ruhsəti bu xəbərdən sarsıldı. Toyda söyləməyə hazırlaşdığı duvaqqapama əvəzinə yas mərasimində aldı görək hansı ağıyı söylədi:

Mehralının bir dənəsi
Oyan, nazlı xanım, oyan,
Rüşdü bəyin pərvanəsi
Oyan, nazlı xanım, oyan.

Cehizini sarıb denklə,
Beş yüz atlı gəlir cənglə,
Bahar anan gəldi, bəklə,
Oyan, nazlı xanım, oyan.

Qalx, dur salını-salını,
Rüşdü bəyin gör halını,
Mehralı bəyin gəlini,
Oyan, nazlı xanım, oyan.

Cümlə bəylər yasa gəldi,
Qara geydi, tasa gəldi,
Nişanlın Sivasa gəldi,
Oyan, Pəmbə xanım, oyan.

Nə enişin dibindəsen,
Nə yoxuşun başındasan,
Hələ on beş yaşındasan,
Oyan, gözəl xanım, oyan.

Donatdılar, bəzətdilər,
Bir taxtaya uzatdılar,
Axirətə gəlin etdilər,
Oyan, gözəl xanım, oyan.

Məzarına dikdilər daş,
Götürdülər yavaş-yavaş,
Rüşdü bəy başında göz yaş,
Oyan, nazlı xanım, oyan.

Ruhsət də bu dərdə şaşdı,
Qəzəvət qazanı coşdu,
Ellər gəldi halallaşdı
Oyan, nazlı xanım, oyan.

Mehralı bəy sarayında aşuqlarla yanaşı, pəhləvanlar
da saxlayırdı, tez-tez cıdır yarışları, güləş yarışları keçir-
di.

rirdi. Onun sarayında yaşayan Sicimoğlu adlı pəhləvanın kürəyini heç kəs yerə qoya bilmirdi. Sivasda böyük torpaqlar, var-dövlət, şöhrət-hörmət sahibi olmasına baxmayaraq, Mehralı bəyin vətəni Borçalıdan, doğma kəndi Darvazdan ötrü burnunun ucu göynəyirdi. Amma heç cür oraya gedə bilməzdi. Çünki ruslara olmazın divan tutmuşdu. Ancaq hərdən bir Darvazdan Acıyurda gələnələr olurdu. Mehralı bəy onları böyük hörmətlə qarşılayırdı, Borçalıda nələr baş verdiyini soruşurdu, darvazlıların hamısının tək-tək kef-əhvalı ilə maraqlanırdı, hələ onlara mümkün qədər pul köməkliyi də edirdi.

Bəli, beləcə Mehralı bəyin gün-güzaranı Sivasda xoş keçirdi. Amma, onun da şöhrətinə ağız buranlar vardı. Bir gün qəza mərkəzində qonaqlıq idi. Mehralı bəy də bu qonaqlıqda idi. Bir azdan Qanqal rəisi də gəldi. Hamı hörmət əlaməti olaraq ayağa qalxdı, Mehralı bəy isə qalxmadı. Rəis pərt oldu. Başladı Mehralı bəyə ağır-artıq deməyə. Mehralı bəy verdi Qanqal rəisinin aşının suyunu və dedi:

– Mən, gavurlarla ölüm-dirim döyüşündə olanda sən qalayçı yanında şəyird idin.

Bu cavabdan sonra rəis məclisdən başı alovlu üz qoyur vali Rəşid Paşanın yanına və deyir:

– Mehralı bəy Sivasın valisi siz Rəşid Paşanı əhli-məclisdə qalayçı, məni də sizin şəyirdiniz adlandırdı.

O idi ki, Rəşid Paşa əhvalatın üstünə artıq-əskik qoyub çatdırdı Şövkətli Sultan Əbdülhamid Paşaya. Rəşid Paşanın hirsini-hikkəsini görən Əbdülhamid Paşa dedi:

– Paşa, sən bilirsən ki, Mehralı bəy Alosmanın yenilməz, böyük qəhrəmanıdır. O Alosmanın ən hörmətli qarapapağıdır. Bizim məmləkətin qarapapaqları, Sivas

vilayətində, Şərqi Anadoluda yaşayan müsəlmanlar onu çox istəyir. Elə mən də. Mehralı mənim sərbəst, azad aslanımdır. Bəyəm, bir igidi mənə çoxmu görürsən?!

Bəli, Sultan Əbdülhamiddən ağzı yanan Rəşid Paşa kor-peşman qayıdır Sivasa. Bu əhvalatdan sonra Anadolu ağzında Mehralı bəyin bir sözü iki olmur. Amma, Rəşid Paşa da kin-küdurətini unutmur.

Əhvalatı eşidən Aşiq Püryanı götürür görək Mehralı bəyin şəninə nə deyir, əvəzindən biz deyək, sizə könül şadlığı:

Nasıl mədh etməyim Mehralı bəyi,
Hər yerdə şərəfi, ünü söylənir.
Yapdığı igidlik ağıma düşdü,
Üzərindən keçən günü söylənir.

Bəyin çoxdu anladarsaq davası,
Titrətdi əlində qoca Sivası,
Sürüyü saxladı Qanqal ağası,
Hər yerdə şərəfi, şanı söylənir.

Mehralı bəy ata minər, yürərdi,
Düşmən görsə, qorxusundan ərərdi,
Doxsan üçdə gələnləri qorardı,
Əsaləti, cinsi, dini söylənir.

Mehralı bəyimi bilənlər bilir,
Güclü idi bir orduya baş gəlir,
Ol hər yerdə qəhrəmanlıq söylənir,
Böylə qəhrəmanın halı söylənir.

Mehralı bəy səni nasıl duyuram,
İgidlərdən səni seçəm, ayıram,
Yaradandır səni böylə yaradan,
Püryanı bu gün də bunu söyləyir.

Sivasda tez-tez at yarışları keçirirdilər. Bu yarışlarda hey Mehralı bəyin Qarakötüyü birinci yeri tuturdu. Amma bu atın da bir tərş xasiyyəti varıymış, güllə atmasan yaxşı qaçmırmış. Qarakötüyün bu xasiyyətini Rəşid Paşa öyrənir və bir də at yarışını keçiriləndə şərt qoyur ki, güllə atmaq olmasın. Hamı razılaşır. Yarışda Qarakötük geridə qalır. Yarışa baxan Çopur Əhməd adında bir qarapapaq buna dözə bilmir. Öz-özünə fikirləşir ki, ayə, bu nə təhər ola bilər, Mehralı bəyin atı olsun, özü də geridə qalsın və piştoyunu çıxarıb göyə bir güllə buraxır. Qarakötük güllə səsini eşidən kimi yel tək gətürülür və birinci yeri tutur. Bu əhvalatdan sonra Mehralı bəynən Rəşid Paşanın arası lap pis olur.

Ustad belə ərz eyləyir ki, Mehralı bəy Alosmanda onun şanına mübarək sözlərdən vəcdə gəlir. Sivasda Alosmana layiq şanlı süvari ordusu düzəldir. Bu orduya Qarapapaq Həmidiyə Alayları deyirdilər. Hansısa bir vilayətdə dövlətə qarşı üsyan baş verəndə o saat onu yatırmaq üçün Mehralı bəyin bu alayını göndərirdilər.

Bir dəfə Bağdadda ərəblər Alosmana qarşı üsyan eyləyir. Üsyanın başında Cəfər adında amansız bir eşkiya dururdu. Ona görə də marşal Qurd İsmayıl Paşa sultanın tapşırığı ilə özünü yetirdi kömək istəmək üçün Acıyurda, Mehralı bəyin hüzuruna. Mehralı bəy Qurd İsmayıl Paşanı görüb çox sevindi. Ustad deyir ki, Sivasın, Qeysəriyyənin, Ərzincanın, Toqatın ən hörmətli paşalarını, bəylərini, ağalarını yığıb onun şərəfinə yeddi gün, yeddi gecə

qonaqlıq verdi. Sonra bərabər Bağdada yollandılar. Bağdad valisi onları hörmət-izzətlə qarşıladı. Mehralı bəy eşkiya Cəfərə təslim olmaq üçün üç gün möhlət verdi. Cəfər Mehralı bəyin adını-sanını çox eşitmişdi. Ona görə də Mehralı bəyə ismarladı ki, əgər məni cəzalandırmasan ömrümün axırına kimi sənə sədaqətli qulunam. Mehralı bəy kişi sözü verdi ki, səni qurdalamayacam. Ondan sonra eşkiya Cəfər Mehralını yanına gəldi və ona ən yaxşı cins ərəb atları hədiyyə etdi.

O zamanlarda bütün Ərəbistan Alosmanın əlində idi. İngilislər türklərin gücündən qorxub Yəməndə aranı qatdı. Orada yaşayan ərəblər türklərə qarşı üsyan qaldırdılar. Çoxdandan qəlbində kin bəsləyən Rəşid Paşa Mehralı bəydən qurtulmaq üçün sultana yazdı ki, bu üsyanı yatırarsa, yalnız Mehralı bəy yatıracaq. Sultan Rəşid Paşanın yazdığını oxuyub Mehralı bəyi görüşmək üçün ikinci dəfə İstanbula dəvət etdi. Yaşı altmışı ötmüş Mehralı bəy öz hərbi geyimini geyindi, qılıncını da bağlayaraq alayından üç-dörd nəfəri götürüb yollandı yeddi təpədə yerləşən İstanbula. Mehralı bəy Sultan sarayının mərmər pillələrini qalxanda, axsadığı üçün onun qılıncındakı gümüş ucluq pillələrə dəyib səslənirdi: «tıq», «tıq», «tıq», «tıq»,... Bu tıqqıltını Sultan Əbdülhəmid də eşitdi, gördü ki, gələn gözlədiyi Mehralı bəydir. Tez ayağa qalxıb onu qarşılamağa hazırlaşdı. Mehriban görüşüb xeyli səmimi söhbətləşəndən sonra Sultan dedi:

– Aslanım, düşmənlərimiz Alosmanı parçalamaq istəyir. Yəməndə ərəbləri üsyana qaldırıblar. Hamı deyir ki, bu üsyanı yatırırsa Mehralı bəy yatıracaq. Ona görə səni çağırıdım ki məsləhətləşəm. Mən bilirəm ki, sən onsuz da məmləkətimiz üçün əvəzsiz işlər görübsən. İndi yaşının da o vaxtı deyil. Yəmən çox isti yerdir. Sən elə istilərə

alışmayıbsan. Bu məsələdə sərbəstsən. İsayırsən get, istəmirsən getmə. Kef sənindir.

Mehralı bəy Yəmənə getməyə «yox» deməyi şərəfinə sığışdırmadı. Sivasa qayıdıb alayını topladı. Hazırlıq işlərinə başladı. Mehralı bilirdi ki, bu səfər çətin səfərdi. Hamı deyirdi ki, Yəmənün istisi dözülməzdir, oraya gedən bəri başdan ölmüş sayılır. Odur ki, dedi, uzaq səfərdi, nə olar, nə olmaz, yaxşısı budur gəl qohum-əqrəbəylə halallaş-vidalaş. Aldı görək Mehralı bəy yaxınlarına nə dedi, biz deyək, eşidənlər şad olsun:

Gəlin halallaşaq, qohum-qardaşım,
Uzaq yerə bir zamana gedirəm,
Ya qismət sağ gələm, ya da gəlməyəm,
İlahı deyib amana gedirəm.

Mən ölsəm də vicdanımı atmaram,
Namərdlərin kölgəsində yatmaram,
Millətimi ərəblərə satmaram,
Əgər düşsəm çən-dumana gedirəm.

Mehralıyam artıq ötübdür yaşım,
Neçə-neçə qovğalar çəkib başım,
Mənim ilə gedir igid qardaşım,
Ərəb eli o Yəmənə gedirəm.

Mehralı sözünü qurtarıb bütün qohum-qəlrəbəsi ilə görüşüb-halallaşdı. Sonra üzünü oğlu Rüşdü bəyə tutub dedi:

– Oğlum, bilirsən ki, Yəmənə gedənin çoxu geri qayıtmır. Şər deməsən xeyir gəlməz. İşdi gəlməsəm, çalış el içində hörmət-mərifət yiyəsi ol. Bu tərəfin qarapapaq-

larından muğayat ol. Onda mənim də ruhum şad olar. Əmin Alı bəy də mənə getmək istədi. Ona görə də bu gündən məni bu torpaqlarda sən əvəz etməlisən.

Mehralı bəy Rüşdü bəyə öyüd-nəsihət verəndən sonra tullanıb ata mindi. Ordusuna nizamla düzülməyi əmr etdi. Mehralı bəyin özü rəsmi geyimdə alayın lap qabağında dururdu. Mehralı bəy tərpənmək istəyəndə həyat yoldaşı Bahar xanım gözlərinin yaşını abu-leysan kimi töküb onun qabağını kəsdi. Elə bil Bahara dedilər ki, Mehralı bu səfərdən qayıtmayacaq. Odur ki, siyah zülfündən üç tel ayırıb görək Mehralıya nə deyir və Mehralı nə cavab verir. Hər ikisinin tərəfindən ərz eyləyək, dinləyənlər sağ olsun.

Bahar xanım:

Sən gedirsən xudam üstünlə getsin,
Get, Mehralım, sağlıq ilə gələsən,
Yaradanım nicat versin işinə,
Get, Mehralım, sağlıq ilə gələsən.

Mehralı bəy:

Allahı çağırıb düşürəm yola,
Qorxma, yarım, sağlıq ilə gələrəm,
Talehimi fələk mənə verərsə,
Qorxma, yarım, sağlıq ilə gələrəm.

Bahar hanım:

Sən gəlincə gözüm yolda olacaq,
Rəngim-ruhum saralacaq-solacaq,

Rüşdü bəyim sənsiz yalqız qalacaq,
Get, Mehralım, sağlıq ilə gələsən.

Mehralı bəy:

Yapışmışam ətəyindən Allahın,
İslamın pənahı o gözəl şahın,
Din yolunda götürmüşəm silahı,
Qorxma, yarım, sağlıq ilə gələrəm.

Bahar xanım:

Müşküldə qoydun Baharın işini,
Axıtdın gözündən qanlı yaşını,
Aparırsan özünlə qardaşını,
Get, Mehralım, sağlıq ilə gələsən.

Mehralı bəy:

Qırx beş ildi nə ki qovğa etmişəm,
Allahımın ətəyindən tutmuşam,
Mehralıyam, artıq yaşa dolmuşam,
Qorxma, yarım, sağlıq ilə gələrəm.

Hər ikisinin sözü tamam olmuşdu ki, Mehralı bəyin gözü geridə durub gözləri yaşla dolmuş oğlu Rüşdü bəyi aldı. Dedi ki, gəl bir-iki kəlmə sözlə bunun da könlünü al. Götürdü görək Mehralı bəy oğlu Rüşdü bəyə nə söylədi:

Mən gedirəm Rüşdü bəyim ağlama,
Köz qoyub da ciyərimi dağlama,
Alay getdi məni burda əyləmə

Oğul köz, düşdüyü yeri yaxar, kimə nə?
Oğul, dərd mənim deyil mi, vallah kimə nə?

Ta əzəl əzəldən yaslıyam, yaslı,
Çiftə al qılıncın ucları paslı,
Mehralıyı sorarsan, əzəldən yaslı
Oğul köz, düşdüyü yeri yaxar, kimə nə?
Oğul, dərd mənim deyil mi, vallah kimə nə?

Mən gedirəm, Rüşdü bəyim sənə bir nişan,
Susuzluqdan alayları pərişan,
Heç iflah olurmu Yəmənə düşən?
Oğul köz, düşdüyü yeri yaxar, kimə nə?
Oğul, dərd mənim deyil mi, vallah kimə nə?

Yəmən çölündə tabur qurayım,
Zalım düşmanlara hesab sorayım,
Fərman padişahdan orda öləyim,
Oğul köz, düşdüyü yeri yaxar, kimə nə?
Oğul, dərd mənim deyil mi, vallah kimə nə?

Yəmən çölü viran olsun, dağ olsun,
Bizim ellər yaşarsın da bağ olsun,
Mən ölürsəm, Rüşdü bəyim sağ olsun,
Oğul köz, düşdüyü yeri yaxar, kimə nə?
Oğul, dərd mənim deyil mi, vallah kimə nə?

Mehralı bəy sarayında heç kəsin xətrinə dəyib-do-
laşmırdı. Bütün işçiləri, mehtərlər, qulluqçular, kənzilər
ondan razı idilər. Heç biri istəmirdi ki, Mehralı bəy Yə-
mənə getsin. Ona görə Bahar xanım bir yandan Mehralı
bəyə yalvar-yapış eyləyib saxlamaq istəyəndə, qulluqçu-

lar, mehtərlər də bir tərəfdən alayın Yəmənə getməsinin qarşısını almaq istəyirdilər. Aldı görək baş mehtər Alı bəyi qardaşını Yəmənə getməkdən çəkəndirməkdən ötəri nə təhər dilə tutmağa çalışdı, biz deyək, eşidənlər şad olsun:

Mehralı bəy Həmiddiyyə alayı,
Düşmənlər çıxardı türlü bəlayı,
Nədir, Alı bəyim, bunun qolayı?
Yəmənə de, mənim ağam, Yəmənə,
Endimola Mehralı bəy Yəmənə,
Qurdumola çadırları çəmənə.

Mehralıyı sokaklarda tutdular,
Ağamı da bir qurşuna satdılar,
Mehralıyı Yəmənə də atdılar
Yəmənə de, mənim ağam, Yəmənə,
Endimola Mehralı bəy Yəmənə,
Qurdumola çadırları çəmənə.

Dövlətə bağlıdır onun bu başı,
Cahanda arasan bulunmaz eşi,
Zira altmışı ötübdü yaşı
Yəmənə de, mənim ağam, Yəmənə,
Endimola Mehralı bəy Yəmənə,
Qurdumola çadırları çəmənə.

Ərəb atlar gəldi bağlanmaq istər,
Kömüslərin gəldi yağlanmaq istər,
Rüşdü bəy böyüdü, evlənmək istər
Yəmənə de, mənim ağam, Yəmənə,

Endimola Mehralı bəy Yəmənə,
Qurdumola çadırları çəmənə.

Qum təpəsi oldu görünməz otlar,
Aclıqdan ölürlər küheylan atlar,
Qardaş şəhid düşdü neçə igidlər
Yəmənə de, mənim ağam, Yəmənə,
Endimola Mehralı bəy Yəmənə,
Qurdumola çadırları çəmənə.

Alay Yəmənə yola düşdü. Onların keçdiyi yerlərdə hamı yolun qırağına tamaşaya düzülürdü ki, Mehralı burdan keçəcək. Bir müddət sonra quru ilə, dənizlə gedib çatdılar Yəmən elinə. orada da igidlik göstərib düşməni qırıb-çapdılar. Ancaq qarapapaqlar isti yerin havasına alışmış deyildilər. Ona görə də Mehralı bəy Ərəbistanın istisinə, susuzluğa dözməyib xəstələndi. Gördü ki, işi çox ağırdı. Bir gün elə oldu ki, su yoluna çıxdı. Bir də gördü ki, iki murğu quşu gəlib bunun qarşısına qondu və başladılar öz dillərində ötməyə. Mehralı bəy öz-özünə dedi, ey dili-qafil! Deyirlər bəzi hallarda məleykələr göyərçin, bir də ahu olub bu donda adamın gözünə görüklər. Olmaya bunlar da məleykədirlər, gəl Sivasa bir namə yaz at bunlara. Əgər məleykə olsalar bu naməni aparıb çatdırarlar. Yox əgər adi quşlardısa, onda məktubum qalar. Alır görək Mehralı bəy nə yazır, tərəfindən ərz eyləyək, eşidənlər şad olsun.

Murğu quşu, bir Allahın eşqinə,
Mənim halımı Sivasa yetirin,
Qohuma, qardaşa, dosta, yarana,
Yol gözləyən vəfadara yetirin.

İşdi gedər olsan bizim ellərə,
De ki, gözünü tikməsin yollara,
Həsretin çəkdiyim şirin dillərə,
Vəfadarım o Bahara yetirin.

Xalqımın yolunda çəkmişəm cəfa,
Din-islamın zamınkarı qıl şəfa,
Dada yetiş Məhəmməd əl Mustafa,
Əli yollu ələmdara yetirin.

Özün məleykəsən murğu donunda,
Bəlkə sözün keçər haqqın yanında,
Yardım istəyəyəm mənşər günündə,
Etmə məni günü qara, yetirin.

Mehralı çəkdiyi dad ilə ahdı,
Hər şeyi xəlq edən qadir Allahdı,
Mənim qayıtmağım haqqa pənahdı,
Acıyurddakı dostlara yetirin.

Mehralı bəy sözünü tamamlayıb dil cavabında bir neçə söz yazıb naməni büküb atdı həmin quşlara. Özü dönüb geri getdi. Quşların biri şığıyıb naməni aldı dimdiyinə, pərvaz edib uçmağa başladı. Gecəni gündüzə qatıb gəldi Sivas elinə. Məktubu aparıb düz Bahar xanımın oturduğu imarətin qarşısında yerə atdı, özü isə ağaca qonub tamaşa eylədi. Naməni aparıb çatdırdılar Bahar xanıma. Bahar naməni oxuyub bilir ki, onu quş gətirib. Başına-dizinə döyə-döyə alır görək Murğu quşuna nə deyir:

Murğu quşu, bu naməni gətirdin,
Söylə görüm Mehralımı neylədin?
Gətiribən arzusuna yetirdin,
Söylə görüm Mehralımı neylədin?

Bir de görüm bu nə sual-sorğudur,
Bu yazılar haqdan gələn qurğudur,
Özün mələikə, donun murğudur,
Söylə görüm Mehralımı neylədin?

Yetirdinmi sən ağzına, dilinə,
Söylə, nə vəsiyyət etdi elinə,
Mən yazığı niyə saldı zülümə,
Söylə görüm Mehralımı neylədin?

Eşitmədim vəsiyyətini, sözünü,
Ağlar qoydu bu Baharın gözünü,
Çoxmu solğun gördün onun üzünü,
Söylə görüm Mehralımı neylədin?

Bahar sözünü qurtarıb başladı ağlamağa. Qulluqçuları böyür-başına yığışıb sakitləşdirməyə başladılar. Dedilər ki, hələlik bir səda-soraq yoxdu, niyə ağlayırsan? Bahar da dedi ki, mən o naməni oxuyan kimi bildim ki, Mehralının başında qaranlıq var.

İndi sizə xəbər verim Mehralı bəydən. Mehralı bəy istiyə dözməyib ömrünü bağışladı oğluna. Onu Yəməndə dəfn etdilər. Mehralı bəyin alayındakı igidlərin çoxu da istiyə tab gətirməyib bu dünyadan köçdülər. Təkcə yüzbaşı Əhməd, çavuş Mahmud, çavuş Göyçə, çavuş Məhəmməd, Yetim İsmayıl, Turan Ağca və Quşqayası kəndindən Hüseyin sağ-salamat geri qayıtdılar.

Mehralı bəyin ölüm xəbəri hər yana ildırım tək yayıldı. Anadolu ellərində, Borçalı kəndlərində ehsanlar verildi. Acıyurda başsağlığına dövlət adamları gəldi. Aşıqlar, şairlər yas saxladı, ağılar dedi. Mehralı bəyin yaxın dostu, onun sarayının ən hörmətli qonağı, saraydakı məclislərdə daim başa çəkilən Dəlikdaşlı Aşıq Ruhsəti də bu xəbərdən sarsıldı, göz yaşlarını sel-su kimi axıtdı və aldı belə bir ağı dedi:

Bəlloldu getdiyini, mənim əfəndim,
İndelhan olanlar səni arayır.
Yıxıldı bir yanı qoca Sivasın,
Dərvişan olanlar səni arayır.

Pozuldu əlvani uca binanın,
Qəmi artdı içindəki çobanın,
Kəsildi qisməti xanə viranın,
Cənnətdə qılmanlar səni arayır.

Yüklədi köçünü can Məmmədalı,
Bir zaman dillərdə söylənsin halı,
Mehralı qızının qırıldı qolu,
Axıtdı al qanlar, səni arayır.

Qayri-şahin uçdu, dalda yar qaldı,
Vəfasız dünyanın ömrü az qaldı,
Bağlar çiçək açmış, güllü yaz gəldi,
Baxçavan olanlar səni arayır.

Nə müxalif deydi fələyin daşı,
Nasıl yaxdı ayrılığın atəşi,

Yenə eşkiyalar qaldırdı başı,
Bəzirgan olanlar səni arayır.

Hanı sənin kimi ellərdə rəhbər,
Səndən ziya umar günlər, gecələr,
Çarşılarda əsnaf, köylərdə rəncbər,
Dağlarda çobanlar səni arayır.

Olanca muradın məhşərə qaldı,
Fələk bu bəlayı bizlərə saldı,
Aşiq Ruhsəti də məddahın oldu,
Neçə pəhləvanlar səni arayır.

Hə, mənim əzizlərim! O vaxtdan aylar keçdi, qərinnələr, illər ötdü, bu sədalar çatdı qədim-qayım türk yurdu Borçalıda ömür sürüb gün keçirən Aşiq Məhəmməd Sadaxlıya. Aşiq Məhəmməd Sadaxlı da bir qədər qəmlənib-kədərlənib götürdü alim qardaşı, akademik Valeh Hacıların «Borçalı Mehralı bəy tarixi həqiqətlərdə» kitabını oxudu və ondan təsirlənərək tanış olduğunuz «Mehralı bəy» dastanını düzüb-qoşdu, sonda da Mehralının əvvəlcə igidliyini, sonra da ölümünü nəzmə çəkib bir duvaqqapma ilə görək nə dedi, biz söyləyək, eşidənlərə könül şadlığı:

İstəyirəm saz götürüb
Belə bir dastanı deyim!
Söyləyim mahallara
Eşitsin hər yanı deyim!
Öz mahalı Borçalıdır
Darvazdı məkanı deyim!
Əsil adı Mehralıdı,

Ləqəbi bəy, xanı deyim!
Dörd bir yana səda saldı,
Bir yan, Alosmanı deyim!

Borçalının igid oğlu,
Bir can qoydu bu cahana,
Çoxlarına divan tutdu,
Düşmən qaldı yana-yana,
Dolaşdı İran-Turanı,
Ordan keçdi Alosmana,
Dörd bir yana tel vurdular,
Çox axtardılar bəhana,
Xaliq özü pənahında,
Saxladı o canı deyim!

Ər oğlu tək ad qazandı
Aldı dağın havasını;
Qartal kimi zirvələrdə
Saldı məskən-yuvasını.
Uruslarla cəng eylədi
Qazandı hər davasını;
Belə qəhrəman igidlə,
Heç kim etməsin bəhsini;
Dağıdıb səfləri pozan,
Böylə bir aslanı deyim!

Köç eylədi qoç Koroğlu,
Çənlibel oylağı qaldı.
Rüstəm öldürdü oğlunu,
Sinəsində dağı qaldı.
Nə Nəbi, nə Qaçaq Kərəm,
Nə də Qandal Nağı qaldı.

Dağladın neçə sinələr,
Nə ürəyinin yağı qaldı,
Neçələrini yola saldın,
Alosman aslanı deyim.

Məmlinin qəhrəman oğlu,
Tək gəlmişdi bu dünyaya.
Gavurlara qan uddurdu
Düşmən qaldı yana-yana.
Ya ilahim, necə qıydın
Belə igid qəhrəmana.
Mehralı tək igid oğlu
Bir də doğacaqmı ana?
Vaxtsız getdi bu cahandan,
Etmirdim gümanı deyim.

Ey vəfasız fani dünya,
Söylə, səndə mürvət hanı?
Vaxtsız çox yola salıbsan
Neçə-neçə qəhrəmanı!
Tarix boyu kim unudar,
Mehralı tək bir insanı?
Ələsgər yazdı-yaratdı
Dəli Alıya dastanı,
Sadaxlı aşiq Məhəmməd
Qoşdu bu dastanı deyim!

CƏLAL-SAYAD SƏLVİNƏZ

Atı üryan, kəndi üryan olan da,
Zəhmər ayda qarlı dağlar aşarmı?
Öksüzün yarası dərin olanda
Kimsə neştər vurub onu deşərmı?

Xoş cavabın düşün, söymə bir kəsə,
Sarala heyvatək, sərkində gəzə,
Bu dünyada dəftər versək iblisə
O dünyada yaxasından düşərmı?

Şivğa sözü nəsihətdir bilənə,
Hər keş öz dinincə namaz qılana,
Qəlbi, xülqi sidqi təmiz olana
Cənnət yolu bir cəddədi, şaşarmı?

Ustadlar ustadnaməni bir yox, iki deyərlər, biz də
deyək iki olsun:

Bir iyid bus etsə şah damənini,
Təkdir etmək adı-şana düşərmı?
İyidin olmasa həyatda dərdi,
Dərman üçün o loğmana düşərmı?

Həsərət didələrin dəmdə olmasa,
Tuti-qəmzələrin canda olmasa,
Pərvanənin meyli şamda olmasa
Dönə-dönə nar içinə düşərmı?

Şeydayi der, şükrün kəsmə mövladan,
Məcnun da nə bafa gördü Leyladan,

Səfil bayquş ləzzət alsa dünyadan,
Piral olub viranəyə düşərmi?

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyərlər, biz də
deyək üç olsun, xainin ömrü püç olsun:

Ağır məclisdə çalmağa sazım yox, nedem, nedem,
Aşığınən dilləşməyə sözüm yox, nedem, nedem,
Dostlarımı mehman etsəm, layiq etsələr məni,
Kəsib də kabab etməyə quzum yox, nedem, nedem.

Havalanma dəli göylüm, çıxma dağlar başına,
İyid var ki, cavab verər bizim kimi beşinə,
Deməyinən təkcə mənəm, öyünmə boş-boşuna,
Qutni-qumaş sahaviyam, bezim yox, nedem, nedem.

Əl əldən üstün, Vladimer, vardır eyidən eyi,
İki qoşma deməyinən qabarma aşiq deyin,
Saz-kaman olmayan yerdə çarasız eydir meyi,
O da ellərdə bulunur bizim yox, nedem, nedem.

Vərani-əkber, şiruni-şəkər, şəkəri-şirin, şirini-dirtap,
belə rəvayət, belə hekayət edirlər ki, Qəndəhərdə Mah-
mud paşa adlı bir padşah hökmranlıq edirdi. Mahmud
paşanın on beş yaşında bir oğlu var idi, adı Cəlal idi. Pad-
şahın özünün yetmiş yaşı var idi. Elə oldu ki, Mahmud
paşa ağır xəstələndi, başını əcəl yastığına qoydu, vəzir-
vəkillərini yanına çağırıb dedi:

– Sağala bilməsəm, rica edirəm ki, oğlum Cəlala 25
yaşına qədər taxt-tacı tapşırmayasınız. O çox cavandı.
Xalqı yola apara bilməz. 25 yaşına çatar, ondan sonra
taxta çıxararsınız.

Ertəsi gün Mahmud paşa ömrünü bağışladı.

O zamanlar ölən padşahın yerinə təzə padşah qoy-mamış, cənazəni yerdən qaldırmazdılar. Gətirib vəzirin birini padşah təyin etdilər, dedilər ki, Cəlal 25 yaşına çatana kimi, on il müddətində padşahlıq edəcəksən. Vəzir də başladı ölkəni idarə etməyə.

Günlər keçdi. Cəlal da yasdən çıxıb başladı dükan-da-bazarda gəzməyə. O, bir gün baxıb gördü ki, küçədə beş-altı uşaq yığılıb aşıq-aşıq oynayır. İçlərində bir keçəl var idi. Keçəl uşaqların hamısının aşığını uddu, sonra da əllərindən alıb aradan çıxdı. Uşaqlar keçəlin arxasınca gedib ona yalvarmağa başladılar ki, bir az aşıq ver, üstünə artırıb sabah yenə oynayarıq. Keçəl onlara acıqlanıb dedi ki, haramzadalar, mən qumardan aşıq qazanım, yenə gerimi qaytarım. Sonra da uşaqların hərəsinə bir şillə vurdu. Cəlal uşaqların ağladığını görüb, onlara yazığı gəldi, dedi:

– Ay keçəl, vermirsən vermə, daha uşaqları niyə döyüb ağladırısan?

Keçəl dedi:

– Balam, bu qumardı, mərifətin varsa, sən də oyna.

Cəlal:

– Mən sənin balan oldum, ha? Mən Mahmud paşanın oğlu ola-ola sən mənə bala deyirsən ha, – deyib keçəlin ağzına bir şillə çəkdi. Keçəl ağlaya-ağlaya anasının yanına getdi. Anası soruşdu ki, nə olub, bala, səni kim vurdu. Keçəl dedi ki, mənə Cəlal bəy döydü.

– Hansı Cəlal bəy?

– Mahmud paşanın oğlu Cəlal bəy.

– Deməli belə hə, keçənin əcəli yetişəndə başını çobanın çomağına sürtər. Mən onun başına elə iş gətirim ki, adı da yadından çıxsın.

Keçəlin anası soğan əzdi, burnuna tutdu, sarımsaq əzdi gözlərinə sürtdü, ağlaya-ağlaya gəlib Cəlala dedi:

– Cəlal bəy, ayıb sənin kamalına, ayıb sənin cama-lına. Hayıf ki, sən Mahmud padşahın oğlu ola-ola taxt-tac haqqında düşünmürsən, küçələrə düşüb bizim keçəli döyürsən. Kim deyir ki, ağıl artır, get-gedə azalır, 25 yaşında da indiki ağılla padşah olacaqsan. Get, atanın taxt-tacına sahib ol.

Arvadın sözləri Cəlalin çox xoşuna gəldi. O, çıxarıb qarıya bir qızıl da verdi. Atasının qılınc-qalxanına qurşandı, zorla taxta çıxdı. Tanışlardan kimisini vəzir təyin etdi, başladı ölkəni idarə etməyə.

Günlər ötdü, həftələr yetdi, aylar tamam oldu. Üç il ərzində, ölkəni idarə etmək əvəzinə, Cəlal Mahmud paşanın 15 xəzinə qızıl-gümüşünün altından vurub üstündən çıxdı. Hörmətdən düşdü, üzünə baxan da olmadı. Ölkə də qaldı başlı-başına. Bir gün o gəlib anasından soruşdu.

– Axşam yeməyinə nə hazırlamısan?

Anası dedi ki, sən yemək soruşan deyildin, indi nə olub ki, soruşdun:

– Ana, cibimdə pulum yoxdu, dost-tanış da üzümə baxmır.

Anası dedi:

– Ata malını suya verənin axırı həmişə belə olar, bala. Get, indi bir peşədən-zaddan öyrən, başımızı bir təhər saxlayaq.

Anasının sözləri Cəlalin ürəyini qana döndərdi, təsirləndi, ağlamağa başladı. O qədər ağladı ki, yorulub əldən düşdü, öz otağında yuxuya getdi. Gecənin bir vaxtında bir nurani pir gəlib durdu başının üstündə, dedi:

– Cəlal, nə yatmısan, dur gözlərini aç, gör dünyada

nələr var.

Cəlal gözünü açıb gördü ki, bir nurani qocadı, əlin-
də də bir badə, başının üstündə durub deyir:

– Al, bala, bu badəni nuş et.

Cəlal dedi:

– Zəhrimara qalsın o badəni, o deyilmi məni bu gün-
lərə salan. And içmişəm, baba, daha ağzıma vurmaram.

Qoca dedi:

– Balam, bu o badələrdən deyil. Bu, murad badəsidi.

– Murad badəsinin mənə nə xeyri?

– Murad badəsi Arzuyu Qəmbərə, Vərqanı Gülşaya,
Leylini Məcnuna, Əslini Kərəmə, Aşıq Qəribi Şahsənəmə
buta verən badədi.

Cəlal badəni götürüb başına çəkmək istəyəndə,
nurani qocı dedi ki, dayan, oğul, bir duasını da verim.

Dedi:

– Nə duasıdır?

– Bunu içərsən səni, məni yaradan Mövlanın eşqinə.

Cəlal içdi. Qoca badəni bir də doldurdu:

– Bunu da iç qırxların, pirlərin eşqinə.

Cəlal bunu da içdi.

Qoca üçüncü badəni də doldurdu:

– Bunu da nuş et Şiraz şəhərində Əhməd paşanın
qızı Sayad-Səlvnazın eşqinə.

Cəlal bunu da içdi.

Qoca dedi:

– Oğul, nə gördün?

– Nə var, nə görüm? Üç badə, bir pir gördüm.

– Oğul, mən barmağımı hayana uzatsam, sən ora
bax.

Barmağını uzatdı, dedi:

– Oğul, nə görürsən?

- Dağlar, dərələr, təpələr, kəndlər, bir də şəhərlər.
- İrəli bax yenə nə görürsən?

Qoca Şiraz şəhərini xəlbir boyda yerdən Cəlalın düz gözünün qabağına gətirdi. Bu yerdə Cəlal dedi:

- Bir gözəl şəhər görürəm.
- Oğul, bu şəhərdə sənə nə verim?
- Çox gözəl şəhərdir, elə şəhəri mənə versən yaxşı olar.

– Yox, oğul. Bu şəhərdə sənə kimi minlərlə adam yaşayır. Bu boyda şəhərdə özünə layiq bir şey tapa bilmirsənmi?

Cəlal bu vaxt öz otağında qızıl taxtın üstündə əyləşmiş Sayad-Səlvinazı görüb dedi:

- Əllərinə qurban olum, baba. Əllərini tərpətmə, gözəl bir qız görürəm. Gözlərimdən itsə, evim yığılar.
- Bax, onu sənə məşuq etmişəm, səni ona aşiq. Çox çövrü-cəfa çəkərsən, amma, inşallah, murada yetərsən.

Cəlal əlini uzatdı ki, qızdan yapışsın. Bu vaxt əli boşa çıxdı, üzüquyulu yığıldı.

Sabah açıldı, üstünüzə xeyirli sabahlar açılsın. Anası baxdı ki, Cəlal otaqdan çıxmadı. Cəlalın otağına qalxıb nə görsə yaxşıdı? Oğlu bihuş olub yatır, ağzından da köpük daşlanır. Anası saçlarını yolub şivən qopardı. Bütün alim-üləmaları çağırtdırdı, bir şey baş açma bilmədilər. Soruşdu ki, yenə coxbilmiş, dünyagörmüş bir kəs qaldımı? Dedilər: Tək bir qoca qarı qalıb, 200 yaşında. Ondan senni heç kəs yoxdu, bir onu da çağırtdır. Getdilər, qarını gətirdilər. Qarı baxıb soruşdu ki, bəs bu təbib-loğmanlar nə dedilər?

Dedilər ki:

- Nə bilək, baş açan olmadı, kimi deyir dəmlənib, kimi deyir qudurub, kimi də deyir cinşəridi.

Qarı dedi:

– Ət-mət bişirəniniz dəmlənsin, külü döşürəniniz dəmlənsin, evi süpürəniniz dəmlənsin. On səkkiz yaşında belə bir sevda səri mənim də başıma gəlib. Onda getdilər sazbənddən bir saz gətirdilər. Saza təzyanə vuran kimi qalxıb dərdimi bir-bir söylədim. Gedin, bir saz tapıb gətirin.

Tapıb gətirdilər. Qarı nənə sazı səsləndirən kimi Cəlal gözlərini açdı. Anası onun gözlərindən öpüb dedi:

– Bala, dərdin nədi? Dərdini söylə görək.

Cəlal dedi:

– Nənənin əlindəki sazı verin, söyləyim.

Sazı verdilər. Aldı, görək Cəlal anasına nə dedi:

Yatırkən üstümə gəldi ərənlər,
Ana, halal eylə, mən gedər oldum.
Göründü gözümə yarı verənlər,
Ana, halal eylə, mən gedər oldum.

Anası gördü ki, oğlu əməlli-başlı saz çalır. Dedi ki, deyəsən aşılıq eləməyə gedəcək. Aldı görək oğluna nə cavab verdi:

Qürbətə gedərsən, bağrım dağlanar,
Oğul, sən gedəndə necolur halım?
Bir iyid görəndə dilim bağlanar,
Oğul, sən gedəndə necolur halım?

Aldı Cəlal:

Peykan vurub bu sinəmi paralar,
Göründü gözümə qaş qaralar.

Haramımdı indən belə buralar,
Ana, halal eylə, mən gedər oldum.

Anası düşündü ki, bir soruşum, görüm, oğlum hara
getmək istəyir, fikrinə haralar düşüb:

Baş qoyuban yastıq üstə yatanam,
Baş götürüb vilayətdən itənəm,
Söylə, oğul, gedəcəyin vətəni,
Oğul, sən gedəndə necolur halım?

Aldı Cəlal:

Bu dərd məni hərəkətdən salıbdı,
Gülüstanda güllərimiz solubdu,
Şiraz şəhərində Sayad qalıbdı,
Ana, halal eylə, mən gedər oldum.

Anası öz-özünə fikir elədi ki, Şiraz hara, bura hara?
Düşündü ki, bir hədə-qorxu gəlim, qarğış eyləyim, bəlkə
bu yoldan çəkinə:

Oğul, sən gedəndə bilməm neylərəm,
Xançal alıb bağrım başı teylərəm.
İltimasa durub qarğış eylərəm,
Oğul, sən gedəndə necolur halım?

Aldı Cəlal:

Cəlalam, sözümü söyləyəyəm xoş,
Bir badə içmişəm, olmuşam sərxoş.

İstər alqış elə, istərsə qarğış,
Ana, halal eylə, mən gedər oldum.

Aldı anası axır sözünü necə dedi:

Anşayam, ağlaram, gündüzlə gecə,
Sənə dərs verənlər bir neçə xoca,
Qurusun dillərim, qarğayım necə,
Oğul, sən gedəndə necolur halım?

Cəlal sazla dediyi kimi sözlə də son sözünü dedi:

– Ana, yol tədarükü gör, mən gedəsiyəm.

Anası düşündü ki, bu yəqin uzaq getməyəcək. Bir neçə günlük tədarük görərəm, gedər hərlənər-fırlanar, sonra da qayıdıb gələr.

Tədarük gördü. Cəlal getdi şəhərin darğasından bir illik yol təzkirəsi aldı, tədarükünü götürüb şəhərdən çıxdı. Gəzdi, gəzdi, o qədər gəzdi ki, yoruldu, gözünə bir uca çinar ağacı sataşdı, ağacın altında da gözəl, sərin bir bulaq. Əlini, üzünü yaxaladı, çörəyini yedi, elə ağacın kölgəsində də yuxuya getdi.

Sən demə bu tərəflərdə qırx haramı-quldur çalar-çapar, əllərinə keçəni gətirib bu bulağın başında bölüşdürərlərmiş. Haramılar elə həmin gün də eyni vaxtda bulağın başına yığıldılar, gördülər ki, cavan bir oğlan bulaq başında yatıb. Haramıbaşı yoldaşlarına dedi ki, mən bunu oyadacam, siz ehtiyatlı olun. Haramıların qırxı da qılınclarını siyirib oğlanın başı üstə hazır dayandılar. Haramıbaşı ayağını yerə vuraraq Cəlala – Qalx! – dedi. Cəlal yuxudan oyanıb gördü ki, başının üstündə 40 qılinc 40 ulduz kimi parıldayır.

Haramıbaşı dedi:

– Qorxma, oğul, biz də insanıq, adamyeyən deyilik.
Kimsən, nəçisən? Haradan gəlib, haraya gedirsən?

Cəlal dedi ki, icazə versəniz bir iki kəlmə sazla de-
yərəm. Buyur dedilər.

Aldı görək Cəlal haramıbaşıya nə dedi:

Baş götürüb o canana gedirəm,
Mövlanın eşqinə incitmə məni.
Yoxsa susamısız mənim qanıma,
Mövlanın eşqinə incitmə məni.

Dörd bir yana baxdım, dağlar dumandı,
Cananı görməyə can arzumandı,
Bu bir ayrılıqdı, axır zamandı,
Mövlanın eşqinə incitmə məni.

Əgər suçum varsa, buyur fərmanı,
Yaradan yetirsin dərdə dərmanı,
Bir Cəlalı qırxınızın qurbanı,
Mövlanın eşqinə incitmə məni.

Haramıbaşı dedi:

– Oğul, bir dil cavabı söylə görək getdiyiniz yer ha-
radı?

– Şiraz şəhəri.

– Oğul, sən payi-piyada, nabeləd bir adam, iyirmi
canın olsa belə birini aparıb sağ-salamat Şiraza çıxara
bilməzsən. Bil, agah ol, bizim qırxımız da şirazlı idik.
Sarayda qulluq edirdik. Hökmdara tabe olmadığımızı
görə məmləkəti tərk etdik. İndi burda qaçaqlıqla başımızı
dolandırırıq. O torpağa lənət demişik. Bir də ora qayıtsaq
bizə haram olsun! Atın tərkinə alıb səni Şirazın torpağına

çatdıra bilərik. Amma ondan o yana gedə bilmərik. Görürəm, yaxşı oğlansan, odu ki, köməyimizi əsirgəmərik.

Haramıbaşı Cəlalı öz atının tərkinə götürdü. Neçə gün, neçə gecə yol getdikdən sonra Şiraz şəhərinin sərhədinə çatdılar. Haramıbaşı bir meşədə Cəlalı düşürüb dedi:

– Üç gün yol gedib meşədən çıxarsan. Üç gün də ondan sonra piyada yol gedərsən, Şiraz şəhərinə çatarsan.

Sonra haramılar halallaşdılar, geri döndülər.

Cəlal şər qarışana qədər dayanmadan yol getdi, meşənin ortasına çatdı. Gecə düşdü, meşə zülmətə döndü. Cəlal düşündü ki, indi mən neynəyim, yəqin ki, burada qurda-quşa yem olacam. Aldı görək bu yerdə nə dedi:

Yerin, göyün, bu dünyanın sahabı,
De, mən Sayadımı kimdən istəyim?
Yaratdın Kəbəni, Şamı, Mehrabı,
De, mən Sayadımı kimdən istəyim?

Haqqa doğru çevirmişəm yönümü,
Qızıl qana bələmişəm donumu,
Ya ver Sayadımı, ya al canımı,
De, mən Sayadımı kimdən istəyim?

Mən Cəlalam, canım getdi beyhuda,
Atmışam özümü bir sönməz oda.
Həsrətəm Sayada fani dünyada,
De, mən Sayadımı kimdən istəyim?

Söz tamama yetdi. Cəlal yığılıb bir ağacın altında yatdı. Səhər tezdən yuxudan oyanıb yoluna davam etdi. O qədər getdi ki, axırda meşədən çıxdı. Gördü ki, nə şəhər var, nə kənd var, nə cütçü var, nə də çoban. Navalası

tükəndi, yorulub əldən düşdü. Birdən gözünə uzaqda bir çadır dəydi. Düşündü ki, bu ya meşəçi çadırıdır, ya əkinçi çadırıdır, ya da çoban çadırıdır. Yavaş-yavaş başladı çadıra sarı yol getməyə. Yaxınlaşıb gördü ki, uzaqdan çadıra oxşamaqla, bu böyük bir imarət kimi şeydi. Üç-dörd otağı var. Otaqlardan birinə girdi. Nə görsə yaxşıdı. Otağın ortasında süfrə açılıb: quş iliyi, can dərmanı, nə desən burda tapılar.

– Ay sənin babana rəhmət – deyib, gümüş qaşığı əlinə aldı ki, plovdan yesin, bu vaxt otaq yırğalandı, qapı açıldı, otağa bir əcəm oğlu daxil oldu. Cəlali görcək bağırdı:

– Ayə, o plov sahavının bir deyişi var, bir döyüşü var, bir güləşi var. Dayana bilərsənmi ki, o qaşığı əlinə götürmüşən?

Cəlali dedi:

– Qardaş, əylən qoy qarnımı doydurum, ondan sonra deyişini də edək, döyüşünə də.

Əcəm oğlu:

– Yox, əvvəl qaşığı yerə qoy, deyişini deyək, görüm cavab verə bilərsənmi, - deyib görək nə soruşdu:

Çünki, oğlan meydanıma gəlmisən,
Əylən oğlan, öldürəyim səni mən.
Kəsərəm kəlləni, düşər bir yana,
Əylən oğlan, öldürəyim səni mən.

Cəlali baxdı ki, bu yaraqlı-yasaqlı pəhləvanın səsi qız səsinə oxşayır. Öz-özünə düşündü ki, olmaya bu qızdı. Aldı görək Cəlali nə dedi:

Arzulayıb səni deyib gəlmişəm,
Neyçün, xanım, öldürürsən məni sən?
Arayıban sən gözəli tapmışam,
Neyçün, xanım, öldürürsən məni sən?

Əcəm oğlu:

– Ay anasını ağlatdığım, xanımın kimdi? – deyib
aldı görək nə dedi:

Çünki, oğlan, dava qıldın məninən,
Ağ gərdənin boyadaram qaninən,
Otuz doqquz, qırx tamamdı səninən,
Əylən oğlan, öldürəyim səni mən.

Aldı Cəlal:

Qulac-qulac huylarından hörərəm,
Gahdan-gahdan ləblərindən əmərəm,
Əl bağlayıb qulluğunda duraram,
Neyçün, xanım, öldürürsən məni sən?

Xanım fikirləşdi ki, yeddi ildi yolları kəsib neçə ad-
mı soymuşuq. Hələ belə bir babayı-igid əlimizə düşməyib.
Buna təklif edərim, məni alar, bərabər burada yaşayarıq.
Aldı görək nə dedi:

Xanzadə xanımam, sol ilə sağa,
Oğlan, yonun çevirginən bu dağa,
Gəl gedək otağa, sən mənə ağa,
Qıymam oğlan, öldürməyə səni mən.

Aldı Cəlal:

Mən Cəlalam, yon çevirdim bu dağa
Fələk məni bağban etdi bu bağa,
Gəl verək dil-dilə, dodaq-dodağa,
Neyçün, xanım, öldürürsən məni sən?

Bunu eşitcək qız yaxına gəldi, Cəlalin qolundan tutub o biri otağa apardı. Yemək-içmək, demək-gülməkdən sonra yatmaq vaxtı gəldi. Yatağa uzandılar, amma qız nə illah elədisə, oğlan heç ona tərəf baxmadı. Qız düşündü ki, yəqin məni bəyənmedi. Yerindən qalxıb yaraq-əsbabını geyindi, çığırdı:

– Ədə, zalım oğlu, qalx, əynini geyin!

Cəlal qalxdı.

Xanzadə dedi:

– Dalımca gəl!

Cəlal qızın arxasınca getdi. Qız bir qapını açdı. Oğlan gördü ki, 39 iyid zirzəmiyə salınıb. Dizəcən palçıqın içində, dizdən yuxarı suyun içindədilər. Qız başqa bir qapını açdı. Cəlal gördü ki, otaq qızılla, ləl-cəvahiratla doludu.

Qız dedi:

– İndi kefin istəyir məni al, bu var-dövlətə sahib ol, kefin istəmirsə, onda bu 39 dustağın qırxıncısı sən olacaqsan.

Cəlal dedi:

– Canım sənə fəda olsun, Xanzadə xanım. Mənim bir muradım var, ona çatmamış and içmişəm ki, əlimi başqasına vurmayacam.

Xanzadə soruşdu:

– Oğlan, nə muraddı, söylə görüm!

Cəlal dedi:

– Şiraz şəhərində Əhməd paşanın qızı Sayad-Səlvinzadə mənə muradı. Onu alıb sağ-salamat geri dönsən, and olsun allaha ki, səni də götürəcəm.

Xanzadə dedi:

– Oğlan, olmaya aldadasan.

Cəlal dedi:

– Bu and, bu şəriət, mən yalan danışmaram.

Xanzadə dedi:

– Onda Allah sənə yaxşı yol versin, uğur olsun! Bu pulu da götür, sənə lazım olar.

Cəlal dedi:

– Xanım, mənə pul-zad lazım deyil, amma xahiş edirəm, bu dustaqları buraxasan. Bəlkə ağzı dualısı oldu, sağ-salamat geri dönə bildim.

Nə başınızı ağrıdım, Cəlal bir neçə gün yol getdi, gəlib Şiraz şəhərinə çatdı. Başladı küçənin biri ilə getməyə. Çayçı gördü ki, birisi saz əlində gedir, soruşdu:

– Ayə, bir bəri gəl görüm, aşığısanmı?

Cəlal yaxına gəldi.

Çayçı dedi:

– Bala, görürəm aşığısan, sənə də xeyrin olar, mənə də. Gəl, bu gecə mənə qonaq ol.

Cəlal razılıq edib oturdu. Qərrib adamın evi ya çayxana olar, ya qəhvəxana. Çaydan-çörəkdən ağzına aldı. Bu vaxt çayxanaya beş-altı adam girdi, soruşdular:

– Adə, çayçı, bu saz kimindi?

Çayçı oğlanı göstərdi ki, bunundu.

– Olarmı, bir neçə kəlmə söz oxusun?

Cəlal dinməz-söyləməz sazı əlinə götürdü, görək nə dedi:

Dərdli düşüb dərdlərini bilənlər,
Heç olmasa bir evini göstərin.
Sayad-Səlvınazın üzün görənlər,
Heç olmasa bir evini göstərin.

Çayxanada oturanların arasında Mirzə bəy adlı birisi var idi. Altı ay idi ki, Əhməd paşaya elçi göndərirdi, ancaq nə qız gedirdi, nə də atası verirdi. O, Cəlalin sözlərini eşitcək yerindən dik atıldı:

– Adə, belə şelə oğlu, mənə Mirzə bəy deyərlər. Mən burda ola-ola sən nə cürətlə o qızın adını dilinə gətirirsən?

Mirzə bəy bunu deyib Cəlala bir şillə çəkdi. Çayçı bunu görcək əlinə bir palıd yarmaçası götürdü, düşdü Mirzə bəyin canına, nə yeyibsən turşulu. Aldı görək bu yerdə Cəlal nə dedi:

Cida düşdüm vətənimdən, elimdən,
Çox bəlalar çəkdim mən bu dilimdən,
Xəbərim yox, döngəsindən, yolundan,
Heç olmasa bir evini göstərin.

Bu Cəlalin dərdi çoxdu canında,
Baş qoyub yataydım yar qucağında,
Yasdıq olub yaşlanaydım yanında,
Heç olmasa bir evini göstərin.

Camaat Cəlal adını eşitcək: – Adə, durun burdan çıxaq, – dedilər. Çayxanada bir nəfər də qalmadı. Hamı dağılışdı.

Sən demə, Əhməd paşa şəhərdə Cəlal adlı kim varsa, hamısını şəhərdən qovmuş, bu adı çəkməyi qadağan edib-

miş. Bütün bunların hamısını çayçı Cəlala danışdı.

Səhər açıldı. Çayçı xəlvətcə Cəlalı yanına çağıraraq dedi:

– Şəhərin mərkəzindəki o yaşıl evlər ki var, onlar qızın evləridi. O gördüyün qırmızı evlər isə atasınındı. Dur, allah xatirinə burdan çıx, istəyirsən qızın evinə get, istəyirsən atasının. Oğul, tez getməsən, sənənin şərin mənə də toxunur.

Cəlal dinmədən sazını götürüb çayxanadan çıxdı. Yol aldı Əhməd paşanın imarətinə sarı. Əhməd paşanın qapısında bir murad daşı var idi, bir elçi daşı. Elçi daşının üstündə padşahın bir köçəsi qızı var idisə, elçi düşənlər oturardı. Murad daşının üstündə isə əyər-əskikliyi olanlar oturardı. Onlara xərclik verib yola salardılar.

Cəlal gedib düz elçi daşının üstündə oturdu. Qapıçılar bunu görüb, ona yaxınlaşdılar, dedilər ki, sən bu daşın üstündə səhv oturmusan. Bu elçi daşıdır. Murad daşı o biri daşdır, onun üstündə otu. Biz padşaha xəbər verərik, o sənə bəxşiş verib yola salar.

Cəlal cavab verdi:

– Mən bu daşları sizdən yaxşı tanıyıram. Özüm də düz oturmuşam.

Qapıçılar acıqlanıb padşaha xəbər apardılar ki, padşah sağ olsun, bir cavan aşiq elçi daşının üstündə oturub.

Padşah dilləndi:

– Yaxşı, o bir nabeləd adamdır, siz niyə demədiniz ki, o biri daşın üstündə otursun, bəxşişdən-zaddan verərdik, gedərdi.

Qapıçılar dedi:

– Qibleyi-aləm sağ olsun, biz dedik, amma o hamımızı təhqir edib qovdu. Özü də dedi ki, elçiliyə gəlmişəm.

Padşah qəzəbləndi:

– A kişi, padşahlar qırılıb-tükənib ki, aşıqlar bizim elçi daşında oturlar.

Əhməd paşa yerindən qalxdı, iki cəllad da götürüb elçi daşına yaxınlaşdı, diqqətlə aşığın boy-buxununa baxdı, öz-özünə fikirləşdi ki, balam, bunun əlində saz olmasa, bu ya padşah balasıdır, ya vəzir oğludur, amma neynim ki, bunun əlində saz var. Əylən, buna bir-iki kəlmə söz deyim, bəlkə öz xoşu ilə çıxar gedər. Aldı görək padşah burda nə dedi:

Əylən, oğlan, səndən xəbər alayım,
Söylə, balam, nə murada gəlmişən?
Dərd əlindən səni dərdə salayım,
Söylə, balam, nə murada gəlmişən?

Aldı Cəlal cavabında görək nə dedi:

Heç gözəl görmədim bu məhəbbətdə,
Padişahım, bir murada gəlmişəm.
Badəsini içdim qamü-qəflətdə,
Padişahım, bir murada gəlmişəm.

Aldı padşah:

Səni tapşırıram şahlar şahına,
Nəslini kəsərəm qibləgahına.
Olmaya ki, gəldin pul tamahına,
Söylə, balam, nə murada gəlmişən?

Aldı Cəlal:

Bir gözüm qan ağlar, biri yaş indi,
Çox bəla var mən aşiqin başında,
Sidq ilə oturdum elçi daşında
Padişahım, bir murada gəlmişəm.

Padşah düşündü ki, bir bunu cəlladla da qorxudum,
bəlkə çıxma gedə. Aldı görək nə dedi:

Padişahım, səni sallam zillətə,
Bu dünyadan göndərərəm əxrətə.
Verrəm səni qaniçici cəllada,
Söylə, balam, nə murada gəlmisən?

Aldı Cəlal:

Cəlaldı öz adım, haxdı imdadım,
Ərşə havalandı dadi-fəryadım.
Düzü, Sayad-Səlvinazdı, muradım,
Padişahım, bu murada gəlmişəm.

Bunu eşitcək Əhməd paşa bağırdı:

– Tez olun, bu əclafı götürün, atın zindana!

Cəlladlar Cəlalı götürüb saldılar zindana.

Əfidə adında topal bir qız var idi. Özü də bilirdi ki,
Sayad-Səlvinaz Cəlal deyib yanıb-tökülür. Əfidə yanında
yaxşı qalsın deyə topallaya-topallaya adı təkrar edirdi: -
Cəlal, Cəlal, Cəlal...

Əhvalatdan xəbər tutan Əfidə tez özünü yetirdi
Sayad-Səlvinazın yanına, dedi:

– Muştuluğumu ver, sənə xoş bir xəbər gətirmişəm.

Qız baş örtüyünü verdi, yun paltarını verdi, dedi:
– Tez ol, bağrım çatladı, nə xəbərdi, tez ol de, canım çıxdı.

Əfidə dedi:

– Atanın elçi daşının üstündə bir aşığı gəldi oturdu. Atan cəlladlarla getdi soruşdu ki, kimsən, nəçisən? O da cavab verdi ki:

Cəlalədi öz adım, haxdı imdadım,
Ərşə havalandı dadi-fəryadım.
Düzü, Sayad-Səlvinazdı, muradım,
Padişahım, bu murada gəlmişəm.

Sonra atan onu götürüb zindana saldırdı.

Bu xəbəri eşitcək Sayad-Səlvinaz qaravaşları yanına çağırıb dedi:

– Gedərsiniz, o zindanbaşıya deyərsiniz ki, Sayad-Səlvinaz buyurdu ki, buraya gətirib saldıqları aşığı buraxsınlar, gəlsin yanıma. Əgər razılaşmasa, zindanbaşını öldürüb, zindanı qırarsınız, aşığı mənim yanıma gətirərsiniz.

Qızların hərəsi əlinə səkkiz kiloluq əmud götürüb zindanbaşının üstünü aldılar. Nə illah elədilərsə, zindanbaşı razı olmadı, olmadı ki, olmadı. Nəəlac qalıb qızların hərəsi bir əmud ilişdirdi onun başına, cəhənnəmə vasil etdilər. Zindanın qapısını sındırdılar, məhbusları bir-bir bayıra çıxarıb adını soruşdular. Cəlal adını deyən kimi qolundan tutub qızın yanına apardılar.

Amma o biri tərəfdən padşaha xəbər getdi ki, nə durmusan, qızın zindanı sındırdı, zindanbaşını öldürdü. Həmin aşığı Cəlalı öz yanına apardı. Padşah qəzəblənərək başının adamlarına «Arxamca gəlin!» deyə, əmr etdi.

«Qızımı da öldürəcəm, onu da».

Qız gördü ki, atası, yanında da dörd cəllad budu gəlir, tez özünü atdı irəli, dedi:

– Atacan, öldürürsən, əvvəlcə məni öldür ki, Cəlalın ölüsünü gözüm görməsin. Onun günahı yoxdu. Zindanbaşını öldürən də mənəm, zindanı qıran da.

Yenə hər nə olsa da atadı. Öz övladına qıymadı, düşündü ki, bunu elə burda rəzil eləsin, sonrasına da baxar, aldı görək nə dedi:

Üzümün töhməti, saçımın ağı,
Əylən, qızım, öldürəyim səni mən.
Üzüm qara oldu ixtiyar çağı,
Əylən, qızım, öldürəyim səni mən.

Zülfünü saz edən qız görək nə dedi:

Dərdli gərək mən dərdlini dindirə,
Ölən mənəm, verə bilməm yarı mən.
Öz əlimlə özüm girrəm kəndirə,
Ölən mənəm, verə bilməm yarı mən.

Aldı padşah:

Fikir verin ədəbsizin sözünə,
Daha övlad deyın baxmam üzünə,
Bir aşığı tay eyləmiş özünə,
Əylən, qızım, öldürəyim səni mən.

Aldı Sayad-Səlvinaz:

İyidlər başına sevda bələdi,
Siyah zülfü yar başına doladı,

O bir padişahdı, səndən əladı.
Ölən mənəm, verə bilməm yarı mən.

Aldı padşah:

İyidlər başına sevda bəlasa,
Siyah zülfü yar başına dolasa,
O bir padşahsa, məndən əlasa,
Allahın əmriylə verdim səni də.

Aldı Sayad-Səlvinaz:

Sayad çəkər ah çəkənin yasını,
Qoy edənlər etsin iltimasını,
Qul necə pozacaq haqq yazısını,
Ölən mənəm, verə bilməm yarı mən.

Əhməd paşa həqiqəti öyrəndi, gətirib bunların kəbini kəsdirdi, şəkər-şərbət, yemək-içmək, iki aşiq muradına yetdi, gül bağındakı imarətdə dövran sürməyə başladılar. Üç ay gül bağında yeyib-içib kef çəkəndən sonra Cəlal dedi:

– Sayad-Səlvinaz, indi gərək atandan icazə alağ, biz öz məmləkətimizə getməliyik.

Qız bu xəbərdən sarsıldı, ancaq üzə vurmadı, atasının yanına gedib məsələni danışdıqdan sonra əlavə etdi:

– Cəlalin dediyinə görə, onların var-yoxu əllərindən çıxıb. Tək bircə anası var, onu da gətirsin bura, sənin də oğul züryətin yoxdu bərabər yaşayırıq.

Atası dedi:

– Yox, qızım. Bir halda ki, mən səni ona verdim, ixtiyar Cəlalındı. Onun da yurdu var, yuvası var, gözü yol-

da qalanı var, tərəfi var, təfliqatı var, gərək gedəsiniz. Mən sizə iki at yükü qızıl verəcəm, bir qat da yorğan-döşək. Harda qonaq qalsanız, öz yorğan-döşəyinizdə yatarsınız. Bu var-dövlətlə orda əyər-əysikliyinizi düzəldərsiniz.

Padşah təzədən bunlara qırx gün, qırx gecə toy edib yol tədarükü gördü, onları yola saldı.

Qız ağıllı qız idi, Cəlalın soruşdu:

– Cəlal, yola yaxşı bələdsənmi? Birdən azarıq.

Cəlal dedi:

– Gəldiyim yolu yaddan çıxartmayacağam ki. Sən heç narahat olma, Səlvinaz.

Bir neçə gün yol gedib, gəzə-gəzə böyük şəhərə çatdılar. Gördülər ki, şəhərdə ev-eşik, hər şey necə varsa eləcə də durur. Ancaq bəni-insan görünmür. Cəlal başa düşdü ki, yolu azıblar, ancaq utandığından qıza heç nə demədi. Atdan düşdülər. Cəlal Sayad-Səlvinaza dedi:

– Bu şəhərin ətrafında yaxşı ağ quş var. Gəl, bu gecə burada gecələyək, ağ quş ovlayıb ətindən kabab çəkək.

Qız razı oldu. Bir evə girib atı tövləyə çəktilər. Xurcunları içəri gətirdilər. Qız döşəyi sərdi. Cəlal ağ quş ovlayıb gətirdi, yedilər-ıçdilər, gözlədilər ki, kimsə rast gələ, bunlar harda olduqlarını soruşalar.

Bu vilayətdə doxsan beş yaşında qoca bir xan var idi. Xan ağ quşun ətini çox sevərdi. Həmin o viranə şəhərin camaatını köçürüb öz şəhərinə gətirmişdi ki, ağ quşlar hürküb oradan qaçmasınlar. Xan ağzında diş olmadığına görə üç gün, üç gecə ağ quşun ətini qaynadıb suyunu içərdi. Şəhərin camaatı növbə ilə iki-iki gedib xan üçün ağ quş ovlayıb gətirərdilər.

Bir gün yenə iki nəfər ox ata bilməyənlər dedilər ki, hə, gərək indi siz gedib xan üçün ağ quş ovlayıb gətir-

siniz. Ovçuluqdan başları çıxmayan bu adamlar nə qədər gəzdirsə bir şey tapa bilmədilər. Tapa bildilsə – vura bilmədilər. Axtara-axtara gedib Cəlalgil gecələyən viranə şəhərin ətrafına çıxdılar. Baxdılar ki, bir yerdən tüstü çıxır. Düşündülər ki, bu nə ola bilər. Yavaş-yavaş gedib tüstü çıxan evin pəncərəsindən içəri boylandılar, gördülər ki, ayə, bir oğlanla bir qız kabab bişiriblər, qız oğlana kabab yedirir, oğlan da qıza. Amma qızın gözəlliyi evə şölə saçır. Götürüldülər, eləmi götürüldülər. Düz Batal şəhərinə. Özlərini verdilər xanın imarətinə. Xan soruşdu:

– Balam, siz kimsiniz?

Cavab verdilər:

– Biz ağ quşa göndərdiyiniz adamlarıq.

Xan soruşdu:

– Nə xəbər var?

Dedilər:

– Xan sağ olsun, viranə şəhərdə bir qız gördük, bir qız gördük, əyər onu sən alsan, 25 yaşında bir dəliqanlıya dönərsən. O elə bir gözəldi ki, yer üzərində tayı tapılmaz.

Xan əmr etdi:

– Tez qoşun hazır olsun!

Ravilər belə rəvayət edirlər ki, bir anda üç min əskər əmrə müntəzir oldu.

Xan dedi:

– Gedərsiniz, o oğlanı öldürərsiniz, qızı isə yanıma gətirərsiniz.

Qoşun gəldi. Şər qarışanda şəhəri mühasirəyə aldılar. Səhər açılanda Sayad-Səlvinaz pəncərələri açdı ki, otaq sərinlənsin. Açdı, bayıra çıxdı ki, şəhərin dörd yanı deyəsən alışıb-yanır. Hamısı da əskərlərdi. Gördü ki, Cəlal yatır.

Aldı görək Sayad-Səlvinaz bu yerdə nə dedi:

Xab içində yatan oğlan,
Oyan, bir gör nələr oldu.
Bu qovqaya dayan, oğlan,
Oyan, bir gör nələr oldu.

Cəlal oyanıb qalxdı. Bayıra baxdı, gördü qoşun
dörd yanı bürüyüb. Dedi, eşit, mən də deyim. Aldı, görək
nə dedi:

Ağlama, Sayad-Səlvinaz,
Dərdlərini bilər oğlan.
Düşməni yaxar atəşə,
Göz yaşını silər oğlan.

Aldı qız:

Varıb sənə bildirərlər,
Didən yaşın sildirərlər,
Yazıq, bizi öldürərlər,
Oyan, bir gör nələr oldu.

Aldı oğlan:

Ərəb at altda yaşına,
Çıxaram meydan başına.
Gör ki, bu qədər qoşuna
Ac qurd kimi dalar oğlan.

Aldı qız:

Sayadam, səni sınaram,
Mən bir qoçağa dönərəm,

Köhlən atımı minərəm,
Oyan, bir gör nələr oldu.

Aldı Cəlal:

Bax bu Cəlalin ününə,
Girərəm aslan donuna,
Qoca xanın qoşununa
Ac qurd kimi dalar oğlan.

Elə içəridə ikən atları bəzədilər. Yeddi yerdən zər-qoranını sıxıb, səkkizinci üzənginin kabına ayaq basıb atların başını buraxdılar, biri qoşunun bir tərəfini kəsdi, biri o biri tərəfini. Qırdılar, elə qırdılar ki, tək-cə üçün sağ tutdular. Birinin burnunu kəsdilər, birinin dodaqlarını kəsdilər, birinin də qulaqlarını. Özlərinə də dedilər ki, gedib xana söyləyərsiniz ki, bu heç, bir sabahlıq yenə göndərsin.

Üçü də götürüldü. Qulaq acısı, burun acısı, dodaq acısı, eləmi qaçırlar. Şəhərdə də gözləyirlər, görən qızı nə vaxt gətirəcəklər. Baxdılar gördülər ki, hə, üç adam elə gəlir, elə gəlir. Dedilər, yəqin mücdəçilərdir. Dodaqları kəsik ayaqdan bir az yeyin idi. O birilərini ötüb özünü yetirdi. Düşündülər ki, yüyürərkən yıxılıb ağız-burnunu qanadıb. Diqqətlə baxdılar ki, ayə bunun dodaqları elə dibindən kəsilib. Soruşdular:

– Nə xəbər var?

Dodaqları kəsik «hı, hı...» edə-edə bir şey başa sala bilmədi. Burunu, qulaqları kəsiklər özlərini yetirdilər. Dedilər:

– Hamını qırdılar, tək üçümüz əllərindən qurtulduq, o da belə. Dedilər ki, xana deyin mərifəti varsa, bir sabah-

lıq da göndərsin.

Oho, qoca xan başa düşdü ki, beləliklə yüz qoşun da göndərsə, qıracaqlar. Əl atdı hiyləyə. Əmr verdi, cadugər qarı gəlsin. Gəldi.

Xan soruşdu:

– Nənə, oğlanın, qızın əl-qolunu bağlaya bilərsənmi?

Qarı cavab verdi:

– Xan sağ olsun, on iki yaşımdan sənətim, işim peşəm budu.

Xan dedi:

– Nə vaxta bunu edə bilərsən.

Qarı dedi:

– Üç günə!

Xan əmr etdi:

Qarıya çəkisi qədər qızıl verin!

Qızılı aparıb tökdülər qarının evinə. Düşündülər ki, qarı gedən kimi qızılları oğurlayıb geri apararıq. Qarı hiyləni başa düşdü. Qapını bağlayıb qızılları bacadan tökdürdü. Oxudu-üfürdü, oxudu-üfürdü, qızıllar ilana çevrildi, quyruq buladıqca şəhəri lərzəyə saldılar. Başladılar yalvarmağa:

– Nənə, qurban sənə, yenə nə qədər istəyirsən sənə pul verək, təkcə bizi bu ilanların əlindən qurtar.

Qarı dedi:

– Mən getdim, indi hünəriniz var, qapını qırın.

Dedilər:

– Lənət bir də o fikrə düşənə, kim yaxın gedər, ora ilanla doludu.

Qarı dedi:

– Gözləyərsiniz, elə ki, ot tayalarına od vurдум, bilərsiniz ki, oğlanla qızı bağlamışam, tez gələrsiniz.

Qarı küpə minib oxudu. Gedib viranə şəhərin ətrafında yerə düşdü. Cəlal oraları gəzirdi. Birdən gözüne qoca qarı sataşdı. Ona yaxınlaşdı. Qarı başladı ağlamağa. Cəlal yaxınlaşana kimi qarı nura-ipəyə döndü. Cəlal fikirləşdi ki, deyəsən yazığın oğlunu öldürmüşük, ona görə də belə ağlayır. Soruşdu:

– Nənə, niyə ağlayırsan?

Nənə ikiqat büküldü:

– Nənən ölsün, oğul. Evi yıxılsın qoca xanın. Bir oğul sahabı idim. Əsgər getdi. İndi leşini də tapa bilmirəm ki, bir heç olmasa yana-yana ağlayam.

Cəlal dedi:

– Nənə, kim bilsin oğlun hansı dərədə öldü. Gəl mənimlə gedək. Sayad-Səlvinaz da yaxşı qızıdır. Öz oğlun kimi saxlayaram səni.

Qarı ürəyində sevindi, dedi:

– Olar, oğulcan, niyə olmaz, gedərəm səninlə.

Bu zaman Sayad-Səlvinaz yeməyi hazır edib Cəlalı gözləyirdi. Qarını görən kimi qılıncını siyirib onun boynunu vurmaq istədi. Qarı özünü Cəlalin ayaqlarına saldı, dedi:

– Oğul, yalvarıram, məni öldürməyin.

Sayad-Səlvinaz Cəlalın soruşdu:

– Bu ifritəni hardan gətirdin?

Cəlal dedi:

– Oğlunu öldürmüşük. Bunun ahı bizi tutar. Qoy bizimlə qalsın.

Qız dedi:

– Yox, olmaz!

Cəlal bir də xahiş etdi. Sayad-Səlvinaz:

– Di, yaxşı. Günahı sənin boynuna, - deyib razılaşdı. Gecə qız otağa girib barmağının birini kəsib yerinə duz

basdı. Sabahı gün o biri barmağını kəsib duz basdı ki, yatmasın. Düz beş gün, beş gecə belə etdi. Alma yanaqlı Sayad-Səlvinaz saraldı sapa döndü, incəldi ipə döndü.

Cəlal dedi:

– Allahı sevirsən, bu gecə sən yuxula, mən gözləyəcəyəm.

Sayad-Səlvinaz inandı. Şirin yuxuya getdi. Aradan xeyli keçmiş, Cəlal gördü ki, yorğan qızın üstündən sürüşüb, tər burcax-burcax olub qızın alma yanağına, ətir buxağına, qəndab dodağına, sürməli gözlərinə süzülüb. Düşündü ki, bir mənə bax, belə qızın yanında yatmayıb, kaftar bir qarı ilə söhbət edirəm. Girib qızın yanında yatdı. Elə sarılıb yatdı ki, heç qızın xəbəri də olmadı. Qarı xeyli keçəndən sonra qalxdı, səsləndi-elədi, gördü ki, bunların xəbəri yoxdu. Getdi, ləzgi kəndirlərini gətirib onların qollarını, qıçlarını möhkəm bağlayıb bir-birinə sarıdı.

Sonra özlərinə də bir təpik ilişdirdi:

– Qalxın, belə-belə uşağı!

Hər ikisi oyandı. Qız dedi:

– Cəlal, gördünmü?

Cəlal dilləndi:

– Nənə, mən ki sənə yaxşılıq elədim, sən niyə mənə pislilik edirsən?

Qarı dedi:

– Mənim suçum yoxdu, oğul. Aldığım qızıllardı səni bağlayan.

Qarı bayıra çıxdı. Ot tayalarına od vurdu. Tüstünü görən şəhər əhli yeridi, nə yeridi. İçəri doldular. Oğlanla qız bir-birlərinə baxdılar. Oğlanı, qızı ayrı-ayrılıqda möhkəm bağlayıb, qarının bağladığı kəndirləri açdılar. Qız gördü ki, Cəlal ağlayır. Aldı bu yerdə görək Sayad-Səlvinaz nə dedi:

Yar oluban heç baxmadın sözümə,
Sevdiyimdən ayrı ağlar gedərəm.
Bir su səpin ürəyimin közünə,
Sevdiyimdən ayrı ağlar gedərəm.

Gör nə talan idi, düşdü güllərə,
Zalım qarı bizi saldı dillərə,
Gözü yaşlı götürürlər yollara,
Sevdiyimdən ayrı ağlar gedərəm.

Yetən yoxdu bu Sayadın halına,
Baş qoyan yox qovğasına, qalına.
Yesir düşdüm qoca xanın əlinə,
Sevdiyimdən ayrı ağlar gedərəm.

Bəli, Sayad-Səlvinazi apardılar xanın imarətinə.
Qarı, Cəlal, atlar qaldılar viranə şəhərdə.

Qoca xan gördü ki, bu qızın yanında yatıb-duran
ölməz.

Əmr etdi:

– Toy qurulsun!

Sayad-Səlvinaz dedi:

– Xan sağ olsun, Cəlal kimi yardan ayrı düşmək mə-
nə çox ağırdı. Qırx gün keçsin, qırx birinci gün söz sə-
nindi.

Xan çar-naçar razı oldu. Bəs, qırx gün, qızı kimə
tapşırsınlar? Bir namuslu xidmətçi saqi var idi. Sayad-
Səlvinazi tapşırdılar ona. Düz qırx gün qız saqi ilə bir
yerdə qalıb bacı-qardaş kimi yaşadılar.

Bunlar burada qalsın, sizə hardan xəbər verim, Cə-
lalla qarı nənədən. Qarı xörək bişirib bir qaşığı özü ye-
yirdi, bir qaşığı da Cəlala yedirdirdi. Bir gün Cəlal dedi:

– Nənə, çıxıb getsənə.

Qarı dedi:

– Oğul, mən getsəm sən burada ölərsən.

Cəlal dedi:

– Onda əl-ayağımı aç, rahat oturaq.

Qarı cavab verdi:

– Yox, əl-ayağımı açsam, məni öldürərsən.

Cəlal dedi:

– Nənə, əl-ayağım qurusun sənə əlimi vursam. Təkcə ayaqlarımı aç, get. Əllərimi də başqasına açıdıraram.

Qarı düşündü ki, bunun ayaqlarını açım, tərپənənə kimi küpə atılıb qaçaram. Gətirib bir qıçını küpə qoydu. Əlini uzadıb kəndiri kəsdi. Kəsən kimi Cəlal qarını təpiyin altına aldı. Dedi:

– Əllərimi də aç!

Əllərini də açırdı. Qarı dedi:

– Oğul, bəs sən deyirdin ki, əl vursam əlim qurusun.

Cəlal dedi:

– Sənə əl vurmuram ki.

Müxtəsəri, Cəlal ilanın başını əzən kimi qoca qarının başını tēpiklə əzdi, leşini bir tərəfə tulladı. Özünü atlara yetirdi. Birini mindi, o birini yedəyinə aldı. Yavaş-yavaş gedib axşam qaranlığında Batal şəhərinin qırağına çatdı. Gördü ki, bir qoca qarı su aparır, dedi:

– Nənə, qonaq götürərsənmi?

Qarı cavab verdi:

– Qonağı sevməyən allahı sevməz. Buyur, oğul.

Cəlal atdan düşdü, atları çəkib bağladı, qarıya dedi:

– Nənə, o xana gətirdikləri qızın axırı nə oldu?

Qarı eyməndi:

– Oğul, olmaya sən elə həmin Cəlalsan?

Cəlal cavab verdi:

– Sən olasan sənin rəbbin, mən elə həmin Cəlalam.

Qarı dedi:

– Bala, bilsələr ki, sən mənim evimdəsən, həmin dəqiqə məni öldürərlər.

Cəlal dedi:

– Qorxma, nə qədər ki, mən sağam, sənə bir şey deməzlər.

Qarı dilləndi:

– Sayad-Səlvinaz amanatdadı, ay oğul. Bir saqi ilə bacı-qardaş olub yaşayırlar.

Cəlal soruşdu:

– Nənə, oranı mənə göstərə bilərsənmi?

Qarı dedi:

– Oğul, şər qarışandan sonra küçədə gəzmək qadağan edilib. Əl-ayaq çəkilsin, sonra görək nə olur.

Qarı gecənin bir vaxtında Cəlalı yanına aldı, gedib bir bağın kənarında dayandılar. Nənə sakitcə dedi:

– Bu evdədi, bala.

Cəlal dedi:

– Sən get, nənə. Sağlıq olsa, gəlib yaxşılığından çıxaram.

Cəlal sazı köynəyindən çıxardı, düşündü ki, görəsən qız yuxudadı, yoxsa oyaqdı, görək nə dedi:

Yerin, göyün, aləmlərin sahavı,

Sayad-Səlvinazım burda varmıdı?

Yaratdım Kəbəni, Şamı, Mehrabı,

Sayad-Səlvinazım burda varmıdı?

Səda qulağına dəyən kimi Sayad-Səlvinaz dik qalxdı, dedi:

– Saqi qardaş, deyəsən qulağıma Cəlalın səsi gəldi.

Saqi dedi:

– Cəlal heç sənin yadından çıxmır. Kim Cəlalı gecə-

nin bu vaxtı, əli-ayağı bağlı buraya gətirə bilər?

Qız dedi:

– Deyirsən ki, bacı-qardaşlıq, bacı-qardaşlıq bu gün üçündü. Bir şamı yandır, ürəyimə söz gəlib, onu deyim.

Sayad-Səlvinaz pəncəyəyə yaxınlaşdı, aldı görək nə dedi:

Burdayam, Cəlalım, haqq amanatım,
Qəm etmə Cəlalım, mövla kərimdi.
Ölsəm də, bil sənə yox xəyanətim,
Qəm etmə Cəlalım, mövla kərimdi!

Cəlal sevindi – yaxşı ki, Sayad-Səlvinaz məndən küsməyib. Cavab verdi:

Bu cahıl ömrümü eylədim yarı,
Şükür, yar da baxdı bir bizə sarı.
Dağıtdı binamı bir qoca qarı
Sayad-Səlvinazım burda varmıdı?

Aldı Sayad-Səlvinaz:

Keçdi keçən aylar, yaza deyilməz,
Əski yaralara təzə deyilməz.
İyidin ayıbı üzə deyilməz,
Qəm etmə Cəlalım, mövla kərimdi!

Aldı Cəlal:

Bir gözüm haramı, biri yağınən,
Mən Cəlalam, gəldim çöl yabaninən.

Atı silahınan, sərəncaminən,
Sayad-Səlvınazım burda varmıdı?

Aldı Sayad-Səlvınaz:

Sayad Səlvınazın xoşdur avazı,
Daha ağlamaram sən tək şahbazı,
At minək, daşınaq yaşı namazı
Qəm etmə Cəlalım, mövla kərimdi!

Qız dedi:

– Saqi, mən getdim.

Saqi yalvardı:

– Xan məni öldürəcək. Mən sizinlə getsəm məni saqiliyə qəbul edərsinizmi?

Qız dedi:

– Niyə saqiliyə, vəzirliyə qəbul etsək pismi olar?

Kəndir tapıb, pəncərədən yerə endilər. Cəlal onları götürüb nənənin evinə gətirdi. Saqi bir göz qırpımında at-silah hazır etdi. Saqinin doqquz qardaşı var idi. Onlardan biri vəzir idi, biri də mehtərbaşı.

İki idilər, oldular üç. Nənənin peşkəşini verib, allah kərimdi deyib yola düzəldilər.

Sabah açıldı. Üstünüzə xeyirli sabahlar açılsın. Baxdılar ki, nə saqi var, nə də qız. Xan vəzirə əmr etdi:

– Ya sənin kəllən, ya qardaşının kəlləsi. Qardaşın qızı aparıb.

Vəzir dedi:

– Xan sağ olsun, vallahı, mənim qardaşım qız aparın deyil. Mənə qoşun ver, bu saat onları tutum.

Qoşun verdilər. Vəzir düşdü onların arxasınca.

Saqi Cəlalla qızı irəli buraxıb bir təpəyə qalxdı, gör-

dü ki, qoşun gəlir. Baxdı ki, qoşunun önündə də qardaşı Qara Vəzirdi. Cəlalilə söylədi ki, düşmən gəlir, mən qardaşımın üzünə necə çıxım?

Cəlal dedi:

– Sən gözə dəymə.

Döyüşə hazır dayandılar. Vəzir gördü ki, qızı aparən özgəsidi, qardaşı yox. Dedi, əylən, bir-iki kəlmə söz deyim, qorxudum, aldı görək nə dedi:

Qaçıb hayana gedirsən,
Sayadı göndər bu yana.
Ölümdən qurtarammazsan,
Sayadı göndər bu yana.

Aldı Cəlal:

Laf etmə, namərdin oğlu,
Gəlsənə girək meydana,
Üç günlük fani dünyadı,
Minnətim yoxdu bir cana.

Aldı Qara Vəzir:

Yaman etdim işinizi,
Bişirmişəm aşınızı.
İndi kəsim başınızı,
Mücdəçi yollayım xana.

Aldı Cəlal:

Bu sinəmə salma acı,
Padşahlardan aldım bacı,

Çalaram əyri qılıncı,
Səsi çıxar asimana.

Aldı Qara Vəzir:

Çıxmışam vətən-elimdən,
İndi kəsərəm dilindən,
Mən Qara Vəzir əlindən
Gələrsən allah-amana.

Aldı Cəlal:

Cəlalı, bilginən, adım,
Yanımda Sayad cananım.
Yar olarsa yaradanım
Götürürəm xakı yeksana.

Söz tamama yetdi. Cəlal bir tərəfdən, Sayad-Səlvinaz o biri tərəfdən girdilər qoşuna. Altdan girdilər, üst-dən çıxdılar. Saqi özünü yetirdi ki, amanın bir günüdür, qardaşımı mənə bağışlayın. Bağışladılar.

Hər üçü atları minib xeyli yol getdilər, gəlib çıxdılar Xanzadənin mülkünə. Cəlal fikirləşdi ki, Xanzadəyə söz verdiyimi Sayad-Səlvinaza deyim, ya deməyim. Düşündü ki, desəm yaxşıdı. Aldı görək nə dedi:

Sənə qurban olum, Sayad-Səlvinaz,
Bu yerlərdə bir gözəlüm var mənim.
On bir aydı yar həsrətin çəkərəm,
Bülbül mənəm, qönçə gülüm var mənim.

Qız dedi:

– Vay, zalım oğlu, sənın yarın ola-ola mənım da-
lımca niyə düşübsən?

Aldı Sayad-Səlvinaz:

Çünkü məndən özgə yarın var imiş,
Geri dön, Cəlalım, yar olmam sənə.
Bülbül sənsən, qönçə gülün var imiş,
Geri dön, Cəlalım, yar olmam sənə.

Aldı Cəlal:

Bir gözüm qan ağlar, birisi də yaş,
Gəl, zalım, sən mənle eyləmə savaşı,
O mənə həmsirə, mən ona qardaş,
Bir əhdinən dil ixralım var mənım.

Aldı qız:

Əcəm ölkəsindən gəldin yanıma,
Nə gətirdin şöhrətimə, şanıma,
Girdin məvalıma, batdın qanıma,
Geri dön, Cəlalım, yar olmam sənə.

Aldı Cəlal:

Mən Cəlalam, atma məni irəğa,
Kəs kəlləmi, qoy durmayım ayağa,
Bir canım var, Sayad, sənə sadağa,
Bil ki, səndən özgə yarım yox mənım.

Aldı qız:

Bu qış belə getməz, çıxarıq yaza,
Nə düzən eylədin mən Səlvinaza.
İndi çıxar gedər şəhri-Şiraza,
Geri dön, Cəlalım, yar olmam sənə.

Qız küsüb döndü geriyə, başladı getməyə. Saqi Cəla-
la baxdı, Cəlal saqiyə.

Cəlal dedi:

– Saqi, mən sənə baxıram, sən kimə baxırsan? Bu
bəlkə sənin sözlə geri qayıda.

Saqi qıza çatıb dil-ağız edəndə qız qəzəbləndi:

– Saqi, yolumdan çıx, yoxsa elə qılınc vuraram ki,
qətlə qanın da yerə düşməz.

Saqi dedi:

– Beləmi, bacı-qardaş bilirdik bir-birimizi. Əylən,
bir-iki söz deyim, sonra get:

Aldı saqi:

Mən fağır saqinin baxıb sözünə,
Gəlsənə geriyə dönəsən, bacı.
Piyandaz qədəmin sən bas üzümə,
Gəlsənə geriyə dönəsən, bacı.

Aldı qız:

Sən fağır saqinin qırıb sözünü,
Qayıdıb geriyə dönən deyiləm.
Nahaq yerə qırıb-tökmə özünü,
Qayıdıb geriyə dönən deyiləm.

Aldı saqi:

Döndüm ucunuzdan yetim nana mən,
Bunun üçün geyinmişəm qara mən,
Tərk eylədim qohum, qardaş, ana mən,
Gəlsənə geriyə dönəsən, bacı.

Aldı qız:

Bir gözüm haramı, bir gözüm yağı,
Gənə canım olsun canlar dustağı,
Qırmaram sözünü, qardaşım saqi,
Qayıdıb geriyə dönərəm qardaş.

Sonra saqiyə dedi:

– Gedib ona deyərsən ki, mənim hirsim yatana qədər dörd tarla boyu bizdən aralıda gedər ki, üzünü görməyim.

Saqi gedib qızın sözlərini Cəlala çatdırdı. Cəlal dedi:

– Səkkiz tarla boyu aralı gedərəm, tək sən onu gətir yavaş-yavaş.

Di gəl ki, başqa yerdən yol olmadığına görə, mütləq ordan keçməli idilər. Bu vaxt Xanzadə gördü ki, Cəlal gəlir, yanında da iki atlı. Özünü yetirdi, Cəlalin atının boynuna sarıldı. Hamısına sevinə-sevinə «xoş gəldin» eləyib, atları içəri çəkdi. Xanzadə gördü ki, deyəsən bu qızla Cəlal küsülü kimi hərlənirlər. Dedi, bir xəbər alım, görüm nə olub, nə baş verib.

Aldı Xanzadə, görək nə dedi:

Başına döndüyüm, qurban olduğum,
Sevdiyim Cəlalım, sən səfa gəldin.

Çoxdan bəri mən yolların gözlərdim,
Sevdiyim Cəlalım, sən səfa gəldin.

Sözləri eşidən kimi Sayad-Səlvinaz dedi:

– Saqi qardaş, deyəsən dediyi qız bu imiş, daha mən
getdim.

Saqi dedi:

– Səbr et, bacı, mən də gedəcəm, durmaram burada.
Gözlə görək bir axırı necə qurtarır.

Cəlal gördü ki, Sayad-Səlvinaz gedəcək. Dedi, əylən,
Xanzadə xanım, gör nə deyirəm:

Sənə qurban olum, Xanzadə xanım,
Gör ki, nə qovqaya, qala gəldim mən.
Sayad-Səlvinazı yolda küsdürdüm,
Güclə köylün ala-ala gəldim mən.

Aldı Xanzadə:

Sən getdin, baxmadım aya-günə də,
On bir ay gözlədim zindanxanada.
Qurban olum Sayada da, sənə də,
Əzizim Cəlalım, sən səfa gəldin.

Aldı Cəlal:

Yetər, bu canıma salma bir azar,
Təzədən səninlə quraq bir bazar,
Hələ bu saqiyə sən eylə nəzər,
Bu oğlana layiq bilə gəldim mən.

Xanzadə gördü ki, yox, iki qoçun başı bir qazanda

qaynamayacaq. Gözaltı baxdı ki, saqi də çox gözəl oğlandı. Düşündü ki, mən də buna gedərəm. Nə o məndən küsər, nə mən ondan. Aldı görək nə dedi:

Təzə çıxmış aya bənzər şəkili,
Gərdəninə tökülmüşdü kəkili,
Qardaşdı Xanzadənin vəkili,
Qardaşım, Cəlalım, sən səfa gəldin.

Söz tamama yetişdi. Hamının üzü güldü. Aldı Cəlal, bu yerdə görək nə dedi:

Cəlal deyər, bağda güllər açılsın,
Toy qurulsun, şəkər-şərbət içilsin.
Dərzi gəlsin, boya libas biçilsin,
Toy-düyünə gülə-gülə gəldim mən.

Xanzadəni saqiyə verdilər. Onlar da murada yetişdi. Yarım ay burada qaldıqdan sonra hazırlıq gördülər Cəlalgilin məmləkətinə getməyə. Gəlhagəl-gəlhagəl, gəlib yetişdilər Qəndəhar dağlarına. Sayad-Səlvinaz dedi:

– Ayə, bu evi tikilənin evi haradadı? Dünyadan bayıra çıxdıq, yollarda qocaldıq, yenə mənzilə çatmadıq.

Cəlal gördü ki, görünən dağlar öz dağlarına oxşayır. Aldı görək nə dedi:

Saqi qardaş, Sayad canan, Xan bacı,
Bax, bu dağlar bizim dağa bənzəyir.
Oxuyur kəkliyi, ötür turacı,
Bax, bu dağlar bizim dağa bənzəyir.

İyidlərim vardı mini silahlı,
Həzəran qalxanlı, çiyi silahlı,
Süsənli, sünbüllü, soyuq bulaqlı,
Bax, bu dağlar bizim dağa bənzəyir.

Adamlarım vardı əli peşəli,
Otaqlarım vardı altun peçəli,
Süsənli-sünbüllü, mor bənövşəli,
Bax, bu dağlar bizim dağa bənzəyir.

Bir çobanı mücdəçi göndərdilər.

Cəlal gedəndən sonra anası olan-qalanını da satıb
bir balaca daxmaya girmişdi. Ayaqlarını da külə soxub
otururdu.

Mücdəçi özünü yetirdi ki, gözün aydın, oğlun gəlir.

Anası dedi:

– Cəhənnəmə gəlsin, gora gəlsin. Ayaqlarım üşüyür,
tez ol, qapını ört, rədd ol burdan.

Cəlalgil gəlib anasının daxmasına çatdılar. Atdan
düşdülər. Anası heç bunların üzünə də baxmadı. Ocağa
iki söyüd kötüyü qoydu. Burnunun suyu da tökülüb
ocağı söndürdü. Xanzadə dözə bilmədi ki, bu necə anadı,
oğluna bir «xoş gəldin» də eləmədi. Dedi buna bir-iki
kəlmə söz deməsəm, partlaram. Aldı görək nə dedi:

Belədir mi sizin yerin adəti,
Nənə, neçün bir «xoş gəldiz», demədin?
Qərib qonaqların yox məhəbbəti,
Nənə, neçün bir «xoş gəldiz», demədin?

Arvad bir söyüd kötüyü götürdü, cavabında görək
nə dedi:

Qara ikən ağ eylədi saçımı,
Oğul bədövlətədi, siz niyə gəldiz?
Yoxsullara tay eylədi köçümü,
Oğul bədövlətədi, siz niyə gəldiz?

Aldı Xanzadə:

Məgər belə imiş bu sizin adət,
Başındamı qopub məhşər, qiyamət,
Bizləri demirəm, qəribdi Sayad,
Nənə, neçün bir «xoş gəldiz», demədin?

Aldı anası:

Cəlal bir zamanlar taxtda oturdu,
Lotuları muradına yetirdi,
On beş xəznə pulu birdən bitirdi,
Oğul bədövlətədi, siz niyə gəldiz?

Xanzadə gördü ki, yoxsulluq nənəyə yaman kar edib. Aldı Xanzadə:

Xanzadəyəm neyləmişəm eylərəm,
Xançal alıb bağrım başın teylərəm.
Bir daş pozub on beş xəznən edərəm,
Nənə, neçün bir «xoş gəldiz», demədin?

Anşa arvad gördü ki, xurcundakıların hamısı qızıl-gümüşdü. Peşiman oldu, görək son sözünü necə dedi:

Şükür ki, yetişdiz yurdunuza da,
Heç yetə bilmədik dərduzə də,

Anşayam, qurbanam dördünüzə də,
Öldü başım, bir «xoş gəldiz» demədim.

Xanzadə cibindən bir mücövhər çıxarıb Cəlala verdi ki, apar xərclik üçün pozdur. Gəzdi, gəzdi, bir qiymət qoyan olmadı. Axırda bir ixtiyar zərraf Cəlala dedi:

– Sən daşın qiymətini bilirsən?

Cəlal dedi:

– Əlbəttə bilirəm.

Zərraf dedi:

– Daşın qiymətini bilirsənsə, daha mənim yanıma niyə gətirmisən? On beş yaşında bir uşaq bir yumurta boyda daşı göyə atsa, daşın qalxdığı hündürlükdə pul bunu poza bilər. Oğul, bunu padşahlara göstər, mən poza bilmərəm.

Cəlal daşı geri gətirdi ki, daşı poza bilmədim. Sonra onlar kiçik bir daşı iyirmi dörd xəzinə pula pozdular.

Cəlal yolda ona xeyirxahlıq edən qırx qaçağı tapıb onları saraya dəvət etdi. Kimisini vəzir qoydu, kimisini vəkil. Şad, xoşbəxt həyat keçirməyə başladılar. Onlar yedilər, içdilər, yer altına keçdilər, siz də yeyib-içib dörə keçəsiniz.

Ustamızın adı Xıdır, əlimizdən gələn budur.

Bu gün mən bir pəri gördüm,
Yerir, yürür, gəzər əyri.
Tut yükünü, al bacını,
Qurma mənnən bazar əyri.
Ovçusan ovunu gözlə,
Qoymaginən, təzər əyri.
O səbəbdən yaş gözümdən,
Durmaz gələr axar əyri,

Sənəm əyri, sonam əyri,
Cəhənnəmdə yanar əyri.

Hər kimin dövləti çoxsa,
Bu dünyada mənəm deyər,
Hər kimin dövləti azsa,
Çörəyini yavan yeyər,
Hər kimin dövləti yoxsa,
Ah-zar edər, ömrü keçər.
O səbəbdən yaş gözümdən,
Durmaz gələr axar əyri,
Sənəm əyri, sonam əyri,
Cəhənnəmdə yanar əyri.

Gecələrim çox uzundu,
Yata bilməm, yerim dardı.
Dönərəm o yan, bu yana,
Heç bilmirəm nə xəyaldı.
Mənə derlər Xəstə Hasan,
Sevdiyim çox zulumkardı,
O səbəbdən yaş gözümdən,
Durmaz gələr axar əyri,
Sənəm əyri, sonam əyri,
Cəhənnəmdə yanar əyri.

CAHANGİR

Namərdlə yoldaş olma,
Uzun ağrı çəkər başın.
Halal ilə ərsəyə çat,
Daş qalalar sökər başın.

Xain baxma yaradana,
Qibləgahdı ata-ana.
Arxalanma bəyə-xana,
Qoy sağ olsun nökər başın.

Haqdan istə bəxti-iqbal,
Yaradanı yadına sal.
Söz gövhərdir, Miskin Abdal,
Saxla, dürdü, tökər başın.

Ustadlar ustadnaməni bir yox, iki deyərlər. Biz də deyək ki, iki olsun, namərdin beli bükülsün.

Keçən günə günlər çatmaz,
Günü-günə calasan da!
Dərdli adam gecə yatmaz,
Şirin layla çalasan da!

Öz dənini özün üyüd,
Alma, heyva verməz söyüd.
Anlamazlar almaz öyüd
Şahmar olub çalasan da.

Səfil Şenlik ağlar, gülməz,
Nanəciblər dostu bilməz.

Fani dünya sənə qalmaz,
Altun verib alasan da.

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyərlər, biz də
deyəək üç olsun, namərdin ömrü puç olsun.

Özündən kiçiyi işə buyurma,
Sözün yerə düşər, heç miqdar olmaz.
Hər nə ki kar görsən öz əlinlə gör,
İnsan öz işində cəfakar olmaz.

Özündən böyüyün saxla yolunu,
Düşən yerdə soruş ərzi-halını,
Amanat, amanat qonşu malını,
Qonşu yox istəyən özü var olmaz.

Soruşun, Qul Abbas, halın necədi?
Gündüzlərin ay qaranlıq gecədi,
Sərv ağacı hər ağacdən ucadı,
Əsli qıtdı, budağında bar olmaz.

Sizə hardan ərz eləyim, Misir vilayətindən. Misir vilayətində Əziz şah adlı bir şah yaşayırdı. Əziz şahın var-dövləti həddini aşmışdı. Ömrünün iki payı getmişdi. Ancaq bir züryəti yox idi ki, var-dövlətinə sahib olaydı.

Günlərin birində şah baş-üzünü bərbərdə tərəş etdirirdi. Gördü ki, axirət tükü düşdü qabağına. Yanıqlı bir ah çəkib bərbərin aynasını götürüb çaldı yerə. Bundan bərbər bərk qorxdı. Düşündü: «Ey dad, mən şaha nə etdim ki, şah belə qeyzə gəldi?!» Əziz şah bərbərin bərk qorxuya düşdüyünü görüb dedi:

- Ayə, sən niyə qorxursan?

Bərbər yenə bir ah çəkib dedi:

- Şah sağ olsun, necə qorxmayım? Sən hökm sahib-isən. Sən naqafil, haqq-nahaq əmr edib, cəllada boynumu vurdura bilərsən. Bir də axı, mənim çörəyim bu aynadan çıxır, neçə baş can saxlayıram. Sən də ki, aynanı çaldın yerə.

Əziz şah çıxardıb artıqlaması ilə aynanın dəyərini verdi. Öz barigahına qayıtdı. Üç gün, üç gecə yatdı. Üstünə nə qədər həkim, cərrah gəldi, dərindən halı ola bilmədilər. Üçüncü günü barigahın qabağına bir dərviş gəldi. Dedilər ki, bəlkə bu dərviş şahın dərindən halı ola. Dərvişi şahın yanına gətirdilər. Dərviş ədəb-ərkanla salam verdi, əleyk aldı. Dərviş dayanıb bir qədər şahla həmsöhbət olduqdan sonra əl atdı cibinə, bir dənə alma çıxardı və Əziz şaha dedi:

- Bu almanı baş yoldaşınla yeyərsən. Sənin bir oğlun olacaq. Ancaq 14-15 yaşlarında onun başında qaranlıq olacaq.

Bunu deyib, dərviş aftafasını da əlinə alıb çıxdı eşiyə.

Dərviş getməkdə olsun, görək şah neylədi. Əziz şah dərvişin dediklərini yerinə yetirdi. Deyərlər ki, aşıq dili yüyürək olar. Doqquz ay, doqquz gün, doqquz dəqiqə tamam olduqdan sonra qadın yükünü qoyur yerə. Əziz şahın bir oğlu olur. Adını qoyurlar Cahangir. Cahangiri verirlər anaya, anadan lələyə.

Gəlir, nə olacaq, oxumalı vaxtı çatır. Şah oğlunu məktəbə tək-tənha buraxmaq istəmir. Düşünür ki, nə olar, nə olmaz. Allah heç kəsin çörəyini təknədə tək etməsin ki, yeyər qurtarar, yeməz acından ölər.

Şah otağının birini pünhan edib oğlu üçün molla gətirir ki, evdə dərs versin. Molla Cahangirə dərs verməklə

məşğul olur. Oğlan 13-14 yaşına qədəm qoymuşdu, di gəl ki, doğru-dürüst heç eşik üzü görməmişdi. Bir gün Cahangiri şəhərlə tanış olmağa çıxartdılar. Cahangir gördü ki, bir dəstə cavan oğlan səyahətdən gəlir. Oğlan xəbər aldı:

- Bunlar haradan gəlir?

Molla cavabında dedi:

- Ay bala, gəzməli yerlər var. Gəzib səyahətdən gəlirlər.

Cahangir də səyahətə çıxmaq arzuladı. O, evə qayıdıb atasından xahiş etdi:

- Ateyi-mehriban, icazə ver, mən səyahətə çıxım.

Əziz şah onun başına oğlanlar yığıb göndərdi səyahətə. Ovda onların qarşısına bir ceyran çıxdı. Cavanlar üzük qaş kimi ceyranı araya aldılar. Cahangir ceyranı görüb belə ərz etdi:

- Uşaqlar, bu mənim ilk ovumdur. Bunu mən diri tutub babama aparacam. Ceyran kimin sağ tərəfindən qaçsa sağ qolunu, kimin sol tərəfindən qaçsa sol qolunu kəsərəm.

Cavanlar ceyranı dövrəyə alanda ceyran yol alıb Cahangirin öz tərəfindən aradan çıxdı. Cahangir başının yığnağına belə ərz etdi:

- O ki, mənim tərəfindən getdi, əziyyətini mən çəkəcəyəm. Heç kəs zəhmət çəkməsin.

Cahangir bir qədər ceyranın dalınca at sürdükdən sonra ceyranı gözdən itirdi. Bundan o, çox qəmgin oldu. Atdan düşüb bir bulaq başına gəldi. Sudan içib bir qədər ağlayıb yatdı. Cahangir bir qədər yatmışdı ki, bir dərviş əlində badə kəsdi başının üstünü. Dedi:

- Oğul, qalx. Nə xəbə bülənd olmusan?

Cahangir diksinib qalxdı. Gördü ki, bir dərvişdi,

əlində badə durur başının üstündə. Dərviş Cahangirin oyandığını görüb dedi:

- Oğul, götür bu badəni başına çək, dərd-qəmin dağılsın.

Cahangir dedi:

- Bizə bu badəni içmək olmaz.

Dərviş dedi:

- Oğul, bu dərd-qəm dağıdan badələrdəndir.

Cahangir götürüb badəni başına çəkdi. Gördü ki, süddən ağ, şəkərdən şirindi. Dedi:

- Ağa, olarsa, yandı ciyərim, bir də ver.

Dərviş soruşdu:

- De görüm, nə eşqinə içdin?

Cahangir cavab verdi:

- Özü bir, adı minbirin eşqinə.

Cahangir dərvişin verdiyi ikinci badəni də başına çəkdi.

Dərviş soruşdu:

- Oğul, bəs, ikincini nə eşqinə içdin?

Dedi:

- Yüz iyirmi dörd min nəbinin eşqinə.

Cahangir üçüncü badəni də içdi. Dərviş sualını yenə verdi:

- Bəs üçüncü badəni nəyin eşqinə içdin?

Cahangir cavab verdi:

- Bu badəni verən ağanın özü bilər.

Bunu eşidən dərviş Cahangirə dedi:

- Oğul, barmağımın arasından bax. De görüm, nə görürsən?

Cahangir dərvişin barmaqları arasından baxıb gördüklərini dedi:

- Uzun-uzadı cadalar görürəm.

Dərviş soruşdu:

- Daha nə görürsən?

Cahangir dedi:

- Bir şəhər görürəm. Şəhərin kənarında bir gülşən bağçası, bağçanın içində bir çarhovuz, çarhovuzun yanında bir nazənin xanım görürəm.

Dərviş dedi:

- O Hindistan padşahının qızı Mələksimadır. Səni ona, onu sənə buta verdim. Başın çox bəlalar çəkər, axır mətləbinə çatarsan. Harda darda qalsan ağanı çağır, imdadına çatar.

Sözünü tamama yetirib dərviş Cahangirdən soruşdu:

- Oğul, o tərəfdən gələn kimdi?

Cahangir çevriləndə dərviş yoxa çıxdı. Cahangir dönəndə dərvişi görməyib bihuş olub yerə çökdü.

Qoşun əhli Cahangiri axtara-axtara gəlib həmin bulğun yanına çatdı. Gördülər ki, Cahangir bihuş uzanıb yerə, ağızından köpük gəlir. Cahangiri bu vəziyyətdə gətirdilər barigaha. Cahangir ayılmırdı. Şah nə qədər həkim-cərrah çağırırdı, dərindən halı olmadılar. Dedilər ki, bunun dərindən kim halı ola bilər. Cavab verdilər ki, dünya görmüş qarılar. Qarılar da cürbəcür olur. Qarı var imanquran, qarı var ilan vuran, qarı var saman altdan su yeridən, qarı var küpə minən, küpdən düşən, qarı var qaldırım-qırp, qarı var şıldırım-şırp, qarı var holdurum-hop.

Xülasə, gələn qarılardan biri dedi:

- Bu ya qudurub, ya da quduzluğu var. Buna qızıl göstərin, başına kül ələyin.

Şah bu sözdən qeyzlənib dedi:

- Məni istəyən qarıya bir başmaq nalçası!

Qarıya o qədər çaldılar ki, o dünyalıq oldu.

Bəli, Cahangirin başının üstünə bir iman quran qarı gəldi.

Qarı belə ərz etdi:

- Heç fikir çəkməyin. Buna ağalar ağası badə verib. Başına qız-gəlin toplayın, gözünü açanda qoy şadlıq görsün.

Əziz şah dedi:

- Məni istəyən qarıya xələt!

Qarının yükünü tutdular. Qarı gedi öz işinin dalınca.

İki ötən, üç deyən günü Cahangir gözünü açıb gördü ki, anası başının üstündə ah-fəğan eyləyir. Cahangir dedi:

- Aneyi-mehriban, niyə ağlayırsan?

Anası Diləfruz xanım cavab verdi:

- Oğul, köhnə ölənlərim yadıma düşüb.

Cahangir dedi:

- Rəhmətliyin qızı, niyə təzə ölünü ağlamırsan, köhnə ölünü ağlayırsan?

Diləfruz xanım dedi:

- Oğul, dərđini de, əlac eyləyim.

Cahangir cavab verdi:

- Dərđimi dilnən desəm, dilim od tutub yanar, dərđlilərin çarəsi tut ağacının parçası, başı nimçə, dalı çömçə-ona saz deyirlər. Get ondan tap gəti, dərđimi deyim.

Saz da o vaxt çətin tapılırdı. Diləfruz xanım soruşdu:

- Sazı kim tapıb gətirə bilər?

Bir keçəl yerindən qalxıb dedi:

- Mən bilirəm. Bir dəfə göy guruldayanda göydən düşən sazı birinin götürüb saxladığını gördüm.

Keçəllər də əlləmbetər olurlar. Allah heç kəndi keçəlsiz etməsin. Keçəlsiz kənddə xeyir-bərəkət olmaz. Necə deyərlər, keçəllər də cürbəcür olur: ayparası, hoduq dırnağı, qavlama, zıflama.

Keçəl bir qədər pul götürüb günə bir mənzil başladı getməyə. Xeyli getdikdən sonra özünü sazbandə yetirdi. Keçəl sazbandən soruşdu:

- Ayə, başına dönüm, o sazın fiyəti nədi?

Sazband dedi:

- Beş tımən.

Çıxarıb pulunu verdi. Sazı da götürüb özünü yetirdi barigaha.

Sazı görəndə keçəldən soruşdular:

- Ayə, fiyəti nədi bu sazın?

Keçəl cavab verdi:

- Üç yüz tımən. Beş tımən də yoldaşımdan alıb üstünə qoymuşam.

Keçəl pulu aldı, sazı da verib getdi işinin dalınca. Keçəl getməkdə olsun, görək Cahangir neylədi.

Cahangir götürüb sazın zilini-zil, bəmini bəm eyləyib, saza elə taziyanə vurdu ki, elə bil yeddi il ustada qulluq eləmişdi. Götürüb görək anası Diləfruz xanıma nə deyəcək, o da necə cavab verəcək.

Aldı Cahangir:

Get, padşah babamdan izin alginən,
Salginən yollara, ay ana, məni.
Misir ellərində olar qeylü-qal,
Açıb sirri, salma bəyana məni.

Aldı Diləfruz:

Başına döndüyüm gülüzlü oğul,
Qoymaram gedəsən o yana səni.
Açmaram sirrini, eylərəm pünhan,
Qorxma, heç salmaram bəyana səni.

Aldı Cahangir:

Çoxdan müştəriyəm bağça, bağına,
Necə tab gətirim qəm-fərağına.
Mən istərəm yetəm yar ovlağına,
Bağışla ol qadir Sübhana məni.

Aldı Diləfruz:

Oğul, nə gözəldi bu gül camalın,
Təzəcə açılıb xətteyi-xalın.
Fərasətin olsun, ağıl-kamalın,
Nə deyərlər, burdan qoyana səni.

Aldı Cahangir:

Cahangir, dərđini heç yazan olmaz,
Sətirli dəftərə heç düzən olmaz.
Haqqın qurğusunu heç pozan olmaz,
Yandırır bəyənə pərvan məni.

Aldı Diləfruz:

Diləfruz dözəmməz ahu-zarına,
Xilaf qatma namusuna, arına.

Əlin çatsa o gülüzlü yarına,
Qorxuram qoymaya bu yana səni.

Söz tamama yetdi. Anası çox yalvardı, Cahangir baxmadı. Yenə öz dediyini deyib, anasını Əziz şahın yanına göndərdi. Diləfruz xanım Əziz şahı aydın etdi ki, oğlu sevgi dalınca gedir. Əziz şah oğlunu yanına çağıraraq dedi:

- Oğul, kimin qızını istəyirsən, de alım. Ancaq mən səni uzaq səfərə göndərə bilmərəm.

Atası çox dedi, Cahangir az eşitdi, dediyindən dönmədi. Oğlunun fikrindən dönmədiyini görən Əziz şah Cahangiri tək göndərmək istəmədi. Deyirlər ki, o vaxtlar padşah qızları üçün nənə, oğlanları üçün lələ tutardılar.

Əziz şah Cahangirin lələsini yanına çağıraraq dedi:

- Səni qoşunla bərabər Cahangirə qoşuram. Yolu bir qədər getdikdən sonra qoşunu gizləncə geri qaytar. Qalın ikiniz. Bəlkə Cahangir qısqana getməyə.

Cahangir ata-anasıyla xudahafizləşib lələsiylə yola düşdü. Neçə gün yol gəlib bir cəzirədə dayandılar. Gecə burada qalmalı oldular. Baş qoydular yatmağa. Gecənin bir vaxtı lələ qoşun əhlini Cahangirdən gizlin Misirə qaytardı. Sabah açıldı. Üstünüzə xeyirli sabahlar açılınsın. Cahangir qalxıb gördü ki, bir lələsidi, bir də özü. Lələ dedi:

- Oğul, tək əldən səs çıxmaz. Qoşun əhli qayıdıb dala. Bəs biz nə edək?

Cahangir lələsinə cavab verdi:

- Lələ, qurddan qorxan qoyun saxlamaz. Ölməyə də varam, öldürməyə də. İstəyirsən sən də qayıt.

Lələ baxdı ki, olmur. Yola düşdülər. Aşıq dili yüyrək olar. Günə bir mənzil teyyi-mənazil, gəlib çıxdılar Hindistan vilayətinə. Hindistanı Cahangirə vaqyasında

dərviş göstərmişdi. Onlar qəflə-qatırla ərdöyy-ətlas, tir-meyi-şal götürmüşdülər. Özünü şəhərə yetirən kimi lələ özü üçün bir dükan tutub mətahını yıxdı dükana. Hər şeyi yerbəyer edib lələ mətahdan satmaqda olsun, Cahangir dedi:

- Lələ, sən alverində ol. Mən gedim şəhərlə tanış olum.

Cahangir özünü gülşən bağçasına yetirib çarhovuzun yanında dayandı. Əl-üzünü yuyub, yatdı.

Mələksima gülşən bağçasına çıxmışdı. Gördü ki, yuxusunda gördüyü həmin oğlan çarhovuzun yanında yatır. Oğlan yol gəlib yorulduğundan, qız onu narahat etməyə qıymadı. Mələksima götürüb on dörd yasəmən züfündən yeddi tel ayırdı, basdı sineyi-sandığa. Götürüb görək nə deyəcək. Ərz eyləyək tərəfindən qulluğunuza:

Xab içində yatan oğlan,
Dur, karvanın köçüb gedər.
Malı mətah satan oğlan,
Dur, karvanın köçüb gedər.

Varsa, gəti havadarın,
Tökülər bağçada barın,
Mənəm sənə nızlı yarın,
Dur, karvanın köçüb gedər.

Mələksima, boyum bəstə,
Dərdindən düşmüşəm xəstə,
Xoş gəlibsən gözüm üstə,
Tərən quşun uçub gedər.

Sözünü tamama yetirdi. Mələksima kağız yazıb saç

telilə bağladı. Qoydu oğlanın papağının altına. Qız getdi öz işinin dalınca.

Cahangir yuxudan ayılıb əl-üzünü yaxalamaq istədi. Papağını qaldıranda kağız düşdü qabağına. Kağızı oxuyub, məzmunundan halı oldu. Oğlan qəmgin olub qayıtdı lələsinin yanına.

Lələ Cahangiri qəmgin görüb soruşdu:

- Oğul, niyə belə qəmginsən? Səhərdən hardasan?

Cahangir lələsinin cavabında aldı görək nə dedi:

Lələ, vardım güllü bağa,
Orda bir cananı gördüm.
Hacizət-möcüzətində,
Cəngilə dühanı gördüm.

Sərvi boylu sərvinazı,
Başında cığa pərvazı,
Hindistan şahının qızı,
O Mələksimanı gördüm.

Pərdeyi-ismətdən baxıb,
Cahangiri oda yaxıb.
Bəs deyim cənnətdən çıxıb,
O huri-qılmanı gördüm.

Söz tamama yetdi. Lələ Cahangiri çox danladı.
Dedi:

- Oğul, sənə bir nəsihətim var. Qulaq as, gör nə deyirəm.

O zaman ki, vardıq hindin elinə,
Çox nəsihət verdim ellərə, oğul.

Hindistanlılar anlayan, biləndi,
Çox özünü salma dillərə, oğul.

Mərifətli ol, oyatma yatanı,
Çoxdu seyrəqibin ara qatanı,
Dostunu seç, düşmənlərini tanı,
Sirr vermə gədəya, qullara, oğul.

Sənə dedim, oğul, çıxma bazara,
Ya gözə gələrsən, ya bədnazara.
Axır Lələni salarsan azara,
Mail olma incəbellərə, oğul.

Söz tamama yetdi. Lələ işi başa düşüb bu gündən Cahangiri yanından buraxmadı. Cahangir lələnin yanında qalmaqda olsun, sənə kimdən xəbər verim, Mələksimadan. Mələksima ha gözlədi ki, sevgilisi gələcək. Bir gün belə, beş gün belə, yolunu çox gözlədi. Cahangir gəlib çıxmadı. Mələksimanın Ziyriqız adında bir kənizi var idi. Çağırıb yanına dedi:

- Lələ Cahangirə icazə verdi. Onlar yola düşdülər. Yolu bir qədər getdikdən sonra parça toplarını yerə qoyub dincəlməkdə olsunlar, sizə deyim Ziyriqızdan. Ziyriqız bir könüldən min könlə Cahangirə aşiq olub, eşqi pərvaz eylədi. Cahangirə belə dedi:

- Mən səni sevirəm. Sən də məni sevirsən ya yox?

Cahangir dedi:

- Çəpəl, bir az düzgün danış. Yolumuza davam edək.

Ziyriqız hirslənib parça topunun ikisini də verdi Cahangirin qoltuğuna.

Mələksima güləfirəngidən baxırdı. Gördü ki, Ziyrik-

qız çox hirsli gəlir. Cahangir çox ağır vəziyyətdədir. Hər qoltuğunda bir parça topu, Cahangir özünü yetirdi qızın barigahına. Parça topunu yerə qoyub dincini aldı. Mələksima on dörd yasəmən zülfündən bir neçə tel ayırıb basdı sineyi-sandığa. Görək Cahangirə necə «xoş gəldin» ey-lədi.

Aldı Mələksima:

Başına döndüyüm gülüzlü oğlan,
Əbrüşündü malın, xara satırsan.
Gizlindi sirrimiz, demə yadlara,
Mən bilirəm, sən aşkara satırsan.

Aldı Cahangir:

Başına döndüyüm gülüzlü xanım,
Əbrüşündü malım, xara satıram.
Əgər xəbər alsan sən qiymətini,
Arşını bircə cüt nara satıram.

Aldı Mələksima:

Malı-mətahını tökmə çöllərə,
Axdı didəm yaşı, döndü sellərə.
Bir od saldın dəhanımda dillərə,
Elə bildim ləbdə bala satırsan.

Aldı Cahangir:

Tayla gətirmişəm tirmeyi sənə,
Könlüm istər yanağından busəni.

Gəlib gördüm mən də Mələksimanı,
Elə sanki ləbdə bala satıram.

Aldı Mələksima:

Malı-mətahını verməynən zaya,
Mən dözə bilmərəm həftəyə, aya.
Sən də irəhm eylə Mələksimaya,
Təbibsən, dərdimə çara satırsan.

Aldı Cahangir:

Cahangirəm, on dörddü mənim yaşım,
Çoxdu malım, al-əlvandı qumaşım,
Başqalara olmaz mənim peşkaşım,
Onunçün gətirib yara satıram.

Söz cavabı tamama yetirdi. Allah hər həsrətləri belə qovuşdursun. İki sevgili bir-biri ilə görüşdü. Bir vaxtdan sonra Cahangir öz dükana qayıtmalı oldu. Lələ Cahangiri çox danladı. Bu gündən bayıra çıxmağa icazə vermədi. Bunlar burda qalmaqda olsun, sənə kimdən xəbər verim, Yəmən padşahının oğlu Heydər xandan. Heydər xan çox güclü pəhləvan idi. Günlərin birində Mələksimanın şəkli çatdı Heydər xana. Heydər xan başına on min qoşun götürüb Hindistan kənarında dayandı. Heydər xanın Hafiz Əfəndi adında bir aşığı var idi. Hafiz Əfəndinin qırx şagirdi var idi. Elə deyirdilər ki, Heydər xan aşığını da gətirmişdi. Heydər xan gəlib elçi daşının üstündə oturdu. Hindistan padşahı Məhəmməd şaha belə ərz etdi:

- Özün öz xoşunla ya qızın Mələksimanı ver, ya da

davam davadı. Ya da aşığımın qabağına xasım gəti.

Deyirlər ki, Məhəmməd şah heç birinə razı olmayıb dedi:

- Nə qızı vermərəm, nə dava edib torpağına qan salmaram. Ancaq aşığının qabağına aşıq çıxara bilərəm.

Hafiz Əfəndi meydana girdi. Əlinə keçən aşığı bağlayıb saldı zindana. Beləliklə 39 aşığı bağladı. Bir aşıq çatışmırdı ki, 40 nəfər tamam olsun. Aşıq tapılmadı. Onlar aşıq gəzməkdə olsun, sənə kimdən xəbər verim, Cahangirdən. Cahangir öz dükəninin qabağında oturmuşdu. Gördü ki, dükən qabağında iki hindistanlı danışır. Biri o birinə deyir:

- Ayə, gəl gedək meydana. Yəmən padşahının oğlu Heydər xanın aşığı bizim Hindistan aşığını bağlayıb salır zindana. Görək nə təhər aşıqdı.

Cahangir bu sözləri eşidib gəldi lələnin yanına. Cahangir dedi:

- Lələ, bu yanda aşıq məclisi var. İcazə ver, gedim qulaq asım.

Lələ Cahangirə icazə verməyib dedi:

- Oğul, sən dayan burada. Mən özüm gedərəm.

Lələ Cahangiri dükanda qoyub özünü yetirdi həmin məclisə. Lələ gördü ki, divarda saz sazın üstündən asılıb. Özü də bir nəfər aşıq gəzirlər. Lələ dedi:

- Mənim bir oğlum var. Olarsa, gətirim, bu aşıqla görüşsün.

Hafiz Əfəndi dedi:

- Hələ bir sən de görüm hara adamısan? Hindistanlıya oxşamırsan.

Lələ dedi:

- Neynirsən mənim haralı olduğumu?

- Hafiz Əfəndi cavab verdi:

- Bilmək istəyirəm.

Lələ buyurdu:

- Mən özüm Misir vilayətindənəm.

Hafiz Əfəndi dedi:

- Misir xalqı axmaq olur. Simi yerindən tərpedənin aşıq deyib yaxasından tuturlar. Başı gövdəsinə ağırlıq verirsə qoy gəlsin.

Lələ dübarə geri qayıdıb gəldi Cahangirin yanına. Dedi:

- Oğul, bir qocaman aşıq gördüm. Əlinə keçəni bağlayıb salır zindana. Sazları tısbağa kimi qoyublar birbirinin üstünə. İndi əgər özünə gümanın gəlibsə, gəl gedək. Gəlmirsə, qapını bağlayaq, dalında oturaq. Gəlib çağıran olsa cavab verməyək.

Cahangir lələsinin cavabında dedi:

- Lələ, elə şeyi mən göydə gəzirdim, yerdə əlimə keçdi.

Cahangir altdan geyindi, üstədən qıfıllandı, üstədən geyindi, altdan qıfıllandı. Belinə qılınc bağladı. Sazı götürdü çiyinə. Lələ Cahangiri belə görüb dedi:

- Ayə, vallah, qocaman aşıq səni belə görəndə özünü itirəcək.

Dükanı bağlayıb hər ikisi düşdü yola. Həmin məclisə daxil oldular. Hafiz Əfəndi o yerdə gördü ki, bir Hafiz Əfəndi dedi:

- Oğul, gəlibsən, yoxsa gələcəksən?

Cahangir cavab verdi:

- Gələcəyəm.

Hafiz Əfəndi dedi:

- Ayə, gəlibsən. Necə yəni gələcəyəm?!

Cahangir cavab verdi:

- Mənim gələcəyim var. Yetmiş, səksən, yüz il.

Soruşdu:

- Yaxındasan, yoxsa uzaqda?

Cavab verdi:

- Hələ uzaqdayam. Sənin tək qocalanda, gözüm yaxını kəsəcək.

Götürüb Hafiz Əfəndi dedi:

- Nə ağırdı, nə yüngül?

Nəyin səsi uzağa gedər?

Cahangir cavab verdi:

- Mərifət ağırdı, salam yüngül. Çörəyin səsi uzağa gedər.

Hafiz Əfəndi dedi:

- Oğul, aşığısan?

Cahangir dedi:

- Aşiq qoyunun baldırında olar.

Dedi:

- Bəs ustasan?

Dedi:

- Usta keçinin dalınca güllə atar.

Dedi:

- Bağlaşaq?

Cahangir dedi:

- Bağlaşaq, örkənlə, zəncirlə, nə ilə istəyirsən bağlaşaq.

Hafiz Əfəndi dedi:

- Oğul, belindəki nədi, çiyindəki nədi?

Cahangir cavab verdi:

- Belimdəki qılıncdı, çiynimdəki saz.

Dedi:

- Bəs saz nə, qılınc nə?

Dedi:

- Mən qanana sazla qandırırım. Qanmayana qı-

İncle.

Hafiz Əfəndi belə buyurdu:

- Sən qabağa ddüşürsən, yoxsa mən?

Cahangir dedi:

- Mən həmişə fürsəti düşməyə verirəm. Sən get, mən də gəlirəm.

Götürüb görək Hafiz Əfəndi Cahangirə nə deyəcək.
Cahangir ona necə cavab verəcək.

Ərz edək hər ikisinin tərəfindən qulluğunuza.

Aldı Hafiz Əfəndi:

Sən bir bəzirganın kiçik oğlusan,
Malı-mətahını satıb gedərsən.
Özünü öz işini salma müşkülə,
Özünü kəməndə salıb gedərsən.

Aldı Cahangir:

Mən bir bəzirganın kiçik oğluyam,
Malı-mətahımı satıb gedərəm.
Satılma çoxdu mənim qullarım,
Səni də içinə qatıb gedərəm.

Aldı Hafiz Əfəndi:

Gəl qulaq as yemilimə, andıma,
Qocalmışam gücüm çatır gəndimə.
Düşübsən sən mənim feli-fəndimə,
Bir cana borclusan verib gedərsən.

Aldı Cahangir:

Andın qənim olsun sənın başına,
Qırx şagirdi nə düzmüsən yanına,
Ağ saqqalın boyanacaq qanına,
Başını bədəndən alıb gedərəm.

Aldı Hafız Əfəndi:

Hafız Əfəndiyəm, gəl məni tanı,
Çoxları öz dediyindən utanı.
Ellər görsün baş bədəndən atanı,
Axırda bu yerdə qalıb gedərsən.

Aldı Cahangir:

Cahangirəm, özüm də ki şahzadə,
Mən varam bir dərya, sən varsan ada.
Bir aşiq qoymaram fani dünyada,
Hamını qol-qola çatıb gedərəm.

Söz tamama yetdi. Aldı görək Cahangir nə dedi:

Səhər səhraları gəzərkən, usta,
Rast oldum mən biyaların beşinə.
İyirmi kəlmə olan bir vərəq üstə,
Onu ulidin, beşi sulidin, beşi nə?

Hafız Əfəndi deyir:

- Oğul, nə ki çar de, gəlsin. Mən qırx qazalağa bir
tulamazdı atıram.

Cahangir dalını da dedi:

Mən hürufatı oxuram başdan,
Kimə xəbər gəldi daima daşdan .
Usta, gəl xəbər ver mənə on beşdən,
Beşi Quran, beşi mələk, beşi nə?

Cahangirəm , sözümü endirrəm ona,
Geyinib girərəm mən ayrı dona.
İbtida kim gəldi, de, bu cahana,
Pəşdən ali abadə, bəs beşi nə?

Sözünü tamama yetirdi. Usta cavab verə bilməyib Cahangirdən icazə alıb çıxdı eşiyə. Hafiz Əfəndi «asta qaçana ağam qənim olsun» - deyib, əldən çıxdı. Aşığı nə qədər axtardılar, tapa bilmədilər. Hafiz Əfəndinin şagirdləri də Cahangirin əlinə keçdi. Heydər xan baxdı ki, əli tutmadı. Dübarə qoşunu da çəkib qayıtdı geri.

Cahangir Hafiz Əfəndinin şagirdlərini, bağladığı aşıqları buraxdı.

Məhəmməd şah Cahangirin Heydər xana qalib gəldiyini görüb dedi:

- Oğul, məndən istəmə padşahlığımı, xəzinənin bütünü, baş yoldaşımı. Özgə nə istəyirsən, istə. Mətləbinə nail edərəm.

Götürüb Cahangir Məhəmməd şahın cavabında görək nə dedi. Aldı Cahangir:

Bir gün mən ovçuydum çıxmışdım ova,
Qüdrət qılıncını gətdilər sola.
Razı ollam, hər nə versən əlavə,
Ərəb və çin, farsı şuma, türki siz.

Padşah dedi:

- Oğul, açıq-aşkar məndən istə. Elə dilləri başa düşə bilmirəm.

Cahangir aldı, görək nə dedi:
Sudan çıxıb sonalardan seçilib,
Şirin-şərbət badəsindən içilib.
Tər bənövşə, güldən təzə açılıb,
Ərəb ənta, farsı surət, türki üz.

Cahangirəm, eşq oduna dalaram,
Qərib ölkə, bu diyarda qalaram.
İrazıyam, hər nə versən alaram,
Ərəb binti, farsı duxtər, türki qız.

Söz tamama yetdi. Məhəmməd şah gördü ki, bu, qızı diləyir. Belə fikir elədi ki, mən Heydər kimi pəhləvanı geri qaytardım. Bəzirgan oğlu – aşığa qız necə verim?! Padşah məclis əhlinə üz tutub dedi:

- Lələ xalqa bəyan etmişdi ki, şahın qızı oğlumun butasıdır.

Məclis əhli, nə olacaq, hərə bir tərəfdən, bir səsle dedi:

- Şah sağ olsun, eşitdiyimizə görə sən qızın haqq tərəfindən bu adama verilibdi. Sən də razılıq versən daha yaxşı olar.

Məhəmməd şah dedi:

- O ki, qızım haqq tərəfindən mənsiz verilib, desin görüm, mənim qızımın qabaqca adı nə olub? Çünki bizim adətdə var, uşaq xəstələnəndə adını dəyişirlər. Bu bir. İkinci, desin görüm, Mələksimanın dağı haradı, aranı haradı. Mənə nişan versin.

Cahangir dübarə götürüb görək nə dedi:

Bir adı Diləfruz, bir adı Pəri,
Bir adı da onun var Mələksima.
İzzət bəyin bacısı, o şahın qızı,
Qoyun olsun mənə yar, Mələksima.

İsfahanda vardı məskəni, dağı,
Hindistandı onun bağçası, bağı.
Keçdi zimistanı, gəldi yaz çağı,
Bülbülə yağdı yar, Mələksima.

Cahangir gördü ki, padşah dildə razıdı, qəlbə yox.
Aldı görək nə dedi:

Cahangir də qönçə gülün dərməsə,
Cəlladlar da bu boynumu vurmasa.
Qardaşın razıdı, baban verməsə,
Bir ayrı xəyalım var, Mələksima.

Söz tamama yetdi. Məhəmməd şah dedi:

- Oğul, sən get, mətahını xərc eylə. Mən öz qızımın
xərcini özüm çəkərəm.

Cahangir gedib mətahını xərc etməkdə olsun, sənə
kimdən deyim, Məhəmməd şahdan. Məhəmməd şah belə
fikirləşdi ki, Heydər xan qani pəhləvandı. Qızı ona versə
daha yaxşı olar. Öz dəsti-xətti ilə bir namə yazıb gön-
dərdi, Yəmən şəhrində Heydər xana. Qasid özünü Heydər
xana yetirdi. Xan naməni oxuyub, məzmunundan halı ol-
du. Bir neçə min qoşun başında düşdü yola. Məhəmməd
şah əl altından qızı verdi Heydər xana. Cahangirin xəbəri
olmadı. Qız getməkdə olsun, sizə kimdən xəbər verim,
Cahangirdən. O, öz dükənində yatırdı. Yuxusunu qarış-
dırdı. Ağalar ağası kəsdi başının üstünü. Dedi:

- Oğul, nə xəbə bülənd olmusan? Oyan, gülünü xar apardı.

Cahangir qalxıb lələsinə dedi:

- Lələ, dur, o sazı bəri endir.

Lələ dedi:

- Gecənin bu vaxtında, oğlum, məni narahat etmə, qoy yatım.

Cahangir sazı özü götürüb görək nə dedi:

Yatmış idim xabi-qəflət yuxuda,
Guşimə gəldi o sədalar indi.
Kül olubdu mənim aslan başıma,
Yarımı alıbdı gədalar indi.

Lələ, dərdir əllidimi, yüzdümü,
Pərişan gördüyüm ala gözdümü.
Büllur buxaqlımı, lələ üzdümü,
Məgər mən ölmüşəm, yad alar indi.

Cahangirəm, çağıraram bir ağa,
Mələksima deyib düşdüm sorağa.
Lələ, vallah, Əslim getdi irəğa,
Kərəm kimi canım od alar indi.

Söz tamama yetdi. Lələ çox dedi, Cahangir az eşitdi. Cahangir qılıng, qalxan, əmud, nizə, gürz, silaha sarılıb düşdü yola. Cahangir getməkdə olsun, sizə kimdən deyim, Mələksimadan. Mələksima icazə alıb karvanı dayandırdı. Ana vətəndən ayrı düşməyi, sevgilisindən ayrılmağı onu kövrəltdi. Gəcavədən düşüb, gözündən bahar buludu tək yaş tökdü. Onun səsinə üç göyərçin yerə endi. Demə bunlar məleykə olsun. Mələksima bunları görəndə yanın-

dakı kənizə dedi:

- Bəlkə bunlar məleykədirlər? Mən bir neçə xanə söz deyəcəyəm, sən yazarsan. Göyərçinlər çatdırarlar Əziz şah. Bəlkə Əziz şah mənim dərdimə əlac eyləyə.

Götürdü Mələksima, görək nə dedi. Ərz eyləyək tərəfindən qulluğunuza.

Aldı Mələksima:

İsminiz Pərzaddı, donu murqular,
Yandım, özünüzü mənə yetirin.
Göz yaşım ilə yazdım ərzi-halımı,
Misirdəki qaynatama yetirin.

Alışdı sinəmin közü qırmızı,
Qələm qana döndü, yazı qırmızı.
Cahanı qaldıran gözü qırmızı,
Günortaya, ya axşama yetirin.

Şah qızıyam, adım Mələksimadı,
Keçdi bir neçə gün bu gün cümədi,
Sizə yazdığım şikayətnamədi,
Şahi-Mərdan on iki imama yetirin.

Söz tamama yetdi. Qız çıxdı gəcavəyə. Gəcavə tərpənən vaxtı Cahangir özünü yetirdi. Götürdü, görək nə dedi:

Aldı Cahangir:

Qoşunun sərkarı, Yəməninin xanı,
Sizin üçün namus olsun, ar olsun.
İnsafdan uzaqdı, mürvət eyləyin,
Bir gədanı vilayətdə xar olsun.

Cavanları qan içində üzdürrəm,
Neçə başı bu nizəyə düzdürrəm.
Cümlənizi əsir edib gəzdirrəm,
Görən deyər, o əllərin var olsun.

Cahangir əl çəkməz, heç olmaz çarə,
Doğrayıb tökəcəm, mən para-para.
Yəmən şəhərini sallam hasara,
Geniş dünya sizin üçün dar olsun.

Söz tamama yetdi. Heydər xan işi belə görəndə lələsinə dedi:

- Lələ, o adam, deyəsən, torpaqbasdı istəyir. Apar onun hesabını ver, aralaşsın.

Heydər xanın lələsi bir qədər para gətirib Cahangirə dedi:

- Oğul, gəl rusumunu apar. Aralaş bizdən.

Cahangir işarə verib dedi:

- Bir yaxın gəl, görüm sən nə deyirsən?

Cahangir lələni lap yaxına çağırıb burun-qulağını kökündən götürüb ovcuna qoydu. Heydər xan gördü ki, lələsi burun-qulaqsız qayıtdı üstünə. Heydər xan bərk qeyzə gəldi. Cəhənnəm kimi zəbanə çəkib kəsdi Cahangirin üstünü. Deyirlər ki, davanın qabağı deyişdi, dalı döyüş. Heydər xan götürüb görək Cahangirə nə deyəcək, Cahangir nə cavab verəcək.

Aldı Heydər xan:

Hayfım gəlir, oğul, çıx meydanımdan,
Misirlidə namus olmaz, ar olmaz.
Xırıl eylə mətahın öz yerində,
Burda sənə qazanc olmaz, kar olmaz.

Aldı Cahangir:

Gəl sənə söyləyim dil pəhləvanı,
Dağ başında bağça olmaz, bar olmaz.
Ağac bitər öz kökünün üstündə,
Söyüdlərdə heyva olmaz, nar olmaz.

Aldı Heydər xan:

Aç gözünü, bir baxginən üzümə,
Pəhləvanam, gümanım var özümə.
Ayaqlayıb mən batırram tozuma,
Dönüb getsən dünya sənə dar olmaz.

Aldı Cahangir:

Gəl sənə söyləyim, bir dənə dastan,
Qarğadan qaz olmaz, tülküdən astan.
Kül çobandan sərkər, gədədan sultan,
Qara daşı boyasalar, zər olmaz.

Aldı Heydər xan:

Məgər tanımadın sən bu Heydəri,
Bu sözlərin heç olmadı uyarı,
Bağışlamam sən tək günahkarları,
Bizi kimi ilan olmaz, mar olmaz.

Aldı Cahangir:

İndi yəqin bildim səninin halını,
Çox toylusan, artırılar yalını.

Mən yerə qoymasam sənin dalını,
Mələksima Cahangirə yar olmaz.

Sözü tamama yetirdilər. Əl atdılar kəməndə. Kəmənddən murad hasil olmadı. Başladılar küşkü tutmağa. Bundan da murad hasil olmadı. Keçdilər qılınc-qalxan davasına. Heydər xan dedi:

- İndi sən de, görüm, fürsət səninkidi, ya mənimki?

Cahangir:

- Ağam fürsəti düşməyə verib. Fürsət səninkidi. Əlindən gələni əsirgəmə, - dedi.

Heydər xan qılıncı Cahangirə endirəndə Cahangir qalxanı verdi qılıncın qabağına. Qılınc yeddi parça olub töküldü yerə. Cahangir atını cövlana gətirib, endirdi qılıncını Heydər xanın təpəsinə. Qılınc Heydər xanın təpəsini tər xiyar kimi iki biçib, bir qədər yerə işlədi. Heydər xan dedi:

- Uşaq, sən mənə neylədin?

Cahangir dedi:

- O ki, elədi, bir tərپən görək!

Tərپənəndə Hnydər xanın bir şaqqası sağ, bir şaqqası sol tərəfə düşdü. Cahangir ac qurd kimi düşdü qoşunun canına. Sağdan vurub soldan çıxdı, soldan vurub sağdan çıxdı. Qoşunun qırılanı qırıldı. Qalanı qaçıb canını qurtardı.

Mələksima işi belə görəndə gəcavədən düşüb görək Cahangirə nə dedi. Aldı Mələksima:

Ey əzizim, bu cahanda ad aldın,
Yazılıb adına dastan, deyərlər.
Arayarlar, bizim yerdə bulunmaz,
Ya ərəbdən gəlib, farsdan, deyərlər.

Buruzu İsfəndiyar, Fərəməz Cavansan,
Teymur, Cahan, Baxış, ya Qəhrəmansan.
Dünyada seçilmiş bir pəhləvansan,
Bəyimə Zal oğlu Rüstəm, deyərlər.

Mələksimayam, sevdim on dörd yaşımdan,
Mən də həlak oldum eşq ataşından.
Bir qılınc vurdun, zalım başından,
Qılınc vurmağına aslan deyərlər.

Deyirlər ki, iki həsrət çıxdılar gəcavəyə. Öpüşüb üç doqquzunu çıxartdılar iyirmi yeddiyə. Hər həsrətlər belə qovuşsun. Onlar yön çevirib Misir vilayətinə getməkdə olsunlar, sizə xəbər verim Əziz şahdan.

Əziz şah öz təxti-səltənətində dayanmışdı. Bir də baxdı ki, pəncərədən bir göyərçin, boğazında namə girdi içəri. Dayandı Əziz şahın dizinin üstündə. Əziz şah naməni açıb oxudu. Məzmunundan halı olub, murqunun üzündən-gözündən öpüb yola saldı. Cəhənnəm tək zəbanə çəkdi. Əmr verdi qoşun əhlinə. On min qoşun, başında Əziz şahın özü də düşdü yola. Deyirlər ki, Mələksima gəcavədən gördü ki, qoşun elə gəlir ki, əgər otun sayı varsa, qoşunun sayı yoxdu.

Qoşun gəcavəyə çatan kimi, Cahangir əjdaha tək özünü yetirdi qoşuna. Deyirlər ki, qoşun əhli Cahangiri tanıyıb atasının da gəlmək xəbərini ona çatdırdılar. Cahangir qoşunu aralayıb, gəldi çatdı atasına. Ata-oğul görüşdükdən sonra Əziz şah belə ərz etdi:

- Oğul, yeyib-içdiyin özünün olsun, gördüyündən bir xəbər.

Cahangir götürdü, görək başına gələni atasına necə söylədi. Ərz eyləyək tərəfindən qulluğunuza.

O zaman ki, vardım hindin elinə,
Müştəri cəm oldu, malıma, baba.
İsfəndiyar pəhləvana tuş oldum,
Mən qılinc vurdum o zalıma, baba.

İrast oldum bir aşığın fəndinə
Neçə həqiqətlər dedim kəndinə.
Bir çarə qalmadı qıfıləndimə,
Tabe oldu, qatdım quluma, baba.

Cahangirəm, xəbidən mən oyandım,
Ağam dedi-yarın getdi, mən yandım.
Yadıma düşübdü vətənim, yurdum,
Şükür, əlim yetdi əlinə, baba.

Söz tamama yetdi. Yol aldılar Misirə tərəf. Bir neçə gündən sonra çatdılar vətənlərinə. Yazıq lələ mal-mə-tahını dəyər-dəyməzinə satıb özünü yetirdi Misirə. Dağ-lardan toğlu, çəpiş, ararlardan düyü, çəltik. Qırx gün, qırx gecə toy başlandı. Orada bir aşiq tapılıb onların to-yunu bu duvaqqapma ilə bağladı:

Dedim ki, sənsən mənim,
Dövlətim, malım, samavar.
Səhər tezdən qaynamasan,
Yamandı halım samavar.

Şəkərim yox, yuxu görüm,
Bircə segah oxu görüm.
Gedirəm kooperativə,
Şirniyyət alım, samavar.

Tanrıdan dövlət istəməm,
Bircə ağ otağım ola,
İçində yeddi səkkiz,
Hər gecə qonağım ola.

Kabablar çəkilə şişə,
Yarla gülüşə-gülüşə.
Bəlkə onda eşqə düşə,
Qaynaya zalım, samavar.

Tovariş, day istakan,
Amxanaqo, xut-şvidi.
Nə səbəbdən qaynamadı.
Əlim, ayağım üşüdü.

Sənin bu gec qaynamağın,
Gülüzlü yarın işidi.
İnsafdımı, sən durasan,
Mən çaysız qalım, samavar.

Şairlərdə qayda budu,
Sözünü qiymətli satar.
Sənətində dambat olan,
Sazı çalmaz, yana atar.

Mənim adım Ağacandı,
Xəyal eyləmə ki, xamdı.
Mürvət eylə, insafa gəl,
Uzaqdı yolum, samavar.

S M DL SAVAD

USTADNAM

Bl oq y , sezen fözeÖ vf aöy vyiöy ö,
Ciy öd-ey öd, bCey br nck b kyCbş.
Yl t br vpeÖGş, eköGş, y nöpş,
Eiebiön aGşkş ol nck b kyCbş.

Söiöyek Ö bönbey öke GşÖbşn,
BcÖnk y önb exke pönö oGşÖbşn.
BCey exck-xc nöpzey ö aGşÖbşn,
Vxadk aöy Gşkş yl nck b kyCbş.

Cyo di Ööy öböy , b xb y ü y CkG
KCy önbion bCb vben, üöiy eney CkG
Ü iy öyen d y ö Öviö dCy CkG
YGy öpö yGÖÖnk b kyCbş.

RopbiGnr opCbky öke Önbvy öyeÖön, ezebvyeÖön ^{3/4}ad
bö bvyöz ezel ior k, b xy ökeked pöz l ior k:

Rir PCkş, Ö sCkebök zcf nöy ,
Aöy iöxzöne br r Öüöioö, kö bvyey ?
^{3/4} b kyCbGm k Ck l iCk ü kG şy ,
AeyGy öpbö GzGn l ioG kö bvyey ?

Zöney ^{1/2}iiG , nö y ek üöiock kGfGöG
Al yr k kvgö pÖüöpnen ÖşfGöG
OGiGşÖaöÖnö, Ö z nion GöG
Ekzen-y ekzent öÖn GoG kö bvyey ?

½xşa Ööy öb, bl y b kyGkşk Öö oekbök,
Ltr öies-iGy ş, öy eyCöekbök.
EnGseik avyi -aGiş ööekbök,
AöÖn aGdsÖ l gCa l ioGkö bvyey ?

RopCbiGnr opCbkgY ökezebvy öyeÖön, f bvyöÖön ¾ed
bö bvyöz f l ior k, b xy ökiönk cy n vf l ior k:

Y d ei bö l iGöCk ÖmÖöGÖöy Ck,
½t şnoönkgY ş Öö öökö aGy Cd!
Kö gCk aGn gööbekk efkbö,
Kö bö ze, gööbek oGö öökö aGy Cd!

¾en ü k bö aÖGöşk GşioGyl ibCk,
Yvkebök rdGöGb xönoök bl opbCk.
Benzfel iGöCk, özöök Ö opCk,
Kö xGy Gy G kö bö ze, pGö öökö aGy Cd!

AöiÖey ek pöniCkş b x ÖÖ nCkG
Sezney bGöşkşabs, aöiÖey enCkG
Y d y ek yl i oGöCk bGöG nCkG
Kö nCk, kö bö ze, bGö öökö aGy Cd!

Üömöz y örb l iGöCk, br nCk yl ibG
Flt-flt nö ieCkş yl nCk yl ibG
Y d öiiey ekGnö ar nCk yl ibG
vf Önkbök Önl pCa öökö aGy Cd!

Ööy öb ze, en, bGGÖG y Cd yvnoök,
BGökCk l iöCk, aşikCk aGy Cd, önoök.
BGiGnGpbG pl mCa opbö f n noök,
½t şno y ziönk oGö öökö aGy Cd!

Ödö zey bök t öÖn Əney , köbök t öÖn Əney , r o p C b v b e y k b ö k . y y G y e - a ö b e y b ö Xöy xöbbek y G G ş k ş k C y - o d i y y r n b r k b G e z ö n C ö G C b i ş Ə n i ş , b c Ə ö p i e Ö n z e x e Ə n e b e . ³/₄ C ö G f l t o ö t C ö p i e , C b e i Ö n C b G y e b e . ³/₄ p k y G G l k b C k n C d ş i ş a v b e r b e

öüön C ö C k ş k l ö i r Ö ö y ö b l k G p ş y G ş k G f G y ş x b ş . ³/₄ l y - Ö t r k i r , Ö ş ö y v n e y v k e g ö p ö n i ö y e x g C ö k e b e . ¹/₂ k g C a C ö G l ö i r l i b r ö r k G Ö G y G y G n C a f l t r p C k g C a e b e . A ö p e C ö G ş ö ş k e x i ö n e e i ö y n C a i C k y C d b ş . ö y e x ö s e z e n i e l i r n , p G y - p r x r k b C k r d C a ü ö d e r b e . ¹/₂ ö G ş ö ş k Ö ö d e C ö d ş ü c y f ö z i ö n e , e ö p ö y ö y ö k i ö n e Ö r k r c d k ö b ö n b v b e r b e

³/₄ e n ü k ö ü ö n C ö G r d C a o ö s ö r n b ö k a G y ş b ş . Ö ö y ö b b ö n G G p C ö ş k ş k a C ö C ö ş k G f ş t ş ö d ö k ü d k e Ö C ö b ş . L k r k b x y ö y e k ö z e y ö z v p b e Z e x e b v b e

- Ö ö y ö b , C p Ö ö n z p ö n i ö y e Ö k e z ö n i ö n b ö k Ö n e k ö Ə n , a l y ü ö d b e n e Ö C p ş k p ö n k e o l y r p r k i C n

Ö ö y ö b b ö k e z ö n i ö n e Ö r y r n y C a ö ö d e k ö C p ş c d C n C r b ş . ö ü ö n C ö G Ö ö n z a ö d ö Ö ö k b e , n ö y e k b ö b v b e z e , C y ¹/₂ i i G , k e y ö o ö k Ö r k r Ö v i ö C e d y n C p ş k ? ³/₄ c d a C n ş ö ş k ş k k e z ö n k e b ö Ö r y r n G Ö i y e n . Y ö k b ö k o l k n G C ö G ş ö ş k G ş n ş k v g ö l i C G C a ? Ö ö k ö s ö b G l i r y , c d k Ö r k r k a e y ö p k e Ə n

Ö ö y ö b b ö C p ş a n C a d v b ö ü ö d b e n e Ö o l y r p r . Ü c n b z e , v y ə k l p G b C n ş k ş n , f e b n i G y ş Ö Ö r n G b ş . C d b ö Ö n b e z b e n ö b e n ö z i ö k b e F l t s e z e n i e l i b r ö r k b C k l k r y r t r C n C r b ş . Ü c n b z e , y l i r e p a n e Ö c d b ö C k o ş p ö n ö s ö ü v b ö g ö y e k e Ö i y e n . ³/₄ e n b ö ü c n b z e , a C ö C ö ş k b G ö i e f ö i e z i e Ö n z e x e Ə n A l g G b v b e

- ¹/₂ Ö G G Ö i e n ö y , y l i r e p a n y e ö ö k . B G ş y g G ü ö i .

Ö ö y ö b b ö ö y e x ö z e d y l i G ş a i G a l g C k ş k b G ş k g G ü v p b e . Ü ö i e Ö Ö n o n G y ş k a C ö C ö ş k G f C p ş i C n . A l g G e f ö n e z v f b e , Ö ö y ö b b ö l k r k b G ş k g G Ü c n b z e , C ö t G f C k ş k o p k b ö C ö f G y G ş , C ö ö Ö G ş , C ö o s ö p i e Ö n z e x e l p r r Ö Ö k i n G Ö G ş n

Al gGbvbe

- Oökö söbGl ir y , Ö kr k a eoy öpke Ən, fšt oşk üvpök.

Oöy öb ÖG G b xb ze, Ö Gö nGpGniş, Gö oesöpie zexe
l kr k GöGöşbn ½öGöş l kGÖn gGy r dCbşÖbvbe

- Lör i, GGÖr ÖCböke kr x viö.

Oöy öb yvkö Cböpē dnö bk y ödgö gGy ş GşÖkr x viöbe
¾ēbök aösei Ön Gpöx gCkşkş Ö n b . Fpök k pöenkbök bl -
bGöş fGpCbş, fököoe GkGöş G aGk o d ib . ½pGöş bvbe

- Lör i, Ö gGy vxa gGy şbn ½kgGa bl bGöşkşk aG
kGy Göş vf y ökeGfy Cbş. Üvp ei xö önk böze CöG t Ckşk
aşdş OGÖb t Ckşy ş oökö, oöke bö l kGÖr pGƏrbey .

Zexe ocd k arnGnGk zey e oGnGyiG ÖönÖön avyÖö
fözäbe Oöy öb Önz bezökeÖyr tr bCk Gyşibş. Ücnb ze, kö
oGnGy Ən, kö bö gGy , r xr kr epncÖyşt şibş.

½t xGy pl nGk b x Ö xön aGşxGkbG eüön GöG Oöy öbe
ol r r xbr . Kczönbvbe

- Ü kl nCbCk Gpş AGnG a dvyö GnCbşöşbn, öiö
üöiy öyeÖ

B kyGviö Öi zexkk ÖGşkG öniökbe Fşöşrbş:

- ½iiG zcz k d zöoök, Ööo keyö br ny r or kr d?
LnCbGƏG ey öbök CbGy ü kb d br nGÖiy en, l bGze, üvgö
liG

Zexe Ö p k GöGşöG GnGy oGbş. ½piş, ncyCbG Gy ş
cd k AGnGa dvyö yvpabe. Ücnb iön ze, Oöy öb r xor d
r dCkşÖ ½ödşkbCk üvbök zcm z bl bGöşkşk aCkşkGaGşxşÖ ½p
bG febGniş-febGniş arnbiG arxiG öiiöxen. Ücp n Ö vƏ
üöpabäön. eüön GöG ön pönösö pöÖil öy Ck bGşkgG CbGy
yl iiCbş, Gp oGbşrbş. ¾Gş fšt Ck liy Cbş. ½t şnbG G r kb
ZönÖiGyş EÖnG ey üöibe. Töpöyö ÖG şÖbvbe

- ¾r gGÖkbG vf kö yl t br n Əf ü k zvfön, öƏöize
GşkGb xön

Əf ü kbök ol knGOöy öb cd kö üöibe, eüön GöGbvbe

- Lör i, Ö kö ebe Ödey ÖGsy şdG üöparbek. $\frac{3}{4}$ ede Ö
oerbök GiG viö. Oöy öb oGd eöpebe. OGDş üöparbeiön $\frac{3}{4}$ p k
gGy ÖpöüönGöCkşk vəkö yşşxbş. Oöy öb oGdş oeköoekö ÖGşÖ
l kGÖr pGƏmök zexkek xökekö ücnöz kö bvbe

Y cƏCbCk oöbGüöibe,
Ücrb y ze, ÖGynGy ü k b n!
Böopkbö ÖCbGüöibe,
Ücrb y ze, ÖGynGy ü k b n!

Əf zöiy ö beikbö üöibe,
D is aGnÖviekbö üöibe
Böopöeöiekbö üöibe,
Ücrb y ze, ÖGynGy ü k b n!

D is aGnücybök oGiCkşn,
ACkşkbCk b kyGGiCkşn
Aşdşi cz d bö beiöken,
Ücrb y ze, ÖGynGy ü k b n!

Oöy öböy , yG şkbGücrb y ,
iəkek oGöşkbGücrb y .
 $\frac{3}{4}$ v expk ÖGöşkbGücrb y ,
Ücrb y ze, ÖGynGy ü k b n!

Oöy öb ocd k pGy Gy Gyvparbe Ücrb gGy ÖGşk efek-
bö Öny l iigbl kar ibCkşn ze, bG Gü k y d GÖGşÖ öüön
GöCbCk ol knG GÖGşa bG GşaiGşk öiekbö liGCa. Exiön Öviö
üvpö, ci k bö oGdiG ücp nögöziön. Oöy öbek ar iGöş Ö
ocd fGbş. $\frac{1}{2}$ ibş ücnöz y l iigGkö bvbe

öngGyşyGbl opbvyönoök, l oökö b xy CkGy bvyön,
Bl opir ör ÖGCGk vyio, G şnbGmvxy CkGy bvyön
önzöo Öen öies-Övy bvyöÖGşn öiekö fömözö,
nÖgö y ökGşk Öiy en, aGvye-ArnCkGy bvyön

öngGyşkş bekberömök, y ögieoiönbö bei liCgCa,
DeÖiiezbö Öpök iGöt GtÖGşabGü iliCgCa.
AGyGnbCk bGy Ck bGy gşy G ædkbö üci liCgCa,
^{3/4}enyl i pCnşÖG GnpCnG bönyGye- y y CkGy bvyön

½t y Ca CbGy şk y ögieöbö üoiön ocd kö ööoe
öy exö y Ööp opöbe myöoy Öenk öi zciüöoe
Myöoy Öen Caaşk pönöskbök ike p pör öoe
Cy ön bö pG pGfş şÖy ök bö Öen beÖCkGy bvyön

Vy ÖefGnö Gşa Ööy öb, G şş fl t fözbek deiöp
^{3/4}enzey oökö yl i ücopöbe, bvbe, ÖG, l nbCş gökköp
ACkCkiGn eny öpvbön, aGky CdiGn Öiy öd köbenæddöp
Üeny ödiönyl i ücopöen, y ök l nbCk Öiököy bvyön

Ocd pGy Gy G yvpbe GGy Gp ÖG şÖ üerb ze, y liiG
fl t bCk bÖGkşkGp m n Ö Gy ş Öen-Öenkö bvbe ze, Caa
Gşöş önoemö ÖCaes lir n üön Caa GşöşşmG al y Ö b kyG
CaaşkbG öio bvyey öy ex Öen ocd bvök. ½ibş ücnöz Gşa
Ööy öb Ö üoiy ie-üvbey ie b kyGÖGnöekbö kö bvbe

Üoi y ök oökbök t öÖenGsy ,
"ZG" "kr k"Gt öia liCk b kyG
döie üoi-üoi vyioöbk,
Ol krGl ibr k yGk b kyG

B kyG oök ze, ödöizæök:
öiö CkCkšk eizæök.
Kvfö O ivyy Ck y iz -oök,
³/₄örnÖCb vbeÖ aGCK b kyG

Kvgö ze, Oöy öb æGn dbe,
ön bönbö üenæpGn dbe
Ököoe aöy böspöndbe,
Bækböbe aöiöy , b kyG

Ocd pGy Gy Gyvpe ön pörösbök "¹/₂sönk, bl örr bCk bG
Gaa Gşöşbn", -zöiy öiön vxæbebe öüön GögGy Gp bCöşşÖ
Oöy öbe oGzæiöxbey öyö ÖGkiCbşig. LkiGn ÖrbG aGy GabG
l ior k, ædö zey bök t öÖn ænöz, OGæCb t Ckşy bCk.

OGæCb t Ckşy üvgö-ü kb dyGy GyşÖ, Oöy öbek yl ir kr
ücdiöyerbe Oöy öbebö ze, GpGş öüön GögCkGş MndCb t Ckşy
væbök fciö fş y Gög al yy r nr iGn. ¹/₂t şrbG OGæCb t Ckşy şk
nöye Ö GynşşöG pÖ üöpny öyeÖ ünöz Oöy öbe kvgö
GndriCbş:

¹/₂y GæCbGr fCk ar xiGn,
³/₄r zGöşş Oöy öbö yvænk!
ACkCb fGn, y ökdei ÖGkiGn,
³/₄r zGöşş Oöy öbö yvænk!

Bö Ckşy bGp py r n bæiön,
Ücdiöny ö ÖGşÖy eiön
Al nCk p sCk, öoök yviön,
³/₄r zGöşş Oöy öbö yvænk!

Oök vy ücyiö üvbök y öiöz,

Kö ÖGşy Güöpbek zöiöz.
F Gt şy ş bckbörbe söiöz,
^{3/4} zGöşds Ööy öbö yvpxnk!

Yvpx bCbşy G önökiön,
Üadie oeniön Öiökiön
^{3/4} bönbe Öädö Əvrökiön,
^{3/4} zGöşds Ööy öbö yvpxnk!

öy exö mvy Gk öpyöy ,
Geyöne G aGk öpyöy .
Y ök OGƏCbGy , gGk öpyöy ,
^{3/4} zGöşds Ööy öbö yvpxnk!

OGƏCb xvne l t r br agGaGnÖGk zGöşdGyCdşrbş. Ar mGnGk
zey e OGƏCb y özpr Ö r o y mö arxrkrk GyGöşkG ÖöiGyşÖ
arxr Ö r nG bş. OGƏCb t Ckşy l rbGaGy GabGl ior k, ekbe ücnöz
Ööy öb kvyköbe.

^{3/4}enü k Ööy öb yvkö sezenie-sezenie ÖGöbGüödarbe. Aösei
eo vpe ze feykekö kö eo al kbr. Ücnb ze o y mö
arxr br n, GyGöşkbGbGy özpr Ö Pvd GşÖ zGöşds l t r br. Vxa
ÖGşkGƏ rbr. OGdş oeköekö ÖGşÖÖr y kGöÖpiö ücnöz kö
bvbe

^{3/4}edey f k kGy r o l ior k, Gn l ior k,
Z Göşd yGdGk zGöşk üöibe, yvpxbel
Z Göşd yGdGk, G ö öiiönk ƏGn l ior k,
Z Göşd yGdGk, zGöşk üöibe, yvpxbel

Viö yGdy GşÖGk Öad l kr Öiöz,
Söiöz al yy r naöy bök ÖGk GşÖü iöz.
ÜöpmÖben ücyiönbö üödök y öiöz,

Z Göşd yGdCk, zGödşk üöibe, yvpxbe!

Aşrt iGnşk gGy şkbCk efy exöy ÖCbG
Ga a cd yvpxock bCbG ey bCbG
Y cƏGy kegGpƏmöö eze oGpG
Ööy öb ar iir ör kGüöibe, yvpxbe

Ööy öb ocđiö bvbeyke zGöşdG bGyGđbş. O y nö ar-
xr kr Ö nG bş. ½pGkCoş ücnb ze, bG GÖöy öbe oG iGy Ca
y y z k bvyei, ön ezæet vyen-br GƏvne Ööy öb oGđskş bG
ücp n Ö yl iG fş bş. "YG y cƏGy, oökbök y öböb"-bvyö
GöCoşş fGöşrbş. Ücd k fşÖ yry CkGzey e GöCoş l kr ei
xö önkö fGpşnÖbvbe.

- Ööy öb, Ö xö önbö Ö n ½öGndG t Ck ƏGn Yö r be
aşđskşk ocd eiö bekkök bck Ö Lkr bekkö aGypGny Coş bG
oökö pGmşnGy . OGČbş bGl kr k pl yr kbGücnögözoök.

Ööy öb xö öne üödö-üödö üöieÖ Ö n ey Gpök aGöGşkG
fş bş. Öök bvy ö Ö bG Ööiey t Ckşk ey Gpöpe ey ex. T Ck
GykCbCk ÖG CkbGücnb ze, ÖngGČk l öiCk feykekbö bö oGđ
l kr k vökö pGy CkG vben Cd bö vf Ö nGđGn CbGy şkG
l t xGy ş n y n Əvneze, Ööy öbeüöpnockiön eföne. Ööy öb Ö n bö
l kr ücnb ze, eze dşmş ari al i iGnşkbCk yGnşbş. Kösoöcke
böny öy ex l kr pöiöyeÖ oGbşiCn eföne. Ööy öb ÖG bş ze, Ö n
ücdöi oGnGyşk efömöckböben, Ööiey t Ck ol rr xbr :

- ½xşa, Cbşk köben, cd k G nGşoCk?

Ööy öb cd k kexCk Əvne Kö ÖGşkşdsş Cöşşsy . Ööiey
t Ck Ööy öbö yG xş cny öp viöbe Öö ön y ögieo ar rr ibr.
T Ck Ööy öbbök t G ex viöbe ze, Ö xö önbö Ö n Gşa S Gpy G
ƏGn, l kr kiGbvyexöÖ n yG xş y ögieo G nGşk.

½xşa S Gpy Ckş üöpnbeion. Ööy öb ÖG bş ze, Ö y d öie
yGxiş Ö n aGnşn Cd bö Ö p k GşaiCnşk ocđiönke ödÖ n
Öien P Ckşy GyCk CbGy l iöGviö Öiön ze, esnöpben, al nt r bCk

ÖGörş fÇiÇn

AGş oÇş ücp n Öbvbe

- 1/2xş, aÇÇöGb xücn y .

AGşkşk dö y ekbök Oöy öbk y Çş-ar ş ar n y r xbr .

3/4en pö öncd k öiö GşÖbvbe

- 3/4ediönbö s nöpe nöaÖö Əmriön Oök bv, y ök gÇÇÖ

Əney .

1/2xş SÇy Gücnöz kö bvbe, Oöy öb kö gÇÇÖƏnbe, önd

viöyöz ar iir ör kr dG zvskecl zcz l ior k.

yiöxeÖök Ö y öaÇy iGbr n, Gş,

Bvök ücnöz kökök oökö kö bvyen!

Y ök bkky öy ex gÇÇÖşy ş Ən, Gş,

Bvök ücnöz kökök oökö kö bvyen!

1/2ibş xş Oöy öb:

yiöxeÖök Ö y öaÇy bGbr nÇy ,

Bvök ücnöz kököy y ökö kö bvyen!

Oök bkky öy ex gÇÇÖşş Ənönöy ,

Bvök ücnöz kököy y ökö kö bvyen!

1/2ibş xş SÇy G

L t r kr nÇn bö y d öiieyÇşy ,

Oözoökek bö pÇy Çy ÇöÇnş ÖÇşy .

Bl t oÇkbGaÇy Çş Çödsy bGbexey ,

Bvök ücnöz kökök oökö kö bvyen!

1/2ibş xş Oöy öb:

Y ökey Göşy öaəöpbök aGkCbşn,
iey böök, öökək Gşk yGy Ckbsn
Y d öiieyGşkbGöbök pGy Gy bşn,
Bvoek ünöz kököy y ökö kö bvyen!

½ibş xşə SGpy G

Ylt, yGşibşy, kö öiieyöy, kö y döy,
Ənzbök Ö p köy, aGy öpbök b döy.
Y d öiieö Əlibr, gGök ÖnaşdGy,
Bvoek ünöz kökök öökö kö bvyen!

½ibş xşə Ööy öb:

Öökək yGşk öiie l iy Gd, y d l iy Gd,
Ənöz Ö p k, aGy öpk bö b d l iy Gd.
¾r ökköb, Ö ösöpbö aşd l iy Gd,
Bvoek ünöz kököy y ökö kö bvyen!

AGş yCbş-yG şibş. Fönböz Ö ybGl iGk ücdiönkbök l b
fş bş. GGykGöGlt xGyCk bşrkGaiGşkş oGdGviö fözbe ze, Gd
aGbş pviön aşşisÖpez io k.

½ibş xşə SGpy G

½xşöGy, fltrkGar ny r xGy eiö,
BGşxGÖiy enöy öök pöz pşciö.
½rt Ck aGyGl ior k, aGöGşk ü iiö,
Bvoek ünöz kökök öökö kö bvyen!

Ööy öb ücrb ze Gyö Ö aGş aGş-aGşşş fözöpez n

Cd-cd kö bvbeze, öüön Ö zGsnGnGbk gGÖkş Əny ööy
gGy Gpbvyögöz ze, al kCa Gşa al nt br.

½ibş xşa Öy öb:

Viö ocd bCkşxy Cd vf y ööiy Ck,
Öök ciökbö köyö iGdşy bş Ar nCk.
y öie dÖöök, G enöpe Övyv Ck,
Bvoek ünöz kököy y ökö kö bvyen!

½ibş xşa SGpy G

AGş cy n ön pönösö ÖöiCkGn
GGÖk ökök fGşk-fGmCd bCöiCkGn
Zcp z opö flt fşmşGn bl önCkGn
Bvoek ünöz kökök ökö kö bvyen!

½ibş xşa Öy öb:

y öi ööke gö ökköy ö o n yön,
Ədönkö y d y ek l t iGnyvnyön
Fşmş GpbGfl t zcp ziönf n yön,
Bvoek ünöz kököy y ökö kö bvyen!

AGş ücrb ze, ylt Ö kö bvyenö, Öy öb gGÖkş eze
aGp aGypGsn Sezenöxbe ze, üöi gGÖkişa bcən k pönösiö,
Öözö nöyeyr y xGG fşt Güvbö.

½ibş xşa SGpy G

Viy ey bö bönyGyGy , Cşy SGpy Cş,
Flt üöikiön, aşdiGny ökö fGpy Cş,
YkGöşy Gy Cş, aGşy fGpy Cş,

Bvoek ünöz kökök öökö kö bvyen!

Oöy öb nöykbö ü ib , cd-cd kö bvbe ze, üöi ÖrkG
G şny özGkşks ücön, Ööizö l kbGyl ir kr pGksyG

½ibş xşa Oöy öb:

Y ök Oöy öböy , vxa l br kGaGkGy ,
FGyiGnzey e, oviönzey eÖriGkGy .
Oesöpk öanöÖbe, yvnek gö ökköy ,
Bvoek ünöz kököy y ökö kö bvyen!

Oed pGy Gy Gyvbe ön pönösbök "OGö li, yGkG Gksa
Oöy öb" oöbGks önxö r gGbs. ½xşa aGy Ga eöpyerbe GGy Gp
GaGy önözö vyioyeÖ ÖrnGy Gbs. Oöy öbbök pöÖaav
viöbeön ze, Ön yli bvyexokiön, cd bö aÖÖG Oöy öb
b xo k. ½xşa Oöy öb nGslibr. Y ööiöker dGy Gy Ga f k
Önbösöiez aşşıÖökbök ÖGkiGbs.

Öökbök t öÖnGsy , Gy Gksa SGy G
Ocyiö zey ber opGksk r opGos?
Zey pö önö üöperbe, zey kexGk Gbs,
F şt Gbs bönyGk böopkbö böop?

½xşa SGy G aşşıÖökbök gGÖks pGnG Öiy öbe, bl k-
aribGks:

- Gy şokGÖnbök gGÖÖÖvnögöyöy , bv üöiodk.

½ibş Gksa Oöy öb:

Öökbök t öÖnGsy göy eb kyGks,
Köbökbe gööbe, köbökbe gGks,
Ga kö ÖG pyGnGbs ödnöp½böy e

Kö eiö pl tr kbr, köybeieÖGöş?

Oöy öb, GnbCbks öidek ü g ?

Köbökbeke aÖö, köbökberGöş?

KöbökbeieÖGöş, köben aşışkgş?

GnbGbr nr nD is aGnsk bööpöe?

Ocd pGy Gy Gyvpe. ½xsa SGy GaşşsiÖökbe fGÖiy öbe
ÜöpneÖ oGdşks Gksa Oöy öbek GyGaiGş GpskGpr iiCbş. Oöy öb
bö lkrk oGdşks aGbsşÖ cd kö Əvrbe, opiez yşösiCk
t öiöpiörebö. Cd k bö ÖrnG bş. GGy Gpsk Oöy öbö y ö öÖ
ÖpəbG GbGGmbş. LkbCk t G ex viöbeönze, Önköoe öpGy əd
ocd l tr or k. Oöy öb gGy Gpsk ocd k yvnö oGy GyşÖücnöz
kö bvbe

Ezey öivyzöben, ücdö ücn ky öd,

½ödşkbCk fş Gks yCdGriGn Öm-Öm!

¾ene oGöbG Öme ol ibGöyiöxön,

Ü kG ş, oGÖöş b dönion Öm-Öm!

B kyCbCk üvpy öock vf zöo öieÖl x,

Y ö xönü k lkrk f k liy Cd t l x.

¾cyn k pl mCa, Gpsk pl mCa, op k bCö,

Ü ndiö Ööbökeke ödönion Öm-Öm!

EkoCk l öir, Ö kbCk l iükCk Gş,

BGn GyGabGqmy öykök zGy Gş.

OG əÖe opöoö Ga aökköo y Gş,

əbeÖo y y kbök o dönion Öm-Öm!

YGdşa Oöy öb, Ömü k aöbnk Öiönion,

Y önb ÇbGy iGn oökö zcy öz vböniön
½nGyGriGn, Ç pGriGn, beöniön,
Köce öpie ocd k üödöniön Öm-Öm!

Ocd pGy Gy Gyvpe Gy ş Oöy öbe GaşxiÇbş. ¾en GdbÇk
y ögieö bÇöşibş. TÇk Oöy öbö nG ÇpiÇky Çöş pÇmşbş. ¾r kiGn
Ör nbGaGy ÇabGl ior k, oädö zey bök bvyey , ½öGndGt ÇkbÇk.

½öGndG tÇk eoiGy bekekbök bck Ö yö r be libr ör
f k yö r be aşđ l kGönö üvpy öyö nÇđ l iy r xbr. ¾en ös-
pöiez ÇđnişabÇk ol knGpl yr ÖGkiÇşiGn Y ögieöek xenk yvnek-
bö al kÇaiGn Çkşa eöpiöbeön Zey öö t öÖn Ənbe ze, Oöiey
tÇkşk vƏkbö Öm yÇ xş Çkşa Ən Flt y öoiö öpbök ol knG
Oöiey tÇkGaÇöbiö Öm y özpr ÖüekbömÖt G ex viöbeön ze,
Çşöş pl yGüekbömek. Oöiey tÇk y özpr Ö ltr yr Öbvbe

- AÇöb, Çkşa y ökey al kÇöşy bşn Y ök l kGdl n viöyö
Öaiy öny . Üvpö bö cd Öiön, üvpy öö bö.

TÇk Oöy öbe fÇöşbş. Y ööoiöke l kG bÇkşxbş. Üvgö bö
ÇöÇöş Oöy öbek yr tr or kGüenÖbvvy exbeze, ööke ½öGndGt Çkşk
pl yr kG fÇöşnÇÇaiGn Lkr bekkö aGypGnÇk. OÇöbş bG
lnÇbGüenögözoök. TÇk bGOöy öbbök pl yGüvpy öyket G ex
viöyökbö Oöy öb "ÖGk öpö" bvbe Oöiey tÇk Oöy öbiö
ÖnÖöny ÖGnozÖöbişöGÇbGy bGüekbörbe F kze, ½öGn-
dGt Çk yö r beieyö bckö bö, a Əöpiet ÇkiGnbÇk ebe Lkr kiG
nə l iy Ça eöpy erbe

Oöy öb y ögieöö üerbe LkGyÇ xş çny öp v pəGy ücö-
pörbeön L bGbcƏnÇGr oÇbky ö eiö ÖGkiÇbş. ½ibş ücnöz kö
bvbe

¾r al gGb kyÇbGylt öy nö ƏsG
Ücn k liGÇabş köiön b kyÇbG
EkoÇk liÇk öaeaöpbök bÇkşxÇn
vyƏk liÇk üvbön-üöiön b kyÇbG

Yvbe üvbön, oözzed fözön, Övx y öiön,
Y ököy bvyökiönk yr rbr vf y öiön
½t Gn or iGn, aGykGn Ö iGa, fvxy öiön,
Kvgö l iGCa bş or iGn b kyCbG

Əop kbök vi zcfy x bCöiGn ücnıy xöy ,
BGöşiy şx, pGkky şx ÖCöiGn ücnıy xöy .
Flt "y ököy " bvyöke CöiGn ücnıy xöy ,
Zey eCöiGn, zey eü iönb kyCbG

Oöy öb ze, ƏGn Öm ar nr gGgööbbe,
göi bö GabCk bş, Gy şyGoöbbe
AGkiş söiöz, Öö Ö kvgö y nƏpbe?
Y r nGdiş gGƏkiGnciönb kyCbG

Ocd pGy Gy Gyvıbe ½xşsa Oöy öbek pl yr pönsiöy öz öƏ-
dkö r oCbky ö l try Cöş ½öGndG t Ckşk t l xr kG üöiy öbe
Seznkbö pr rbr ze, Oöy öbe ÖCöiGn şşş Öy ögiəbö k al Əbr nr k.
iGpşkbCk ÖGkaGkşsa bGşkgGcbGy ückbörbe Pömiezbök l bG
üvbe Ö Gkşsa SGpy Ckş üöprbe. AGşş Oöy öbe y ögiəbö ücnök
zey eal nr ryGb xb . Əd k ½öGndGt CkGpr pr Öbvbe

- T Ck oGö l ior k, Ö y öke Oöiey t Ckşk vƏkbö ÖCöiGyş Ö
Yök Ö GkşaiG bvyexö Öiy önöy . ½bGy ückbön, al y seCk
yvnök ½xşsa Ü iy ş y şe fGöşnoşkiGn ¾öizö Ö kr kiG l
ÖGGrG

Kö ÖGkşşşş Gönşşşy . ½xşsa Ü iy öy y öb bö üöicÖ fş -
bş. bö Ö önzCkiG y ögiəö ÖG vkber Ö oGy Ərbe Əd k
t CkGpr pr Öbvbe

- T Ck oGö l ior k, y ökö ücnö kö ar iir a?

½öGndGt Ck bvbe

- Ar iir örk Ö gGƏk GkşaiCbşn Üönöz l kr kiG bv-

yexöök.

$\frac{1}{2}$ xşa Ü iy öy y öb "ÖGk opö" bvyöÖ oGdş zcyközbök
fş t Gnbş. Öy öbbök ol r r xbr :

- Öök aGÖG b x mök, yl t oG y ök? Öy öb gGÖÖ
Ənbeze, öök aGÖG b x mök.

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Ü iy öy y öb:

Y vybCkGüenÖök Önal fGa zey e,
 $\frac{1}{2}$ işÖÖr y vybCkkCk üvbönöy ööke!
Al yGy gÖy ö ÖmÖşfGa zey e,
 $\frac{1}{2}$ işÖÖr y vybCkkCk üvbönöy ööke!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Öy öb:

$\frac{3}{4}$ vickbök aGyşÖal yr ÖaGdCkG
AşdbşÖ or yr kbCk bCbGy öök!
Or yr k eöky öy ex, gCkşk aşdy Gy şx,
Ücp n Ö zckböiök rbGy ööke!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Ü iy öy y öb:

Y vybCkbGal yr ÖCk t Gaş y Cpzey e,
B x Öök l mGyGyCkGnl b zey e.
PcƏöbö Ööiöky ex Cşk Cpzey e,
Y ekeÖ, kl t pGyşÖüvbönöy ööke!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Öy öb:

Y ök Ö exö Gaş Ön ex bvyönöy ,
Kö aGk, kö ücd kö bö ze, ÖGk bvyönöy .
AGp zey eyl t rxbGpl x bvyönöy ,
B dbö kl t pGyşÖüvbönöy ööke!

½ibş xş Ü iy öy y öb:

½bşy Gbvyöniön ½xş Ü iy öy y öb,
¾r yvrbö vf zöö fözy öny y ekköp
öiö fl t fözöök y ögiöbö deiöp
½işÖÖr y vybCbCb üvbönöy ööke!

½ibş xş Öy öb:

Öy öböy , bCkşxbşy göie-bek zey e
Ocd viö ocyiö "gey "iö "y ey " zey e
Ocd y ö öi fGy şnoşibşny zey e
OcdskiGbr oGösy vbönöy ööke

Ocd pGy Gy Gyvbe. ¾r bvyexy ökek G şnkCbCb Gş Ü i-
y öy y öbek Göş Ön xvy zöoy öbe. Al nt br ze, aÖÖöG bG
Öy öb b xoö exiön iGnzl niCbCb Y ögiöböök adk GşÖ GşpG
ücp nb . Fciö fşt Ck zey e GşpGkş priiGyşÖ bÖÖkşkG
p m nb . Y ögiö fl t ücdiöbe, iGzck l, üöiy öbe. Fşt CkbG
ücrb iönze, Gş Ü iy öy y öb fl t bCb aGşÖ Y ögiöe Öiö
ücnök Gş Sgy Gbvbe

- Tck oGö lior k, y ökey beiy Örk k yCkşkbGücbözbe
CkgCa Ö bGÖnGş bvyei.

Öy öb ücrb ze, Ö Gş Sgy GyGkö aöbön yG xşiş
viöö bö aGş noieykbök aGy şn Cd kö ocd Övbe ze, Ö
böso ÖöiCbşöş Gşöş br oCa vbögöz.

Zöööe, Ö böso y vybCbCbGş ; öiendGüöibe ½xş Sgy
y GÖr Gşöş yG xş pCkşybş. S nöppGnşÖl kGyCbCbş. ¾G
oGbş ze, vök bCöşioşk, Ö önÖ-dl nÖCbCb al nt Ck bvyei. Kö
aşşiÖökb Öienök bv üöioek. Ücnöz ÖGşy şdG Gkşk bGşkş
pZ n z.

Öy öb bvbe

- ½xşa ı öiendG s nöpoökekben
½ibş ücnöz ½xşa ı öiendGkö bvbe

L köbenze, Ön öspöbö Gşışn?
¾en GyşkbGbGkö lir n ovfien
Əf GyşkbGböyen, br ny r n pəz i n
½fy Gök oGşş Gök y ökoy , y ök!

½ibş ½xşa Ööy öb:

L, Gy Gş, Ön öspöbö Gşışn,
¾en GyşkbGbGkö lir n ovfien
Əf GyşkbGböyen, br ny r n pəz i n
¾en b n opÖG , lkr Öiök y ökoy , y ök!

½ibş ½xşa ı öiendG

L köbenze, ücybök yvnö bGyGşn?
L köbenze, icy k-icy k Ö yGşn?
L köbenze, əbö Ön y l i l yGşn?
½fy Gök oGşş Gök y ökoy , y ök!

½ibş ½xşa Ööy öb:

Ü k x Gş ücybök yvnö bGyGşn,
Gkyöbeze icy k Ö yGşn
Lk əzeGy əbö Ön y l i l yGşn,
¾en b n opÖG , lkr Öiök y ökoy , y ök!

½ibş ½xşa ı öiendG

½bşy GbvyöniönGşa ı öiendG

Oök zey iö fl t br ny r xGy d- dö.
L zey beze, ücn ky öyen vf ücdö?
½fy CoCk oCdkş GCK y ököy , y ök!

½ibş ½xşa Oöy öb:

Oöy öböy , b n oppCkş, ½xşa ı öiendG
Kö Ö ngr k ðGn, br nbr k y ökiö d- dö.
L Öm ½iiG bş vf ücn ky öd ücdö,
¾enb n opÖG , l kr Öiök y ököy , y ök!

Ocd pGy Gy Gyvpe GGy GGp oöo-z y oGibş ze, ekbe bö
aÖÖG Gkşa Oöy öb b xo k. ½öGndGt Ck fGn-kGfGn nCdişa
Önbe

½ibş xşa Oöy öb:

Oökbök t öÖnGşy , Gy zGy ei Gkşa,
Yvniö ücy k kö aöbön GnCoş ðGn?
"is"iö "Öy" ocyiö kvfö r nGpbş,
½yöpe-öi-Ar nCkşk kvfö or nöoe ðGn?

½xşa ı öiendGaşşsiÖökbö gGÖÖ Övnö Öiy öbe Y ögieobö
aGşşaişa al nbr , Gy ş Öm-Ömkö aGşşbş. Oöy öb oCdG Öm
pödökö fözbe, y ögieobö oöo zööabe ½ibş ücnöz ocd k kvgö
Öpabe

Gaşk vðe kö y öaGy ş efbe,
Bv köbökbe gö ökköy ek zvfbe?
Bv kvföbe Öm Öökbökek y öogebe?
L y öogebk kvfö y ekGnöoe ðGn?

Oöy öböy , Öm Gns oc diöney yCdG
L zey be xösCaöpvyiöyön Öädö.
L zey be Gaa eiö br rbr d- dö,
L zey bey ö xönbö l i fGröoe ðGn?

Ocd pGy Gy Gyvpe ½xşa ; öiendGÖGşksş GkGşş oGşÖbk-
y öbe ¾kr ücnök ½öGrndGt Ck öy n viöbe ze, üöpncÖ oGşksş
½xşa Oöy öbö pö ði ðvnc. ½xşa ; öiendGbeky öd-ocyiöy öd
oGş pö ði ðvny öz eöpyökbö ½xşa SGpy Gl nGyGüncÖbvbe:
- Tck oGö l ior k. ¾öizö Ö ocd k vf Gfy Gş-dGşş
ylt br. Aly Öm Gföşk, ücnöz kö bvy özbe LkbGk ol knG
; öiendGÖiön, l Öiön
½ibş ücnöz ½xşa Oöy öb Ö aşşsiÖökbe kvgö Gfbş, önd
viöyöz ar iir ör kr dG zvsckæl xCb l ior k:

Oökö gGÖÖ ðvney , Öz Gy ei Gşa,
Yvniö ücy k oözoök ei Gncş ðGn
"is"iö "Öy" eyey ebl aar d r nsGbsş,
½yöpe-öi-ArnGşkş y d l k bcnb or nöoe ðGn

Gaşk vðe y cy ek aöiÖök efbe,
Xö Gböpe gö ökköy ek zvfbe
Yvbbe, yvbbe, l k bcnb l ibr y öogebe,
Lk bcnb y öogebek l k y ekGröoe ðGn

Oöy öböy , b n opÖi, ½xşa ; öiendG
GökÖy envbön xösCaöpÖädö.

Y ö öy y öb Gaa eiö br rbr d- dö,
SGpy Gşş, y ö xönbö l i fGröoe ðGn

Ocd pGy Gy Gyvpe ön pönösbök Gşa Oöy öbö ö oök

bvbeion 1/2xsa ; oiendGoGds eiö ÖnnÖnn Gksa Oöy öbö br opCa
libr. Ekbe Ö r y ögiæbö Oöy öb l try GabG OGæbş ücdiö-
y özbö, gGy GpbGariCa Coy GabG l iork, ædö zey bök t öÖnn
Əny , OGæb t Ckşy bCk.

OGæb t Ckşy r x-ür xiGOöy öbek üoiædke ücdiöyerbe
1/2öGndG t Ckşk pl yr kbG CoCk t Ckşk CbGy iGşkbCk Ən ebe
AGyşbCbG l kiGn CoCk t CkG Caa Gksş Oöy öbbök
bCkşbşin OGæb t Ckşy y ööiöböc GüG libr. MİpGşks
böyæÖ l öiCk ieÖCşkGüerbe Cd Gksş TGrkr bGücp n Ö
yliGb xb .

Yli op G xGy iGyCkbG 1/2xsa TGrkr k öy æe aşds 3/4Gy-
ar t Ckşy üedö al kCa b xb iön Gy ş OGæbş l öiCk zey e
pCkşbş. YvyæÖ efökbök ol knG 3/4Gyar t Ckşy öy æe aşdkbCk
ol rrxbr :

- TGrkr öy eaşds, Ö r l öiCk zey be?

OGæb t Ckşy Ö r or GbCk bezökbe? 3/4Gny Göşksş pödökö
viöyæÖ oGdGfözök zey e oeköekö fözbe? 1/2xsa TGrkr y öö-
iökeÖGkb x Öbvbe

- 1/2xşabs, 1/2öGndG t Ckşk y ögiæökböze 1/2xsa Oöy öbiö
bvyexy öyö üvben

Gy ş Ö r ocdö ekCkbş. F kze, Gksa Oöy öbek GksaiGş
kvgö ÖöiGy Gş ön pönösö yGysiş şxbş. Y öoiö öpücnb iön
ze, GGyş ödeyyöpfozy öök, l zexe Caa Gksşbşn Lkr vf
zey ÖöiGyGÖiy öd.

Al r y iGn xenk-xenk oc Ööpbö l iork, ædö zey bök
bvyey , 3/4Gyar t Ckşy şk aşds TşrbGt Ckşy bCk.

TşrbG t Ckşy aGşksşk bvxyekbök OGæbş l öiCk nG-
pGşkbGücn Ö l kGƏ r ribr. 1/2xsa Oöy öbiö bvyexy ö oc Ööpe
l nGşöGüoiökbö TşrbGt Ckşy sezeniöxbe ze, 1/2xsa Oöy öb l
Öne GksaiGn zey e Ö r kr bGbr opCa viöyögöz, Önn bö d k
ücnö Öiy öyögöyöy . 1/2kGşksş fGşrbşnsÖ bvbe ze, öüön Ö r
üvgö y l iigfGşnsÖy öke Ö r l öiCkGƏny öööked, zöÖk zöo-

berü ööked cd y cib nögöyöy . Gy ş aGbş y Gp-y ööpöi.
OGGb t Ckşy ücrb ze, ½xşa TGr k bG ÖGşksş qmÖ Öüy en
kvyiöök. Pvd Öviö Öny öoiö öpviöbe

- Ekbey ök yli öpyöy , pvd-pöioöz exköyö iGşy ? AG
yşbCkÖG aşdşksdGvi aGybGşkbGvife ückbönöy .

Gy ş Ö seznö nGş libr . NGş l iy GyşÖ kvyiöyögöz-
beion? Aşd Gd aGşnbş ze, cd k cib m k. Lkr bGÖmpö ön
yliGüöprbeion ½nGoGzpiöxök zey e br rr Ö üöibeion ½öGndG
t Ckşk y ögiöökö. ½xşa Ööy öbö t öÖn Ənbeion ze, ÖngGÖk
Gşa üöieÖ lkrkiG bvyexy öz öpyen Bvyenön, y ö öÖöp
ücdbö lir n Eiz ÖGşxbCk ön ezæe Öm-Ömke pCkşş. Ənziöne
Önz-Önz bey kb . ön ezæe bvyexy öyö GşniGkşin
GGy Gp ezegGÖk Gşöşk bvyexy ööke y nGaiGüediöyerbeion
Ööy öb ÖGşksş GÖş oGşÖ oGşksş zezüyökbö ücrb ze,
ovƏieöökkek pıekkek rgr nGnGöşk GpşkbCk ücn k n Cd k
oG iGyGÖiy öbe. OGş GyşÖücnöz ovƏieöökö kvgö t l x üöibek
viöbe

Bv ücn y GnbCk üöienoök?

Viekö arnÖk, aGnGücd!

³/₄engö bCkşx xenk-xenk,

Beikö arnÖk, aGnGücd!

ı öosekö beionyGnGşn

Al iiGnşk Ö ykr y bCk Gşn

Ol kGzey eÖGşyGşn,

Üci kö arnÖk, aGnGücd!

OGGb t Ckşy ücrb ze, Ööy öb lkr pCkşysÖ al nt br ze,
gGy Gp bGpCkşyGn, GpCşkGt öÖn üvbön Cd k GşaiGky şx
zey eücpörbe

- ½xşa, Ö nG önÖ-dl nÖG aşşsiÖökb y vybCkşşn Kö

Gücd, aGücd bvyöcp mök. Oğışkş zczöbkoö, ÖkiGyGa.
GGÖöÖdkö Gbş ücnöz Öy öb ocd k kvgö Öpabe

$\frac{1}{2}$ xşa Öy öb y öir i ÖG Gn
KGl -aöy dök vöy yşt Gr
BGrGy şoGk, yGkGfşt Gn
Pvickö ar nÖGk, aGücd!

Ocd pGy Gy libr. OGÖb t Ckşy fl t Gns aşd dbe Eke ÖGkG
b x Ö pönke oey öz Ö Gköe eiö pwieke üediöpbe. Oğışkş
ücp n Öol nör -or Gışd aÖÖGb xb .

$\frac{1}{2}$ ibş OGÖb t Ckşy :

Y önboök y örb y vybGkşkbG
Bv, y örb -y vybGkbGk bGkşx!
 $\frac{3}{4}$ y vybGkbGk ÖGk ar nGnGk,
Aşışkg-aGt GkbGk bGkşx!
ÜöxpvcÖbl iGkşÖGk,
G y iö-gG GkbGk bGkşx!
FözeÖb oönD iseaGş,
kpöne Öiökbök bGkşx!
üön oök r oGkoG
öaeaöpaGkGkbGk bGkşx!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Öy öb:

Y önböy y örb y vybGkşkbG
Y örb y vybGkbGk ol nr x!
Y vybGkbGgcÖGk vbönöy ,
Aşışkg-aGt GkbGk ol nr x!
ÜöxpvcÖbl iGky şxGy ,
G y iö-gG GkbGk ol nr x!
FözeÖb oönD iseaGş,

kpöne Öi ökbök ol nr x!
Yöack Öi ze, r opCbşyGy ,
öaeaöpaCkCkbCk ol nr x!

½ibş OGĞCb t Ckşy :

¾en Gyöbö kvfö gəoy bök,
OGşksÖÖv expk ÖGöş?
Kvfö oGybCk yGnşisÖ
Gökköpe-nedĀck l pGöş?
Zey de vkbe ücybök?
Zey Gbş yvnbök pl mGöş?
Kvfö bGy Gn böia üöibe?
ödnöp ½böy bök bCkşx!

½ibş xşa Ööy öb:

Berb y d l k berb gəoy bök,
OGşksÖÖv expk ÖGöş!
Berb oGybCk yGnşisÖ
Gökköpe-NedĀck l pGöş!
GöÖnGysi vkbe ücybök,
dnGysi Gbş pl mGöş!
Yvpy ex eze bGy Gn üöibe,
ödnöp ½böy bök ol nr x!

½ibş OGĞCb t Ckşy :

GGüöieÖben ÖGşkG
Liy r oCk öönön, böie
Kö ü k fGt Gfözəibe,

ı Gny ş b kyCkşk ödüie?
Kö ü k oös-oös l ir Ö?
Nr iGnbvyeÖ Öbie!
Zey zey ö ÖGx vkbeneÖ
Kr e-aöiöy bök bCkşx!

½ibş xş a Öy öb:

½kiGyCkiGnbönz viöyen,
½kiGy GdiGnbvyer böie!
½bşkGü k fGt GfözeieÖ
ı Gny ş b kyCkşk ödüie!
G y ö ü k oös-oös l ir Ö
Nr iGnbvyeÖ Öbie!
öök ovykiö ÖGx vkbeneÖ
Kr e-aöiöy bök ol rr x!

½ibş OGĞCb t Ckşy :

OGĞCbşk ocdiönkkk
"ies" yCdşışÖoCöşkG
Kvfö y ek y öivyzö üöibe,
¾enzöiy ökk y xpCöşkG?
Ckoş ü kbö ÖkGal yr Ö
Y r oGfşt bş Pr nbCöşkG?
ikkböze kö p söbe?
Pc svye-zöiGy bCk ol rr x!

½ibş xş a Öy öb:

Y ök Öy öböy , r oCşy bCk,
Böney e Gy şxGy oCöşkG
Yvpy ex y ek y öivyzö üöibe

$\frac{3}{4}$ en zöiy ökek y xpGöşkG
XökÖö ü k ÖkGal ybr,
Y r oGfšt bş Pr n bGöşkG
iekböze oempe söbe,
Pc söpe-zöiGy bGk ol nr x!

Ocd viö yvkegö pGy Gy Gyvpy exbe ze, $\frac{3}{4}$ Gyar t Ckşy şk
aşdş TşrbG t Ckşy cd k OGĞb t Ckşy şk bGşkgG yvperbe
OGĞb t Ckşy ş y ögieöü ücöpnÖ bvbe ze, y ök Ö GşaiG
bvyexögöyöy. $\frac{1}{2}$ xşa Ööy öb vynöpiökeÖ üvne fözäbe. Ol knG
bG y ööiökke kö yvrbö libr örkr ÖGkG b x Ö t öiöbpgö
ü ib . OGĞb t Ckşy öiGgösd aGşÖÖGiCbş bvyexy öyö.

$\frac{1}{2}$ ibş TşrbGt Ckşy :

$\frac{3}{4}$ adbö pGş, pr pCa pGş,
Al ykr y bGyvnbö öökekbe
Y xpöne fšt şÖÖCdGnG
Ököy bö kGn bGoökekbe

$\frac{1}{2}$ ibş OGĞb t Ckşy :

$\frac{3}{4}$ adbö oGdş, pr pCa oGdş,
NöÖöy yrt GşbGy ökey be
Oede Ənök l iy Gd Öädö,
Gkşy bGG -dGn y ökey be

LmpCbGzş nörbö zexe y ögieöke aCbşk y ögieökbök Gyş-
nşrbş. OGĞb t Ckşy zexe y ögieökbö br ny r xbr , TşrbGt Ckşy
eö aCbşk. $\frac{3}{4}$ r bGTşrbGt Ckşy ş vf GyCbş. $\frac{1}{2}$ ibş ücnöz Ö
y kGöÖpiö kö bvbe

$\frac{1}{2}$ ibş TşrbGt Ckşy :

LöiCk, nörbökeGf bCkşxGa,
öy bCkşxGa, öy oCnşxGa.
Yöy öy yCpşa, ocköy bcxöz,
Ezck kr ÖCn bGoökekbe

OGĞCb tCkşy ücnb ze, ylt, vxa aşdşk ÖGşkG kvgö
ƏrrÖG cd k -ocd k Öüy en Zexe yögiöckk efckbö
ekbegö ÖCÖşnfşşa fşt GgCa. AödöÖökeÖcd kbök fşt bş.
½ibş OGĞCb tCkşy :

Üöi bCkşxy Gr xCa-r xCa,
Ocd k ƏGnoG ocd bCkşxGa.
Ööbney ööbnkbök yr y xCa,
YCkşy bGyCn bGy ökey be

½ibş TşrbGt Ckşy :

Əd kö o nönöy d ,
¾en vyionöy üvgö-ü kb d .
¾Gyar tCkşy şk aşdş,
¾r gCkşy TşrbGoökekbe

OGĞCb tCkşy ücnb ze, ylt, Ör aşd cd kö üöiy en
iCgoşd aGşÖcd k Öviö kexCk Əvrbe

½ibş OGĞCb tCkşy :

½y tCkşy , ekgepy ö Öde,
Pöno yCdşiy şn GĞCb yCdş.
OGĞCbGy , Gök tCk aşdş,

AGrGpwiönbö y ökey be

Ocd pGy Gy yvpbe OGƏb t Ckşy ½xşa TGr kG exGrö
vyiöbe ½xşa TGr k TşrbGt Ckşy ş y ögiöbök fciö fşt GrbşÖ
cd kö bö Öncöiö fözbe

- Bekgöi, iöfön! ¾r CoCk t Ckşk aşdş OGƏb t Ckşy bş.
OvƏüicöe Gkşa Öy öbiö ücn xy öyö üöiy exbe. ½iöy e aGfbşk
Ön-Öncö. İpəi bCöşiy şxşkdG öyCoşd!

½xşa TGr k TşrbGt Ckşy ş aşdiGrG al xr Ö yl iG oGbş.
TşrbGt Ckşy ücd k k yGşkş pəzö-pəzö üvpbe

½öGndGt Ck Gkşa Öy öbö bvbe

- ½xşa, oöke Ön oşkCabCk zvfənögöyöy . L oşkCabCk
fşt oCk, y ökbök kö əpöök Ənögöyöy . OşkCöşy bGÖbrnze,
y ök cd y iö ÖncÖn lk kösön kezöney ö, lk kösön bö
zökədəy ö p y vberöy . Üönöz lkiGrG aGş Gşiy Gy şx Ön
br ƏCaGny Gbvyöök.

¾viöieziö, t Ckşk öy nekö ücnö lk kösön pödö Öy
y ögiöö ücnÖnrbökək Önpnösekbö l pr rbr , lk kösönbö pödö
üoiök Önpnösekbö. ½ibş ücnöz Gkşa Öy öb kö bvbe

BönyCbCk or fözy öz eiö,
Ücn k bönyGGdGny ş?
FözeÖösoCkө pəzy öziö,
Ücn k bönyGGdGny ş?

Ocd l t rkr nbCpCk eiö,
Mşsd zvfənÖ opCk eiö.
¾G Gn bGdey əpCk eiö,
¾ iÖ io d bö yCd l iGny ş?

YGnyl ir kGƏGny Gy şxGy ,
Ackfö ü i k böny öy exöy .

¿ GiG , ÖaiG ücny öy exöy ,
Ücn k, aşd bGaşd GÇny ş?

Y cƏCbÇk ÖCbö Gy GyÇk,
½işÖbGoört l x l iy GyÇk.
¾enbörbel k Öx l iy GyÇk,
Ööy öb, öiö oÇd GÇny ş?

Ocd pÇy Gy Gyvpe ½öÇndGt Çk ÇşaiÇkbs:

- Kö "aşd bGaşd GÇny ş?" -bvyçÖ öbyÇk bÇkşxşnoÇk?

Y ök oökbök br ƏÇaaÇny Geopyy öbey y e?

½xşsa Ööy öb t ÇkGgÇÇÖ Əvny öbe ¾öyiönk Önkö yG
t şkiÇkşÖ aşdşk nÇnÇöşkş ücp rb . Aşdşk oÇfiÇş z nöyekö
pez ib . ½öÇndGt Çkşk zcm yÇpş:

- OÇö l i, Çşsa, bl önr bÇk bG Çaa ÇşşoÇk. Ekbey ökbök
kö eopyenök eopö. ş nviöyey , nÖÇşy ş y ek üvp

Ööy öb bvbe

- TÇk oÇö l ior k, y ökey pöy ökkÇy ÖÇkaÇş.

½öÇndGt Çk viö Öibeze, Ööy öbek zeki kbök ÖÇkaÇxvy
zvfen Bvbe

- ¾äbey , aşdşi l pÇş eopyenök. ¿ vrbey , GGşk l ior k.

½xşsa Ööy öb bvbe

- TÇk oÇö l ior k, y ökö aşdşi l pÇa-dÇb iÇdşy bvyçi. ön
ÖÇÇşnoÇk y ökö fgö ü ki z tÇkişsa Əvn Cdüö oökek Öen
fcm k bö eopy enöy .

OÇÇb t Çkşy pvd beiiökbe

- TÇk oÇö l ior k, l ÇöGl öir br n, t Çkişşk aöbnke Öi-
y öd. ½kgÇa y ök t Çk aşdşyÇy . Əf ü ki z iÇdşy bvyçi. Öök
y ökö Öngö ü ki z tÇkişsa Əvn, Ö Çşşk gÇÇşkş Əvny ,
fşşk, üvpök.

Ööy öb ÖÇGb xb ze, ÇöÇş l kGpÇmşrbşşkş OÇÇbG
bG pÇmşşÖ Lbr n ze, beiiöky öbe ½öÇndG t Çk bG OÇÇb

t Ckşy şk ocđiönkö xCbışaiG nCdışa Əvrbe OGƏb t Ckşy pGş
ÖGşkGal yr Öpft pGfşt bş. vCk-öxrös, Əden-Əzei, zöö ocđ ,
oGny gGy Gş Öm ü k öndkbö OGƏb t CkGoCbea liGgCöşkG
Ckb efbe YönCoey armpGk zey e OGƏb t Ck göiiCb fCöşrbş.
v n viöbe ze, ze kö t Ckşk Ü ykr Ə r r ior k. GGy Gp y Gp
y ööpöi aGbş. Al nt r bCk nökie Gönny şx ½öGndGt Ck aşxaşrbş:

- ½y gGy Gp al yy Gyşk y öke cib no kiön, gGƏkGy ,
yGşöGy . ½y OGƏb t Ck, G ş y ökey ü kG şy köben?

OGƏb t Ck bvbe

- Ökek ü kG şk Öey zb n, FöiGy bekekbök bck Ö
li y r oCk yö r be Ekbe bö ol r r x r mCk ze, y ökey ü kG şy
köben? Öök ekbe Öpkekbö yö r bæök, ünözben ze, yG
ciööök, yGbGyö r be bekkö pƏÖö bvyööök.

½öGndGt Ck bvbe

- ½t ş y ök FöiGy bekekbök bcky ööy aşd pl yGnCdışa
Əvny erbe. Yök l kr ovƏnöy . ½iiG şkşdk, myöy Önekədək,
bekekedek tömekö y ökö Gy Ck Ənek. GGƏkGy , Gndr y ,
y r nCdşy Ən

OGƏb t Ck bvbe

- Ekbe ze Öviö libr, üöi öök bck FöiGy bekkö, aşdş
yö r be bekekbök pƏÖö viöpbənÖ pl yr pödöbök viöy öz y ö-
key Ü ykr y G

½öGndGt Ck ovƏkö-ovƏkö bvbe

- Bckb y FöiGy bekkö!

½xşa Öy öb yvnekbök bez aGt şÖbvbe

- YGk bvyen bcky öyeÖ

GGy Gp yvkö y Gp y ööpöi aGbş, ol r r x r iGn ze, Öö
köbök Öiöz, bck ÖyGbcky öyeÖ? Öy öb bvbe

- T Ckşk aGöşkG Öm Cö zCöşd al yCa. ün y ök l t r -
br öry ocđ cd-cd kö l zCöşdGyCdşioG bvy öiebck Öb n

ZCöşd al yr ibr ½öGndGt Ckşk aGöşkG ½ibş ücnöz Gşxa
Öy öb kö bvbe

$\frac{3}{4}$ r y öir i zcki y k vf üvpy en nCoş,
OgybşnoGÖöşy ş l ÖGnGyGd!
üönbck Öb mö, söbGlibr öry ,
Ücp ngGÖöşy ş l ÖGnGyGd!

Zey br rr Öb kyCbG y ök bö ze, aGGy ,
Vxak öiekböbenl aeÖö, Göy .
r ny nözzöÖƏmök, Or nbö ze, aöiöy ,
Vpbeü kG ş y ö öÖöpö yGd!

TögGöpvyiöy ö, Gy GÖGy öke,
Ööy öb pöz Gşöşk b kyCbG Ckş?
FözeÖök aöiöy e $\frac{1}{2}$ öGndGt Ckş,
Cd böop-t öpkiö deyGröpö yGd!

Ocd pGy Gy Gyvpe $\frac{3}{4}$ t şÖ ücrb iön ze, bl örr bCk bG
zGöşd cd-cd kö yGdşisÖ OGÖb t Ck öy n viöbe ze, yö r be
aşdşkş ÖGşkşk böopöe eiö üöpmeekiön Aşny şdş ieÖöiş göi-
iCbigrş ücnök zey eaşd al nt ror kbCk FöiGy bekö oqGyex vpe
 $\frac{1}{2}$ t r kb, y l i iG aCdş üöibe, pödöbök y ööiy Ck xöncöpe eiö
zöÖk zöoibe Pl y pödöbök ÖGiCkbş, $\frac{3}{4}$ r y kCöÖpiö ücnöz
 $\frac{1}{2}$ xşa Ööy öb kö bvbe

$\frac{1}{2}$ xşaiGşk aGybCoşbş, cd zökbekbök ocd bvyön,
Zey eaGeyöök öyön, zey ernsGşk b d bvyön
Zey ey d ÖnbCkşxGn, zey eÖnö y d bvyön,
Y önbönbö aGybGÖr br , ocd dÖ d bvyön

$\frac{3}{4}$ öösCkşk aGybCoşbş, y c zöy vpy öd beröyek,
öeiönk aGybCoşbş, pvd pGnGn bl or k nöyek.

³/₄öböök aGybGöşş, aÖÖa zööön fcnöyek,
Kö ÖnbGGücd al yGn, kö aÖÖöş ücdiöyön

¹/₂xşaişöşk viy ebönkbe, y ek Öny öaGy ş əGn,
Öcdiönt t CkGt CkCbşn, ön zöiy ökek gCkş əGn
Pögkeo, pöt y eo, bəbcky öd, y eoe, göküe, bəCkş əGn
Ənöz gl xGn, öi ex ücnön, bə bCkşxGn, ocd bvyön

iG l ioG vf bkbery ö bəi aGky GyCk G y Cöş,
Cd ÖGşkGböyön gG eiönk pökö p t y Cöş.
O dü k liGn ücdöiiönk yGyişə GpbCk ÖG y Cöş,
AGybGÖr br n, aöiÖe aGnGfəzək d k ücdiöyön

¹/₂xşə Ööy öbək viy ekk göy eokbö sökbe əGn,
Ü g öaeaöpbökbe, Öxbök- fbök Öökbe əGn.
³/₄r kGbəCkə bvyöniön, oözoök aşşsiÖökbe əGn,
Kvyiəy , ömü ÖnoCd GşÖy vybCkGyGaşd bvyön

Ocd pGy Gy G yvpbe ¹/₂öGndG t Ck gö ökköy ödCöşkG
b xy öbök ovÜieöökö al Ə xbr ör f k ÖGƏb t Ckşy G Gşə
Ööy öbö l aöbön t öiöp Əvrbe ze, oGyy CaiG oGyG voÖÖG
üöiy ödbe. LkiGn bG Ö t öiöpiönə p y ar iir afr iGnşkG zöÖk
zööökiönö Əvrbeön ÖGƏb t Ckşy s möp pGnşÖ Ööy öbək
ar iCöşkGnşşibCbş ze, GpGy şk ö bəkö ücnö, l kr k oGnGy nö -
iöCkş ÖbbG iG ü iöxoek. Cd kö ü y Ckşk üöiy eoö,
üvy ö, nö iəCk oöke cib nön Cd bö ü kl nCbCk ol knG
oGnGy ÖGşkbGoöke ücdiöyögöyöy .

Kö ÖGşkşdsş Cöşşşy , p y ar nGrbş. Y ögieo bCöşibş. ¹/₂xşə
Ööy öb aGbs. ÖGƏb t Ckşy iG ¹/₂xşə TGrk eoö üvpbe. L öiCk
nGpGnşkş böyexÖ cd kö Öödöz Ərbr, öy eoe aşdş ÖGyGp
t Ckşy iG eze aşdş ücp n Ö ÖGöGüvpbe. AşdiGn yvkegö ü iö-
Ö iÖ iö pGy GkG vpy özbö ebön ze, ¹/₂xşə Ööy öb cd k

yvprbe Oc Ööpək xenk yvnekbö ÖGöÖk üöieÖfšt bş. AşxaşnG
aşxaşnG Ööy öbek yG GşkbGk yGnşxbş ze, öök Ö nCbG kv-
iöyemök? Liy GyGt Ckşk aşdiGnşkGocd Gy Ga eöpyemök? ½xşa
Ööy öb eöpeze, gGkşkşt l xir aiGar nGnşk, bvbe

- ½y zexe, y ök aömÖ CbGy Gy . PGkşy Gy şxGy , Ööy ö-
y exöy ze, Ö nGt Ck ÖGöşbn ¾r nGt y ökefšt şy üvbey exey ö,
CdGşy G

¾GöÖk pöniez vbe

- Ylt, vf viö xvy ylt brn, ünözben ze, y ök ööke
cib nöy . Ylt oGt Ck ÖieÖböney ö oGy Ck pönön ¾kr bvyö
öiekböze Öviiö l kr Ə ny Ga eöpe. iGşd aGk Ööy öb l kr k
Övike öiekbök GşÖzök GGr iiCbş. ¾GöÖkşk fşşnşkGoGnGy
kezöniöne pöz i Ö üöibe. ½xşa Ööy öb ünrb ze, ylt
Ö nCbGk yG Gşkş oöoed-z yo d ar nGnG Ööy öyögöz. ÖGş
ücp n ÖGbş ünöz kö bvbe

Y ök l iy rxGy Əpökey bök, viey bök,
Y ögkrk pöz öö nCbGüödömöy , ÖGöÖk!
Y cƏGy y öke Ö ovƏbGyGpr xvbeÖ
Ücn mök, gGkşy bGk ÖvdGnGy , ÖGöÖk!

Z Gy ə ÖGöÖk ÖGö Ööiöyön, ü i GfGn,
Üög bGkşxy G pl nzöiösk bl iGkGn,
½g möiöküiö ögöiefGpck bGkGn,
F özeÖnönökeke ml dGnGy , ÖGöÖk!
Ööy öböy , yG xşkş-yGy Ckş Öiiöy ,
YGnşk y G gGy Gşk ünny ööy ciiöy .
F özeÖök öiekbök xex Öviek GiGy ,
¾vickiö aöÖnke aCdGnGy , ÖGöÖk!

Ocd pGy Gy Gyvbe Ööy öb ünve fvƏnökbö ünrb ze,
ÖGöb t Ckşy CöiGyG CöiGyG ünben ½xşöşk nöye zcƏöibe

aGyşbşÖoGđš Önbö oeköekö ÖGöbş. ½ibş ücnöz kö bvbe

MöxGk ücn nöy ÖGöş y ök Öviö,
½iy Göş, vyƏGöş, kGş GöiGy şx!
Y ök üöiy exbey bvyöy, ü iöy, xGbiGkGy,
Kvyf k ücnb y kGđš yGş GöiGy şx!

KGy ö yGđbşk, Öädö fGpş kexGkşk,
r nbe, nünbe, xcƏzöpək-xGkşk.
Tööpö ebey, ücnzödbeönböny Gkşy,
OG iGy Gal ykr kbGkGş GöiGy şx!

Oöy öböy, üöiy exöy oökö ar nÖGkG
Al y öy ey iöÖkbök y ök üöiey gGkG
Y ökeücnb, d fvƏrbe m k GkG
Bcnb aşdşk efkbö Öne GöiGy şx!

Ocd pGy Gyvpe ¾GöÖk eköGüöiy öbe ze, üöiy öbe
KczöniönGşa Oöy öbe bGpşÖ Gök t Gkşk yGkşkGüöpəbeön
Bvbeön ze, t Gk oGö l ior k ÖGöGüeny exbe. Dl niGfšt Gny şxşa,
cd bö Öen Gđ üvg üvpöybez, ÖGöÖkş cib ny xb. T Gk
Oöy öbe ÖGbk GyGöG o d Ö ücnb ze, Ö kbG l ör nir a-
öyriez kexGkş yl t br. Ol nr xbr:

- ½y ÖGG zey oök, köföök, GnbGk üöieÖ GnG
üvbnoök?

Oöy öb bvbe

- T Gk oGö l ior k, Xöy xöbbek y G GşkbGkGy. ½bşy bG
Gşa Oöy öbben

Gök t Gkşk yGkşkbG ÖGaG t GkiGn bG ƏGn ebe. LkiGn
½xşa Oöy öb Gbiş aönÖÖenGşöşk ½öGndGt Gkş kvgö cd bekekö
aGypGpşöşkş, GşaiGş kvgö ÖGöiGşöşkş vxey exbeön, bvbeön:

- ½xşa Oöy öb, öke Gaa Gşöş ocyiöyeniön OGđkş üc-

p n, öököpke ücön

½ibş ücnöz Gşa Ööy öb kö bvbe

KGy önbek öiekbök ar nGy Ca l iy Cd,
Y önbö yGÖGşÖk o y xy öz l iGn!
¾en xöt ok ze, oebae Ca aGb d l ir,
OcyiöyÖbörbke oem Gy Ca l iGn!

YGt xş l ir nekOkiGşk aGkGkş,
önzöo aGkoG l ir n l kr k ey Gkş.
¾cy z bönbbeÖnbö al ry yGy Gkş,
EaGniş yGb eiö ÖGşxy Ca l iGn!

RopCb l ör ir kbGk vf l iy Cd kGş,
KGy önb l iGn kGy önbionk oerbGkş.
Zexbök üöbö l iy Cd, üöböbök zexe,
Y önb l t r kbGk aGkGÖ iGy Ca l iGn!

¾en bl opze, bl opaöbenke Öiy öyö,
Bei bGkşxsÖ d-üed kö ü iy öyö.
EaGn Övnö, ÖnÖGk üvbö, üöiy öyö,
¾Gkş Önal dGböyexy öz l iGn!

Y ök Ööy öböy , y ögieöbök r oGky GnGy ,
KGzöo aGnşGkG vf bl iGky GnGy .
KGy önb aGnbGk l ioG l kGyGky GnGy ,
Y önb b xy ök aGkşkGaGşxy Ca l iGn!

Ocd pGy Gy Gyvbe. T k iGn Gy şoş Gönk bvbe. Viö Ö
ÖG pOGyGt Gkşy üöibeze, öy e, OGÖb bvyenze, Ödebö ½iiG
yGnGy GyşÖy ş? ½xşa üöioek, Öm Cd bGÖdey f k l t r o r k.

Ök t Ök vf Öt paşdşkşk ocd k yvnö oGy Ölbş.

$\frac{3}{4}$ en kvfö ÖoÖaGiG Öy öbe ückbörbe aşdiGşk y ög-
ieökö. LpÖG nörbö ÖGn ebe AşdiGn Ön pönösbö l p rbr,
ÖoÖaGiGiGÖy öb bö l Öne pönöskbö.

ÖÖÖb t Ökşy bvbe

$\frac{1}{2}$ xşa, ekbe öökekiö bvyexögöyöy . könk ÖGnGgÖÖÖ
Ön

$\frac{1}{2}$ ibş ÖÖÖb t Ökşy :

Akşk Ö iÖa pöz aGyGyşÖ
BGy ÖG Ö pGny Gy öke!
 $\frac{1}{2}$ t Ök oviiön pöz Ö iÖkşÖ
Gl xy ÖG Ö pGny Gy öke!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Öy öb:

Ak pöz ÖÖ iÖa zey e,
BGşÖÖ pGny ööke!
BönyGn pöz Ö iÖkşÖ
Gl xr ÖÖ pGny ööke!

$\frac{1}{2}$ ibş ÖÖÖb t Ökşy :

nd viöyey y öbbG äö,
Y ö öy y öb, iebbG äö.
Öök nö iöök ÖöbbG äö,
Ü iöxy öök, Ö pGny Gy öke!

$\frac{1}{2}$ ibş xşa Öy öb:

Y cƏiGy lioGÖrkGnGdş,
Edk Əvnö ACben aGdş.
Y ök al fl iiGy , OöbbG ar dr ,
Ü iöxcÖG pGmGy ööke!

½ibş OGƏCb t Ckşy :

Eieb ön exbök G l iGn,
Al nt r nGy avyi -aG l iGn
Al f l iocK OöbbG zG l iGn,
Ü iöxy ööök, G pGny Gy öke!

½ibş ½xşə Oöy öb:

Y ök ze, y cƏiGy iGÖmüy ,
Y önb l iGy , y vybCbGbr nGy .
OöbbG zGoG y ök bö xerüy ,
Ü iöxcÖG pGmGy ööke!

OGƏCb t Ckşy sezeriöxbezə, Ör aönÖ CbGy bş. ³/₄kr
GbCbşÖpl nGdCbGoGriGn. Üöi aGÖGagCbCk t öÖönbCn viö.

½ibş OGƏCb t Ckşy :

Al nt r nGy aşnt bei l iGn,
½nCbgşqkö-svi l iGn
Öök xen l iocK, OöbbG sei l iGn,
Ü iöxy ööök, G pGny Gy öke!

½xşə Oöy öb sezeriöxbezə, bvyöök OGƏCbşk y ökö ü -
y Ckş yl t br n. Üöi bv zə, ü y Ckşy l iy CoGy bş Xöy xöbbek

y G GşkbGk ÖrnG üöiy ödbey . Lbr n ze, yGöy GGG bG
ür nr ibGş:

Oök lkr aGbşnbşk GnGk,
YcĞGy böney ƏnĞl nGk,
OöbbG seiö, l iGy zöniöbGk,
Ü iöxeÖĞ pGmGy ööke!

ön ezöe ÖGşksş aGbşnbGkbG ücnb iön ze, bvyexy ö
ööekö tGkiGn pz i Ö üöieÖön iGşd aGk OGĞb
ocd k k Ö tGkşksş y c nÖökb viöbe

OökeÖr y ögiöbö al yr Öüvbönöy ,
 $\frac{3}{4}$ Göşşşk ÖGşksş l yr Öüvbönöy .
OGĞbGy , ocd y bvyÖüvbönöy ,
Ü iöxy öök, G pGy Gy öke!

$\frac{1}{2}$ ibş $\frac{1}{2}$ xş Ööy öb:

Y ök üöiy exöy öök tGşy G
Ü y Gşy üöienGşy G
Oöy öböy , b n opaGşy G
 $\frac{3}{4}$ iGşÖĞ pGmGy ööke!

Ocd pGy Gy Gyvbe Oöy öbek y öaoöbe Gy şyG Gybşk
libr . AGşşşÖ üöibeön Gök tGşk yGşkG LnGbG GGy G
tGk Cbiş Öneüeb Ggy Ənbe L, GyGöGaGt şÖbvbe

- $\frac{1}{2}$ xş Ööy öb, OGĞb tGşy ş Gy Ca əpöyök zöo Gök
tGşk nöö iöökş OöbbG iGü iöxy öibən ə b viöyeÖze, zey
nöö iöökş yşt oG aşdşkş l kG Ənögöz. L nöö iöök bG aşdşk
op kbö flt Ggy iGş öiGz vbeÖ Ekbe öök, y ökö bv
ücn y , oÖG l nöö iöökşk y vybGşkG fşt y GGG könk
Ən, yl t oGyl t ?

Oöy öb bvbe

- Liy GÖy bş kvfö y bböpbö a nÖp viionö b xy ödbey .

Aönöd, oÖG Gşibş. Yvkö t CkiGn yşöşibş. Oöy öbe bö ücp n Öüöibeiönmö iöæCk y vybCkşkG ½xşsa Oöy öb ücnb ze Ö ÖöbbG bvyeiökck Ö yr-Ö trkr y daiez nGşb GÖG gşkGl t xGyşn ÖöbbG nö iæCk ol rr xbr :

- ¾r zey be?

GGy G t Ck ol rr xbr :

- Y öüön Öiy enök? ½xşabş bö. Öökkiö ü iöxy öz eöpyen

ÖöbbG nö iæCk bvbe

- ¾r y ökey iö ü iöxö Öiy öd. iey bö-GyGöşy bG pöios liGn ü kG GÖGGrGy .

Oöy öb bvbe

- Ylt , cioöy bö aGoGy bGü iöxy öieyöy .

Mö iæCk yvkö nCş liy Cbş:

- ½xşsa, Ö bvyexy öz bvyei, bey xy özbe ¾r nCbGal i oşky Gş æGn, Övi oşky Gş æGn, ciy öz æGn. Üöi xömp zöööz, ÖGny Ca ÖöCa, ol knGy ök ü kG zGn liy Gyşy .

Viö bö viöbeiön GGy G t Ck xörpezGöşdGyCdbş. ön eze oe ÖGny Ca Ööbş. ½xşsa Oöy öb ücnb ze, nö iæCk bedkö GykG ÖöiGyşÖ y vybCkbG üönbex vben. Al nr bCk Göş ÖG xşkbCk fş bş. ÖCş GşÖbvbe

YGy Ck yvnbö eiexy exöy ,
BG Gy ök aGy Ca eöpnöy .
¾r yvnbö üediek oemey e,
OcyiöyeÖGy Ca eöpnöy .

T CkbCk eöpy enöy t öiöp
Föpck ücn k nö æGp

Ocdiöney bök fšt bş aöiöp
; öbey bök zvfy öz eapönöy .

iGgoşd aGfK Gşa Ööy öb GöGşks fGşnbş. ³/₄enbök
avyÖbök ariGşkGoöbGüöibe ze, al nt y G ü iöx. Yök oökö
Ənbeyey eƏny exöy . ¹/₂xşa Ööy öbek Göiş yvnekö aGşşbş. ¹/₂ibş
ücnöz ocd k k bGşşks kvgö Öpmbē

Y cƏGy ədk Ənbeyöak,
Ocyiöyey ocd y k oGşk.
O m n Öyvnek pl mGşk,
Y vybCkş vxy öz eapönöy !

Y ö öy y öb, iēdbG əö,
NöÖēGöiei ÖöbbG əö.
Yök Ööy öböy , ÖöbbG əö,
Ekbeü iöxy öz eapönöy !

Ocd pGy Gy Gyvpe ÖöbbG mö iöəCkşk öy nē əö y vy-
bCkG f Ö yrk zöi üöpmbēön Zöiiönk Ö yrk kbG GaGş
dökgenƏnbe ¹/₂xşa Ööy öb seziöxbeze, yöak y vybCkş özēÖ
Öade xry bG ü iöxberögöziön Ücnē ze, ylt, ön zöiek
Ö yrk kGÖn aGy fşiş l öiCk y ekbe ÖöbbG mö iöəCk bēdeke
yvnö al yr Ö GaGfşk f k bö öie əö p pbr . LöiCkiCn kö
aöbön aGy fşičşičnoG zöiiön ÖöbbG ş yvnekbök pömbö
Öiy öbeön Yvkö Ööy öbek möyekö al nt r b xb . Epöbeze,
aGfşk, t CkiCn beƏnyö GşÖ al yy Cş. ¹/₂xşa Ööy öb ÖkiCş
Ön bö GöGşks zcy öyö fGşny CöG

Kö liGy cƏGy Ör bōnbey ö ƏnG fGy cƏGy ,
oökbök y öböp!
B xy xöy bōnüG şkbGbGnG fGy cƏGy ,

Y G y kööön br Gvben, y öiöziön bvyen Gy dk,
İ ps kbök enGGyvnen önekpaGy şk.
^{3/4}en öie yvnö aönGn, Öm öie ücyö dGy dk,
^{3/4v} expbö fGnfş l ir ÖGey Ckş pr pCbCk y öböp!

Aşışnl kr k kGy Gdşkş y öiöziön y r xpGöşkbG
Y öpiöÖön Gai lir nÖv expgökköpÖGöşkbG
T exy eiö könö fözeÖxö GböpÖGny GöşkbG
T vyÖönek aGCoşkş GCbCk y öböp!

FözeÖök D is aGnş aGyGGnbCk yl i vyiöyök,
GGkoşdiGnGgCk Ööt x vbeÖbGiGnş bei vyiöyök.
ÖGieÖ ngbCk ar nGnşÖcd k ar i vyiöyök,
^{1/2}bşkş aöxöy xöy al yr ÖÖnÖönbö oGpCbCk y öböp!

Y ök Ööy öböy , b ni , y öpG üöpany exöy ÖGdGnG
PöxkvyegeyGnşy libr ööbnGnG
AönnÖCbGy , a nÖöpvi, kö nno yvnbö b xb y bGnG
vf zey bök keGpyl t br n, yGie, oökbök y öböp!

Öcd pGy Gy G yvpe LkbG ücrb ze, GöCoşkbCk ööbG
üöibe ze, al nt y Goökö yvbeÖey z zöiek ü g k Ərbey ,
ü iöx. ^{1/2}xşa Ööy öb nöziökbe Əd-ücd kö dö y ƏnnÖ
y vybCkG ünbe, öieke yvpenök zey e ÖöbbG nö iöƏCkş
aGbşnşÖyvnö Ə nbr. ÖCkze, y daiez ÖnnGnşb GöGş zcz k-
bök al nr Öyvnö böybe ^{1/2}xşa Ööy öb a möökbök Öm könö
fözeÖGbş ücnöz kö bvbe

Y ök kö bvyey l gCkCkG

İ Gzk Gök tK eyiö keaÖks d kö fözeÖkGG
y şt G Əny GöG ÖGiCbş. Gy ş ücnb ze, Gök tK aşdş
Əny öz əpöy en GGy G tK bvbe

- ½xşa Öy öb, bvyöök Gök tK aşdş Əny öz əpöy en
Üöi öök Gaaşkş oGdiGəpö. ı vny öö ÖGaGpöbÖn pəzönz.
½ibş ücnöz Gşa Öy öb kö bvbe

Y önbönk nənkbök, l ÖnTr bGy bGk,
Y xz iö b xy xöy, ey bCb əpönöy !
Y ögkr k kvgö Gynşioşk cd yGşkbGk?
Y ök öökbök GynşioGy, sönyCb əpönöy !

¾enÖCbö efy exöy y cƏGy öidkbök,
¾G y GaiGbl yy GdoGk nənZGy GşkbGk.
GGy G tK Ənlior k cd y G GşkbG
Gök tKş ÖnZvyar ÖCb əpönöy !

GGy G tK bvbe

- ½xşa, Öde pənsiöbeyekö ücnö oGö li. Ekbe zvf öoGö
y öpiöÖ.

½ibş Gşa Öy öb:

LtrkrnbGpCbGÖy öbek ocd ,
Lkrk aöiöy ekbö ml dr iy Gd yGdş.
Ücdöiiönor ipGkş Gök tK aşdş,
B d eiaGriş eoy eÖy Cb əpönöy !

Ocd pGy Gy Gyvpe TkiGn Gök tK Gbvbeön

- Gök tK, öök bö tKoGk, Öad bö. Öökk ö bö bc-
k zi y k Ödey Cbşy şdGbGiözö üöpən Üönözbenze, ö bö
ƏsGvböök.

½t şnzə, tkiGnÖnd i y iö Gök tKşyl iGüöpəbeön

Aşrt ü k, aşrt üvgö pl y libr. OGƏb t Ckşy iG Gşsa Oöy öbe pCnşbşİGn Öen-Öenkö. Pl ybCk ol knG bG Oöy öb Öen y bböp aGbş Ö rnbG Ü kiönk Öen ü k CkG Əpök, GpG CkG ½xşsa Oöy öbek yCbşkGb xb . ƏmöyeÖörz zcƏnibe OGƏb t Ckşy G bvbe

- OGƏb, ücnkvfö y bböpbe GpG CkGy şk ücd yl ibCbş. Üvböz cd yvney edö. Y ökey GpGy şk ƏGş-bcƏöpə oökek GpCkşk bcƏöpəkbök vf bö Cd bveye. ¾enbö ze, aşdşk Ö ngr br n, l öiCk GnGüvpö l kr kiGüvpy öieben

OGƏb bvbe

- ½pGy Öiön, oök Öiönök. Y ök GpGy bCk egCdöoad vf yvnö üvbö Öiy ömoy . Üvp GpGy bCk egCdö G. LkbCk ol knG GnGəpöyemök, ÖGk opö.

Oöy öb üvbeÖ y ööiöke librör zey e CöCk t CkG bG kşxbş. Lkor d bG yCbviieyö aşd Əvbeykö ücnö Öörz mx-y CkiCky şx CöCk t Ck Ö t G exvxbökbö iCmböielibr.

- ¾enbö viö ocd bCkşxy G Ücd y k Cöş-aGnCoş Öngö cƏCbşy şa nÖöpö yl iGoGGÖiy ömoy .

½xşsa Oöy öbek öiGşzöoəibe AGyşbşÖ OGƏbşk yCkşkG üöibe ½pCkşkşk bvbeycle l kGocyiöbe OGƏb t Ckşy bkyy öbe Oöy öb ücnb ze, ylt OGƏb GpCşkbCk edkoed üvpy öyögöz. Lbr n ze, OGƏb t Ckşy iG GG- y y öp vbeÖ GpG CkCoş əiö ücn xy öz f k Əpökö üvpy öz sezne əiö yl iGfşt bş. ½öCoş l kr Öenücd aşmşy şkbGXöy xəbbek y G GşkGfCbşnşÖbvbe

- Lör i, öiö oökek ÖiGşü kiönk aCöCabCbş. Beaaöpie li, vƏbö oökek nGz o y y köy rnbGnşa oGy CoşkiGn, ylt oG aödöÖy ö üöiönök.

½xşsa Oöy öb üöibe vƏiönkö. ¾ p k y G G ücd Gybşk-işöş Əvny öyö üöibe Ar nÖCk ar nÖCk op kbök zöoəibe Yvpey -yvoenk, öioed-GyCaşdşk aCnşş bl ybr .

GGy Gp bCöşİCkbCk ol knGOöy öb ÖGşkGüöiökiönə GpG CkCoşkG bCkşxbş. Cd bö bvbe ze, Öen öspöbök ol knG ei

xö önkö aGyşbGCa.

Oöy öb vEbö l iy GyCk Æt pæüön CöGeiö MändCb t Ckşy
Ç r kb ZönÖbiGyş FÖrG ey e üöpæbeön Zexe zeçÖÖG ÖÇ şÖ
bvbe

- Oædö Ön yl i bvy exöy ze, Ö kr k börbe Ö r pGbörbcben
Y ök Ö r kGbr GyCdGÖiy önöy . Y CdoGy , Ö r pGÆvnök zexckk
aödöÖkö üöiönöy . Y öke CÆGyşbCk beö p r py Gyşk.

æüön CöGbvbe:

- ½t r kb, Öö Oæd kvyiöyöz? ¾æn öspöbök ol knGyvke-
bök ei xö önkö aGyşpy Ca eopöyen ¾æd ÇrG ei ÇrG? ¾æn
pöbÖnæz, oöke aşdsiGp r ÇrGy .

Aönöd, æüön CöG æö MändCb t Ckşy Ç r kb ZönÖbiGyş
FÖrG ey ö l aöbönaşdsi Ærbeönze, Ç r kb ½iiG şk yl ir kbCk
fş t bş. Bvbe

- ¾r kr k Öngö öiGşy Æn. Üönöz o y y kö y r nbÇişa
oGCoşkşd. ½t xGy yvy öyeke br dir vbek. Y Çr kbG bG yCkşkG
y r nbÇn or al yr k. AÇt şÖyr t r ir -yr t r ir æfögöz.

½iiG xvypCkGiököpviöök. Viögö bö viöbeön ½t xGy
Oöy öbek t cnöyke CkCoş cd üöpæbe Bvbe ze, l öri, Ö kr
cd y Öxeny exöy . Üönöz pöpöy æd yvyöök. Oöy öb ücnb
ze, t cnöz fl t br dir br n İ Çz k yl i opö l i br ör f k CkCoş-
kşk t ömkö böyy öbe. Tcnöyepöy æd yvyæÖyÇbş. Üvgö Öönz
or oÇbş. Br nCkbGücnb ze, yCkşkbGoönk or Æn. Ücp n Ö
æbe

ÖÖÖG yr t r bCk aÇt CkbCk ol knG Oöy öb cd k yG
y Ck kÇrG Çp æoo viöbe. KeüÇrCk l ir Öpvd yl iG ÇdsniGy CöG
ÖÇiCşş. Y G GbCk Ön Çd ÇrGÇkşÖ CöCoşkş fCöşnbş. LkbG
ücnb ze, avyÖbök oöo üöibe

- Oöy öb, öök y ökey ocd y ö yÇt xş ar iCa Cöy Cbşk.
O y y kö y r niÇişa oGbşnbşk. Öök Ön bö ÖGÆCbşk
d k ücnö Öiy ödoök. Y ök bö bG Goökek CöCk bvyæiöy .
¾ænbö y öke fCöşny G

Oöy öb viö Öi ze böielibr. Ücd k k l k yvnbök l b
pzb . $\frac{1}{2}$ kgCa kö sGyG? $\frac{1}{2}$ ibş ünöz nöz yCköşş, aöiÖ
egnCkş CaşkbGkö bvbe

Söiöz, öökbö kö aGybCbş?
 $\frac{1}{2}$ yşşnoCk yGş yGşkbCk!
Ücd libr ünny öy exzey e,
Zck iylt libr əGşkbCk!

Söiöz, vək ÖönÖb l ior k,
Epöziebl ork yCb l ior k.
 $\frac{1}{2}$ yşşCk kvgö xCb l ior k?
 $\frac{3}{4}$ viö öönt l x y GşkbCk?

Oöy öböy , Göşy qarbey ,
Börbey ey ekö yvparbey .
GösGfözbey , ÖGö Öparbey ,
Yvy öbey Öö n -ÖGşkbCk.

Ocd arnGnGk zey e $\frac{1}{2}$ xş Ööy öbk Ööbökek Öön pönöse
arrryr Ö GögG bckb . GGy Gp lkr ücp n Ö vöü ööparbe
Vöbö GöiGy G bGy G beröz libr . Oöy öb Öön Gd r xG üvp
bezbök olkrGücd k GşÖbvbe

- $\frac{3}{4}$ G , ÖG , ün OGÖb kvgö ƏsGşşnoGy ökey iö Öö-
nÖöngCk Əmən $\frac{3}{4}$ kr bvyö $\frac{1}{2}$ xş Ööy öb ÖGşşyGpşabCk Öön
Gd aGşşbş, Gbş ünöz ol k kösöökbö kö bvbe

egnCk cizöökbö Öön aGGyGnbşy ,
A Əöpy fGy Cbş, rfbr , aGşşbş.
Aöy bök zömegeybe, börbök l aGşş,
Rfrkr ÖÖGşy Gb xb , aGşşbş!

Kö yGy Ckbs Ö söiöyk exiöne,
 Zck i l i b r zvfy exiönö y xpöne
 öonöpÖn göiiCbbs, ödÖkvxpöne,
 Öeköy ek ÖGskş bvxbe, aGşşbs!

Oöy öböy , b kyCkş viöbey ol nCa,
 Öeköy ÖnzqÖbs, oGyoCk y ek ÖGnCa.
 ½ixCk-ü ixCk l i b r , yCkbs ÖnfşnCa,
 Y ökdeiö fGy Gy şx zvfbe, aGşşbs!

Ocd pGy Gy Gyvpe ½xşa Oöy öb ücdiönke öy exiöz
 yr y br . dediöney , bvyiökiönö ünö, Xöy xöbbek y G GşkbG
 ½xşa Oöy öbk gökGdöcepl mGöGal yr iCkbG ei xö önkbbö bö
 ÖGÖb t Ckşy bösk vbeiebe ½iiG yG xşinGnö y öp nioiönö
 iököpviöök. ÖGö l i r k , oGy Gy CpaGşk.

ŞİRVANLI QƏHƏMAN ŞAH

OadğinCbCk t Öğ Əvney : MırKe XənÖkbCk. Zey bğ? Değb
 t CkbCk. Değb t Ckşk Ən-bı Əğ bkbkğ Gy şxbs. ½y y Gı ƏCb
 ulğnğzəiy exbe. ½aei zexənk y öğ eiğ , Önfl t vüCkiCn Ərbe,
 G-GGÖGnGğ p r b r . Kvfğkvfğ t or iGzı y ğ vihe. Y G-bı Əğ
 kek ÖmüoğkezCosÖGnGnGbs. Gğ zvfbe, Gnbl iCkbs, ğ kğğ
 Değb t Ckşk Öm l i r l i b r . BĞğ p r p r i b r . RxCn Cb al p r i Cn
 Ağ Ck. RxCn t u r o e y l i i G n bğ Ərbe Ebiğğğ öğ p r p y Ca,
 aşışkçGy Ca i ğ be. ½aeiğğ p r r Öbr n b r . Gğk ÖnkbgAğ Ck
 bğbğğ öÖ Gy şxbs. İ t r b G e n b u z e , Ön k r n k e bğƏx ğkbğÖCbğ

br nr ÖÖGskšk upabçvjr

Lhi, G Ö ÖCbğe ef. Añy Ck bvbe

' ½krbğÖx, Ö ÖCbğÖdğmGy Ö jr ir Ö

BğÖx bvbe

' ¾GG Ö ÖCbğ ÖCbğbğ bvji, Ö İ vjek-Y ğr kG ; ğaG kş-Üğ ½ÖÖCoş-Üğjpmğ ÖCbğen ½zi, ef, oğ bğy ğÖkğfGCoCk. Añy Ck ÖCbğe ef be, ol krGbvbe

' ½kr jkbşy , y ğğÖn ğğe

BğÖx bvbe

' Lhi, ez exğbğÖny Çy ş k GCoşkbCk ÖG , cnkğğ cnku

Añy Ck bvbe

' RdCa-r dCa j iiGn

BğÖx bvbe

' BCrkğmoğ?

Añy Ck:

' ½kr Ön xğ cnku, xğğÖn ey Cnğ ey Cnğk ziskğğkbğÖn cdğaşd.

BğÖx bvbe

' Lhi, Ö xğ XGy xğben L aşd, bGXGy nCbXGkşk aşdş Y ğğ t Ckşy bşn Lkr oğğÖ rG oğel kGrrpGÖmbey . ¾en fl t ğğ ğğ ol krG id y ğğÖy r nCbşkGjpmğ. İlkğfi kbğ ol krGGşGCoCk. ¾r kr bvjÖbğÖx avÖl ibr .

Oğ Gşibş. Cdiğciğ Añy Ck l pCabCk fşty Çş. Añy Ckşk CkCoş lkrk l pCbGğÖ cnbuze, Añy Ck Çn ÖCbğen Al üy - al kxr şşibş. Kğğğğey çbe Añy CkşjtrbCk ÇşibGÖüy ğciğ

Dçb t Ck ğÇb bnbuBkGj iGoGy şx Ön ğğÖğmbeğ L, Añy Ckşk ÖCbğe ağCkşxl ir Öbvbe

' Tk oçl ior k, kGÇrf şşibşğğ. Lkr kr dGÖ rGÖmciÖ Eze-fi kğğiGn, bGşt y Çk.

Üy ş bÇşÖvbe. Añy Ckş Çş Önl pCabGjynğberbeğ

Ü kbğ ol krG Añy Ck jtrbCk Çşibş. ğGG cd çberbe il l pCbGbvbe ½kCoşş ÖGskšk upabçnbuğol nr xbr :

' ½kG y ģe Ö nGkeġGy şosd?

½kCoş l hr kr seznbġ bGskbşny Ga fila bvbe

' ¾GG bġokeÖiy ġek fila ġġk oġġGƏvnÖ

Aġġ Ck ġnbuzę, CkCoş ÖG-ġa Ə nr n. Lb efkbġġk vbġ

Aġġ Ck bġekbġ CkCoşkş ġie vpy ġe ½kCoş nġe ġġdsy şx l hr kr
ÖġbCk-ġġodÜ, z1 Əġz1 Əġġbvbe

' Lhi, bġkubv, ġny , oġġġ ir Ö?

Aġġ Ck bvbe

' ½kG oġ y ġġÖn aşđi l kir a Əvn ġbey ÖġġnGbġÖġy .

Ol knGbġbey e oġġġġġy .

½kCoş Öno d bvy ġġ, l hr kGeze aşđi l kir a Əvbe

Aġġ Ck Ön ġd seznyġbe ġnbuzę, sezniġe xvġġvƏniÖ, l tr-
y ġġġđniġşn Lbr nze, oġġġġbvbe

RopG oġbġen ġdġoġd ġnyġ ,

Öġġiġşk efkbġġdġoġd l iG

Bkbenġbġy nġk beie oi jġ

XvġGÖiÖuzey ę t l x ġġġ l iG

RopG ġke ġşÖ oġġiġbCk Önke Aġġ CkG Əvbe. Öġġ
Aġġ Ckşk t l xr kGġy ġe ½ibş ġnġ ezkeġ bġġr opġġ kġbvbe, kvġ
bvbe

ġy Ckş kGy ġġġġ xşkş y ġġġ

Pġşek vjġġ ġfġġk jnbġ

Kġne Əny ġġ kġġze, nġġ

L, ġfġa t ġġiet l x ġġġ l iG

¾r oi dbġ ol knGr opġġi dufika bġġbe oġġskş Aġġ CkGƏvbe
Aġġ Ck oġđ Öġen Əġnġ r opġġkġvjnr

RopGoġġb, beinġġy ġşiy ,

Vxak Ə nkr Gy , ũaGoGiGy ,
Aññ CkGy ÖŦ Ö oCdGaGiGy ,
½kÇa ze, y ħey iğ l x GÖd l iG

O d pGy Gy Gjybe Aññ Ck aşđı l kir h ƏnÖ oCdş Gbş Əğ
vƏğkğbe Met Ckşy enbuze, l Ir ħn, ħkbğğ1 y fğ t xGn Ön xvj
½kCoş l Ir kGbvbe

' ½j l hi, Ö f1 y fğkğy edğCdşy bşn ½nGn Ö kr aGn

Aññ Ck:

' ½kG Ö f1 y fğbvji, Ö oCdbşn ¾r kbCk ol knGy ħğğ
l iÇa.

' ½jÖGG oğ oCd fGy Ga Öiy enğ. Vxəbey ħnGşa l kiGn
Əğğ opCb ħkşkbGbr ny GşoCk ze, oğğCd fGy Ç1 ħğk.

' ½kGy ħğÖbğƏnğ Çny , ħ xvə bğaşÖ OCd bGfGGÖie-
nğ , o d bğ t r GÖienğ . OGnşk ħkbğciğ Aññ Ckşk ħkbğCd c nÖ
Çy şoş l kr k ÖGşkGşibş. Aññ Ck bvbe

' ½kG ekbeariCa Co, cnÇny y ħğkvğÖbğƏnÖ

¾GşkGb1 kbjr , ar nÖk l ibr hy ,
XGü-y ħbCk y ħğÖbğƏnÖben
ÇkşÖvxa l br kGÖnÇk l ibr hy ,
Bl ibr nr Ök bl ir ÖbğƏnÖben

¾r o d bvjny xGnğxGkG
AÇkGşÖşn çoy ey b1 kÜbn aÇkG
Çley evjğy , ÇGy Gt ÇkG
XÇk efkbğy ħğdÇbğƏnÖben

Oedğar nÖk l ir y ħkÇk ÇkiGn
Y ħÖğ l ir kbGfl t l ir naÇkiGn
Aññ Ckşk bğek Ön Y ħğ ÇkiGn
XGy efkbğy ħğdÇbğƏnÖben

O d pGy Gy Gjpxbe. ½bGy iGn ÖGkG bñbiğ ze, il ħ Ckšk
 Öj nbr h bd ey ex. Ağğ CkG ÖCbğƏvniĖ, Əğl Ö pCkšk bGškÇ
 y piğ vpy ğ l iÇCa. Oğğt Ck bG ğÖ fšt bş. Exbğ Ğie l ibr. CkCoş
 ĞƏGny ÇiÖĞkiCbş ze, l ħr vpy ğk. ½pCoşkş c dubl iy r x, CkCoşkş
 ÇGn c nğ Ağğ Ck Gbş c nğ kğvbe

¾GškGbı kbjı üliuÇkG
 ½kG T ğğ aGpy Gexey ğy ğey .
 Çp sğğ ğkbğ xezÇvjğ
 Sğğ ÇaÇbş Gşy Gy ğey .

ÇdiğÇkG j iiGşy ş, ğkğ
 Ğfğy ğğ ğkbğ i ikğ
 AÇpy Gny , ƏGiGiÇş c nğğ
 ¾en ovÇCbşn oGşÖ, ÖGşy Gy ğey .

Çğğxiğy ad dGj ibr ,
 ½t bş cd ÇkiGşy aÇkiş fGj ibr ,
 Ağğ Ck bGy ğr kiGnGpGj ibr ,
 T Çğ vpoçk ğ pÇr xr y Gy ğey .

O d pGy Gy Gjpxbe. Me t Ckşy l ħr kr Ö j ibÇk aÇGny Ça
 fik, ÇGÇÇGbvbe:

Çopy ğGj hi, c dy bğ erCa,
 Çkoğ y ğey bek-ey Ckşy , Gj hi.
 Çğ vbğğ, Çkşy fšt Çnı dy bğ,
 ÇkbşnÇnoÇk t Çp-t Ckşy , Gj hi.

Lhi, y ğey exy eÇy Çk vjğk,
 Ğek ğs ağbey , zÇy Çk vjğk,

½t şno vjCar ÖGy Ck vjĥek,
Ĥĭ ĩ ĩ xGy bGxGy şy , Gĭ hi.

½y Ck ĩ hi, enCa vpy ģdy bġ,
Bl ĩ Gy şxGy xenk-xġġoi dġbġ,
Lhi bGfšt Gy ş ĩ kGoi dġbġ?
ĤĥkbġaGġMġ, Gĭ hi.

O d pGy Gy Gjybe Mġt Ckşy ġkek Ö ĩkr kGoġşÖġGġġbş
ze, oġ, al ĩ Gvpek. T Ck ĩ dġbġbvġibe ½y Ck-dGy Ck, ġġġbş
ĩ ĩrkGÖiy ġe, kġbvoek, kvġbvoek. ¾r ġġt Ckşk ġGy ĩġşkşk
ġġşkbġk bġġny n ġġen aÖġġjybe

' T Ck oġ ĩor k. L ĩkr k pGvke ĩ ġ bġġey Öġk vpy exbe
LkGüf kġvpy ġ ĩiy ġd. ¾en bġze, ĩ kGÖġġe ġvġġ, ġġġ ġġş,
AġÖġ ġġş ĩ dġn. Oġ ĩGy ġa ĩiy ġd. Aġġ Ckş Ö ĩ ĩbġk.

Aġġ Ck ġy ş eġġġ ġ ġvbe M ĩbġk-nġġġk ġmÖ ġşkG
y ekbe ġ ĩGġbġġÖġ ġġde zvfö Z ġġk bġġbġaġşk br y ġG
bġbġ ĩr ġbş. ġġş aġşÖ Öiy ġe kġviġek, z ĩkiuar Öġġkġş.
½ġbş ġġ kġvġr

¾r ġġġġġd y uoġ aGy şxGy ,
Ĥġ bvġi ġÖ ġġ; ġġben
Y ġ Öen ġġġġ br ġbeiy bġ,
½ġkGġ xġe dġbġ ĩ ġġben

Xġy ġġk y ġ ġpy ek nġbe,
Aġġş ġġkġ bġġey ġġbġ
¾Gşy ġġġġġek nġbe,
ġ ĩ dġkġġġġġbe

Aġġ Ck eoy eke fġbe ġġş,
A ġġy ġġbe ġġşk oġe,

Bğ en c j Gş ƏG, Jksi ÖCoş,
ViğCkbsy ağ vƏkbğ ı pğbe

Q d pGy Gy jpxbe $\frac{3}{4}$ CkbG bry Ck fğeibe. Añğ Ck
J ir kG bGĞy vpe $\frac{3}{4}$ en ağğ vbğğ ol knG ğÖ Znğ $\frac{1}{2}$ nGđk
al Ə xbr h jnğpxbe $\frac{1}{2}$ pş or GƏ rbr. $\frac{3}{4}$ en Gd fGGbG ei l ibr. Cbu
ze, fGjGGk-GGGk ğen Or, bvğğ, Gş jst Cça. $\frac{1}{2}$ pÖ r r ikGbnğ. Crc
bğGşbGÖiy ğ. Lbr nze, CñCn Ckoşş ey bCbGfCşbş.

Jpxy exğ Zn $\frac{1}{2}$ nGđk upkğ
T şbşn EİCo, T şbşn Dekbğy ğğ üj
 $\frac{1}{2}$ Ö-nğCk br r Ö Ckşy ağbekğ
T şbşn EİCo, T şbşn Dekbğy ğğ üj

$\frac{1}{2}$ Ö-nğCk Öm ba Öiy ğ Jşbşn,
 $\frac{3}{4}$ Gşy upbr nCk c diğ oCşbşn,
Ekbe Öibey, Gy Ck k fCşbşn,
T şbşn EİCo, T şbşn Dekbğy ğğ üj

Añğ Ckşk Öğpe JpÖGy Ckbs,
Ekbe üiş Gy CkbCk bGĞy Ckbs,
FGĞy CkGğxr Ö keğ aCkbs,
T şbşn EİCo, T şbşn Dekbğy ğğ üj

$\frac{1}{2}$ nş or lkr Gş eiğÖniezbğÖiy ğÖGiCbş. Ğkek fCşbşkş
ğk vbğ Añğ Ck jkğı deke xGü-y ğCbkbGcrbu

Y ğey Cñy XGü-y ğbCk Ğbe,
AğÖğ bCbşkGfGpCbCk y ğğ.
XğğÖGny Gş G $\frac{3}{4}$ Ö-T vJğc,
Cmüt şxy kCk GpCbCk y ğğ.

$\frac{3}{4}$ Cbe ğbe dGşbş ÖGni bl kr kbG

Abnřk aň e l kr k al ir kbG
Ŏy Ci ulkbř/2oiCk bl kr kbG
Nřr ir k j ir kbG ģpCkbCk y ģģ.

Aň CkGy y ģ l iy r xGy oňc,
Ĵbbey dk, iňđk dbe oňC
i r r r xr Öpvd ģGbş T vŎc,
ACkşkş aCkiCnGaCpCkbCk, y ģģ.

$\frac{1}{2}$ řpa or excke c m bu Aň Ckşk ol kr jpxy exbe. L br n ze,
ol k CkbGsmoř Ęny ģŎđke c jňř dCbşŎc nž křvbe

Ckşy ar nŎCk l ior k y ģģ
Ŧ ŎGĖmck kGy ģģ
Ĵka ar i bvjŎ ģ jrbģ
ŎCpCkbCk ey bCb eořň .

Ŧ Ŏiy ģek Ĵn şģbcke,
Ŏy ģ ex ģ iŎaģbcke,
BĴşŎbny ģ oģbcke,
F Ĵn CkbCk ey bCb eořň .

Aň CkGy bCn C abG
 $\frac{3}{4}$ r r i ģkbş ol i bGoCbG
Cşy ģen Ĵl pCbG
Cnģģ ey bCb eořň .

Ŏ d pGy Gy Ĵpģžey e, or oģbe. ACk-aCk bvģ, fGviģŎi,
l fGbvģibe. Aň Ck Ckşkşk zı y ģ eiğt eiCo l i br ... Ĵkģl ir kG
bGGy vřbe. $\frac{1}{2}$ d vřbe, ģl vřbe. Kģř Ĵş bGĴ r r i br . $\frac{1}{2}$ ř Ŏ nG şŎ
nG-nŎCbGĴ ir kGbGGy vřbe. $\frac{3}{4}$ ny bbģĴ i vřbe. Ĵ r r ir Ŏģģ bābu
 $\frac{3}{4}$ en pģk bı xkbř dCkşŎĴbş. $\frac{3}{4}$ r ĴnGl kGŎCbģŎnģ kr nCke Ŏn

zexe l kr k ĴkškGġen ƏĴsibšn

' Aġġ Ck, ekbe cdkuj y , y ĳ bvĳbĳGfCnoCk. h^{1/2}fΘoi dku vxbĳ zey e Aġġ Ck cdkuCbš. Cnbuze, ÖrnG Ĵš Öen beĴrbš. KrnĴkezexebeiĳbe

' ^{3/4}G, l, cnbĳ XGy xĳben Y ĳdeĳfCbš. Lhi, en ĳ zey ben?

Aġġ Ck l, ĴkGÖG CkbGĴnoš avÖl ibr. Aġġ Ck l nCbCk ġen Öen Ö iCa urĳĳĴšn. ^{1/2}noššk Əmbĳ Ĵš al iÖĳb viĳÖ ÖrnG bš. İtu bĳbkĳ ĳÖGiCbš.

Ekbeoedĳ Öĳ Əvny XGy xĳkek xĳkbCk. KvfĳĴ pebeze, xĳk t ĳkĳeke ĴšÖĴny šx. Lbrn ze, nCbxCi aĳÖĳeÖ, aĴl Ə ifr iĴGĳ n Əvny ex ze, l hr y piĳ Ĵšiy Ĵššn

AĴl Ə ifr iĴn dĳĳÖ Aġġ Ck ĴĴk ĳnĳĴšniĴn. Aġġ Ckšk Ĵb CbGy l ibr hkr enÖ, l kr l ĴšniĴn. Üf Öen xvjol rr xy CbCk ĳ Ĵkš ÖĴCbšniĴn. Aġġ Ck ol rr xbr :

' Y ĳe keĳr Ĵr nor kr d? ÜĴG ĴnĴnoškd? AĴl Ə ifr iĴn bvbe

' Xĳĳ XĴk ar iirhkG Öĳ Ĵb CbGy oCk. İlk bĳl hr. Kvfĳ ĴĴ Ĵšn nCbxCk t ĳkĳeke fĴšÖ-ĴĴk viĳĳĳy ex.

Aġġ Ck Ökr vxeÖ, Ckb-Gy Ck vpe. Cnbuze, l kG ekCky šniĴn. ^{3/4}viĳĳĴnĳbe ze, l dkk t Ck l hr l ibr hkr Öibenok:

Y ĳe al ir ÖĴš XGy G ĴnĴny G
XGy efkbĳCdış Ĵšy ƏĴny ĳey .
Aĳy ĳĳal nĴny GÖĴsy G
Y ĳ Ĵiĳ , kGy r-o-Ĵšy ƏĴny ĳey .

AĴl Ə ifr iĴn üoiĳbeiĳ

' Flt bĴkšxy G bn aÖÖĴ İtubĳĴkš ĳÖĴškG Lhr l ibr - hkr Ö ĴrkGG. Aġġ Ck bvbe

^{1/2}Ĵy XenÖk xĳi ašđi ar xir br n

$\frac{1}{2}$ kGy Met Ckşy , t l x ÖG şxişbş,
 $\frac{3}{4}$ Gşy Cdğt Ckşy , cdıGkişbş,
XenÖk zey e ÖnbGşy ƏGny ğey .

AGl Ə ifr iGnl kr k 0ı dıġkCky CbşıGn
' ĞkGıl lr oCk, ı dıbgÖr zı zbgÖr ieÖGobG $\frac{1}{2}$ d bCkşx.
 $\frac{3}{4}$ vıġy kGocÖġAıġy Ckş bCıbGğxbr rbr . L br nze, Ğkşaiş oġıġ
baıġbe

$\frac{1}{2}$ jGıGn, y ġej t or i oCky Cġk,
 $\frac{3}{4}$ ÖGobGıGıl ĞGk ƏGny ğey .
İd CşıCa ebiġk y ġzġe,
BrnkGedıÖr iGaiGşy , ƏGny ğey .

Ğey dk Cşy ƏGn, vġGdş zġ
Ğey dk oşşy oCkGıġ
Ğey dk ar xry ƏGnxÖġ
ZnaşGıoġıGşy , ƏGny ğey .

Aıġy CkGy , ÖGş bl ir aCk y ġġ ,
Vxa l br kGGşxGıGy , Ğky GıGy ,
XGıl lr Ğy , xGılCbğ t Ck y ġġ ,
PĞnd zey et GıCbGşy ƏGny ğey .

AGl Ə ifr iGn ebiġze, Aıġy Ck üf l hr Ğl t xGy şn bıkbğğ
üf kġ t br n Lbr nze, al ir kr CşÖ Ö nG bşıGn

Aıġy Ck l nCbCk ġÖ XGy xġkġfGşn L, Ö n al Ğ aGşkşk
vÖkbğğn. Al kxr bGġGk Ö n Y endıġGkşx l ir n bıkbğğel kG
Cşn BkGıny n zexe bvır

' $\frac{3}{4}$ GG oġek ze Ğaa vxaben Ğaa GşaiGş Ğaa vifeoben
Al nty G vplprn, xGk vife bGşkşk upıbg Ekkrhnr l Gn
Y endıġek bvbeziġe Aıġy Ckş CkşG ÖGıbş. Oġ vbeÖ l pr n n vife
bGşkşk upıbg $\frac{3}{4}$ kr enġ xGıar iirafrıGş Aıġy Ckş xGk ĞkşG

GnGrsniGn XGül kr bkiğÖ in Ğn vben ze, GpşkiGn ddkbCkG 3/4r
dGy Ck Əğn-Əğei xGüney bvniğ

' XGüGh ior k, Öğğd bvjn 3/4r ÇƏCkşk Üa a Gkşl iy Gşkş
J t iGā.

3/4r ƏG pAğğ Ck nğğğ crbuze, Öm bğğbr nkGoğ eğr fr n
3/4r Ck ğGş br y Ck Öbu Br nkG Gn J ir pGnG Öiy ğeiğ F GÖGk
aGbiGn XGibvbe

' Üa a Gka coğğbr nkG GnGÖn] i Gf. Ağğ Ckşk ğkğnoğbñbj
fik ovƏkbe

1/2ibş cñğ kvğvbe

3/4 iñ-Ö iñ l ir Övbğ, br nkG Gn,
JibCk 1 mkğGy ğbğGy şoşd?
Y ğey ğGy bğbie dGşy ğkbğ
Oed zey ek r hr kbGÖğbğGy şoşd?

3/4r ƏG pÜa a pşkbğ br nkG Gn bı kbiğ ƏGş oğ pğd J iiG
r fy CkÖGkiCşkiGn XGüÖ kr cñöbvbe

' Üa a Gka benoğkbe br nkG Gn bCk pvi Gşk.

1/2ibş Ağğ Ck:

Ağn-y 1 Əğ oedğğğ ğ-fı i Əvnoek,
ĞCÖĞ oedğÖğ J i Əvnoek.
Y nribğGy şxGy , br nkG pvi Əvnoek,
Pvibğ 1 mkğGy ğbğGy şoşd?

Ağğ CkGy , ey pGikGey exğ ,
KvfğG pş cd ğşy ş oey exğ .
Üa ş ğGğk jnk Öiy exğ ,
3/4ğ oed keğÖ y ğGkbGaGy şoşd?

Ağ Ck cnuze, xGÖGskş GCh oGşÖ, köğze niğen. Lbr nze,
JGÖk-JGÖk cdbğ r dCaiGkCk br nkGnGt epÖğ:

½jChn, üf zey ağÖl iy Gşk,
AğÖl iK Ö nCbGjy Ck oşdiGn
Al Jn ÖGşk ağ ie bedk upkğ
Bvğbğek, nkük-nkük oşdiGn

AğÖez vjğe Çksy Gğğ
½ndğeniğ Ö jry r zğğ?
AGnGy CiiGnbğÖğ bğğ
GkGnbGn, fğğbr y CkGoşdiGn

Y ğr k zey eGş bny jnsy bCk,
¾iÖzey eivjey t Gnsy bCk.
Ğxbğ ğZiğjny Cd Gny bCk,
Y ğğ Cn, nğ-jkğ oşdiGn

Ö d pGy Gy G jpxbe. BrnkGnG Cü libr ze, Ağ Ck
l kiGnbCk pvi eopğ. BrnkGnş ÖGfşoş bvbe, ğÖn pvi fğcÖGşk.
BrnkGn, ğÖn pvi fğcÖjngCbşin..

Xğk upkğ ziğ brnkGpviigke cng oGnGjkiGş üjğk beğ
ĞGnş t dby ğf eğ Y ğğ t Cksy GfCbşny şxbşin. Y ğğ t Cksy
1 d nğağ e iğÖ brnrb l pCk zefez nğğkek aCÖkbG Mğğk
Gşa jnkbg Ağ Ckş cnuze vbeze, j t r bGÖ pGÖniğek 1 dbu
¾ciy ğekğpdk. ½pGşksk ol k oi dlu diğbe. Ağ Ckş Ğa Gcae
l libr hkG oGnGj kCbş. XGjkg dğğÖbvbe

' Ğa Gşşbş, kğeÖiy enğ . Y ğey Ö l HkGÖniğe aşdsy
j t br n Ağ CkGğ libr ze, Y ğğ t Cksy nğğğ kr bekiğ. Lbr n
ze, xğğ GğşbGcnkğ bGnGd pr pr Öcnğ kğbvbe

Y ħiğğ bğ l iCk bCfCn
BfCn, oadbğğy aGbş?
Y vj Ckğğy vjefbğy ,
³/₄ ħr Öğğy aGbş.

Bry Ckiş, feozkiebCfCn
Y ħe Ö rbGcñğ CfCn,
AÖÖğğüÖğ fGfCn,
Tl xÖğpl pCaiCnşy aGbş.

∫nexe Ar ÖGaCdşşn
Br nr xr br nkGÖÖCdşşn
Y ħğÖğ Ck t r y Cn e dbn
BGşy Ćrkı x CfCn aGbş?

Ö d pGy Gy Gjybe Öy ş ħek vpeze, Ağğ Ckşkzş Ćaa Əne-
oeben ¹/₂y y GxGikCşkbCk bı ky ħe ³/₄eiberbeze, ÖnbğAğğ Ckş
Ö r nGfCbG cmoğ , bCnG fğbenğ . Ağğ Ck zl n-mvxy Ck oCnCbCk
fş t bş. CneÖğ CkbGcñbuz, Y ħğ t Ckşy zışğğğğr nr ÖCfGfCfG
l kGÖğ şn OvƏieoekek Ö ĆişğGbı dy ħ Ağğ Ck Gbş cñğ ħğvbe

ĞCfGy G t r y Cn e diy ,
Ćaa exe kedGy GoGfCn
Öl k al ħGfCn Ćşışğğ
Ćaa ı dukedGy GoGşn

OvƏy exğ GGe dku
BğğkbG xenk oi dku
Bvjñğ , oi dku bulku
Ćaa ı dukGdGy GoGfCn

Ağğ Ck viiğ Gkşğ
Zı küğğk ħnGkşğ

Ovġiġk en exs,
Üa 1 dukedGy GoGCh

XGibG Anġ Ckşk oġke vxebnbe. ³/₄kr k ĞĞÖşkbG Y ŷġ
t Ckşy üf kġġ fġky ġġ zisġġġġ Öviġvbe

Ųy şx dbe y , ġbe enbejt r y G
Cnkbur dy ġġnGCh ekbe?
OvjġÖ k ġġġġġı diġ,
Cdġjre Ödbġ GnGCh ekbe

¹/₂pGy y ġekCbCkiGnGoGpĞĞa,
Eopġ öġ , dckbCkiGnGpĞĞa.
¹/₂hry ġaGnGnş aGpĞĞa,
Lkr k ġġk oi duġnGCh ekbe

ArnÖk lir y bCkşxbşk beikġ
Ol kGliry rfry al kry cikġ
Kġy bbġben cd bezy exġ J ir kG
Y ŷġ zey e Öġ ş aGnGCh ekbe

¹/₂pGş a şdşkş ĲkşkGfGnşnş. Y öġġe ol nr xbr . Aşd bvbe:
' ¹/₂pG Ödġġġġ ġġe Ö r pG ƏvnÖ ³/₄ed Öm-Öney edkez.
³/₄edey aĞĞġy şdş zġġ t vġn pGny Gd. Öġ ġ aGnş ġġe l iy G Ųkzn-
ükzn Cġġk Y ŷġ t Ckşy dGnşGdGnşGbvbe

Öġġbġ Ödġġ l iCkşk,
Cny lkr k t Ckşy Ckş bġşioşk,
ĞÖzey exCk-xCk l ior k ġbGy ş,
Ar nb bġġġ çoy e aCkş bġşioşk

EkoGsbşy ş ġkġvoġ Öġk unġ

½t şpşk bebğğ Jkş-Jk upğ
Üf br ny Coşk l kr k bGş-bG upğ
XCk-xCk l ir Öğ y ğCkş bÇi oşk.

Y ğğ t Ckşy t Ckşy iGşk ÖGşbşn
P1 zbja Jk Gşışk Jkşbşn
½pGy y ğey kGşGrbCk kGşbşn
Üf f1 nğ pGny Coşk kCkş bÇi oşk.

Ö d pGy Gy Gyrbe XGbvbe

' Ağğ Ckş bGaGşk.

Ağğ Ckş efğğ ğrbeğğ Eze ovÖie u-dğğ Ckşİn Eiz bğğÖn-
Ömke ovjn vberbeğğ ÖGğğkiGş l kiGşGpGy GkGvberbeğğ XGbvbe

' Aşdsy bGbvjnze, oed ũa Gka coded. Y ğeaGşbş üf Öen
xvj l iy Cş. Ekbe Ağğ Ck Ö Ğere aGşoş, c nğ l kGÖn xvjl iÇa-
y ş? ğ ğen ũa GşaiGşkG fl t bCk dkCy şxbş. XGiÖviğbvğğğ nğ
bñbuAl nt r or kbCk oGmGş l ibr. ¾ey ğekğvok. L, Öierbeze,
Ağğ Ck kğvoğl l iÇa. ½ibş c nğ Ağğ Ck kvğbvbe

ğ ğen oğeaGşy şxGy ,
ũa excke Öpny ğk.
Çğğ zvfğğ y ek-Ön ÖğG
¾enk oğğğ l pny ğk.

Kr dbiCoş CkCkşk ÖGşkG
½hşoş bñok bexkğ
F Gk pñok ivxkğ
Y l iiGoğe c pny ğk.

L, cdkğÖGşk ÖşCa,
EiğğGCoCk kGCa,
Al üy -aGrbGk bñok aGCa,

Öğretmene Özgürce yazın.

Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır.

Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır.

Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır.

Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır.

Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır. Öğretmene yazın, öğretmenlik mesleği, sadece bir iş değil, bir çağdır.

ADIÖZƏL VƏ ASLAN ŞAH

USTADNAM

Öy eolğ ÇükG İt xş l pr n-br n,
B Ckşx xenk-xenk oi d, Əğəkbg
½iG zGy GGosk, Övi ÖÇG
Al nr y ğşk, 1 d Əğəkbg

PğÖniel i, avje- aG GaGşxy G
B GnişÖğ xvğ ğ xy G oGGy G
XvjCkGÖÇƏncÖ ğbke Gy G
İne bğğbgı d, Əğəkbg

¾en ƏGş Gş eopğ z1 ki Ən
Ğky e fğğğ y Gşd kğ
ı ğGy vğCkşkbGsğd viğğ
Cdğk kGşkş d Əğəkbg

Kğdğkvy ğe, Öiez, aCkÇa,
Ey CkişGnen oğışnğ l Ça,
Viiğ oğe ğb vbeÖG pCkÇa,
Ğal pCk ğiG əd, Əğəkbg

Bl opr vi ğbez ğiGÇbl iCk,
Svi ƏncÖ ağÖke Gy Coşk xvjCk,
Ğjynğbl opaGdCk, ğəd, y vüÖCk,
VibğÇsa diğğ Əğəkbg

RopČiČn r opČkGy ěe Őn bvy ě, eze bvĕ ¾ad bĕbvĕ, eze
l ior k, bxy ěe aĕbe aĕČk bĕaGošk.

Ězĕ ěenben bl ě Gjnkck,
Čb vi ěkĕl iG bČb Čvny ě xenk.
AššÖdĕenke bGk aššĕĕk,
¾en ar x l ir Öy ě Čĕĕbvĕ .

KČk y ěokbĕr py Čd aĕČsy ,
Z Gy eiĕ efekbĕČn ČaČsy ,
¾z bĕČGkGaČČĕš bl opČsy ,
Čy p p Öz fČkGČbvĕ .

BGČy Čy , oČsy ěĕ diogĕ
AGk ČČGy , br nkGy ošĕ diogĕ
Čšk ě ěy bĕ diogĕ
Čbl ěkČk, ČČČkGČbvĕ .

RopČiČn r opČkGy ěe fi bvy ě, fi bvĕ Čad bĕbvĕ fi l ior k,
bxy ěek 1 y nmr f l ior k.

Bĕz1 kĕ, ũf Či-dČn vĕy ě
Ěx aČČČkbGzvfČČbvĕ.
BlČkš bĕke b1 nĕe aČy l niČkČkiČn,
ČxČČke efČČbvĕ.

AČškbGČČl ioG onĕbĕGšk,
Bl opČšk fl t GČn, r ČiČn ČČšk,
¾Čĕpĕz d Čvnoĕal ũy -aČnbGsy ,
Ěe ČnČkGaČšČČbvĕ.

Oenke oi jĕ ěČČČdiČnG

T ħkǵ vjǵ ħǵcia GrG
 ħKfş bl opr kr fǵoǵ bGrG
 Oenke Gǵ ħ GfşÖvbǵ.
 Eopǵ k1 zǵ l ior k, eopǵ üzy bGr
 BkĳCbGǵ zǵk 1 y n nGş ƏGr
 ¾en k bǵǵ ¾ciG beie-dGr
 ¾ar e dǵ bĳCbCk z1 fÖvbǵ.

RopCbGrÖviǵd vberbeǵ ze, Y eon Əi ħk bǵ ħ Cbiş Öen xGi
 ƏGrbş. ħ ħ xGifl t ħi ƏGrş Öen üzy bGr ebe ħubǵ ħbkbǵ Grş
 oǵ Gǵ oGÖey ex. Lkr k Öen pl ħKkiGrş ƏGr ebe

L ħKkiGrşş kǵen-keĳdiGrGrş şxbş. ½iiGrǵiGr ħiGrGǵ aÖe-
 ieǵ ħKGrş Öǵdǵod Ö jÖ t r k Əf oes y eGis e dǵez Əny exbe. ħ
 ezel ħKkiGrş Öme-Öenkbǵ aǵk ƏǵÖey ebe

ı Gr pl ƏGr plibr ze, ħ ħ xGk e dǵkǵl n ħbe ƏÖÖkiCbş Gi
 Gy CkG L ħey, l ħ ħiaGy Cbş ze, l kGÖG y Gok. ħ ħ iy Cbş ze,
 l iy Cbş. ħ ħ xGifl t ir kǵen-keĳd vbe, fl t ir ħaGrşkiGrbl ħr nbr
 Əǵi ½iiGrbr Gviǵe, ħi ħi y ħey e dǵey Gfşioşk, ħ ir kbGar nÖK-
 iGr zǵǵ Ə ħ ħk Öen ħu ħ ħ XGk vƏkǵÖen bǵex ħn OGy -
 zǵy bCk ol knGbǵex bvǵr

' Vj ħ ħ xGiy ħ ey exǵ oǵk e dǵkkek ħCkş bvǵy. ¾ci ƏÖÖi
 li, oǵk e dǵkkek bǵy Ckş aşđi ÖGşabş. Öǵ Öen aşđi ÖGşa
 rǵbr n, l kr k ħ oǵk e dǵk bǵy Ckşbn. Bǵex oı dĳubvǵ Öenbǵ-
 Öenǵ ħ ħ xCbCk GrşşÖ, ħ ir kG bGÖy vbe. Öǵe ħuĳy ħrG oǵ
 oGbşGr ze, zey bǵCbCk aşđi ÖGşa rǵr Ö xÖÖ Əmoǵ l kr bĳG
 y GşkbCk aǵe vbǵ.

¾ar ol nGr vxbǵ ħy ħr 1 dǵke ƏmoÖ bǵed oGü kǵÖGşa
 l Ə kG vpy ħbǵ l ior k, Öen al ħ r pl nfr 1 y n ħ ħu ÖGşafşışaiG
 zvfey exbe, l bG ı d pl r r kr e mÖ Öen oGü ħ ħi k bş. ½bş e dǵǵ
 ½oiCbG bǵ ħr pl nGrşGr. ¾e, al ħ ÖGşafş pl r r kr bǵ ħrşÖ, Öen
 kvf ħ ħr e dǵez bǵ ol knGaşđi ÖGşa ħÖ l kr k pl r r kGbmn ¾ar k-
 bCk fl t ovƏkǵ al ħ ÖGşafş ħy ħr ħr ħn fǵen ze, Öǵ aşđi ÖGşa

y ğ r p y r xGy , bGüf zey kGüpl iy Gok. Al GÖGşafş aşdşi
ÖGşc mÖbe 1/2oiCkiG1/2bşcdğk JkşkG Öy ş xCb lir Ö al GĞğ
bvbeğ 1/2oiCk bvbe:

' VjGy Gp Gy Önt gkgfşÖ üy şksdGy şğÖvng, zey
xCb t Gğ GmGnGl kGy r xpr ir a Övng.

Gy Gp üy ş Gğ xGüred GşkişkGopy žbğ eze aGnbGk oCü
Ö j Gbeğ 1/2bşcdğ aşdşi ÖGşr ÖG bş, ebuze, Ö ÖGGaşdşi-
ÖGşabşn. Al nr ror kbCk nğ viğ Örn n ze, Cd aGşn fGmGok.
1/2kGokbCk Gş bğ ÖGşnl kr k Jdşğbe. 1/2bşcdğk cdğe bl ibr Ö
bvbe:

' 3/4 kr CkGokbCk GşÖCkbCk viğ ž 1 dubÖmCkGben, Ö
bGjGy Ga eppn 3/4m bğ kGbeağğÖG şÖbvbe:

' 1/2t ş GpGnbvjÖze, Gp bğG ÖGşa bGÖiy ggt Gea Öiğ
Lbr n ze, ÖGş ÖGşkGfi bğbl iGÖ Gpş bğedğ 3/4 kr cng 1/2oiCk
aşxasşÖbvbe:

' 1/2bşcdğ kvjğk? Öğ vÖey edejt bşk.

1/2bşcdğ bvbe:

' AGnbG, al j Gy Ö j kry r Ö rbr nr k, ÖGş or Gy ğ
Ö nG bşy .

Y gğğ Cül iCk Gğ xGüfl t mGxk l ibr. Öğ ž n Övrbe ze,
bGn Cğ ar nr ibr. L kkiGşkş ezöcke bğbGn Cğşkş GpşkGğrbe
Ör G vpbe:

' Ükoşkd ÖGş or jGpş?

1/2bşcdğ bvbe:

' 1/2pG y ğ.

1/2oiCk bvbe:

' Jt GpGk, ÖGşa y ğey ğy bğ onÖ or Gnbu

1/2oiCk 1/2bşcdğ l ağ fl t eppbe l br n ze, l kr k jnkğ du
bGn CğkbCk Gşioşk. Lbr ze, l aGnbGk bvbe y ğğ kGüGn, Ö
aGnbGk bvbejt , y ğğ kGüGn Vi, Gy Gpexe Öiğ nÖGy ş Gğ xGü
jGn-Gn vpbe ze, GkbsiGn öğ Ö kiGşk kGkbCk zvf.

Gğ xGü Gaşk t Cxke vxbeÖbvbe:

' $\text{Ü xş, Gy y GÖn xñğ LkiGş y ğey Əğey bğ onk vbek.}$
LkiGşy ğe t nGey Gkoşd ckbğbeğ $\frac{1}{2}$ nşsa y ğ l hior dGy . AğGşy
ağben $\frac{1}{2}$ kGŞ al iiGşksş GşÖ ğ eze l hkiGşksş Ö jr kr
ar ÇaiGşÖ c diğkbğ 1 nbuÖÖnÖGş fğbe

$\frac{1}{2}$ xşa eiğ Gşsoş,
 $\frac{3}{4}$ iÖüüğ Gşsoş,
 $\frac{3}{4}$ en k dğbı dy ğbey ,
Bəbz eiğ Gşsoş.

$\frac{1}{2}$ kG $\frac{1}{2}$ bşc dğk cÖkğÖn a şdsi Gy G $\frac{1}{2}$ oiCkşk eoğÖkğÖn aej
y ğe bGk al jr Əğvbe:

' L hkiGşy , bGnG bñğbğÖ kiGn zı y ğkedğğ vbek, $\frac{1}{2}$ iiGi
exkede GƏkb viğk. $\frac{3}{4}$ kr bviÖ CkGl kiGşk ğ ezcoekc c dkbğ
1 mÖ] iGoGbs.

$\frac{1}{2}$ pGl hkiGş G a şkbGüzy Ənğbğ ol knGjGjGjG GGG
GGGbvbe:

' LkiGşk ğğkğÖn Gp Öm Gd bGjy ğ-efy ğ al jk ze, Öm
jG GobeÖfş şG GkbCk 1 iy ğkiğ

$\frac{3}{4}$ c, $\frac{1}{2}$ oiCk eiğ $\frac{1}{2}$ bşc dğk ğğkğÖn Gp Əvbeğ Öm Gd bGjy ğ-
efy ğ ƏvncÖ, eze ğCbGl kiGş 1 d pl mGkbCk fş Gny Ç pGnxşrbş.
ĞCb aGnbGiGş oğğğğ 1 pbiğ

$\frac{1}{2}$ oiCk eiğ $\frac{1}{2}$ bşc dğ r drk y bbğ] i vpeğ ğ ğğbğ fş bşiCn
avje-Öny ğ iğğk pl mGkGağğ al jr iCn

$\frac{1}{2}$ piGş j nr ibr , Cdr ağge ar nGbs, Gşsa Əğ nkir a ğ Əvbe
 $\frac{1}{2}$ oiCk $\frac{1}{2}$ bşc dğk ulğÖG CkbGl kr GGY Ca p pbr . $\frac{1}{2}$ bşc dğbvbe:

' AĞbGk, keğGşnoCk, G ş bviÖğ ze, zexe GGY Gd.

$\frac{1}{2}$ oiCk bvbe:

' AĞbGk, oğk l ünğke Öviğl iCk cny ğ exbey . $\frac{1}{2}$ iiGiy ğ
key 1 iy y uğk aCÖkbGviğk.

$\frac{1}{2}$ bşc dğbvbe:

' AĞbGk, ağ viğ ğ $\frac{1}{2}$ pGn bviÖ haGşksş ÖGÇk sğğ, Öm

ka CfCn, CfGy Gə

³/₄r oi ūğkGşkbGaCÖCabGÖnağmopCkişa cnkbu
¹/₂oiCk bvbe

' AGrbGk, ağmopCkşk ğek ze, Öm xğ, ğ Öm zğbe
l iy Gşbn ĞÖviğvjğ, oğ ūğk bay uk, y ğe Ö ağmopCkbGcdiğ
y ğ vbe Öm ağğ beğey , bl iCkşy Öm ağğ jy ğ-efy ğ Gşy ,
Cf xGy G1 dy ukğymğ . Ol knG] ir y r dGbCĞy vbğz. ¹/₂bşcdğ
ağmopCkbGcdiğ ğbğl ior k, vxp ¹/₂oiCkbCk. ¹/₂oiCk Öm ağğ v-
y exbe, cnbuze, Öm Ö ğ xğ cnk ilkuğymğymğ ğ cnbuÖ ğ Öm
şkCbş, l bG1 dkuÖnbeÖ şkCĞ Lkr cnbuze, Öm Öğiear x ğbe
al kbr l kr k ÖGşkG Y ğo ğel kr pCkşy Cbş. ĞÖar xr l kbCk GşÖ
ÖmbğÖ nC bşiCn Ar xjkğCĞÖnkvf ğ1 ƏğÖ rr Öjkğ¹/₂oiCkşk
ÖGşkGal kbr. ¹/₂oiCkş GnCşÖ Öm bGy GoGşÖ bGy şk bGČkşk
ÖCČbşiCn Ar x jkğr fr Ö bGy şk ukğmbu Vick ÖGÖğigğ l kr
bGy bCk fş GşriCn Lkr kiGpCkşx l ibriCn ¹/₂oiCk ağÖ beGrbCk
l ibrhkr oi ğe

Vi CnCaGş bvbe

' Vj ¹/₂oiCk Ödey bğğÖCĞ Cğy ad Öviğ, xğy edk xGş
l iğbğ ol knG Öd xGial j Ca fik Ö b1 Əğar xr kr r fr mbGşa, ar x
zey ek ÖGşkGal koG l kr xGiovfÖ Ğy şy şd l k vğmGy vbğz.
Ekbe oğ ağÖ bğl ioCk Ödey pCşpCşk oCÖ, Öd bğ oğk Əğn,
Əğek l iy Gşja. ¹/₂oiCk ūf Öm oi d bvy ğe ¹/₂oiCk, xGil iy Ca l
ağğ ÖGş aGşxbş ze, ¹/₂bşcdğCşkbCk fş bş.

¹/₂i t Ğe ¹/₂bşcdğğ. ¹/₂bşcdğ cdiğ, Cf xGy l ibr, aGk
aGnGbş, aGrbGşğ ğe ¹/₂bşcdğk nğğ ek Önt Ği, sez enğbe il-1 du
kğzenigbe, ÖğğaGrbGşy y ğe CşÖvbe. Okğkği Öğb oi d ğe,
Gbş cnğ hXvxğCĞ ĞCş ukğğbvbe

¹/₂t xGy l ibr , aGrCkişaiCn al Ə xbr ,
Cdiğ ğ iiCnşk, ğ ğe aGrbGk.
³/₄cnkCbCk r xCğy , nğy bəbu
Cdiğ ğ iiCnşk, ğ ğe aGrbGk.

A GbGk l br n, a GbGkskş ğğ
Öğ Öny ğdeğpğğ
Çbeze, a GbGksy f1 nğ ğğğ
Cdiğğ J iiGnsk, ğğ ğe a GbGk.

½bşcdğğ , Çksy pGnbş CdGriGn
Ağğ GşÖoğt ğğey eCdGriGn
½iiGt ğğğkğG iG y ğGriGn
Cdiğğ J iiGnsk, ğğ ğe a GbGk.

½oiGk vğğbğeÖkbğe bğğkr nş ½bşcdğğÖvny exbe ze, l kr
oG iGsk Övny exbe ze, a GbGk, Önbğ vğğğğ , J ir CdGriGy , Ö
bğğkr rr al jÖn aÖn bGkskş ukğal j r x. L kr k exşğğÇkG bğğ
Cdy şx l ioGy , ğÖ oğe l kr k exş eğpGriGy . ½bşcdğğ bğğğ ek
bğğkr rr Ön ÖnbGkskş ukğ dlak bğğdlğğ t r vpy exbe.

½i t ğğe aşt ğğy bGk. Aşt ğğy şksk ÖGfşoş PiuPÇn Çsk
ÖGkskş fğcÖbvbe.

' L, aÖmopCbGk ğğ exş kğ iGÖiğ? Bvbeğ ÖzğÖlck-
bş, vğğğ, l kiGnş aGğvbğ. ½piGnş exş ğğ pğğbı kbğbağ Kğnbğğ
Önl lGkbş bı x bGkskGoi jğcÖGpÖ bğğkr nk xşğel kr k dlğğğÖ
l lGksk exş bğğkr nG L lGk l ağğ cdğbe, üf zğ al nt r bCk ğGğğ
vbeÖğğ şGğğÖiy ğe. ¾ne bvbe, t l mbCbş, Öne bvbe çkbe, Öne
bvbe Gbş. ½t şnbG PiuPÇn aşıksk oçmÖ bd vkberbe, l lGksk
Ö ħdşkbG oG iCbş. ½bşcdğğ üĞGz j t r bCk Çşibş, viğÖbe ze,
a GbGks ğÖ Ökbğğğğnbukğ a GbGk, aşıkskÖ ħdşkGoi jğcÖ Piu
PÇn bvjn

' Zey oğ, kğğğ ğğğğğ ğğ t oGÖ ħdşkş dğğ .

½bşcdğğbvbe

' Y ğ Önsğğğ , Ö nCbGvğğ exğ , y ğe keğğ ibnokud. ¾G
y ğ l kor d bGı iğğğy , y ğe i ibnÖkGĞĞy Gğğğ ğğcdğğvny Ön
Öğb oi d bvjy . ½ibş cğğ ½bşcdğğHğey xezğğğğğğbvbe

Ökək İnsoş ög ünGy ş,
 Y 1 ƏGy GÖÖxiG 1 ibny şy ğe
 ĞƏ nr Ök oşdıbGy GİnGy ş,
 Y 1 ƏGy GÖÖxiG 1 ibny şy ğe

Y ğ bğğl mChy , kğğze bGKy ,
 Y ğezey aGhbş Ö bğğny ,
 Ğ ğbğ Gşiy şx ÖnağÖar xGy ,
 Y 1 ƏGy GÖÖxiG 1 ibny şy ğe
 $\frac{3}{4}$ GşkGb1 kbj , aşt ünGy ÖGş,
 $\frac{1}{2}$ t şpy Gedy bğ Ö aKış Gş,
 $\frac{1}{2}$ bşcdğ , y ğ $\frac{1}{2}$ oiCşk aGhbGş,
 $\frac{1}{2}$ iiGİÖxiG 1 ibny şy ğe

O d pGy Gy Gjybe PiuPİnÖGt bşze, Ö ÖmÇÖk l ħkbs, ğ
 cngğ, iGmI oes y eoGiş. Sezenğbeze, 1 dy k vƏCbşy j t , ğÖ kr
 1 dy ğ hiir ħcmğ . $\frac{1}{2}$ iiGİGİ duÖ kr y ğğmÖ L, Ö seznkbğ
 GşisÖbvbe

' Lİk, oğe 1 ibny nğ , Ö xğğze, y ğğ hi l iGök. F Gğed
 aGk $\frac{1}{2}$ bşcdğ nCdş l ibr . Lkr Gşk pğzkğGşÖ j iiGşkGbGGy
 vpbğ Öİf Çğğy eğğ d y ğdeikşpy ğbğPiuPİn eoğÖğÖxGb-
 t nGy Ck 1 d j ibGş oğğe.

' $\frac{1}{2}$ jİğ Gİğ en oğğğny exğ . ğğvjbek l İry j t br n
 Öt Ö bGl hi, oG İt Ckbk l ior k bl ħ GÖGy şd. Viğğ ibr .

$\frac{1}{2}$ i t öğe $\frac{1}{2}$ oiCk xÇk. $\frac{1}{2}$ oiCk xGüğe k Gşibş ze, G Gy Ck
 $\frac{1}{2}$ bşcdğ aÖmopCkbGaGşÖ Pvd l nGÇbGy ckbğbe, kğğğğbeğğ
 pGşiy Cş.

$\frac{3}{4}$ r y ekƏGiGÖnkvfğğ pGİCbK zvf y exbe. $\frac{1}{2}$ bşcdğ Gşpa
 ÇÖkişə pğ şkG fşt y şxbş. PÇkş l kGl ağğ cdğez, ğğğzCk
 Əny exbeze, cngğ bvjbe Önbğny . Al kxr aşdiGnzey e İğğk bğ
 $\frac{1}{2}$ bşcdğ dubny abuCdiğbeze, ğ oğğypok. ħğk ÖnekbğjkğÇğ

dně Piu P G n i du a s r t k k o s k g v p y ž b g G t Ö e J p t C k s y b C k . J p t
 t C k s y ½ b s c d ğ C k s k G f C n s Ö b v b e
 ' ½ b s c d ğ o ğ Ğ Ö n p ğ i e s e y Æ G n
 ½ b s c d ğ b v b e
 ' ¾ r j n , C k G
 J p t C k s y b v b e
 ' Ö Ö n k c o e , ğ ğ C k G o i d k u b C k y G s o C k .
 ½ b s c d ğ ü f k ğ Ö G b m y ğ e , b v b e
 ' ¾ r j n , k ğ a r i i r h k Æ G n , j n k g p m y .
 J p t C k s y b v b e
 ' ¾ r j r h y Ö v i ğ e n z e , y ğ P i u P G n s k a s d s j n k b y , l , y ğ e
 d l n i G e m Ö E k b e o o ğ y ğ e G y G s o C k , Ö G G y .
 ½ b s c d ğ b ğ Ö b u Ö a r i C a i G n k G k C k y G s Ö b v b e
 ' ½ k G k ğ v b k ?
 J p t C k s y y ğ r n y ğ r n b v b e
 ' ½ b s c d ğ p ğ n C n G v i d t b r . B v b e y z e y e b ğ i C a !
 ½ b s c d ğ i d k u ğ G s Ö b v b e
 ' ½ k G v x e p Ö Ö i z e , y ğ G p G C k G a C n b G k , Ö ğ e y e e p m o y
 b ğ Ö b C k s y s e p m y ğ e x ğ Ö ğ i n y , e p m y n y . P C n y ğ e i i y b ğ t e i G o
 v b e Ö o ğ ğ C k G b v y e x ğ , v i y ğ e o a d k l i r k r d z e y e p C k s n , Ö ğ t ğ k ğ
 Ö ğ k G y r o ?
 J p t C k s y b v b e
 ' F l t b G k G y r o , a v j n b ğ b y Æ n y G o ğ n C d s l i , y ğ P i u
 P G n s v i ğ u y z e , p l d r b ğ n y C k b G b G p C n s i y C o s k .
 ½ b s c d ğ b v b e
 ' ğ k ğ G v p o ğ b i d ğ y , s ğ ğ Ö r t ğ k p i Æ n y n y .
 J p t C k s y k ğ a ğ ğ ü ğ e x i ğ b e o ğ b ğ Ö G k p r p y C b s . J p t C k s y
 ½ b s c d ğ ğ t s k i G s Ö b v b e
 ' Ü f l i y C o G ğ C k C y b C k Ö n Ö o ğ t .
 ½ b s c d ğ b v b e
 ' Z e ğ y l b l b C a i G n !
 J p t C k s y b v b e

' Üf 1 iy CoGkGÖdkÖngzy ğnsy bv.
 ½bşcdğbvbe
 ' Zöğ 1 CkGbvğ beiefGkoG
 Jpğt Cksy bvbe
 ' ½ dGşy , y ğe Ğkbsny G üf 1 iy CoG y ğe Öm xenk
 ÖG şxiGriGğğ od.
 ½bşcdğbvbe
 ' P1 zğğ 1 cdiğze, jbeçf1 nğğ Ckğğ ĞkğvbğJpğt Cksy şk
 ğxvbğ ğe dibuüf Öm ğ ğe, üğe Ök pr py Cbş. ½t şrbGjyğğğ ir kr
 ovfbc ½bşcdğbvbe
 ' ½bşcdğ y ğ oğe oşGşbsy , flt oçhli. Öğ ğğvpÖGriş
 1 kkoCky şx, Gy y G Ö oi d-oi üğe ÖkaG Öm CbGy Öoiğ 1 dku
 1 iy n Öi. ½bşcdğbvbe
 ' ½rt Çşk 1 i, CkG oğ y ğey ğ 1 bkçbG ğ Ö bkçbGğcd
 CkGy oCk.
 ÜGp ÖviğGy CabG k zvfbc, şpğGy Gy 1ibr , şpğğ 1 pbuG
 pGy Gy 1ibr . PiuPÇşnl pr d bl aar d k zvfçÖaşnt pGy Gy 1iCk ku
 oşğğ aGşy şxbş. Ğexğ ibr h zey e Jpğt Cksy jkğl kr kğçdexğ
 aGşxiCbş. Tl x ğy oğ, Öv x ğy oğ 1 d aÇCoşkbG jy ğ-efy ğ 1 d
 aÇCoşkbGebe. Onğğxbş, GGoCzçişbe, ğzğ 1 d jnkğğğibe. Jpğk
 nğğğbeze, Ömğğ ½bşcdğoi üğe PiuPÇşnGÇGn. LkbGbGPiuPÇşn
 ğ pzğke ar iCş Ö ĞGvbğ. ViğeoğhaGnGy ğe ÖCoşÇy y ğ aGnÇş
 ÖGşy Ç - bvcÖüğğ Çbş.
 PiuPÇşnbGbr nr ÖÇCa 1 pÇkGğbe L ÖrnCbG kğnoğt xsbş,
 Jpğt Cksy ÇÇşn İlkubğviğÖm üiGoGşÖze, kğ kbGl iCoCk, kğ kr
 cñğ. AğxğkbğeoğÖm bl ir oğÇk dğ PiuPÇşş üğğ Öbu Jpğ
 t Cksy şk Ö üiş Çd aGGPpuPÇşş 1 kr k ÇaiÇşkGoGosk. L, Jpğ
 t Cksy GÇ şkiÇşÖbvbe
 ' Vjy ğey y ğğ , Ö üi kğze, oğ vbnoğ? Öğ y ğey çÖ
 vbğ kşey oğ, oğk Ö üişG bı dy ğğ , y ğe ÖGGoG cny kğ
 1 ir Ö? Jpğt Cksy ÇdeÖÇn cdiğke PiuPÇşşk cdiğkğviğy vüÖk,
 viğövbç ÖG şxiGdeiğze, PiuPÇşn ÇşkbCk zvfy ĞÖviğğüişn be

Jpřt Cksy bvbe

' PiuP Gn, bv cny oğ y ģe 1 dkgGy soCk, J t oGf1 ik Öen
GöGnCoskG? PiuP Gn bvbe

' 3/4r kğ1 dbü

Jpřt Cksy bvbe

' Öğ vbğe, 1 dkg hi cpbk, 1 iy bğ t eiCo vpbek l ünGy dCbG
y ģğy ek n ovökGy ģl trjn Y ģe GşÖ, ÖGn-b1 Öğke bğpGşÖ
GnCbCk fş y Ca seznbğbe 3/4enpğ 1 dy uG iGy şxGy ze, Ö bG
PiuP Gnşk J xşış Lbr n ze, oğ l kr oğ pvd bğ ģCbG ÖvnÖ
1 ibny öğ Ö Öen oğCk dğ ef eÖ1 dy u ibny ģğ, Öen bğ kr k Öen
zğ ģke vxepğ, jkğğy ģe oCny ģğ.

PiuP Gn l kr oGz p vbeÖ bvbe

' Y ģey c dğy, oÖGüzvbe, Ö vğl kr Övnğ eze ģCbG
GnGşÖy vxğğ ibnÖ aGşGnGn

Jpřt Cksy bvbe

' 3/4r xpğğze, l kr k aCkiş nGpGşks y ģğmodkiğ

PiuP Gn pvd eze kğ ünGy eJ ibGşks vğzğ fGnş Öğ nviğe
ze, j tr bGğ 1/2bş dğ GnGşÖ y vxğğ1 ibnÖ ad Öğl kr k pzğke
ariCk vpy ģğGşy Gşk. ACkiş nGpGşks bGğmÖ Övnöad Jpř
t Cksy G

1/2bş dğ vğğ Ckşks, al iiGşks ÖGşÖ cpbig 1 dubğÖiy ģe
ğCbGn 1/2bş dğ GnGkbG Jpřt Cksy bGÖ nCbGebe L ÖngÖ kr
bvbe

' Kvğğ, Gf1 nğ epğğ?

1/2bş dğ oğke bğfş Gny GşÖ Öviğ Öngbğğ PiuP Gnşk c dğkğ
ÖG bş, oCke, jng cğCkb efen, y eoG vben ze, y ģ oğğt ģğğ
vpy ģ exğ. Exk unGşiy CkbCk vğp v bğ Jpřt Cksy bvbe

' 1/2nGşk!

ğCbGn 1/2bş dğ GnGkbCk Öen Ck Öviğ vfy ex PiuP Gn jÖ
ğCbşk Öenke oğğe. ģCb bGkbş, fş GşÖ1 d aşışk l kGÖvbe Öğ
ariCkGkğobvbe Jpřt Cksy bvbe

' PiuP Gn, oğ aşışkş keğ kGÖvbe k.

PiuPGn bvbe

' Y key Jnsy , bvbey y key aşışksy iG1 ibnk ze, y key bğ nğy oÇepl ior k. Jmğ t Cksy exk pGy Gy 1 d t vjnkğ iy Çks çnÖ fl t xCb libr. 3/4r kbCk ol knGoÇepJkÇÇkGpGy ğ dk libr. 1/2i t Öçeğ ÇbiÇnbCk. L Öneğ Çb Ö Önkbg ol nr xbr .

' Öke PiuPGn keğ Çnb Ökğvbe?

3/4r Öneğ Çb bvbe

' Öjne vbğ ÖnkGfšt Ga, ol knGkğvbeke bvğ .

L jnğbeğ ze, Ö Öneğ Çb bvbe

' PGÖ rbCk aGnÇkişa, Ö rbCk aGşk jneJ t br Ö y vxğek, ğğÇk.

Aşıks 1/2bşcdğvkbekğğ Ö Öneğ Çb lkrk ğke prbr Öğ bvbe

' Çar iÇks Öe pr p PiuPGn aşışks y ğğÖnğğ bvbe ze, ğ 1/2bşcdğk Ön n ğzez lioG keikede zğğ . 1/2nÇnk 1/2bşcdğe oCh oGGy Gp 1 mka vpoçk. Lkrk up nGpÇnk Gşk, l ÇbCk, ar xCb Çnrk, aCkÇks Ö iÇk ğnk Ənk Jmğ t Cksy Gğekbe Öbek ze, PiuPGny ğğğGmsnÖ? Ğekbe ğnk Ən 1/2bşcdğÖn fşny GƏn

3/4r Öneğ Çb bvbe

' Öğn ÇşkbCk 1 mğ , kğğ xş ze, bvbe, üf ÖviğÖn l hiG ÇbGy aşn?

1/2bşcdğe nbuze, ğÇbiÇnfl t nşş-nşş bCkşşniÇn bvbe

' VjğÇbiÇn, y ÖÇöğpy ğk, y key al iiÇnsy ş Çşk. Oadğğ n ƏncÖğ oed bkğÇiÇn, y ğe1 ibnğoeked. Y key oadbğ Önt Çixey Ən, y ğe1 ibnkud jnbğy ğğaÖn aCşk, hÇokƏl trjk Əy ğe y uğy Çk Çnğğşk-bğk vbeÖy ğğÖn ÖkbGş al j Ö upkğ 1/2bşcdğ ğğ l hr, y ənieÖ oi diğÇdsk. Y key Ö y ğÇnsy ş pÇnsÖ viey ğ 1 izğ ğ Öj mğ Y key Ö nCbGbğk l irkbr hy r Öiğ GpGy , ÇkGy , aÇnbGşy ğÖy ğe deÇnğ vbğğ

Y key oi dğ Ö ağğ bvjÖ Ön zğy vj-xğğ ğrbe, 1/2bşcdğ b1 kÖ ÖviğÖÇ ÇkbGcnbuz, ğÇbiÇn ezəe bğğy G fğeÖ ÇÇniÇn ğÇbÖGş bvbe

' ½bşcdğ Öd oğe i ibny ğz, l kbCk sezen vpy ğfkze PiuPG
şnsk 1 d pGnxşşbş, y ğğbvbe ze, hy ğey Cışy bCk ½bşcdğk cd-
iğkbğ 1 nŭ bvğed ze, y ğ ğ xvje Ŧ xş Öienğ . L, ğy ğey
l ir y br n ze, l ir y br n ½y y G kvjğy , ÖGaG fş şx j ir y l i-
y Cbş. Cmek, ½iiGixcke GÖkb viğk, sşşibCş ÖGkbmbj fik exk
upkuŦ ny Cbşy Ŧ ekbe upnGpGşks ol j k Ən ÖdğG y ğey nGpG
nşy ş vj Öğk up nGpGşks aCkGat GÖ iGşÖ GnGşÖ Jğ t Ckşy G
Əny ğz. ½bşcdğ nCdş l ir Ö up nGpGşk ol j kr Ö ğ CbiGnG Ənbe,
ğğkbğ eoğl kiGnbCk nGpGn GşÖ ğkğvbe. ğ CbiGnG 1 nŭ c nŭ
GşicKbGbvbe

' Oad bğCl ir k, PiuPGşnbG L, ğy ğey GpG bşnze, GpG ,
y ğğl kr k l ir Gy . Y ğ l kG y ekkpGnG ƏgaGnxşşkbG Gkşy
Ŧşa, dy Cbş. ÖGşa l ioG pvdieziğ coy ğ l iGnGemğz.

½bşcdğ y vxğl j j i vpy ğbğ ğ CbiGn bG y vxğğ ar nbbCk-
ar xbCk Ə nr Ö ½bşcdğk nGpGşks l kr k aCkşGÖ iGşÖ ğncÖ Jğ
t Ckşy G Ənbe ğ Jğ t Ckşy ½bşcdğk 1 ibjupk vbeÖ l kbğ Öviğ
Cnk-Gt Gşk jkGnbş. BŦ eiğ eoğ½bşcdğk bğkbğ kÖğbğ advj
aGşzey e ğnbe

½i t Öğ ½bşcdğğ. ½bşcdğa Gnkışa y vxğğke oÖüviğe Əğ
d pr pr ÖkğÖny ğde j i vbe, ğÖÖn xğğ ş bş. KÖÖ l ibr hkbCk,
1 dkuÖn bñCkşk aÖÖkG Ənbe CnbuÖ nCbG fl t ir CbGy Ən,
Ö nG eoğüŦş bñCkşş. İkuƏnÖ Ön oğkek upkbğl pr nbr , pG
Ŧ xGy l ibr , CbGy iGn bCşy şxbş. ğzğğ 1 d vƏkğvbe. ½y y G
½bşcdğğÖn CnbCk ğÖ CnG vbenoğ bvğ l y Cbş. ŦŦş bñCkşk
Ckşş ÖŦGşÖ vƏvpy ğ eoğbğ cnbuoğkek upkbğÖn CÖk l kCk
l pr nr Ö beağğÖŦ bş ze, Ö l kCk, CnŦş bvbe

' LkCk, t vñl ior k. Ŧ ş fş şÖvƏkğvxcıkğvbe, Öğ oğ ğğ-
ğğl pr ny r oCk. Kğ diğnoğ?

LkCk bvbe

' Y ğey Ö xğğif zey ey j t br, 1 dy bğkÖğğy .

ŦŦş Y r oGbvbe

' ¾r j n, y ğey iğbğ, Ö vğy ğğal kCa aGnÖk, oÖü½iiGü

zğy be

½bşcdğ nCdş l ir Ö üiðfş Y r oGağÖn jmbğvpbeğ vðğ T vje
oi übğ ol knGüiðfş bvbe

' Lhi, y ğey bğif zey ey J t br, ğy ğğxCarb li, Ö n jmbğ
üiðG oGa. OğğbğÖn k-dğk JnCbGy . ½bşcdğ nCdş libr.
oÖÖbCk ½bşcdğxGðfşjG bnCkGüÖ GðvnğÖGiCbşin ¾enk-
fgü Öviğzvfbe ½bşcdğk cdğ Gy Gş Ök y üğ ol knGeoğxğğşibş.
¾r lHkşk Cbşkş vxcbğ, dkucnğ, ÖGaG jnğJ t, CkCa lkrk
bnCkşkGünbeğ Flt fğy ğe, ½bşcdğk oğ-ol nCa xğğşibş. LkG
cnğüiðfşkşk Gðvne ÖngÖx Cny şxbş. ½i t Öğ Ö xğk ðGeoðek
aşdş KÇdiş t Ckşy bCk. ¾r oğ-ol nCa lkrk bGar iCkGjpxbe ¾en
k zğedkek ÖnkğÖnkey fğvneÖbvbe

' ½jaşd, vp l pğsecjğğst Ck üiðfşkşk bnCkşkbCk üiðGG
ğn, ğ bğ nCbGÖnl Hk ðn, l kbCk bGÖnt Öğğn, l, zey be Lkr
Ör ağğpşigğ

Aşd key fğe al ipr hkG ð rr Ö ðbe ze, üiðG Goşk. Zvfö
k1 ðÖğCkş. K1 ðÖğ kGfGy şxbş, l eoğüiðGGy ÇrkrbrÖ eze
cdube, ÖnbğÖr lHk. ½t şnbGcnbuz, üiðGar nCbş, bnCkfş bG
bnCkş ÖGGy Ga eoğn. Aşd Ö n ÖGşkG Ö n bcdkğ ð nG ð nG
aGşş, l kbGze, k k nCbCk ğy exbe ¾r kr Öviğnğ KÇdiş t Ckşy
ün ÖGşkGð rr Öbvbe

' ½jy nğ aşdş, oğe üfCkşş ckbğy exğ , ekbe ğnoğ, 1 dka bğ
üiðGGy Gy şoCk?

KÇdiş t Ckşy lkr J t iCkCbGaşd bvbe

' TCkşy , y ğbğüiğ t br, y ğ cnğe oğ cnoğk, Ö ğğvðğ
aGşş Cdbşk, y ğ üvd ğy exğ .

KÇdiş t Ckşy bvbe

' L kğn dbü

Aşd bvbe

' CbeÖ1 dcdiğkiğny oğ, ekCky CdoCk. ½iiGüGGÖviğdğ
iezbğ hi pğ-pğ JnCbGn Ekbe1 dka Öi. KÇdiş t Ckşy t vjesezeniğğbğ
ol knGbvbbe

' ½jaşd, y ğ oğğCdşş Əğğ Əvnğ , l kiGş vğğ Ök pkiğğƏ
 bñCk aGñiGñkG Ğñxbşñ, Gy y G l, ũĒFşşkş bñCkşkG
 Ğñxbşny G Lbeze, aşd Əğğe GşÖÖk bñCkiGñGƏñkiğğ Ə nbr ,
 ũĒFşşkş bñCkşkbCk ÖGaG ; ĞğğCdşşÖ hƏGekek aşdş ũy Gy G
 vğğ, Ö ĩ ũf zğ GƏvn vpy ğkƏ Öğğ bñCkGğğ vne aGñbş. ½kCa
 ½bşcdğ bñCkş GşÖİ d exkbğbe. KCdşş t Ckşy aşñ dƏvi aşdiG
 ũy Gy Gvğğ erbuze, Öñ bñCk Gşabş. Zğed exGñvñbe. Ğe ğ k
 bñCkş. KCdşş t Ckşy ũniğğğ bvbe

' AşdiGñ, oed br r k Ö rbG y ğ vbe y cny l zey ben ze,
 y Ğey ğ ney enğb vbeÖGƏvn vben!

Y ek ÖñkCd eiğ dñabñCkGñpñbe, cñğ l h kGbvbe

' LİCK, Öiy enğğ aşdiGñ ũy Gy vğğ, GƏvn vpy ğ, zfiğ
 fşñ y Ca l iy Cd?

½bşcdğ ÖGşkş aGñbşñbş. AGñşşkbCzş y ğvzğl jr, xrt
 ÖG şxiş, Ğkğñniğğğ t xGñcdğ cññbezokbe. Aşññ oğğbvbe

' T Ckşy , y ğ ağÖğ , y Ğey bñCkşy şk beƏGñkGñf kğ Ə n-
 y GşÖGñ Əğy Ğğbğt ĞğGñşñ vbğ l iy GşÖ. ¾GñiG Ö oCp
 ÖCñGy .

Aşd bvbe

' T vñ, Ö kr kiGÖGşkş ar nGñGÖiy ğğ, oğebGñGfğğbenğ .

LİCK bvbe

' Y kñğñğ , t Ckşy .

Aşd bvbe

' Cdiğke l Əbr nCñy .

½bşcdğ ĞGkGbeiiğbe

' Üzy oğkben, kğopğğ Ö j n

Aşd bvbe

' Ekuğiesey eağr i vpoğ ĩGñkşş ÖGñiGñy .

LİCK bvbe

' ¾r j n

Aşd bvbe

' Bv cny , y Ğe GñoCk?

Bv iŋ oi dbŋ 1/2bŋc dŋf Gkbs, 1 dku pbe. 3/4en Cd sez eniŋc Ö oŋe
pŋmŋmŋcÖÖ Ənbe

' T Ckŋy , y ŋ zey ŋ ze, oŋe G Gy . Y ŋ Ö n aŋcÖ zey oŋad
Cb Gy Gy , üf kŋy j t br , y ŋ oŋe kvŋGÖiŋŋ .

Aŋd bvbe

' 1/2bŋc dŋg oŋ nCdŋ l i, ŋ ex y ŋey Ö jkr y G

1/2bŋc dŋg Ö n z i kibŋ y dk z i kiŋCdŋ l ir Ö K Cd i ŋ t Ckŋy i Gŋe
mvy Ck vpbe K Cd i ŋ t Ckŋy bvbe

' 1/2bŋc dŋg y ŋe Ö n Cb Gc diŋoŋg oŋek üf Ö n ex bŋxk j t br .

Ea G n ey Ck vbeÖ Ö n Ö n kŋz i kiü Ə n be iŋ K Cd i ŋ t Ckŋy
bŋCb Ck f ŋ ŋ Ö j kŋbe a ŋ di G n G pŋŋ b i k ŋ l ki G n G bvbe

' A ŋ di G n j y Ck ü n i ŋ y ex ŋ Ö r Ə ŋ bŋ y ŋ ŋ ü y Gy G v b ŋ
Ö i y ŋŋ , a G b ŋ k , a G o ŋ k Ö k a G Ö G p G

L n C b C k Ö k a ŋ di G n a G b ŋ Ö ŋ d j n k ŋ v p b e . K Cd i ŋ t Ckŋy 1
o e r b G ŋ k j k ŋ k G f C ŋ ŋ Ö b v b e

' 1/2i G Ö n r ir v p Ö n z ŋ z C k f ŋ f C n

A ŋ d v b e Ö Ö n z ŋ z C k f ŋ f C n b ŋ .

K Cd i ŋ t Ckŋy bvbe

' Z ŋ z C k f ŋ Ö n C b C k ü i C f ŋ k ŋ k b ŋ C k ŋ k G i C ŋy C y G ŋ o k .

B v e n ŋ k v f ŋ ŋ C y ŋ G p G Ö i ŋ o ŋ ?

Z ŋ z C k f ŋ bvbe

' T Ckŋy C n ex be, Ö G ŋ n a e y ŋ k ŋ

K Cd i ŋ t Ckŋy bvbe

' A e y ŋ o ŋ e o ŋ b ŋ Ö n Cd b G G n ŋ a , p r p d k b e b ŋ Ə n e y .

K Cd i ŋ t Ckŋy 1 k r k e Ö k ŋ Ö n k v f ŋ a ŋ d ŋ i 1 k i r a a l j r .

Z ŋ z C k f ŋ bvbe

' T Ckŋy , Ö n ŋ ŋ C y G r G y .

K Cd i ŋ t Ckŋy bvbe

' T v j , v b e

Z ŋ z C k f ŋ bvbe

' P l m C k ŋ b G ŋ k l i o G f i k b ŋ ü i C f ŋ k ŋ k b ŋ C k ŋ k G f ŋ t G n Gy .

K Cd i ŋ t Ckŋy bvbe

' Pl mCkş Ö aşıdİy ğ bGşÇny , oğ exkbğ i.

ZġzCkş fi k pGy Gy şkbG ũİĒfşşk bñCkşG fCpş.
½t xGy upbe ze, ½bşcdğ cñbujn pñġen, ġ bğñk GpşkbCk cñĒ-
nr mğn. İ-1 dġğvbe hÖr kğ iGÖiğĒ Pvd bñCkş ÖĒGÖl zkÖr
zkkğğ ġpñğğÖn bğñbuze, bd Çkşk GpşkbCk ġn ĒnGkşş Ēğ
Ön kşğ ÇbGy ġkbğz ġkñvğGl ibr. ½bşcdğ1 d-1 dġğvbe h½iiGi
oğ oĒ iG or ÇbGy ş vxey exbey , f1 i ÇbGy ş vxebÖcny ġ exbey ,
bvjÖ eopge aGñşbCk fş şÖaGfG zġzCk bvbe:

' Ĩnkbğ ġñğy ġ

½bşcdğ Öñ zkğ şoşisÖbÇkşş ĒkğñoğĒ xşş, Ö br ġkGa-
iCñş ġkğ Gy Coş zey e Öñ Ēñk, ovĒkēkbğ cdiğe GşşşÖġkCk
KĒdiş t Ckşy , ġkşkbGbGÖñ aşd. KĒdiş t Ckşy bvbe:

' Ĩ½bşcdğ kvöğ? ½kGñoğk pğel Ĩk bl hÖöG y ġey pğe
bğşd bl hÖ ½pGñ Ĩ xş bvjÖğ ze, CoiCkşk vñğğ bexœel iy Ēl.

½bşcdğ ġKĒdiş t Ckşy Ö y kĒGiGœpğezigēĒĒ pğGÖviğ-
ññbiğ

KĒdiş t Ckşy bvbe

' ½bşcdğ oğ bGñt y G ġ ġ bG1 dñ vbğ .

¾r kbñ Öviğcny Ĩñkbğl ior kiñ, œdğzey bğ bvjey Xğ e
çüb bvjğğ Öñ Ö ġñ GĒñfcbğ. Xğ e çüb ĒkœpCkbG Ēk Ök
DkÖĒÇbşkbGÖñ aşdşkGy 1 Ĩğ Ēññ iy r xbr. Ĩġkişl ibr hkbCk
Öñebe ze, aşd l kG vpy ġ. Lbr n ze, sezeniğbe ze, ũİĒfşşk
xñbke, kğk ÖĒoşkGl ir noGl ior k, GşÖññy GşGy . Tvje oi d-
oi ũİbğ ol knGũİĒfşşGbvbe:

' ũİĒfşş, ½bşcdğ y ġğÇp

ũİĒfşş ġğğvbe

' Xğ e oğkiğbl opGy , Gy y GÖviğdññGşşy şd Ĩ t br Ē ş.
½bşcdğ y ġey ÖGGy bş.

¾r oi ũİğge aGñşşk bGşkbCk vxebğ ½bşcdğ ġkbğÇoşkG
oĒli bvbe Xğ e ke iğğğbe. Ĩğge erbe LkiñGœGGy Ēñbe Xğ e
½bşcdğ cñũİĒfşşkş zġñGfğbe

' Zexe, Ö kr vpy ġoğ - çÖkbğ Öñ zœğaşdş fş şñÖ ġGğ

vpe, ÖG G, oÖGiseiCk pkbğenmkğkck JkşkGekbğğ, bGşoiG bGexk J t br. Exbe, oem okbğ l JkG l ioG l kbG l dkuÖr bkCbG üoÖviğ ğ

Xy e Cüb ğÖ 1 d pğGmkbğl ibr. Oğ bğğ jikö j iG bmkğğ zGnÖkÖGskGbvbe

' L seiCk pkbğmkğe oCkbsa Əvğ, l kr bGş Öm pğş zey e bğğf GmCk.

LnCkCk ğbe mkğkck JkşkG Öm Öğkiğ ğoCkbsa al j r nbr l kr k JkşkGƏbvbe

' Mkğe, okck JkşkGÖnl kCk ğğ, l kr Ö oCkbsu oGmCk, Ckşş bGassiiGmCk, oCnÖk ğÖ emğ, G, Ö bGokck Caaşk- bviÖ Xy e Cüb l kr k çÖkğÖnl Ə çasdsi p zbu Mkğe aşdsiş enğ zey e diğe Ö d upkğşt Ck bCkGedlağ t xCş Əbr nr ÖXy e Cüb r k aGnxşokbGÖk ğe

½nCkCk t vje zvfyy exbe, ½bşcdğ pğğGƏvğÖGiGy şxbş ze, CüƏfş l kr oğğe?

' ½bşcdğ ÖCdGşk pkekbgmkğe Ən, l kbG y ğey ÖGy CaiGşy Ən, vpl kr G ğn

½bşcdğ t ğğğ t ğğod ÖmÖGGl iiCkbs mkğkck JkşkG ne kğe eoğviğüdsn Əğğğ ex ar ny r xbr. ½bşcdğ ğÖ oGy viğe Əğ bvbe

' ½hy şk ÖGy CaiGşy filə ğy exğ .

Mkğe bvbe

' Lhi, bñ l oCkbsabCş em Ol knGedy eny ul oCkbsşk zkbğğ şbGüy ş iGn Ən, l kiGş bGşh l nCkCk Əvny ğğ ½bşcdğ oCkbsu bmkğ zey e mkğe oCkbsş viğƏr nbr ze, oCkbsa 1 d-1 dlağ ÖCkbsş Əğğ ek bğeağğGnÖk Cüdsn l ibr. ½bşcdğğ xvjğk l ibr. ¾əbeze, Ö üğXy e çüb r kbr. ½y y GGpşa ğkbg kğğbe Ockbsş bğğf Gbşicn Əğ iGnÖk l ibr iGn. OckbsabGkşğ jne, Öm bğd jne Ən ebe. L, cd jnkbğ ÖG bş, enbuze, KCdiş t Ckşy cik aGnxşokbCk zvfeniğ zisnğebğ eoğKCdiş t Ckşy şk ğbexk enğ ½bşcdğ Ckşş l kşğ jnkbğ p r r Öcnğ kğ t r zj nbr :

½bşcdğ

RdCa jniğğ ğy exğ ,
ÜG vjğKÇdiş Çşy .
Jrr ir Ö] rhk l iy r xbr y ,
ÜG vjğKÇdiş Çşy .

KÇdiş t Çşy çnbuz, Ö oğ ½bşcdğkbe ÇÇGcd ğberbeze,
½bşcdğğ kğğ l, ze, ÖÇnGfş t Çk bvi. Lkr pÇny ÇÖGbş l kr k
ÇÇÖkbG

KÇdiş t Çşy :

RdCa jniğğ ğy çğğ ,
Çy ğcdğÇşy , çpy ğ
Jrr ir Ö] rhk l i y r oÇk,
Çy ğcdğÇşy , çpy ğ

½ibş ½bşcdğ

½çşy -Çşy Çşiy şxÇy ,
BğğğÇşiy şxÇy ,
Xğ e ÇibGoÇşiy şxÇy ,
ÜG vjğKÇdiş Çşy .

½ibş KÇdiş t Çşy :

İly bğbey e] dÇrÇy ,
Çbnçğ, anÇğğğ ,
Oğçed y ğ kvfğbı dğğ ,
Çy ğcdğÇşy , çpy ğ

½ibş KÇdiş t Çkşy :

¾Çkşy GÇ ny nxÇy fÇy G
Y ĸey pğoemy ĸaÇy G
ÖğğÖvney aşđi Çy G
Çy ĸ½bşç dğey , çpy ĸ

½ibş ½bşç dğ

Bğbe-ağ e çpy nğ ,
İ nÖÇÇjpy eyğ ,
½oiÇk aÇbÇk çpy eyğ ,
ÜÇ vjğKÇdiş Çşy .

Exe Öviğ nğ Xğ e Çib oÇnÇÇkÇbvbe
' Bğğey i nğ fğk. Çne ÖÇ oÇk i dlabğ zu.
OÇnÇÇk bvbe

' ½j Xğ e y ĸ, bğğk Ö kbÇk Çpşa jnxex | t br ze, ony ,
eoyğ eoyğ jkuÖ nÇbÇÇal j nÇy jnğ

Xğ e Çib l kr k e ÖkğğÖn Çl m i ÖÇobş. ½y y GoÇnÇÇkşk
fÇğezğay exbeze, kvjğk, Çpşa ÖÇkaGfÇnğğ t ebe

½ibş ½bşç dğ

Y ĸ ĸğk zkbğzkbğ
Al iiÇşk Ö jr y GZ kbğ
Y ĸe ÇnÇşniÇn Ükbğ-
ÜÇ vjğKÇdiş Çşy .

KÇdiş t Çkşy :

Cdy aGbş bCbG aCrbG
 Cf ef žbğüjÖG kCrbG
 Y ĸe al j ÖkpadCrbG
 Cpy ġ^{1/2}bşcdıey , vpy ġ

KGdiş t Ckşy ÖviğÖĞt bş oğ vblğ zGnÖCkbCk ġn ^{3/4}r zGnÖCk
 CnG ^{1/2}bşcdıeCnG ^{1/2}ibş cnğ oGnÖCkGkğbvbe

KGdiş t Ckşy :

F ġ ek b1 kola, sğğ, oğek,
^{3/4}r öğ Ğnsk oğbe
 Üf y nÖğk j t y r x oğek,
^{3/4}r öğ Ğnsk oğbe
 ÖĞ iG zGnÖCkşk bCkkoşk,
 Çe ĞnkiCn l Ğkoşk,
 ÖGnÖCk, cnı vÖk Ğkoşk,
^{3/4}r öğ Ğnsk oğbe

ÖĞ iG al jzGnÖCkşk br nor k,
 Bğğ Ö ĵr kr Ö nor k,
 Xğ eÇüb, ÖGk i iok,
^{3/4}r öğ Ğnsk oğbe

O d pGy Gy G jıbe KGdiş t Ckşy CġGġG aGy CabG
 oGnÖCk cdbğ ebe pGğÖ y ĸdağfCbş. Xğ eÇüb Ök j ÖGnskş ġ eğ
 jşÖÜkbğ iGbıbuÇ et vje vpy ex, Xğ eÇüb oCkşşk Ckşş Gf bşşÖ
^{1/2}bşcdıe ÖGnG fş Cnıbş. ^{1/2}bşcdıe ÖviğÖĞt bş ze, or j k ulkbğvben
^{1/2}bşcdıe bvbe

' Zey bey ĸe Ö pıoey ġGk?
 Xğ eÇüb enj jnıÖbvbe

zəŋk Gks GfşÖ Ö oy GkGəpbe Əbve:

' ³/₄ kr k ŋy şş ekbe ŋk l iGn

³/₄ oy Gk aşşş cŋg zey e, ekGşş, y nŋ, ƏbGkş, ey Gkş
r kr pbr ƏnGdş l i br . Xy e ŋib l iGkş kexGk Ərbe Əg l nGk
fğabezŋG

ŋ e or j k dijvəbe, Örbŋ Ö oy Gk ¹/₂bşcdğ oğŋe Əbve:

' L iGk, G Ö Əvŋŋe, vk Gkş, Öx-Gpş ƏvŋŋÖ or bGk
aGdkiGp z, t Gx vberŋ .

¹/₂bşcdğ n iŋŋŋ Gkş vkeÖ Ö n Əvŋŋor ŋny bvŋbğÖG bş
ze, eze kşŋ ƏÖÖ oy Gk l kr k ŋkŋb j n Əŋ n vberŋ ze, ŋke Ö nG
ar inGk. ¹/₂bşcdğ ÖviğÖG bş, çk xenkbe, ŋk Ö nG oG bŋG Gaŋ
l iGŋa c pŋcŋ Ö oy GkGkəvbe, kvəvbe

¹/₂bşcdğ

³/₄GşkGb j b j , GÖ oy Gk ÖGş,

Pr pal ir y bGk al j Gbny bŋŋ

Cd y bŋ G şy Govi zey eGş,

Pr pal ir y bGk, al j Gbny bŋŋ

Xy e ŋib bvbe

' ³/₄G y Gşk, GÖGşşkGb j ŋ ŋkŋ

¹/₂bşcdğ ÖG bş ze, diy ŋxŋŋbe, Gbş cŋg bGkəvbe

BGÖGşkGy r kŋy r kŋ aGşy ƏG,

Y ŋ GÖGkGy , kGy r or y ƏG, Gşy ƏG,

Cd y ibGÖ n c pŋie Gşy ƏG,

Pr pal ir y bGk al j Gbny bŋŋ

¹/₂bşcdğ bvbe

' VjekoGşdiG, al j k ŋf l iy GōG oi dy k ŋkŋŋbekebvjy .

¹/₂ibş cŋg ¹/₂bşcdğ bGkəvbe

' Üf Önbey j t br, CkCa y lgeaGrbGkışGm Y l bğkđkiğ
aljk l pGnGy Əğğ ibGkışa vbğğ .

½iş fl Ök nCdş l ibr. Ğl ½bşcdğ ağ ie y CkışGn l t r Ğn
fl Ök aGrbGkşş z1 Əğğbe. Lkrk keğ ağ ie l t r br hkr
ol r xCbG ½bşcdğ Öm Ökğaiğoi dubğbe. ¾r kiGn Öm kvfğĞ p
bl opir a, aGrbGkışa vbÖ Öm jrbğaljk l pGny CabGl ior kiGn oadğ
zey bğ bvjy , Xğ e ÇübbCk. ½bşcdğ or Ğbnğ zey e, Xğ e Çüb Öm
Əğaxaşna oGbş, ğ dke oğ iGbş, l ağğfGn-Öm viğeze, iGmcG
ğ bCkbs, 1ibu1 iy bğ aGrbş. DkÖht Ckşy ş l kr k ĞkşGğn-
bey DkÖht Ckşy ĞGğş cdiğrbjufik ğ xvje ğek vjğe. ½y y G
½bşcdğ or Ğbnğ ğke l 1 d cdiğ eığny ğ exbe. Lbr n ze, aGbş
Xy e Çübr k et pGnkbG ¾r ĞGğbCk Öm ğğz vfy ex Xğ e Çübr k
sezne pGy Gy bğbe. DkÖht Ckşy iGvÖğy ğ sezneğnbu DkÖht
t Ckşy exk kğrbğ ibr hkr ÖGğbnbu Xğ e ÇübbCk aşt t y 1 iğ
eğze, ½bşcdğ aşt ş fşt oşk. Ol krGğ j t bvğğ . Oadğzey bğ
bvjy , KĞdiş t Ckşy bCk. ĞGğş 1 jğy ğ fik l Ğğ oCbşa budğğ
nkğğ ÖkiCbş. KĞdiş t Ckşy nkğğkepr pbr r ÖvƏkğbe Lkr
l ağğ bı buze, Ğ şrbGl y ağğ Ö kr k G Gbş. ĞGğş l ibr h zey e
l k G Gbş. KĞdiş t Ckşy şk CbGy iGş 1 jğbey ze, Xğ e Çüb Öm Ğ
aGrbCa. ¾r n t Ğl ibr ze, Xğ e Çüb ĞÖ İlkğğÖnaşđ GşÖ ¾r
t Ğğ vxebğ KĞdiş t Ckşy Öm t DkÖht Ckşy şk ĞkşGğÖl kr kiG
ğ oi Öğ l ibr. DkÖht Ckşy ÖGşkGğğ ağGnağğ l ibr h zey e
KĞdiş t Ckşy G oi jğe. L, bCkşxbşG ½bşcdğ Cbşş fğrbe Əğğ
bı kÖ KĞdiş t Ckşy şk ulğğ CkbGl kr k nkğek nGđ ĞCğş zey e
bğbe ke c mbu DkÖht Ckşy l kbCk Ö kr k oğğke oy l r xCbG
KĞdiş t Ckşy 1 dkl jnğal j CbCk l k G beağğar iCa Cşrbş. L jnğ
exğbe ze, KĞdiş t Ckşy pÖğğÖiy Ğ ½bşcdğ l kr k Ğş l ibr-
hkr Ök pğoiGş eğ DkÖht Ckşy GbCkşxbş. Lj r ze, l kbğğ ezee
Öğ zey e l ir Ö kbğğvpiğ l ir rbr. ¾r kiGn Ö rbGa Gy CabG Ğ
t Ğğ ½bşcdğğ. ½bşcdğğ l Ök Öm t r ĞÖnbCk ÖGşkbGaljk
l pGnrbşGn ½bşcdğrbuze, Öm xğcnk n İlkuf l ÖkGpr p Öbvbe.

' AGrbG, oekğ ği Öğb oi d ĞÖ Ğğ y lğğĞÖ Əvğğ.

$\frac{1}{2}$ iş fl Ök bvbe
' $\frac{3}{4}$ r j n aGbk, z CoşÖk l ibr hkbGk.

$\frac{1}{2}$ ibş $\frac{1}{2}$ bşcdğ

Çksy fl Ök, cdy fl Ök,
L cnkğ kğğbe?
Oğğar nÖk ı dy , fl Ök,
L cnkğ kğğbe?

$\frac{1}{2}$ ibş fl Ök:

Çksy aGbk, cdy aGbk,
L cnkğ yğğ xğc
Oğğar nÖk ı dy , aGbk,
L cnkğ yğğ xğc

$\frac{1}{2}$ bşcdğ

Öbbğ fşt GnÇksy şd,
BGy Gn bGƏ ny Gd aÇksy şd,
Zey be oedek ol ipÇksşd?
L cnkğ kğğbe?

$\frac{1}{2}$ ibş F1 Ök:

Öbbğ fşt y şÖÇksy şd,
BGy Gbk Ə nr n aÇksy şd,
 $\frac{1}{2}$ oiÇk xÇiş ol ipÇksy şd,
L cnkğ yğğ xğc

1/2oiCk xGiCbşkş vxebğ 1/2bşcdğpGÖGChğvbe. Fl ÖCk ğ-GG
 bñbuzę, zGk bvy ħey . 1/2oiCk xGk aGnbGksy Gkğnoieç zvföze,
 Cbşkş vxebğ zey enğvbe. Tvje ðG pbCk ol knG1/2bşcdğ1 dkgğbe ðğ
 Gbş cnğ kğvbe

Oğğar nÖCk l ir y pCkş,
 Y ħey e Öçm ÖGş,
 1/2bşcdğk t eiCozGş,
 L cnkğ kğğbe?

1/2ibş fl ÖCk:

Y ħey Cbşy 1/2iş fl ÖCk,
 KğÖpCkşnGy , kğğ Ck,
 3/4 oi dy ħl hr ekCk,
 L cnkğ ħ ħ xğ.

O d pGy Gy jpe, 1/2iş fl ÖCk bvbe

' AGnbGk, Ö kğğGpş, liy Gğ xğ ħğ. L xGk oğğÖn
 noieç-dCbş zvfö 1/2kb l iork Ö al jkrk ar nÖCkişkkG l kr Ö
 Öğie fl y Çnar nÖCk vjğğ . Y ħğğğğ fl ÖCk bvğğ oğ bdkuoi jğ
 1/2bşcdğ Ön oi d bvy ħğ, t Ck viğze, l kr xğğy ħkbğok.
 Fl ÖCk nCş l ir Öl kGl k ħğ zı z al j k ðncÖbvbe

' 3/4 al jkiCş GnGnGnGk l xğk zğGşkbGÖn oGiCat CkG
 ðG, l nCbGağöÖ Kğen Cbiş Ön ağöÖ ðG, ðn al jkiCş l kG
 aey ħke1 duÖien, nr ir G, en xğğkğzvskbe, G, t ħğğ 1/2y y Gğğğ
 fl tir ħk, zGd G y ħey fl. MÇn ol or y iGnar nCşÖ ħk bğ
 G xGy Gağğze, Ö xğk CbGy iCşkGvpöGñ] t br.

1/2bşcdğ GşÖ al jkiCş xğğ] iiCkbs. Ol nCş ol nCa ħö
 oGiCat CkCş pCnş. AğöÖ KğniğnÖ al jkiCş l kG ðrbe ðğ
 bvbe

1/2iş fl ÖCk bvbe ze, ħaa-üöCş 1 duÖien AğöÖ al jkiCşk

Üa aşkş ƏncÖ l kr j iG oGkG Xy e Çüb a şığ Ö kiGş cibuƏ
½bşcdğ GşİÖvbğ zey e1 dkuƏmbe aəGÖk JkşkGƏbvbe

' AğGÖ, oğğopğek ağğ aşdşi Ənğ , ğ ğ l kKş bl hGÖ, ğk
al j k ğkğ GşÖoGkG, j t oG1 dkbğ zu.

AğGÖaşdşi Çbşkş vxbğğbGÖa bğ ex 1 zd zey e ÖkiGş
GkşkG or G y GƏXy e Çüb r Gt Gk vbe Xy e Çüb GkGk
zey e xGəbke pvd l kKşk bGşkG kkbğbe Əbvbe ze, bvğğ Çy
bvjn Öny ğe cni l kGoi dy Ən. Fl t zvfy ğeze, xGəb ½bşcdğ
pGşÖaəGÖk JkşkGaGkGş. AğGÖbvbe:

' ½j l kK, Çbşy bK fş y şxs, oğ oGp Ömzeğy ğğ k Öx
z1 z üğk ğn Y ğğGÖiGşy bş, cdiğ .

AğGÖÖ kr bvbe Əj kiGn GşİbşiGn ½bşcdğ l nGk Gşİk
zey e1 dkgÖnğG ÖnnGnG ƏÖnGd j kbK j iy Çk pGşÖ, 1 dkg
ağğcÖşoGaaG al j Ö, al ip rhkG Öm ağğ bğğ zəGÖ GşÖ, 1 dkg
bğəx ÇiKkşbşş ƏfGkGbvbe ze, y ğ ÖG şşy , zey ek kğ
əÖğ l kr k jnke Öienğ Əbvğğ . ¾viğÖviğGkşk ol nGaiGşş
ze, Xy e Çüb r k vƏ kkoşş: LkGkəxK Əmbeğ ze, ÖG l cniğ
ÖkÇş. L, ğ ek ÖkGd pr pr Övbəvbəbvbe

' ½j üğkş əğ, G aşdşiş, m ir əğ, y ğ ÖG şşy , ğ xvğğ
t ğğGy . Zey e oG iGÖbvbe:

' Bğəx ÖG y ğey vƏy bğ fl t ir m ir y l hniKşÖ ¾ən
y ğey fk l zəGÖGÖG .

½bşcdğ zəÇbşkş ÖmGd ƏnGaiGÖbvbe:

' RdGa ÖGş l k kğr ir k jne fş Gn ¾ənbvbe, h½kibğəx,
y ğey y Gşy ş p Əğğ GnGşÖGn, Öm y ğey fk bğÖG Ə ¾r
y ekƏGiGXy e Çüb r k iGmaGşşkşk GkşkGjkğÖmGd oğğbe:

' Y ğ ÖG şşy , Gy Gş əğ, Gm ir əğ.

½dşk aGşbK efğe pr pr Öjkğğğğğbe

' ½j ÇGy ş pğ, GÇGy ş or Gbğğ, y ğ bğəxğ , ÖG şşy ,
Öj nr k, ÖG bşşk.

¾r oğ DkÖht Kşy şk ar iKkG jpxbe ¾r bğ bğKdiş
t Kşy bGl kr kiGğ oi üğbe.DkÖht Kşy bvbe

' KÇdiş t Çkşy , l zey be, çnğ, kğbvjn, Öm l ÖĞ şşkş Ö r nG oğğçnğ kğbvjn

KÇdiş t Çkşy aGmşGfşt şÖbğÇxe oğğç

' ½kvbğÇx, efğç Ö r j n, ğ Ödey flk Öm zççÖÇf.

½bşçdğ efğç çnğbğÇkÖÇa t Çkşy iG KÇdiş t Çkşy ş Öm jnbğ çnğbğğççÖÇky Çbş, çdiğç ÇkÇbş. Y nzi-y nzi ÖÇ Çk t Çkşy iÇn bvbe

' ½kvbğÇx, oğğçğ ibr ze, ÖviğğğçğçÖ, z1 z0 1 pçbk.

½bşçdğ 1 dkaul jnğal j Çbş. ÇdÇpş ÖÇ bş ze, KÇdiş t Çkşy diy -diy Çşjn ½bşçdğ bvbe

' T Çkşy , keçÇşjnÇk?

KÇdiş t Çkşy bvbe

' BğÇx ÖÇÖÇ oğğç çdiğç y ğçy ½bşçdğçy çk çdiğçğğ t - xÇbş, l kGççnğğÇşy nço l ibr . ½bşçdğ ÇkÖÇa t Çkşy şk bGÇfÇ y Çkş çnğ, Öm ÖÇÇpş bvbe

½xşa kÇfÇn ÇfÇy G

Çbe, zvfğ ÇfÇy G

AÇmşkş ÖÇÇÇk şğğ,

¾çn k ÇfÇn, ÇfÇy G

Ö d pÇy Çy Çjybe DÇkÖÇa t Çkşy bvbe

' BğÇx ÖÇÖÇ Xğ ç Çib çy ğÖm Çd aÇşÖğğ Öğ Öm zççÖÇ Çf çnğ. ½ibş DÇkÖÇa t Çkşy çnğ kğbvbe

DÇkÖÇa t Çkşy :

Ar nÖÇk l ir y , bğÇx ÖÇÖÇ

¾çn t çğ çvn ½bşçdğğ,

Ça a 1 duÖÇ oşk çöÇÖÇ

¾çn t çğ çvn ½bşçdğğ.

½ibş ½bşcdğ

Oadgar nÖck bğÖx ÖÖG
It t Öcy ½bşcdğ.
¾en bğÖG GnGy zqÖG
It t Öcy ½bşcdğ.

½ibş DkÖCa t Ckşy :

Xğkcdk Cbş ĩ ĩ,
XvpGÖÖiğ Coğ ĩ,
ı vnğ l pr d py ĩ,
¾ent Öğ Övn ½bşcdğ.

½bşcdğ Öen Cd bGı dkuy ĩr noG iGÖbvbe

Xğkcdk Cbş ĩ ĩ,
XvpGÖÖiğ Coğ ĩ,
ÖÖvnoğ bğl py ĩ,
It t Öcy ½bşcdğ.

DkÖCa t Ckşy bvbe

' BğÖx ÖÖG or ĩbmkğ ĩ t Öğ Övnoğy e?

½bşcdğ bvbe

' T Ckşy iG, t Öğ Övny ĩğÖvny , CkCa l kr k t ĩc Cşbş

½ibş DkÖCa t Ckşy CĳGĳG DkÖCa t Ckşy :

Y ĩ CĳGy dCş-dCş,
Nğ dk ĩpk y ĩğÖGş,
BğÖx ÖÖG oğe pCşş,
¾ent Öğ Övn ½bşcdğ.

½bšcdğ Gmša 1 dubğÖÖngÖiy ģe, Gbš cng kbvbe

İlbubğÖx bl kr kbG
Cdğğ oÇol ir kbG
½bšcdğ br nr ÖJkškbG
; Gnt Öey ½bšcdğ ģ.

O d pGy Gy Gjyğ ½bšcdğpGy Gy ieÖGskš GpÖÖmJkG dka-
bže jkbGk budğy ex ÖšhCaaGš Gbš Öm JkG viğÖiğğ ze, l pÇu
½bšcdğk exshbuT Gšy iGnğğbb vpbeğ ½bšcdğbvbe

' Jt Çkšy, Öviğ iy Gd. Oed y ģepvd 1 iy ģfiGn vbğod. Y ģ
ğey oede Gt Çk vbey ze, 1 iy ģ exğ .Ekbe y ģ vpy ģğ, Ö
Jt škbGjyğngz. ½bšcdğl nCbGk fšt šÖ, 1 dkaÖCdGjyprbe ¾en
Gd t ģ -tr nr x GšÖ, aGnbGskG fl t ir pka-ğÖže GšÖ k ÖGpGn-
ÖGy Gd 1 dkauprbe fl ÖGkš JkšG CmÖ 1 mbiğ Fl Öck ũi-ğG
p r pbr ze, kğc rnk, kğvxqbk, aGnbG. ½bšcdğ fl t nCdššškš
Öäberbe Əbvbe

' A GnbG, ağöÖjkğğğGĞn eopğ, 1 dubğGmpğe
Fl Öck bvbe

' Oğjyğğ k Övx vnzğ ƏG, l kiGš GnGmoGk.

Viğğ ibr, ģez ũÖkiGš ģmÖ ağöÖGƏvrbe AğöÖbvbe

' LkG, Ö k z1 y ģy ed j t br, zvf l xCerbğz1 y ģ viğ

' ½bšcdğ al jkiGš oGiGat CkGG AğöÖ xCerbeke fÇmšÖ
bvbe oGkGbl kr k ģal ir kr k ÖGğst jnğ Lkr zğöÖ ģke ģğğ
aGy Ga iCdšy bšn ½bšcdğk t Öğğ t Öğe j t, Öm bğ kr c r buze,
eze ģğğ l kr kvğc pbiğ Əğif Ck ģal ir ÖGkbskš 1 dubğÖiy ģe
AğöÖpvd-pvd ÖfÇol ƏGy CmÖkiCš. ¾r y ģGy bGaCnš b1 jbu
AğöÖ 1 dkaGnšG Əvrbe c r buze, xCk ģ n ģe ze, ģkbğor bG
efenğğđ kr jnğal j pvd ģ AğöÖb1 kÖ xCerbğbvbe

' Y ģ vpbey, oğ exkbgğ i, ÖGsk zğ ģk aGpğğğ ģğğğÖng
pezğGpGk zesÇbe

AğöÖ vpy ģbgğ xCerb ÖfÇkš c mÖ, ½bšcdğ

iğmğ ğğbgcnbuze, l hck viğGn l kr k cdkk Jkş aGk ğğkğG şÖ
ieikn

XGnb bvbe

' ğĞn aGşa aGkbGk ı pğ keğÖviğGnGk, Öğ bviÖğ zexe
Gy Gd ?

½bşcdğ bvbe

' L hck, bd bviğğ, Gy y Gok y ğey bğbey e Öioğ, oğ bğ
GnGk. ğok y ğezğy ğ GkG bğ y ğğbaGk Önaşđi Gy G
Ən, ğke oGÖkbğ, cm, ol knGbGy ğe ı ibny ğt vjn pGnGk.

XGnb bvbe

' ½t ş ağÖy ğe ı ibnyğ oğk ı iy kka ğğkğXy e ÇübbGk
t vje aşđi GşÖ

½bşcdğ bvbe

' Öğ rdGa ÖGş Öx k l nbGÖ rbG edik, ğğny ğ l kbGk
ol knGÖ jı bı ƏğöğÖl iGnGk.

XGnb ÖviğGt bş cnbÖviğ hi ı iy ğbğoğı dy ı ioğ Jt xşşn
' bviÖl hckş ğal ir kr Gbş Əbvbe

' Öğk Gkşkş Jbcnş aşđi Gy Gkş bG oğğÖkxiGnGy , vj
Gy y Grkr py Gze, oğk ağkğşy Gk Ənk Xy e Çübb.

XGnb ol knG½bşcdğk Ö kr kr ar ÇaiGÖdkbğ ı nÜbvbe

' Gp ½iiGizı y ğk l ior k, y ğ eönuÖ bğcağğ vjÖğğ Ö
xğğ fş şÖvbğğ .

½bşcdğ bvbe

' Oçli, aGnbG, oğ flt rdGa vpy ğ ğnCbGl ioGk oğey ğ
pGnÇny . Gt xşşkşk ğğ fGn

XGnb xğğ fş şÖ vpy ğbğ ½bşcdğ ÖmÖG ½iş fl Ökşk
JkşGğy ğbğ Fl Ök jkbğ ½bşcdğ t l x oğG ağaGnşibş, Ö
oğke ol r xbr . ½bşcdğ flt y ğo ebe, oğke ½iş fl Ök t ğğ
GkbGl , bvbe

' AGnbG, y ğe eöğğöğöÖGiy ğey iğğvbğğ.

½iş fl Ök bvbe

' Y ğ ğđn, ğnGbvoğ cdy upğ Y ğğ½iş fl Ök bviğğ y ğbğ

oi d Önbğđ iGn

Öğ ½iș fl Ök onkuÖKaGfl ÖkGpCmıșıÖ, ½bıçdğğÖG
Öğđaiğxğđ jnğze, Xğ eÇübr k ey Gğđe

½bıçdğđbvbe

' AĞbGk, oğ Ö aGııbGy ğe cdiğğ, pGy ğ ğkğ

½y y Gefğzey elir n-l ior k Ö nğ y șmÖk. Öğğ t Gıey
CkÇa Ö br n, ÖğGy .

½iș fl Ök bvbe

' AĞbGk, y ğey cdiğy uğÇpexkbğđ i, Önal xr k ğğkğ
al nt ry J t br. ¾ xğğzexkek vÖkğ hnir ğ Önbğ Ckiezığny ğ
Ö bGÖğGy .

½bıçdğđbvbe

' AĞbGk, Gt Gk l i.

½bıçdğđ Xğ eÇübr k vÖkğÖDkÖğt Ckşy iGemÖ, KÇdiș
t Ckşy ș Ö nğ y ğket Gıvbe. KÇdiș t Ckşy fl t bCk Ö nCbGebe

½bıçdğđÖGskGğđ ađGđağğ bCkşxbș. DkÖğt Ckşy bvbe

' ½bıçdğđ Xğ ek k ğğ Öğ șbș, br nÇp ÖÖğeÖrbGcnoğkvğ
lir n l ior k oğe i ibıığ Y ğ l kbCk așt k Öğ p Gy șxGy ze,
l kGopy ğL Öğ pGğÖvx k Öğ

LkÇk bGGbğđ iğ Ğbğğe, y ğ l kGobğđ bvğğ .

½bıçdğđbvbe

' T Ckşy iGn, bÇızen vpy ğ. ½iiGıçGk k zı y ğ eığğ e
oșkGaiCıkbCk zvfıy exğ , bÇıal nt ry J t br n il Xğ e bğğy ğey
Önal fCa aCıbCkşy Öğ l , aCııbGbCkşÖefğ üf zğe Ö nğ Ck
bvğđ, ağ vpy ğk.

LkiGnjkgđ d-oi Öğđ ior kiGn, G t Öğ Xğ eÇübbCk.

Xğ eÇübr ğp aCııoșkGğđ ŝkiGk bG, aCııbGÖnkğğğğğÖ
xenk-xenk ml nml ofğbeıke erbuğol nr xbr :

' Çzey oğ, Ö aCııbGl pr ny r oCk?

F1 Ök ğ ğğny ğe. Xğ e Ö n Ç l bGğkiG

' Çzey oğ, br n Ö aCııkșk ÇıkbCk

½iș fl Ök l kGğğ-ğğ Öğ ŝÖ bvbe

' Zexe, j ir kr bu v p ÖGsk ÖbğkğÇn viğ ğdk!
Xy e Çüb iGmüiğÖbvbe
' ½ zexe, Ö nG y ğey vƏy -vxey be, y ğe 1 d vƏy ğ
al j ÇÇaok?
½iş fl Ök bvbe
' Keğal j r nGy , vƏke ğkbğ Gk j t br n ze, l nCbGÇy
Ən, al j l Çy fş oş ğok, ol krGv p l vƏk, l bGoğ.
Xy e Çüb bvbe
' L Çy zey ben?
' L, y ğey aGnGsy bşn
Xy e bvbe
' AGnGsk y ğey vƏy bğkvjğ?
Fl Ök bvbe
' ¾ciy enğ , ğğ1 dkbğ t ğğ GGoK.
¾r kr vxbğ Xy e Çüb ÇjƏ r r Ö, Ö nÖGxGk pG pÇkGd
al jr . Lkr Çy e pÇşnbş. XÇt ğğ Ənbeğ ze, Xy e Çüb oğk
ÇkşGğ ğ e pğ XGbvbbe
' Al j k ğok.
Xy e Çüb ğÖxGk ağğ iğkğnbuğÖGiÇş jƏGny Çr
' XÇiCh ior k, k k l nGf Ç aGnbGÖn kğ br r Ö y ğe
1 d vƏkğÖ nG y şn, oğke ol r r x r nGy , bvjn, haGnGsy vƏğ
fş y Gy şx oğe efğ Ö nG Çk bvjğ Ə XÇiCh ior k, k k l nG
fÇbGpGk l iGn? ½y Çkş kbn, xÇiy ğğÖn fGğ
XÇiGere fÇşÖğ n v pş ze, Ö n kvfğÇl Ə i ckbğok, Xy e
Çüb r k vƏkğnğğe l kr k ũr r kGğmekiğ ; ğen Ö n kvfğÇl Ə i
ckbğbeze, vkbek Xy e Çüb r k vƏkğnğğe al iiGş ÖÇş e pğğok.
Çol Ə iiGn Xy e Çüb iG ÖÇÖ ğğğ ½iş fl Ök enbuze,
Ö kiGn ÇnCa-ÇoCaışşn, pvd 1 d k ğğGbş. Ö nCbşkşk ÖÇGşkş
ÇşÖ ƏnÖ1 dkuÖn p nGbGışkÇr r Ö oğğbe
' Vjğğğ y ğ, ğğGnGsy fş y ÇÖ
¾r kiGn e pğğ ze, ũy v pkiğ ½iş fl Ök ğÇşÖ, oÇnCbşkG
Ö n-ze bGk al j Ö Ö kiGsk ÖGskşk unğğ viğ ƏşibÇş ze,

Ɔol Ɔ iiGn Öiy ħeiğ ÖGiGnsks ünG ol t or k ƏğafşÖ xGü t Öğ
Ənbeğze, xGüCh ior k, Ö t şkG l t şkCbCk bvji. Zexe1 dkuƏvnÖ
Ön pl nGbGksıĥ Önl rbr bGvopğt vje J t br, -ƏGnbGksy vƏbğ
fş y GşGj Ö vƏyf zəe al y GnG !Ə

Xy eÇüb bGğkel Ɔ xbr nGl Ɔ xbr nGpəa vbe

½oiCk xGbvbe

' ĭ ħen, y ħ Ckb efy əbey ze, aGnbGksy bCk ol knGaCk
p zy ħ, Gy y GÖr kəogğ ħe ƏCbGn vbenze, Ö kiGnGı iy sğy Ckş
Əney .

ĭ ħen bvbe

' XGüCh ior k, oğbğ oGy Cpfş Gn ħÖr oğğ ÖGaGn J i eiğ
l kiGnGy nCəvbğ, cñğ kğ iGn

XGünCds l ibr ƏÖnkGy ħCds: h/2iş fl ÖCk aGnbGksks cpmö
y ħey üdr nr y Gğy ħket Cix vbenğ Ɔ

AGöb fCnsÖy ħpr Ö Ənbeğze, GnGn ½iş fl CkGƏvn

AGöb y ħpr Ö cpmö J iGnbəbu ½y y GXy eÇüb Ö oğğ ı du
vpy ħe AGöb fl ÖCkGj şkiGkCbGl, bvbe

' ħöğ kğÖ j nr nCk?

AGöb y ħpr Ö l kG ƏvnÖ pvd bGG aGpş. ¾r dGy Ck
½bşcdğ vƏbğ fş şÖaşdiGniGoChiiGnsrbş ze, ½iş fl ÖCk l kr oğğ ħe

' ½jaGnbGk, ħfş cñğ, xGÖnkGy ħCdsÖ, cnkğvjm

½bşcdğ y ħpr Ö Ck pğ aGnbGksksk bğret ħnke pCksbş, Əğ
ı nÖc diğkğpəbu

½iş fl ÖCk bvbe

' ½ğkeğğsk Ön ħ l ibr, l iy CGal nt r Öviğğğ?

½bşcdğ bvbe

' AGnbGk, y ħey ħey exGk ħkğƏvnkğy ħe al nr, xGü ħci-
bciğğbğ ol knGal nt y G ħ xvjCşk l iGn

Fl ÖCk bvbe

' AGnbGk, Ö fl y CaiG Ö oGnCş Ö x-Ö xr kGğbeny enğ .
Y ħey xCbCk-dCbCk al nt ry J t br. Ekbe kğvjmğ?

½bşcdğ bvbe

' AGrbGk, xGiÖde bęgvben ar iir hkG Öd bępy ęjz.

Ljbr, ę eze aGrbGk al xr ir Ö Öm-Ömkęj iiCkbsiGn xGk
ür kG XGivxqbe ze, y uaęnię 1 d t l xr kGl kr k bęvkęęn, xCb
l ir Ö l kiGş 1 d jkşkG ęy ęke ę n vpbe. LpCaiGş Öm-Öm
zvf enbeię ½t şşk-

şy ęęęf Gkbgę nl ir kbr ze, xGk l pGkGÖm-Ömfş y Gşokşd.
½bşcdę bvbe

' AGrbGk, y ę fş şy , xGüol nh-or Gşy ş Əmey , ol knGoę
fş GnoCk.

½iş fl Ök nCdş libr Əbvbe

' AGrbGk, l nCbGoęe kępüę Gkş Öngşębı xę ęÖ n, Öm
pCaşpş vxbey , l oGp jkşkbGy . KęCbęękęgal nr oGCoCk.
¾l x jnęÖr oGnCkbiG Ö fl y Gş oG iGy şGy ze. ¾r pG pG
prt pCkşk Gy Ck oşkbşşÖp zęę .

½bşcdę fl ÖkGÖG şÖÖnz1 zo1 pbuÖękbę zvfbe, h¾pk
ekoCkiGn zG oęk zey e vpÖniş l iCbşƏ ½bşcdę xGk ar iir hkG
CnGrbşGn

Tby ęf e l kr eęe Ö nG şÖ Cęe dnę dune aGşbş. ½bşcdę
xGiCnę zey epCkşbş. ½oiCk xGiog kr pCkşy Cbş. ½oiCk xGül kGjn
comęÖ l pr ny Gş ęęies vpbe. ½bşcdę ½oiCkşk oęke vxęę, pÖ
ęny ęÖÖGabCk Ö ir b ęę bl iy r x cdiękbę Gk ivjCk zey eG bş.

½oiCk xGül kCkşk Ggy Gkş cno bvbe

' KeęCignoCk, Öę k k l mG fGş Xę e Cübr k vęke aGrę
vbębęÖiy enbk ze, G şş Övię iCęa?

½oiCk xGibCkşbşaGvięÖi ½bşcdęk jnCokş ol j nbr iGn ęę
kęę ½oiCk xGibvbe

' LkCk, oęk cdięk y ęey epzck aGrbGşy şk cdiękę
l t xGjn ½kb l ior k l kr k epk CkşkGze, oęęę vjęę , bulubv.

½bşcdę ÖG bş ze, ½oiCk xGül kr pGy Gy eiępCkşy Gjn
½bşcdę bvbe

' XGiCh ior k, cdięÖmoę bębey el tr jG l tr jGbvjy .

½oiCk xGibvbe

' 3/4 r j n, kvġ Ġmġkbe ġd viġ
1/2 ibŝ 1/2 bŝ dġ c nġ kġvbe.

Eze a Ġmġk bez n Ġbex Ġi Ġbġ
ĠĠġe xĠy , vxep ġley e
1/2 pġy ŝd j r ibr a Ġbŝa mġĠbġ
ĠĠġe xĠy , vxep ġley e

Ġdiġey , ġy ġey k ġbe Öġbŝ,
Pġy ġy ġke-ġke fġġbe, ġbŝ,
Piu Pġy y ġġĠġŝa vġbe
ĠĠġe xĠy , vxep ġley e

1/2 bŝ dġ ÖviġÖġ bŝ ze, xĠi kbġk Övġ Ġġn. Or Ġ vġbe

' XĠi oġ keġĠġmġk?

1/2 oiġk bvbe.

' Ġŝy ŝk a Ġġkŝ ol ġr k. 3/4 d bġze a Ġmġk bez.

ġ ġbġ onk l ir kġk bġġy ŝd ÖdġÖm ġp Öny exben, l bġ
j r ibr mġĠGaĠbŝa. Ol knġy ġ a Ġmġkŝy ŝ epġbey . L kbġ c dy
j ibġ ar iġy oġbġze, zġk l kr k Öm ol nġk, Ġġbŝy .

1/2 bŝ dġ bġy Ġŝi Ġc dku dġġoiġvbe

- XĠi vġmġk ġar iġa ġ.

3/4 n ġi ġŝ eiġiġGoġbŝy ,

3/4 n Ar i l ir Öġk Xy e ġiġbGoġbŝy ,

Öġk bŝai Ġmġk bġġf ġbŝy ,

ĠĠġe xĠy vxep ġley e

3/4 dley kġ ġmbe aŝt kŝġ ġiŝ,

Nġġ Övben Öġ vne a Ġġbŝ.

3/4 l oy ġk Öġŝy ġe bġġġbŝ,

Öğre xçy , vxepğley e.

Y ü Öğsa y ğe fğbe bÖkG
ÇmÖğ ar obr f1 i- ÖğÖkG
NÇopğey Öm dkoğış fl ÖkG
Öğre xçy vxepğley e.

½bşcdğ Ö r nÇGbvjÖ bÇkşxy ÇabGG ½iş fl Ök bÇk.

½iş fl Ök fl t bÇst bş, f1 i' Öğsn ÇÇos ÇnG Ö Öziü
Çkoş şş l pÇa ÇnG Fl Ök pl nÖÇokş ÇşÖ Öm ml nml o vxbe Öğ
fÇ y Ça - al Ç kr exçoğışÖ nÇml or kr l biÇş. Tçy ğe ğÖ
bvbe

' ½jzexe Ö kvçnÇml obr n, Ç ş Ö xÇil pÇş, ÇpÇğ e ç-
ÇbuÖviğ iy Çl.

½iş fl Ök Öm-eze ariiÖ Ç rbr. L pÇa pÇy Çy ÇpÇ
iğlibr.

Tçy ğe nğğ ÇÇkbG ÇpÇğğğ ğiç n fş t bş ze, ÖÇ Çk
bvbe l pÇabGbvğğ ÇkÇ Çn ½t ş n ze, fl Ök r dr kir h Çnşy
Çnşkl i Çk nÇml or kr ÇşÖ ÇÇ ÇpÇğğÇ ÇÇbenÖ oi kbrbuÇÇ dÇpş
zvxzfeğğ şÖbvbe

' Ç oğğÖmke vxey .

Zvxzfebvbe

' AÇbÇ, oğk Öm nÇml or k y ğğ Öm Ç Öğbe

Fl Ök üğbvbe

' ğvxey ğ çoğ ze, Öviğsit şk ÖviğğÇÇkş l iÇn?

Fl Ök ç diğ ğbğğ ½bşcdğ oi dğkvğÇÇy vberbe

½ibş ½bşcdğ

½iş fl Ök eiğal j k l pÇbşy ,
Çğğ, çbğğ t ÇğpÇbşy ,
Aşđi Çy GƏvnÖÖğşy ar pÇbşy ,
Öğre xçy , vxepğley e.

AğoÖğün ğ-Gly ÖGChş,
XCrb ğÖÖfGks ol ƏChş,
XChk sğy Ck ğbe, ğk oG iChş,
bGğexGy , vxepğley e

Mğd l iça ÖGChn p zğt ğğc,
XCrb l iCk r opChşkbCk ol d Gş.
kGİGnoGğ1 ibn ½bşcdğc,
bGğexGy , vxepğley e

½bşcdğc Chşks vxebğ ½oiCk xGünğ ağx vbeÖ pG-pG pskbCk
pGmsipjGbğeyngP Gmsipks vxebğ ½iş fl ÖCk ğk vbeze, aGn-
bGş l kGexGnybe, pGÖGCa zvexfkeÖnÇkGviğÖ, aGt bşjt Cnş
y ğğğxGk r dCkbsks nÜ, ½bşcdğc bvbe

' AGrbGk, al nt y G ğt xş viğ eğ. Al jal iCk Çksks bGy ğ
Gşy , ol ğa nGpCnşks oğ vğk, l i pG p-pCk ğğc

¾kr kvjÖ fl ÖCk xGixşkbG½bşcdğc bvbe

' AGrbGk, ğ Əny G kbe ğ xvje 1 d cdiğkiğcnÜ, xGibe
l iCca oCk.

½iş fl ÖCk bvbe

' AGrbGk, ğy Ck r ğrny r oCk. ¾r, Ö k ğiCk kvji, Ö
ğiCk zey eÖdey ezey edebğGnGfğbenğ.

½bşcdğc ke pğğoy iğ½iş fl ÖCkGÖğ şÖ, z1 z0 1 pbu

¾rbğ ½oiCk xGijnkbğ br rbr Əğğ ezoe Ön-ÖnğviğGn-
y Ckş ze, ğcnğğ. ½iş fl ÖCk ÖkiGnş Ön-ÖnğğÖ ağğcnÜ,
1 mÜ, Ggy GnşkbCk t ğğc ğt be. ½bşcdğc ½iş fl ÖCks ÖGg
oGbş ze, Ö y ğey aGrbGşy ½oiCk xChş. ½iş fl ÖCk y ğğk kğ
jnbğl ibr hkr cnÜ oZep l ibr ƏÖn mCnml o fğy ğkğşCdğcoğğc
½oiCk xGİl kGy ekkğGnşaiG cdiğvbe. Fl ÖCk eoğimCnml o Öa-
buz, ppskbğ cd-cdu ny ğe Əb1 kÜxGibvbe

' XGiCnşk Gşy , l nCnml or fğy ğkğƏGn, l hi eoğğğ Ö

nGnrl or fžg^{3/4}enahg^{uay} g^{yp}be Ə^{1/2}b^{sc}dğ bvbe

' AGrbGk, v^{ez}y ž l iy Cd, Öde fl t exiğ cdiğ. Ok ž nƏv, žž ze, üf zğ y gğğ t gğ p^{py} G^Ö Önkę PipGn GnƏb^{sj}G ol nG üfƏfş, ol nGÜ oy CkÖGkş, Xy eÇüb, ağöCÖKğen, ÖnbğCerbe Ö y v^pCkG^{si}ošk. ^{3/4}r nCbGy žey ÖGsy Gğğ G^GG^{ps} t GaGğd vbe y . T Ga l kiCn ÖGğğğğGğğl ağGş jnkğ^{py} ž t Cix vbenğ .

Viğğl ibr. ^{3/4}en kvf gğCp gğdkbğÖk l, ^{1/2}b^{sc}dğ bvğ xğoiğ üy ş Ö rbGğdşnl ibr. XGiy v^pCk Gfbs, y gğ ar nbr Ə^{1/2}b^{sc}dğğ d Əvbe. ^{1/2}b^{sc}dğ oi dğÖkiCk^bG^{1/2}iş fl Ök p^r p^r k p l nÖGškGğG^{ps} ze, Önk vxock, ^{1/2}b^{sc}dğ gğğvbe

' AGrbGk, ok exkbğ i, ž bğzenk y žbğ ior k.

^{1/2}b^{sc}dğ ÖGskş gğ G^GG^{ps} ş^{sk} t GaGjnÖⁿbCkşxsş Əğl knG bvbe

' Ekbe PipGn Öm ĴkG GnƏbş Öm ĴkGfšt ošk. Viğğl ibr. ^{3/4}l oy Ck, ağöCÖKğen, Xy eÇüb Öm pğğğ ž eiok!

PipGn, xCerb, ^{1/2}iş fl Ök l Öm pğğğ ž eiok.

^{1/2}b^{sc}dğl ibr h zey eğd vbeÖ t GaGy nCğ vbe Ə^{1/2}vbe

' Y žey aGrbGsy Ĵ t, t Ga Ö kiCn üaaskbGkğğGğğen, al jbvokiğ

Vi, Gy C^pvğt Cksy şk, üfƏfşksk, Ö oy Ckşk, Xy eÇüb^rk ƏğöCÖk Cⁿ kGğğÖl ir ky Cokş t Cix v^pbeğ PipGnG fl ÖkG xCerbği d y dkkğGⁱşaiGşk Öiberbeğ ^{1/2}iş fl Ök oi d GşÖ Öm t Cix v^pbeze, l xğoiğk pGvjk y žğGmşnoškiCn. Viğğl ibr. ^{1/2}iş fl - Ök l Övx kğğ oGşÖfl y Ck b¹ xğğğğ fšt CnÖ, Öm bCk ÖGş- kG l kiGş ÖngÖngöCnCbG al j Ö oşibşny iş aC^ğGrbCk bğğğ G^{ps}. ^{3/4}r bl¹Ckşk vje-xnğkbğ, zvse-igğğkbğ Öm bğsz y ž y vbeÖckbğbe žkğğ

^{1/2}oiCk xGiy gğğe pGy Gy C^{ps}k Öiğbğ ol knG KĞdiş t Cksy ş ^{1/2}b^{sc}dğğ D^ğCkÖht Cksy ş bG¹ dufik vi Cbğ eiğGşÖ, žğ fik jbbe k, jbbe vğ p^l j fGbsşÖ, xğiez viğeiğ. Ol knG t Gaşk nCdşiş- Ĵ eiğPipGnş 1 d jnk^bğxGⁱpezbe, xCerbe l kG t gğğğCn Əvbe. ^{1/2}iş fl Ök eğl kGoğğğğÖmÖ 1 diğ eğğ žbğ fšt şÖy ek pğ p^rCa eiğ

eiGGnksk ƏiGkğ 1 d ƏğkğGpbiGn

LikiGnksk oGnGy Cpğy gke vxəğ CpGğ eze 1 ƏCbşkş arÇaiGÖ diğkbğ, cdiğkbğ 1 mbu Z exkek ovƏkəkbğ Əğ¹/₂iiGü pGGkşk nğ ekbğ cdiğ exşrğbe ³/₄r nCbGbGÖn kvfğk, kvfğvğ j xğicə ÖkiCbş. Vi, Çy CpviğÖn xğiez vpeze, viğÖi, jnbğcjbğ Ör kiğğovƏkəf dkbğbe

LkiGn yğÖ-y r nCbGnkskG jpxbeğ ¹/₂iiGüGG oəde bğ t 1 xÖpviğk, ğGndr -y r nCbşkşkdGjymək Əğğ aCbCbK-ÖCbK r dCa vpeç, üsd viğk.

QEYDLƏR

SOLTAN VƏ QƏNDAB. *Aşıq Soltan Hacı oğlu Seyidov* 1925-ci ildə Dağıstan MSSR-in Rutul rayonunun Katrux kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Atası aşıq Hacı Seyid Dağıstan və Azərbaycanın dağ rayonlarında ustad bir aşıq kimi tanınmışdır. O, həm də yaradıcı aşıq idi.

Aşıq Soltan aşıqlıq sənətini atasından öyrənmişdir. Aşıq Soltan 13–14 yaşlarından saz çalmağa, aşıqlar kimi oxumağa başlamışdır. Aşıq Soltan həm də ləzgi dilində şer yaradır və sazın müşayiəti ilə oxuyur.

Soltan yeddi illik məktəbi bitirdikdən sonra Bakıya gəlib musiqi məktəbinə daxil olmuş və yaxşı qiymətlərlə məktəbi bitirmişdir. O, uzun illər mədəniyyət saraylarında və xalq yaradıcılıq evlərində çalışmışdır. Keçirilən on günlüklərdə, yaradıcılıq baxışlarında, festivallarda, aşıqların III qurultayında fəal iştirak etmiş, bir neçə dəfə mükafatlandırılmışdır. Moskvada keçirilən on günlük baxışlarda iştirak etmiş, festival laureatı medalları, əməkdə fərqlənmə və 50 illiklə əlaqədar ümumittifaq festivalı diplomu almışdır.

Aşıq Soltan hazırda Quba mədəniyyət evində işləyir, həm də Qusar, Quba və Dəvəçi rayon aşıqlarının bədii rəhbəridir. Azərbaycan və Dağıstan filarmoniyalarında dəfələrlə çıxış etmişdir. Aşıq Soltan 70-dən çox Azərbaycan və Dağıstan saz havaları

çalır. O, 7 dastan və rəvayət, 400 qatardan çox müxtəlif formada şer yazmışdır. Külli miqdarda şer və dastan bilir və ifa edir.

Aşıq Soltan «Soltan və Qəndab» dastanını 1963-cü ildə yazmışdır.

BƏHMƏN VƏ HUMAY. *Aşıq Bəhmən İbrahim oğlu Qarayev* Ermənistan SSR Basarkeçər rayonunun Hüseyinqulu (Nərimanov) kəndində 1901-ci ildə yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Bəhmən 8 yaşında ikən atası vəfat edir. Bəhmənin bacı və qardaşlarını anası cəhrəcilik eləməklə dolandırır. 1915-ci ildən 1925-ci ilə kimi Bəhmən nökrçilik edir, acınacaqlı həyat keçirir. O, aşıqlığa 1928-ci ildən başlamışdır. Heç bir ustad yanında şagird dayanmayan Aşıq Bəhmən öz sənətkarlıq istedadı sayəsində aşıqlıq sənətini mükəmməl öyrənir. Az zaman içərisində bu gənc kamil ustad aşıqlardan biri olur. O, bütün aşıq şer formalarında şer yazır və 70-ə qədər saz havası çalmağı bacarır. O, mövzusunun əsasən müasir həyatdan alır. Ən çətin formaları məharətlə şlədir. Aşıq Bəhmən «Bəhmən və Humay» dastanını 1940-cı ildə yazmışdır. Bu dastanın mövzusu kolxoz həyatından alınmışdır.

Aşıq Bəhmən külli miqdarda aşıq şeri və çoxlu dasdan bilir. İndiyə kimi heç bir aşıq tərəfindən mənası açılmayan bir çox qıfılbəndləri Aşıq Bəhmən açmışdır.

Bəhmənin yaratdığı «Bəhmən və Humay» dastanı 1946-cı ildə Aşıq Bəhmənin özündən toplanmışdır.

TANRIVERDİ. *Aşıq Hüseyin Cəfərqulu oğlu Quliyev* 1875-ci ildə Tovuz rayonunun Bozalqanlı kəndində anadan olmuşdur. Az savadlı olmuşdur. Aşıqlığa və aşıqvarı şer yazmağa on səkkiz yaşından başlamışdır. O, ilk dövrlərdə Xəstə Qasım, Aşıq Hüseyin Şəmkirli, Aşıq Ələsgər, Vaqif, Tufarqanlı Abbas, Qurbani və b. klassik aşıqların yaradıcılığından istifadə etmişdir.

Aşıq Hüseyin klassik aşıq şerini, musiqisini yaxşı bildiyindən və mənalı şerlər yazdığından ustad aşıq kimi xalq arasında tanınmaqdadır. O, Aşıq Mirzə, Aşıq Qadir, Aşıq Qoca,

Şair Vəli kimi tanınmış aşıqların ustadı olmuşdur.

Aşiq Hüseyin yaradıcılığa aşiqanə lirik qoşmalarla başlamış, sonralar əxlaqi, tərbiyəvi və dini mahiyyət daşıyan şeirlər də yazmışdır. İnqilabdan sonra isə bir sıra inqilabi-ictimai məzmunlu şeirlər də qoşmuşdur.

Aşiq Hüseyin Bozalqanlı ustadnamələri ilə aşıqlar arasında şöhrət qazanmışdır. O, «Tanrıverdi», «Xanlar» kimi dastanların müəllifidir. Aşiq həm də mahir ifaçı olmuşdur. Külli miqdarda klassik aşiq şeri, dastan bilirdi və bizə məlum olan bütün saz havalarını sazda çalırdı.

Aşiq Hüseyin 1939-cu ildə vəfat etmişdir.

MEHRALI BƏY. Düzüb-qoşanı Aşiq Məhəmməd Sadaxlı (73 yaş, 2003). Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Borçalı-Qarapapaq folkloruna həsr olunmuş XXII kitabından (tərtibçi prof. Valeh Hacılar) götürülmüşdür.

CƏLAL-CAYAD CƏLVİNAZ. Düzüb-qoşanı aşiq Zeyin (Topa Veridze), söyləyəni Aşiq Eto (Ekvtimə Davlaşeridze), Gürcüstan, Aspindza rayonu, Toloş kəndi, 1980-ci il, avqust. Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Borçalı-Qarapapaq folkloruna həsr olunmuş XXII kitabından (tərtibçi prof. Valeh Hacılar) götürülmüşdür.

CAHANGİR. Düzüb-qoşanı Şair Ağacan, söyləyəni Aşiq Hüseyin Saraclı. Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Borçalı-Qarapapaq folkloruna həsr olunmuş XXII kitabından (tərtibçi prof. Valeh Hacılar) götürülmüşdür.

SƏMƏDLƏ SAVAD. Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Gəncəbasar folkloruna həsr olunmuş IX kitabından (tərtibçilər prof. H.İsmayılov, f.e.n.R.Quliyeva) götürülmüşdür.

ŞİRVANLI QƏHRƏMAN ŞAH. Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Şirvan folkloruna həsr olunmuş XI kitabından (tərtibçilər prof. H.İsmayılov, prof. S.Qəniyev) götürülmüşdür.

ADI GÖZƏL VƏ ASLAN ŞAH. Dastan “Azərbaycan folkloru antologiyası”nın Şirvan folkloruna həsr olunmuş XI kitabından (tərtibçilər prof. H.İsmayılov, prof. S.Qəniyev) götürülmüşdür.

MÜNDƏRİCAT

Soltan və Qəndab.....	3
Bəhmən və Humay.....	55
Tanrıverdi.....	81
Mehralı bəy.....	111
Cəlal-Sayad Səlvinaz.....	165
Cahangir.....	210
Səmədlə Savad.....	241
Şirvanlı Qəhrəman şah.....	289
Adıgözəl və Aslan şah.....	306
QEYDLƏR.....	352

**Azərbaycan folkloru külliyyatı,
XXIV cild, Dastanlar (XIV kitab),
Bakı, “Nurlan” nəşriyyatı, 2011.**

*Nəşriyyat direktoru:
Nadir Məmmədli*

Kompüterdə yığdı:
Səadət Əliyeva

**Korrektoru:
Günəl Ələkbərli**

Kompüter tərtibçisi və
texniki redaktoru:
Ramin Abdullayev

Kağız formatı: 60/84 1/16
Mətbəə kağızı: №1
Həcmi: 22,5 ç/v
Tirajı: 500
Qiyməti müqavilə ilə.

Kitab AMEA Folklor İnstitutunun
Redaksiya-Nəşriyyat şöbəsində yığılmış, səhifələnmiş,
“Nurlan” nəşriyyatında hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.